

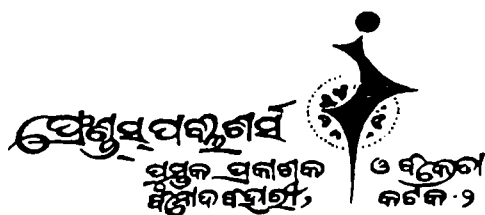
ପଦ୍ମରାଜନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନା

ସମ୍ପାଦନା
ଡକ୍ଟର ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନା

ସମ୍ପାଦନା
ଡକ୍ଟର ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ରଚନା—ସମ୍ପାଦନା : ଡକ୍ଟର ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ, ପ୍ରକାଶକ :
ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ, ପ୍ରେସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ - ୭୫୩୦୦୨,
ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଶିଳ୍ପୀ : ରଞ୍ଜିତ୍ ପରିଜା, ଅକ୍ଷରସଜ୍ଜା : ଶ୍ୱେତା କମ୍ୟୁନିକେସନ୍ସ, କଟକ,
ମୁଦ୍ରଣ : ରୟାଲ ହାଲ୍‌ଟୋନ କୋ., କଟକ ।

FATURANANDANKA DUSPRAPYA RACHANA—Edited by :
Dr. Bijayananda Singh, Publisher : Sahadev Pradhan, Friends' Publishers,
Binodbehari, Cuttack - 753002, Orissa (India), Cover Design :
Ranjit Parija, Typesetting : Sweta Communications, Cuttack, Printer :
Royal Halftone Co., Cuttack.

First Edition : 2000

Price : Rs. 120

ISBN 81-7401-356-3

ଜାୟୁଁ ନାମ ଦାକ ଦୁଃଖ ପୂରିବି
ନାହିଁ, କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ସେ ନାଆଁ
ଦେବେ ସଂସ୍ତୁତ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସ୍ତୁତ ହୋଇଛନ୍ତି
ସୁଦୃଢ଼ ହୃଦୟ, ସେହିଭଳି ନାମ ଦାକ ସବୁ; ନାମ ଦାକ
କିନ୍ତୁ, ସେ ନାମ ଦାକ ଉପରେ ରହିବି ।

କାହିଁକି ପାଠ ପାଠିଆ ପରେ ସବୁ ଖସି
ଲେଖା ଆସୁଛି ନାହିଁ, ଦୁଃଖ ଆସୁଛି ନାହିଁ
କେବଳ ପିତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନାମେ ପାଠ କରାନ୍ତେ
ସୁଦୃଢ଼ ହୃଦୟ କହିବେ, ସେହିଭଳି ନାମ ଦାକ
କେବଳ ଗୋଟିଏ ଛୁଦୁ ନାମ ଦେବାକୁ ହୁଏ କିନ୍ତୁ
ନାଆଁ ଗୋଟିଏ, ସେହିଭଳି ନାମ ଦାକ

ନାଆଁ ପରେ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବି
କାହିଁକି ନାମ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବି, ଶୁଦ୍ଧି
ନାହିଁ ଗାଳିପୁଲିଆରେ କେବଳ ଦାକ
ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଦେବା । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ
କାହିଁକି ନାମ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବି, ନାମ
ଦେବା ଆହୁରି କେବଳ ନାମ ଦେବା

ଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ନାମ
କେବଳ ଦେବା ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ନାମ ଦେବା ନାମ ଦେବା ନାମ ଦେବା
ନାମ ଦେବା ନାମ ଦେବା, ଆମ ଦେଶରେ
ନାମ ଦେବା ନାମ ଦେବା
ନାମ ଦେବା ନାମ ଦେବା

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରତିଭାର ଅଜ୍ଞାତ ଅଧ୍ୟାୟ

ଯଶସୀ ସାରସ୍ୱତ ସ୍ରଷ୍ଟା ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅସାଧାରଣ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ହାସ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟରେ ଜଣେ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସ୍ରଷ୍ଟାରୂପେ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ସୁବିଦିତ । ହାସ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ସମର୍ପିତ । ବହୁ ସ୍ରଷ୍ଟା ହାସ୍ୟ ଓ ଚ୍ୟଙ୍ଗକୁ ନିଜ ସୃଷ୍ଟିର ବିଶିଷ୍ଟ ଆକର୍ଷଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ନିଜେ ଅନନ୍ତ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବେଦନାରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ହାସ୍ୟ, ବ୍ୟଙ୍ଗ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜସଂସ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ସତେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ । ଦୀର୍ଘ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ କାଳଧରି ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଲେଖନୀ ତାଳନାକରି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସଫଳତା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ବହୁମୁଖୀ । ଦୀର୍ଘକାଳଧରି ସର୍ଜନାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି, ସାରସ୍ୱତ ସଂଗଠନ, ବ୍ୟଙ୍ଗଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା ସହିତ ନବୀନ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ସେ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କଥା ସାହିତ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଫତୁରାନନ୍ଦ କାବ୍ୟ, କବିତା, ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା, ରମ୍ୟରଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ହାସ୍ୟରସ ପରିବେଷଣ କରି ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସାର୍ଥକ ଉପନ୍ୟାସ ‘ନାକଟା ଚିତ୍ରକର’ରେ ମଧ୍ୟ ହାସ୍ୟର ତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି ହେବାସହ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ‘ମୋ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱାର କାହାଣୀ’ରେ ମଧ୍ୟ ହାସ୍ୟର ପ୍ଲାବନ ହୋଇଛି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିସମ୍ଭାରରେ ସର୍ବତ୍ର ହାସ୍ୟରସର ମହାକିନୀ ଯେପରି ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଛି ବ୍ୟଙ୍ଗ ସେହିପରି କଳାତ୍ମକ ରୀତିରେ କଳାର ସୁଷମା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ବାହ୍ୟମୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ଚିରନ୍ତନ କୃତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ହାସ୍ୟବ୍ୟଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସ୍ରଷ୍ଟା ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କର ସ୍ରଷ୍ଟା-ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭ କବିତା ରଚନାରୁ ।

‘କବିଲଢ଼େଇ’ ତାଙ୍କର ଆଦ୍ୟସୃଷ୍ଟି । ବଳରାମ ଦାସଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଭିନ୍ନ କବିଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାର ଢଙ୍ଗରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଚମତ୍କାର ଲାଳିକା ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରକୃତିକବି ଗଂଗାଧର ମେହେରଙ୍କ ତପସ୍ବିନୀ କାବ୍ୟର ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗର ରାଗଚୋଖିରେ ଉଷା ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ କବିଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାର ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରି ‘କବିଲଢ଼େଇ’ କିଭଳି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ—

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର—(ରାଗଚୋଖି)

“ମଙ୍ଗଳେ ଅଇଲା ଉଷା ବିକଟ ରାଜାବ ତୃଷା
ସରସୀ ସ୍ନାହାନ ତୃଷା ହୃଦୟେ ବହି
କାମିନୀ ହୁଏ ବାହାର ମନ୍ଦର ଗତି ତାହାର
ଜଳକୁମ୍ଭ ଧରି କର ଅଳସେ ଚାହିଁ
କଳକଣ୍ଠ କଣ୍ଠେ କହିଲା
ଅବଗାହନ କରିକି ରାତି ପାହିଲା ।”(୧)

କବିଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣି—

ପରାତୀ ଗଗନେ ଉଇଁଲା ତପନ
ସିନ୍ଦୂରିତ କରି ସମଗ୍ର ଭୁବନ
ଚୌଦିଗେ ଶୁଭିଲା ବିହଙ୍ଗ କାକଳି
ବର୍ଷୋସବ-ମୟ ଦିଗ ଉଠେ ଝଳି ।(୨)

ସେହିପରି ଅନନ୍ୟ ପ୍ରଷ୍ଠା ଫତୁରାନନ୍ଦ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ‘ନିଲଠା କବି’ ଦୀର୍ଘ କବିତା । ସେ ଏହି କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୫୫ରେ ଦୀର୍ଘ କବିତା ‘ନିଲଠା କବି’ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ନିଲଠା କବି ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କବିର ସାଧାରଣ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବହୁ କବିକୁ ସେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବହୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କବିତା ନିଜ ନାମରେ, ଛଦ୍ମନାମରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଲାଳିକା ରଚନା ଚରିବାରେ ସେ ଅପୂର୍ବ ସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ କବିତା—‘ହାପି ଦି ମ୍ୟାନ୍ ହୁଇଁ ଉଇସ ଆଣ୍ଡ କେୟାର, ଏ ଫିଉ ପ୍ୟାଟରନାଲ ଏକରସ ବାଉଣ୍ଡ କଣ୍ଢେଣ୍ଡ ଟୁ ବ୍ରିଦ୍ ହିଉ ନେଟିଭ୍ ଏୟାର ଇନ୍ ହିଉ ଓନ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ’ର ଅନୁକରଣରେ ‘ସୁଖୀ କିଏ’ ଲାଳିକାର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ । ଫତୁରାନନ୍ଦ ପୁରାଣ ପ୍ରଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ

୧—ତଗର-୧୦ମ ବର୍ଷ ୨୦/୨୧ଶ ସଂଖ୍ୟା ।

୨—ତଡ଼ିବ ।

ହେବାଦ୍ୱାରା ‘ମହାଭାରତ’ ଓ ଭାଗବତର ଶୈଳୀ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଛି । ଗୋଟି ଭାଗବତର ସ୍ରଷ୍ଟା ‘ଅଶ୍ୱଥା ମୁନି’ । ଅଶ୍ୱଥା ମୁନି ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଏକ ଛଦ୍ମନାମ । ଗୋଟି ଭାଗବତରେ ତତ୍କାଳୀନ ସମୟର ରାଜନୈତିକ ନେତା, ଦଳ ଓ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ତାହା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରାଯାଇଛି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୃତି ‘ସାହି ମହାଭାରତ’ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଅନୁକରଣରେ ଲିଖିତ ।

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ବିଚିତ୍ର । ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ଅନେକ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାହା ସେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ କରିଛି । ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ହନୁ ବିଳାପ, କୁକୁଡ଼ା ବିଳାପ, ବେଙ୍ଗ ବିଳାପ, କୁକୁର ବିଳାପ, ବିରାଡ଼ି ବିଳାପ, ମୂଷା ବିଳାପ, ମଶା ବିଳାପ, ମାଛ ବିଳାପ ଓ କଳିକୃଷ୍ଣଙ୍କ କେଳି ‘କୁକୁମ’ ପତ୍ରିକାରେ ଏବଂ ଗାଁ ଇଷ୍ଟେସନ୍, ଗାଁ ଭଗବତୀ, ଗାଁ ଅବଧାନ ‘ତଗର’ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାଠକମାନଙ୍କ ସଶ୍ରବ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା । ‘ଅନ୍ଧର ଉଦ୍ଧି’ କବିତାଟି ଅପ୍ରକାଶିତ । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା ପାଇଲରୁ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି ।

ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗଚ୍ଛର ପ୍ରଧାନ ଆକର୍ଷଣ ହେଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ଗଚ୍ଛ ରଚନାର ଆରମ୍ଭ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର । ହାସ୍ୟ, ବ୍ୟଙ୍ଗ ଗଚ୍ଛ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିବା ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗଚ୍ଛରଚନାର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହାସ୍ୟ ନୁହେଁ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଜୀବନ ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଜୀବନ । ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବେଦନାରେ ଦର୍ପିତ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରାଣର ଅପୂର୍ବ ଆଲୋଖ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅମ୍ଳାନ ସାହିତ୍ୟ କୃତି । ତେଣୁ ସେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବକୁ ନେଇ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଅନେକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଚ୍ଛ । ଏତେ ସରଳ, ଶୁଦ୍ଧ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହାସ୍ୟଗଚ୍ଛ ଲେଖୁଥିବା ସାଧାରଣ କଥାଶିଳ୍ପୀ ପୁଣି ଏପରି କରୁଣରସାତ୍ମକ ଗଚ୍ଛ ମଧ୍ୟ ଲେଖିପାରନ୍ତି—ତାହା ଫତୁରାନନ୍ଦ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଲୁହର ବନ୍ୟା ଭିତରେ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଏହି ଗଚ୍ଛର ପରିଧି କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରତିଶୋଧ, ଆଭିନ୍, ଠାକୁରପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଘୁସ୍, ମୂର୍ଖ, ଗାନ୍ଧିସ୍ମୃତି ପାଣ୍ଠି, ମରୁନିର୍ଦ୍ଦର, ମୁକ୍ତି, ଆତ୍ମବଳି, ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଗଚ୍ଛ କରୁଣ ରସରେ ରସାଶିତ । ମଣିଷର ଚିରସହଚର ବ୍ୟଥା ବେଦନାର ଦିଗ ଏହି ଗଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଉନ୍ମୋଚିତ । ଏହି ଗଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟତଃ ୧୯୪୭ ମସିହାରୁ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଏହା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଏହି ଗମ୍ଭୀର ଭାବଦ୍ୟୋତକ ଗଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ଭାବାଦର୍ଶ ଉପରେ

ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସତ୍ୟ ବାସ୍ତବତାର ରୂପରେଖ । ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ତଃରୂପ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରୁଣ । ଫତୁରାନନ୍ଦ ସମାଜ-ସଚେତନ ଶିଳ୍ପୀ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ସାମାଜିକ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତ୍ୟାଗ-ନିଷ୍ଠାର ମହନୀୟତା, ମାନବିକତାର ଜୟଗାନ ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ମର୍ମଲିପି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଭାବଦେୟାତକ ଗନ୍ଧ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗରିମା ଗରିଷ୍ଠ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଉଜାଙ୍ଗ ଓ ବଳିଷ୍ଠ । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ଛାତ୍ରଥିଲାବେଳେ ଗନ୍ଧ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପର୍ବ । ଫତୁରାନନ୍ଦ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଏହି ସଂପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—“ହେତୁପତ୍ତିତେ ଆମ ମାଗାଜିନ୍ ‘ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁ’ର ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖା ମାଗି ନେଇଥିଲେ । ସେ ଦିନେ କ୍ଲାସରେ କହିଲେ—‘ଆରେ ସମସ୍ତେ କବି ପାଲଟି ଯାଉଛ । ଗପ କେହି ଗୋଟିଏ ଲେଖନୀ ? ଖାଲି କଣ କବିତା ଛାପି ମୁଁ ‘ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁ’ କାଢ଼ିବି’ ? ମୁଁ ପତ୍ତିତକୁ କହିଲି—‘ସାର୍, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଗପ ଲେଖିଦେଲେ ଛାପିବେ’ ? ସେ କହିଲେ— ‘ହଁ, କାହିଁକି ନ ଛାପିବି’ ?” ମୁଁ ଆଗରୁ ଆଳୁକୁଟି ମାଳୁକୁଟି ଲେଖି କିଛି କାଗଜ ନଷ୍ଟ କରିଥିଲି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଗପ ଲେଖିପକାଇଲି । ସେତେବେଳେ ପୁଅ ଝିଅ ଏକତ୍ର ପଢ଼ିବାର ସମ୍ଭାବନା ବି ନଥିଲା । ତେଣୁ ନାୟିକା ବା ମୋ ଗପରେ ପଶିବ କିପରି ? ମୋର ମନେ ପଡୁଛି ଗପଟିର ନାଆଁ ବୋଧହୁଏ ଥିଲା ‘ଅଭୂତ ମିଳନ’ । ଦୁଇଟି ବଂଧୁ ଖୁବ୍ ସାଙ୍ଗ ଥିଲେ । ହଠାତ୍ କିଛି କାରଣ ନ ଥାଇ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ । ଦୁହେଁ ଦୁହେଁକୁ ବଣ ପାହାଡ଼, ନଈ ସବୁଠି ଖୋଜିଲେ । ବଡ଼ ପାଟିରେ ନାଆଁ ଧରିକରି ଡାକିଲେ ଏବଂ ଦୁହେଁ ପାଗଳ ହୋଇଗଲେ । ସେହିପରି ହଠାତ୍ ଦୁହେଁ ଦୁହେଁକୁ ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ଭେଟିଲେ । ଉଭୟଙ୍କର ପାଗଳାମି ପଟକରି ଉଭେଇଗଲା । ଅଭୂତଭାବେ ଦୁହେଁଙ୍କର ମିଳନ ହୋଇଗଲା । ଗପଗୁଡ଼ିକ ମାଗାଜିନ୍ ପାଇଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଥିବାରୁ ପତ୍ତିତେ ମୋ ଗପଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଛାପିଦେଲେ । (୩)

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଭାବଦେୟାତକ ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ଭାଷା, ବର୍ଣ୍ଣନାଶୈଳୀ ଓ ହାସ୍ୟଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ଭାଷା, ବର୍ଣ୍ଣନାଶୈଳୀକୁ ଦୁଇନା କଲେ ଅନେକ ତପାତ୍ ଅନୁଭବ

୩—ମୋ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱାର କାହାଣୀ—ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସଂସ୍କରଣ—୧୯୯୫ । ପ୍ରକାଶକ—ସୁଧାଂଶୁ ପ୍ରଧାନ—ପୃ ୧୨୫/ପୃ ୧୨୬ ।

କରିହୁଏ । ହାସ୍ୟଗଳ୍ପରେ ସେ ସରଳ, ସାଧାରଣ ଭାଷା, ସହଜ ଶୈଳୀର ଉପଯୋଗ କରିଥିଲାବେଳେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବସମ୍ବଳିତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାଷା, ବୌଦ୍ଧିକ ଶୈଳୀର ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିଲେ ମନରେ ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏପରି ଗଳ୍ପ ଲେଖୁଥିବା ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରସ୍ତୁତି କିପରି କାହିଁକି କେଉଁ ପରିବେଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଏହି ଧାରାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ହାସ୍ୟଗଳ୍ପ ଲେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କଲେ ? ମଣିଷର ଗଳ୍ପ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଚିରନ୍ତନ ଅଭିଳାଷ ସଂପର୍କରେ ସଚେତନ ଶିଳ୍ପୀ ଫର୍ତୁରାନନ୍ଦ ଗଳ୍ପକୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିବା ପାଇଁ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ କୌଶଳର ଅବଲମ୍ବନରେ ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗକୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଉପଜୀବ୍ୟଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛନ୍ତି । ଫର୍ତୁରାନନ୍ଦ ପ୍ରଥମେ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଭାବଦ୍ୟୋତକ ଗଳ୍ପ ଲେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ହାସ୍ୟରସ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଗଭୀର ମମତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଏହି ମମତା ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରୂପରେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉଭା ହୋଇଛି । ସେ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଭାବଦ୍ୟୋତକ ଗଳ୍ପ ରଚନାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ଓ ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ହାସ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶରେ ସମର୍ପିତ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ଐତିହାସିକ ଆବ୍ୟଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ ଏପରି ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂପର୍କରେ ଫର୍ତୁରାନନ୍ଦ ନିଜେ କହିଛନ୍ତି—“ହାସ୍ୟରସ ଆମ ବଂଶର ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ବିଶେଷଭାବରେ ମୋ ବୋଉଠାରେ ପ୍ରବାହିତ ଥିଲା । ମୋର ଚାଲିଚଳନ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦେକକାରୀ ଥିଲା । ମୋର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ କରୁଣ ରସଯୁକ୍ତ ଥିଲା । ‘ତଗର’ କଟକ ଆସିଲାପରେ ତଗରକୁ ଆସୁଥିବା ହାସ୍ୟଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ହାସ୍ୟଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଥିଲା । ଯଥା କଲେଜ ବୟ, କଲେଜ ଗାର୍ଲଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରେମର ସୂତ୍ରପାତ । ମିଳନ ପାଇଁ ଉଭୟଙ୍କର ଅଗ୍ରସର ଏବଂ ଠିକ୍ ମିଳନ ପୂର୍ବରୁ ଆକାଶରୁ ବନ୍ଧୁ ପଡ଼ିଲା ଭଳି ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି । ଶେଷରେ ପ୍ରେମ ଭଣ୍ଡୁର । ସବୁ ହାସ୍ୟଗଳ୍ପରେ ଏହା ଦେଖୁ ମୁଁ ଦିନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲି—ହେତୁ ଏ କଲେଜ ବୟ, କଲେଜ ଗାର୍ଲ ନହେଲେ କ’ଣ ହାସ୍ୟରସ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେହିଠାରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି ଆଜିଠାରୁ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଓ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ ବର୍ଜିତ ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ ଗଳ୍ପ ଲେଖିବି, ତାହା ହିଁ ଆଜିଯାକେ ପାଳି ଆସୁଅଛି ।”(୪)

୪—ଫର୍ତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସହ ଏକ ସାରସ୍ୱତ ସାକ୍ଷାତକାର—ଜୀବନରଙ୍ଗ—୧୯ଶ ବର୍ଷ ବାର୍ଷିକ ବିଶେଷାଙ୍କ, ପୃଷ୍ଠା-୪୧ ।

ଦୁଃଖ ଓ ପରିତାପର କଥା, ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଏହି ବିଶାଳ ଦିଗପ୍ରତି ସବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟିନିଷେପ କରାଯାଇନାହିଁ । ଏହା ଅଜ୍ଞାତ ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏହି ରଚନା ବିନା ଫତୁରାନନ୍ଦ ସାରସ୍ୱତ ସମ୍ଭାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଛି । ପ୍ରାୟ ପଚାଶବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ଫତୁରାନନ୍ଦ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଚାହିଁଥିଲେ, ଏହି ସବୁ ଲେଖା ସମ୍ବଳିତ ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ, ହେଲେ ତାହା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଫତୁରାନନ୍ଦ ଆଉ ଆମ ଗହଣରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ଯାହା ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ସେତେବେଳେ କିଛି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା—ତାହା ସେମିତି ରହିଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଚିନ୍ତାକଳି ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରତିଭାର ଏହି ଅଜ୍ଞାତ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ପାଇଁ । ତେଣୁ ଏହି ମୂଲ୍ୟବାନ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଣତ କରି ସୁଧାକନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲି । ଦୀର୍ଘକାଳ ପରେ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କର ଏହି ଅମୂଲ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଯହଞ୍ଚବ । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କର ପ୍ରତିଭାର ଏହି ଅନନ୍ୟ କୃତି ବିସ୍ତାରିତ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଗଭୀରଭାବେ ଆନନ୍ଦିତ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସମଗ୍ର ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନାକୁ ସ୍ଥାନିତ କରିପାରିନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ । ବହୁ ଉଦ୍ୟମ, ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯାହା ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଛି ତାହା ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ସୁରଭିତ ପୁଷ୍ପ, ‘କବିଲଢ଼େଇ’, ଗଛ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିର, ସେହିପରି ‘ମୁଁ କିପରି ଗଛ ଲେଖୁଛି’ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୃତିକୁ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନିତ କରିପାରିନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂକଳନରେ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରାଯିବାର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ।

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନାରେ ପ୍ରଥମେ କବିତା, ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଭାବଦ୍ୟୋତକ ଗଛ ଓ ତୃତୀୟରେ ଜୀବନ, ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କିତ ବିଷୟବସ୍ତୁମାନ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ‘ନିଜ ସଂପର୍କରେ ନିଜେ’ରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ-ଜୀବନସଂପର୍କିତ କଥା କହିଥିଲାବେଳେ, ‘ଭଲ ଗପର ସଂଜ୍ଞା’ରେ ଭଲ ଗଛ ସଂପର୍କରେ ସ୍ୱଳାୟ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ସହ ତାଙ୍କ ରଚିତ, ପ୍ରକାଶିତ ସମଗ୍ର ଗଛର ସୂଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରିଛି ।

ଏହି ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନା ପ୍ରକାଶନରେ ସାଂପ୍ରତିକ କାଳର ଖ୍ୟାତନାମା କବି, ଅପୂର୍ବ ସିଦ୍ଧିର ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜନାଥ ରଥଙ୍କ ଭୂମିକା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ତାଙ୍କ

ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ଏହି ଯୋଜନା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇପାରିନଥାନ୍ତା । ହାସ୍ୟ ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ରର ସଭାପତି ବିଶିଷ୍ଟ ଦାର୍ଶନିକ, ବାଗ୍ମୀ, ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀ ହୃଦାନନ୍ଦ ରାୟ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଏହି ଅଜ୍ଞାତ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଆଲୋକକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଚେତାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବିଦଗ୍ଧ ହାସ୍ୟରସିକ ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା ପାଇଁ ସୁସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରୀ ଅନାଦି ସାହୁ, ସାରସ୍ୱତ ସ୍ରଷ୍ଟା ସେକ୍ ମତଲୁବ୍ ଅଲି, କବି, ନାଟ୍ୟକାର ଡଃ ବନବିହାରୀ ପଣ୍ଡା, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଡଃ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର, କଥାକାର, ଔପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀ ବିପିନ ବିହାରୀ ମିଶ୍ର, ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ଶ୍ରୀ ଗିରିଜାନନ୍ଦ ନାୟକ, ଗାଳ୍ପିକ ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର, ହାସ୍ୟସାହିତ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ଶ୍ରୀ ମାଧବ ଚନ୍ଦ୍ର ଶତପଥୀ, ସାହିତ୍ୟିକ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକର ସ୍ୱାଇଁ ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଶୁଭେଚ୍ଛା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସମଗ୍ର ରଚନାକୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟତର କରାଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ଖ୍ୟାତନାମା ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ତାହା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ।

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ କୃତିର ପ୍ରସାର ଓ ପ୍ରଚାରରେ ନିଷ୍ଠାପର, ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ସୁଧାଂଶୁ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଭୂମିକା ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ସାମ୍ବାଦିକ ପୁଷ୍ପମିତ୍ର ମହାନ୍ତି, ବାଲେଶ୍ୱର ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ମଞ୍ଜରୀ ପ୍ରଧାନ, ଅଧ୍ୟାପିକା ଦେବଯାନୀ ସିଂହା, ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ବିଜୟ କୁମାର ରାଉତ ଓ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶୁଭେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ସାମଲଙ୍କ ସହଯୋଗକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରସହ ସ୍ମରଣ କରୁଛି ।

ଗ୍ରନ୍ଥଟିକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ମୋର ବଂଧୁ ଶ୍ରୀ ଦିଲ୍ଲୀପ ମିତ୍ର ଓ ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ସିଂହଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ମୋତେ ଅଭିଭୂତ କରିଛି ।

ଏହି ଅବସରରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

‘ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନା’ ଫତୁରାନନ୍ଦ ସାହିତ୍ୟକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବ—ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ରହିଛି ।

ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା

୩ ଜୁଲାଇ, ୨୦୦୦

ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ

ପ୍ରାକ ସୂଚନା

ଯାହାଦିନେ ସୁଲଭ ଥାଏ, କାଳର ଗତି ଅନୁସାରେ ଦୁର୍ଲଭ ଓ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ଅନେକ ଅଙ୍ଗାଳିକା, ଦେବ ମନ୍ଦିର, ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ ପାବଛମାଳା । ଏମାନଙ୍କୁ ନବଜୀବନ, ନବପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଦେବାଲାଗି ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର କର୍ମର ପ୍ରୟୋଜନ ପଡ଼େ ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତଯଶା ଲେଖକ, ସର୍ବଜନବିଦିତ ହାସ୍ୟରସରାଜ ବିଦଗ୍ଧ ସମାଲୋଚକ ‘ଫତୁରାନନ୍ଦ’ ନାମରେ ପରିଚିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ ଲେଖନାରୁ ହାସ୍ୟ, ଗମ୍ଭୀର, କରୁଣ ରସାଶ୍ରିତ ଅନେକ ଲେଖା ସ୍ମୃତିର ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ‘ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ’ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥିଲୁ । ଜନମାନସରେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପରି ଝଟୁକୁଥିବା ଏହି ଲେଖାମାନେ ଆମ ପାଖରୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦୂରେଇଯାଇ ଆମ ସ୍ମୃତିରେ ଅସ୍ତମିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ ।

ଆଜି ଏକ ଶୁଭ ଅବସର ଆସିଛି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ କାର୍ତ୍ତି ମନ୍ଦିରର ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଗାଡ଼ରାତ୍ରିର ଅବସାନ ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆସୁଛନ୍ତି । ଫତୁରାନନ୍ଦ ସାରାଜୀବନ ଗମ୍ଭୀର ଥିଲେ ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ନିଜେ ହସି ଅନ୍ୟକୁ ହସାଇବାଲାଗି ନିରନ୍ତର ସତେଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣି ଗମ୍ଭୀର ହେଲେ କିପରି ଓ କେତେବେଳେ ? ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗମ୍ଭୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ନିପାଡ଼ିତ ଜୀବନର ଆଲେଖ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା କିନ୍ତୁ ସେ ଅଜ୍ଞତ ସାଧନା ବଳରେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକୁ ହସ ଛଳଛଳ କରିଦେଲେ । ମିଶ୍ଟିର କଠିନତା କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁରେ ମିଳେଇଗଲା । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ କାରୁଣ୍ୟମୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରୁ ଝରିଥିବା ଶିଶିରବିନ୍ଦୁକୁ ଧାରଣ କରି ଯେଉଁ ଲେଖାମାନେ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଫତୁରାନନ୍ଦ "Smiles in tears", ତାଙ୍କ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଉଠେ ତାରକିତ ହାସ୍ୟରଶ୍ମି । ଜୀବନର ଏହି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅନୁଭୂତିମାନଙ୍କୁ ଆବାଲ୍ୟରୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିପାରିଛନ୍ତି ‘ଫତୁରାନନ୍ଦ’ । ଓଡ଼ିଶାର ତରୁଣ ପାଠକ ପାଠିକାଙ୍କର କର ପଲ୍ଲବରେ ସେହି ସଂକଳନକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଅଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି । ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ଲେଖାମାନ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ସେ ପାଠକପାଠିକାମାନଙ୍କ ବ୍ୟାସାସନ ମଣ୍ଡନ କରୁ ଏହା ମୋର କାମନା ।

ହୃଦାନନ୍ଦ ରାୟ

ଦର୍ଶନ ଅଧ୍ୟାପକ

ସତ୍ୟାପତି, ହାସ୍ୟବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର

ସୂଚୀ

କାବ୍ୟ କବିତା

ନିଳଠା କବି	୧
ଗୋଜ ଭାଗବତ	୧୬
ଗାଁ ଇଷ୍ଟସନି	୭୩
ଗାଁ ଭଗବତୀ	୭୮
ଗାଆଁ ଅବଧାନ	୮୧
ସୁଖୀ କିଏ ?	୮୭
ହନୁ ବିଳାପ	୯୨
କୁକୁଡ଼ା ବିଳାପ	୯୪
ବେଙ୍ଗ ବିଳାପ	୧୦୧
କୁକୁର ବିଳାପ	୧୦୬
ବିରାଡ଼ି ବିଳାପ	୧୧୧
ମାଛ ବିଳାପ	୧୧୬
ମୁଷା ବିଳାପ	୧୨୨
ମଣା ବିଳାପ	୧୨୮
କଳିକୃଷ୍ଣକ କେଳି	୧୩୦
ଅନ୍ଧର ଉକ୍ତି	୧୩୪

ଗଛ

ସ୍ବାଧୀନତା ଦିବସ	୧୩୭
ପ୍ରତିଶୋଧ	୧୪୨
ଆଇନ	୧୪୦
ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା	୧୪୭
ଦୁସ	୧୬୫
ମୂର୍ଖ	୧୭୩
ଗାନ୍ଧି ସ୍ମୃତି ପାଣ୍ଠି	୧୮୦
ମରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ	୧୮୫
ମୁକ୍ତି	୧୯୦
ଆତ୍ମବଳି	୧୯୫

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ନିଜ ସଂପର୍କରେ ନିଜେ	୨୦୨
ଭଲଗପର ସଂଜ୍ଞା	୨୨୫
ସଂକ୍ଷେପରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ	୨୨୭
ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗଛସୂଚୀ	୨୩୫

ନିଲଠା କବି

ନି (ସାଧାରଣ ଗୁଣ)

ନିର୍ଜୀବ ଲପନେ ଠାଣିକୁ କବି ବିଲୋକୁ ଥାଇ
ନିଲଠା କବିର ନାମରେ ତେଣୁ ଖ୍ୟାତ ହୁଅଇ ।
ନିର୍ଜନ ଉଦ୍ୟାନ ପ୍ରାନ୍ତରେ କରେ ସୁଖେ ବିହାର
ନିର୍ବାକ ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗରେ ସଦା ଆଳାପ ତାର ।
ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ କଷଣ ଦେଉ ପଛକେ ପାଡ଼ା
ନିରନ୍ତେ ତା ସହି କବିଟି କରେ ସୁଖରେ କ୍ରୀଡ଼ା ।
ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହେଲେ ବାହାର କରେ ଅପୂର୍ବ ଗୀତି
ନିର୍ଜର ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗୁ ଆସିବି ଶିତି ।
ନିଧନ ହେଲେହେଁ କିଞ୍ଚିତେ ନାହିଁ ଦକା ତାହାରି
ନିୟୁତେ ହୃଦୟ ରତନ କରି ପାରଇ ଚୋରି ।
ନିର୍ବଳ ହୋଇଲେ ଶରୀର ସେହୁ କିଛି ଭାବେନି
ନିର୍ଦ୍ଦାତ ଅଜାତି ପକାଏ ଝାଡ଼ି ନିଜ ଲେଖନୀ ।
ନିର୍ଦ୍ଦ୍ୱେ କରଇ ଭ୍ରମଣ ସ୍ୱାୟ କଳ୍ପନା ରଥେ
ନିର୍ମାଣ କରଇ ସଉଧ ସେହୁ ଆକାଶ ପଥେ ।
ନିରେଖୁଥାଏ ସେ ଆହ୍ଲାଦେ ସଦା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରାଣୀ
ନିର୍ନିମେଷ ରହିଥାଏ ତା ପିପାସିତ ଚାହାଣି ।
ନିର୍ମଳ ଆକାଶୁ ଆଶଇ ତୋଳି ବ୍ୟୋମ ସୁମନ
ନିଶ୍ଚୁନ ସ୍ଥାନରେ ସଙ୍ଗୀତ କରୁଥାଏ ଶ୍ରବଣ ।
ନିଷାଦର ଜୁର କର୍ମରେ ହୋଇ ବଡ଼ ବ୍ୟଥୁତ
ନିର୍ଗତ କରିଲା ଅମୀୟ ଅଦ୍ୟ ସୁଧା ସଙ୍ଗୀତ ।
ନିରୀହା କାନ୍ତାର ବିଚ୍ଛେଦେ ଶୋକ କରେ ବିରହୀ
ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରେମର ସଙ୍ଗୀତେ ଦିଏ ତାହାକୁ ଦହି ।

ନିମିଷକେ ପୃଥ୍ଵୀ ହଲାଏ ତାର ଅସୀମ ବଳ
 ନିର୍ଜୋରିଆ ବୋଲି କହିଲେ ତାର ନଥାଏ ଛଳ ।
 ନିଖୁଳ ପ୍ରେମର ସିନ୍ଦୂରୁ ଯେତେ ପିଇଲେ ବାରି
 ନିକୁଟି ହୋଇଣ ମାଗଇ ହୋଇ ପ୍ରେମ ଭିକାରି ।
 ନିକିତିରେ ରଖି ଲେଖନୀ ଆଉ ଭୀମ କମାଣ
 ନିଜନ ସେ ଭୀମ କମାଣେ କରିଦିଏ ପ୍ରମାଣ ।
 ନିରସ୍ତ୍ର ହେଲେ ବି ତାହାର ତିଳେ ନଥାଏ ଭର
 ନିର୍ଭୟେ ପୀଡ଼କ ବିରୁଦ୍ଧେ ଆଗେ ହୁଏ ବାହାର ।
 ନିଦାରୁଣ ମୃତ୍ୟୁ ଭଜିଲେ ତାର ବାସ ମହକେ
 ନିର୍ଧୂମ ଅଗ୍ନିରେ ପଡ଼ିଲେ ଯେହ୍ନେ ହୋମ ଝଟକେ ।
 ନିରସ ହେଲେ ବି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସାରା ଜୀବନ ତାର
 ନିଜନ ଏକଇ ଦଶରୁ ରସ କରେ ବାହାର ।
 ନିଳୟ ନଥିଲେ ନଥାଉ ନିଜ ବୋଲି ଖଣ୍ଡିଏ
 ନିକେତନ ନିଜ ମଣଇ ପୃଥ୍ଵୀ ଗୋଟିକୁ ସିଏ ।
 ନିତୁତେ ଲୁଚିଣ ଥିଲେ ବି ସେହୁ ଆପଣା—କଷ୍ଟେ
 ନିରେଖି ଦେଖିଣ ପାରନ୍ତି ସର୍ବେ ଅଳ୍ପ ଆୟାସେ ।
 ନିଶିଥରେ ଦେଖି ପାରଇ ସେହୁ ଦିବା ଆଲୋକ
 ନିଶାନ୍ତେ ଦିଶଇ ତାହାକୁ ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ଧାର ଯାକ ।
 ନିଘଞ୍ଚ ବନରେ ସୁମନ ବନ ଥିଲାଟି ପରି
 ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନ ଗୋଟିକ ରହିଥାଏ ଆବୋରି ।
 ନିରୁପମା ବାମା ଦେଖିଲେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଉଥାଏ
 ନିରେଖି ଆପାଦମସ୍ତକ ତାର ଉପମା ଗାଏ ।
 ନିଗୂଢ଼ ଅକଥ୍ୟ କଥାକୁ ନିଜ ମନରୁ କାଢ଼ି
 ନିଃସଙ୍କୋଚେ ସର୍ବ ସମକ୍ଷେ ସେହୁ ଦିଅଇ ବାଢ଼ି ।
 ନିନ୍ଦା ଓ ସୁତିକୁ ଟିକିଏ କରେ ନାହିଁ ଖାତର
 ନିର୍ଲଜ୍ଜ ନିଲଠା ନାମଟି ଆଉ ହେବ କାହାର ?

ନିର୍ଜର—ଦେବତା, ନିଦାରୁଣ—କଷ୍ଟଦାୟକ, ନିତୁତେ—ନିର୍ଜନରେ, ନିଘଞ୍ଚ—ଘନ ।

ଲ (ପୁରାତନ କବି)

ଲଲାଟ ଚତୁର ବ୍ରହ୍ମାଟି ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା କାଳେ
 ଲଜାରଙ୍ଗ ଗୋଟି ତିଆରି କରି ଥୋଇଲା ତଳେ ।
 ଲବଣୀ ପିତୁଳା ପ୍ରାୟେକ ନାରୀ ସେଠାକୁ ଗଲା
 ଲଜାରଙ୍ଗତକ ସ୍ନେହରେ ନିଜ ଅଙ୍ଗେ ମାଖୁଲା ।
 ଲଗାଇବା ବେଳେ ଛିଡ଼ିକି ଯାହା ପଡ଼ିଣ ଥିଲା
 ଲକ୍ଷେ ଜୀବ ଉଠୁ ନେବାରୁ ସବୁତକ ସରିଲା ।
 ଲହରୀ କବିତା ମଧ୍ୟରେ କବି ବୁଡ଼ିଣ ଥିଲା
 ଲଜା ଲୁଚ୍ ହେବା କଥାଟି ତାକୁ ଅଜ୍ଞାତ ହେଲା ।
 ଲବ ପ୍ରମାଣେ ବି ନପାଇ ହେଲା ମନେ ଚିନ୍ତିତ
 ଲଜାହୀନ ବୋଲି ଧରାରେ ସେହିଦିନୁ ବିଦିତ ।
 ଲଳନ କରନ୍ତି କବିଏ ବସି କଳ୍ପନା ରଥେ
 ଲଞ୍ଜଭଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ପଡ଼ି ବାସ୍ତବ ପଥେ ।
 ଲତାଗହଳରେ ଲୁଟିଣ ତାକୁ ସେ ରତ୍ନାକର
 ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଲୋକ ମାଇଲା ହୃଦ ନିଷ୍ଠୁର ତାର ।
 ଲଙ୍ଗୁଟି ପିନ୍ଧିଲା ସମସ୍ତ ପାପ ଦେବାକୁ ବିକି
 ଲଙ୍ଗାରି ନାମକୁ ଗାଇଣ ହେଲା କବି ବାଲ୍ମୀକି ।
 ଲମ୍ପଟ ପଣରେ ସରିଛି କବି ସେ କାଳିଦାସ
 ଲଞ୍ଜିତ ହେଲେବି ଆସିନି ଲଜା ତାହାର ପାଶ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣା ବାହନ ଦୟାରୁ ମହାକବି ହୋଇଲା
 ଲପନ ଆଡ଼ରୁ ବନ୍ଦନା ପାଦଛାଡ଼ି କରିଲା ।
 ଲଳାକ କରିଣ ରଖୁଲା ତାକୁ ଗୋଟେ ଗଣିକା
 ଲରଥା ଅସଲ ଅଟନ୍ତି ବୋଲି ପଡ଼ିଲା ତକା ।
 ଲଞ୍ଜଭଣ୍ଡ କରେ ପାଠକ ବାଣଭଜ ରଚନା
 ଲବିକା ଛାଡ଼ିବେ ପାଟିରୁ ପୋଥି ଲାଗେ ଅସନା ।

ଲଭିଲାରେ ଭରା ହେଲେହେଁ ଜୟଦେବ କବିତା
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଶକୁ ହୀନ କରିବା ହେତୁ ଲାଗଇ ପିତା ।
 ଲଘୁମତି ପଶେ ନିଉନ କିଏ ତାକୁ କହିବ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି ମୁଖେ କୁହାଏ ଦେହି ପଦ ପଲ୍ଲବ ।
 ଲଳିତ ସଂସ୍କୃତେ ଗାଇଲା ଗୀତ ଗୋବିନ୍ଦ ତାର
 ଲଳର ହୋଇଲା କହିବା ପାଇଁ ଜାତି ତାହାର ।
 ଲଖଟ କରିଛି ତାପାଇଁ ଉତ୍ତୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ମିଳି
 ଲଟକ ଲୋକକି ସେ ନୁହେଁ ଲାଗେ ଯାପାଇଁ କଳି ।
 ଲଘୁବୋଧ ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତେ ଲେଖି ସେ ଭାଗବତ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଟ ପାଶେ ପଢ଼ିଲେ ଦାସ ଜଗତ ନାଥ ।
 ଲଗୁତ ଦେଖାଇ ତଡ଼ିଲେ ଦ୍ଵିଜେ ହୋଇଣ ମେଳି
 ଲଜନାହିଁ ପଢ଼ି ଲାଗିଲେ ପୋତି ନିଜ ମଉଳି ।
 ଲଭିଲି ଭାବରେ ଆବିଷ୍ଟ ଦେବ ଦୁର୍ଲଭ ଦାସ
 ଲକ୍ଷ୍ମ ପୁରୁଷର ଥିଲେହେଁ ନାରୀ ସ୍ଵଭାବେ ଆଶ ।
 ଲଭିବାରେ ହେବ ଅସକ୍ତ ଭଞ୍ଜ କେତେ ନିଲଠା
 ଲଦୁକୁଁ କିବାସେ କାଡ଼ଇ ଅର୍ଥ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ।
 ଲଗ୍ନ ବି ତା କାବ୍ୟେ ଏସନ ଗୁଡ଼ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାବ
 ଲଗ୍ନିକା ପାଖରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କ୍ଷମ କେ ହେବ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଷ୍ପ ପରି ହେଲେହେଁ କବି ରତ୍ନ ମଧ୍ୟରେ
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ବଜାରି ସଙ୍ଗେ ଏବକାଳରେ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମୀକ ବୋଲିଣ କହନ୍ତି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରଥକୁ
 ଲଗଇ କରିଲେ ଆଶ୍ରୟ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶକୁ ।
 ଲଗାଣି କହିଲେ ସେ କବି ଚକାଡୋଳାଙ୍କ ନାମେ
 ଲଗୁଆ ପଣରେ ଝୁରିଲେ ଦେଖି ଜେମାକୁ କାମେ ।
 ଲଖ୍ମଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଅଟଇ ତାଙ୍କ କବିତାଯାକ
 ଲଜନାହିଁ ଚିକେ ତାଙ୍କର ଯେତେ ଛନ୍ତି ନର୍ତ୍ତକ ।
 ଲଜାହୀନଙ୍କର ଆଦର ପାଏ ଯାର କବିତା
 ଲଜ୍ଜା ଦେବାନାହିଁ କାହିଁକି ତାର ସଙ୍ଗେ ନିଲଠା ।

ଲଗତ ନଥିଲେ ମାଢ଼ିରେ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତ
 ଲଉଳୀ ନାତୁଣୀ ସମର ହେଲେ ନିଲଠା କାନ୍ଥ ।
 ଲଭସ ଭାବରେ ବିତିଲା ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଜୀବନ
 ଲକ୍ଷକ ଖଣ୍ଡେବି ମିଳେନି ବଡ଼ ବିବ୍ରତ ମନ ।
 ଲଗୁଆର ଥିଲେ ସର୍ବଦା ଭୋକ ଉପାସେ ମରି
 ଲୟନେ ବସିଣ ଲେଖନ୍ତି କାବ୍ୟ, କାମ ନକରି ।
 ଲଟିରେ ସାମନ୍ତ ସିଂହାର ଲୁଟି ରହିଣ ଦିନେ
 ଲଭିବାକୁ ମଜା ବିକଟ ପାଞ୍ଚ କରିଲେ ମନେ ।
 ଲଜାବତୀ ଲତା ମୋ ପ୍ରିୟା ଅଳ୍ପକରେ ଝାଉଁଳେ
 ଲକ୍ଷବି କେମନ୍ତେ ହୁଅଇ ମୋର ଅଶୁଭ ହେଲେ ।
 ଲଘୁମତି ଏକ ଚାକର ଗଲା ତାଙ୍କ ଆଦେଶେ
 ଲବଣୀ ପିତୁଳା ପରାଏ ଶ୍ୟାମା ବାମାଙ୍କ ପାଶେ ।
 ଲଗାଇ ମିଛରେ କହିଲେ ସ୍ବାମୀ ବନରେ ଥିଲେ
 ଲକରାମୁଁହରେ ପଡ଼ିଣ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରାଣ ତେଜିଲେ ।
 ଲହୁ ଶୁଖିଗଲା ଦେହରୁ ଶୁଣି ଏସନ ଗାର
 ଲକ୍ଷେ ନିର୍ଦ୍ଧାତକି ପଡ଼ିଣ ପାଂଶୁ କଲା ଶରୀର ।
 ଲତାନ୍ତ ନିରସ ହୋଇଣ ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ଇ ମାଟି
 ଲବେ ଉଡ଼ିଗଲା ପରାଣ ସତୀ ପଡ଼ିଲେ ଲୋଟି ।
 ଲଞ୍ଜା ନୁହେଁ ଧୁବେ ଜାଣିଣ ଜୁର ଖେଳ ଖେଳିଲେ
 ଲଳନା ଘାତକ ନିଲଠା ବୋଲି ଖ୍ୟାତି ଲଭିଲେ ।
 ଲବାକୀରେ ପଚୁ ବହୁତ କବି ସେ ଯଦୁମଣି
 ଲଞ୍ଜା ଦ୍ୟନ୍ତି ରାଜା ତାହାର ଭାଷ୍ଟ୍ର କବିତା ଶୁଣି ।
 ଲଙ୍ଗୁଳି ତାରଣ ବେଉସା ଥିଲା ମେହରକର
 ଲଟପଟ ହେଲେ କାବ୍ୟରେ ଛାଡ଼ି ବୃତ୍ତି ନିଜର ।
 ଲଭି ରାଧାନାଥ ବାଣୀଙ୍କ ପଦ ପଲ୍ଲବ ରେଣୁ
 ଲକ୍ଷେଣ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛିଲେ ଅତି ନିଲଠା ଏଣୁ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ବତୀ ଅପଡ଼ ସବୁ କାଳରେ ଜଣା
 ଲକ୍ଷିଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହୋଇଲେ ରାଜ ପଦରେ କିଣା ।

ଲୟରଖୁ ଦେବୀ ସାରଳା ପଦେ ସାରଳା ଦାସ
 ଲଳିତ ଭାରତ ପୁରାଣ କରି ଥିଲେ ପ୍ରକାଶ ।
 ଲଘୁମତି ବୋଲି ନିଜକୁ ବହୁ ଛାନେ ଲେଖିଲେ
 ଲଜାହୀନ ବୋଲି ତାହାକୁ ତେଣୁ ସର୍ବେ ଜାଣିଲେ ।
 ଲଭିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିତ ଯେବେ କାବ୍ୟ ହୋଇବ
 ଲୟନ ଆନନ୍ଦ ନିମନ୍ତେ ତାକୁ କିଏ ପଢ଼ିବ ।
 ଲମ୍ପଟ ଯୁବାଏ କହନ୍ତି ପଢ଼ି କାବ୍ୟ ଏସନ
 ଲଜାହୀନ ଯେଣୁ ଲେଖିଲା ଏହା ମଧୁସୂଦନ ।

ଲବ—ଟିକିଏ, ଲଳନ—ଗମନ, ଲକାରି—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମଣା—ହଂସୀ, ଲପନ—ମୁଖ,
 ଲଲାକ—ମୁରୁଧ, ଲଟ୍‌ଆ—ଅନର୍ଥକାରୀ, ଲବିକା—ଛେପ, ଲଭିଲାରେ—କୋମଳତା,
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଶକୁ—ବିଷ୍ଣୁ, ଲଳର—ଖନା, ଲଖଟ—କଳି, ଲଟକ—ଖଳ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଟ—ଦେଉଳ
 ଦ୍ଵାରବନ୍ଧ, ଲଗୁଡ଼—ବାଡ଼ି, ଲଭିଲି—ନବୀନାସ୍ତ୍ରୀ, ଲକ୍ଷ୍ମ—ଚିହ୍ନ, ଲଘୁଚୁ—ଶୂନ୍ୟରୁ,
 ଲଗ୍ନିକା—ବାଳିକା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଷ୍ପ—ପଦ୍ମରାଗମଣି, ଲକ୍ଷ୍ମୀକ—ଭାଗ୍ୟବାନ, ଲଗାଣି—ଖଟ,
 ଲକ୍ଷ୍ମକର—ସଙ୍ଗୀତପ୍ରିୟ, ଲଗଡ଼—ଖଟିତ, ଲଭିଲା—ନବୀନା, ଲଭସ—ଭିକ୍ଷୁକ,
 ଲକ୍ଷକ—ଛିଣ୍ଡାକନା, ଲଗୁଆର—ରଣଗ୍ରସ୍ତ, ଲୟନେ—ଘରେ, ଲଟିରେ—ଜଙ୍ଗଲ,
 ଲକରା—ହେଟାବାଘ, ଲତାନ୍ତ—ଫୁଲ, ଲଜା—ଅସତୀ, ଲବାକୀ—ବାବୁଚାନ୍ଦୁରୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
 ଉପହାର, ଲକ୍ଷେଶ—ଲକ୍ଷପତି, ଲଭିଲା—ନବୀନାସ୍ତ୍ରୀ ।

ଠା (କବିର ନିଳାପଣ)

ଠାସୁକୁ ମାରିଣ ଲେଖିବା ଅଟେ କବିଙ୍କ କାମ
 ଠାସୁଆ ବୋଲିଣ ଦିଅନ୍ତି ଲୋକେ ତାହାକୁ ନାମ ।
 ଠାକେରା ହେଲେବି ମୁଣ୍ଡଟି ଆଉ ପାକୁଆ ପାଟି
 ଠାଠିକ ବଦନୀ ଦେଖିଲେ ତଳେ ଯାଆନ୍ତି ଲୋଟି ।
 ଠାବ ନଥିଲେବି ନିଜର ଖଣ୍ଡେ ମହୀ ମଣ୍ଡଳେ
 ଠାବ କରୁଥାନ୍ତି ତ୍ରିପୁର ନିଜ କଳ୍ପନା ବଳେ ।
 ଠାଉଆ ପଣରେ କରନ୍ତି ଚୋରି ଅନ୍ୟ କାବ୍ୟରୁ
 ଠାଉକା ଅଟନ୍ତି ଅସଲ ଆଉ କବିତା ମାରୁ ।

ଠାକିଲେ ଠାକୁବା ନଠାକୁ କହିଦ୍ୟନ୍ତି ଏ କଥା
 ଠା ବିନା ନବରେ କବିତା ଥାଉ ବନିତା ଲତା ।
 ଠାପରା ପଣରେ କାଟନ୍ତି ବସି ଦିବସ ଯାମ
 ଠାପୁଆ ବୋଲି ନ ଦିଅନ୍ତି ତାକୁ କେହି ବି କାମ ।
 ଠାକୁରେ କରନ୍ତି କୁକୁର କୁକୁରକୁ ଠାକୁର
 ଠାବ କେ କରିଣ ପାରିବ ଗତି ତାଙ୍କ ମନର ।
 ଠାଏଁ ଦେଖୁଦେଲେ ସୁନ୍ଦରୀ କବି ଉଲୁସୁଥାଇ
 ଠାଆ ବଢ଼ାଦେଖୁ ଯେସନେ ଭୋକୀ ମନ ହୁଅଇ ।
 ଠାରି କହିବାରେ ତାହାକୁ ଅବା କିଏ ପାରିବ
 ଠାର ତାହାଙ୍କର ପଣ୍ଡିତ ହେଲେ ସିନା ବୁଝିବ ।
 ଠାମ କଦାକାର ଯାହାବି କିଛି ହୋଇଣ ଥାଉ
 ଠାଠକ କହିଣ ବଢ଼ାଏ କବି ତାହାର ଭାଉ ।
 ଠାଟ୍ଟକେ ଦେଖୁବ କବିତା କବି ବୋଲିବା ବେଳେ
 ଠାଣିଦେଖୁ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇବେ ଶ୍ରୋତା ମାତ୍ରକେ ହେଲେ ।
 ଠାଳଠୁଳ କରେ ବହୁତ ଅର୍ଥ ଗୋଟେ ବାକ୍ୟରେ
 ଠାସନ୍ତି ବହୁତ କୟେଦି ଯେହ୍ନେ ଗାରଦ ଘରେ ।
 ଠାଆକୁ ଠାଆ ତା ଚରତା ହୁଏ ଲୋକ ଗହଣେ
 ଠାୟାଁ ଦ୍ଵିଜ ଯେହ୍ନେ ରହିଲେ ପୂର୍ବକାଳେ ଶାସନେ ।
 ଠାଉଆ କବିର କେବଳ ସମାଲୋଚନେ ଡର
 ଠାଣାରେ ଦେଖୁଲେ ପ୍ରହରୀ ଯେହ୍ନେ ହୁଅଇ ଚୋର ।
 ଠାଏ ଠାଏ କବି ଉପରେ ପଡ଼େ ବଡ଼ ଠୋକର
 ଠାକରା ପଡ଼ଇ ସଭାରେ ଯେହ୍ନେ ନେତା ଉପର ।
 ଠାକେରା ମୁଣ୍ଡିଆ ହେଲେବି ଓଲୁ ନାମ ବହନ୍ତି
 ଠାକି ଠକି ପ୍ରକାଶକଏ ଯେଣୁ ତାକୁ ଲୁଚନ୍ତି ।

ଠାଠିକ—ସୁନ୍ଦର, ଠାଉଆ—ଚୋର, ଠାପରା—ଅଳସୁଆ, ଠାମ—ବୁଦ୍ଧ, ଠାୟାଁ—
 ଶୂଦ୍ରସ୍ତ୍ରୀକୁ ୨ୟ ହୋଇଥିବା, ଠାକରା—ଟେଲା, ଠାକେରା—ଚନ୍ଦା ।

କ (କବିର କୁଭାବନା)

କହୁଛି କଥାଏ କରହେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କୋବିଦେ
 କଉତୁକ କେନ୍ଦ୍ରେ କବିର ମନେ କନ୍ଧନା ଉଦେ ।
 କଳାକର ମୁଖୀ କାନ୍ତାଏ ଯଦି କବି ଦେଖଇ
 କଥାରେ ସଂଯମ ହରାଏ ଭ୍ରମ ଘୋଟି ଆସଇ ।
 କଳା ମୁହଁ ମୁହଁ ବେଶୀକୁ ଦେଖୁ ମଥା ଉପରେ
 କହଇ କାଳିଆ ନାଗୁଣୀ ଖେଳୁ ଅଛଇ ଧୀରେ ।
 କଳାକରେ ଘୋଟି ଆସଇ କିବା ଘନବାଦଲ
 କଳିନ୍ଦଜା ବହି ଯାଏକି ଗିରି ଉପରୁ ତଳ ।
 କନ୍ଦର୍ପ ପୂଜିବା ପାଇଁକି ବାଳା ହରଷ ହୋଇ
 କଳା ଚାମରରୁ ଗୋଟିଏ କିବା ରଖୁ ଅଛଇ ।
 କମଳା ତାତକି ଦିଅଇ କାଢ଼ି ଅତି ଯତନେ
 କଳାକରରୂପୀ ମୁଖକୁ କୁଚ ଗିରି ମନ୍ଦନେ ।
 କଳାଭୂରୁଲତା ଦିଓଟି ଚକ୍ଷୁ ଉପରେ ଦେଖୁ
 କହଇ ଭୁଜଙ୍ଗେ ପଳାନ୍ତି କିବା କ୍ରୀଡ଼ା ଉପେକ୍ଷି ।
 କମଳାପତିଙ୍କବାହନ ଭାବି ନାସାକୁ ତରେ
 କର୍ଣ୍ଣ ବିବରରେ ପଶିବା ପାଇଁ ଧାମନ୍ତି ଖରେ ।
 କନ୍ଦର୍ପ ଧନୁର ଗୁଣକୁ କେବା ଭାବେ ମନରେ
 କମ୍ପିଲେ କାମୁକେ କାନ୍ଦନ୍ତି ପୀଡ଼ା ପାଇଣ ଶରେ ।
 କଙ୍କଳ ପୂରିତ ଲୋଚନ ଦୁଇଗୋଟିକୁ ଦେଖୁ
 କମଳ କୁମୁଦ ବାନ୍ଧବେ କେବା ଥାଅଇ ଲକ୍ଷି ।
 କହେ କେ ଏଣୀର ନୟନ କେବା କହଇ ମୀନ
 କଟାରି ଦୁଇଟି ଅଟଇ ନିଏ ତପୀଙ୍କ ପ୍ରାଣ ।
 କଳପତରର ତୃଣୀର ମନେ କେ ବିଚାରଇ
 କଟାକ୍ଷ ଶରରେ ଭରତି ହୋଇ ରହି ଅଛଇ ।

କଞ୍ଜଳପାତିକି ଦିଓଟି ରହି ଦୁଇ ପାରୁଣେ
 କରୁଛନ୍ତି କ୍ରୀଡ଼ା ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଅତି ହରଷେ ।
 କଦର୍ଯ୍ୟ ସିଂଘାଣି ନିବାସ ନାକ ଯଦି ଦେଖନ୍ତି
 କମନୀୟ ଫୁଲ ବାଦାମ ବୋଲି ତାକୁ ଲେଖନ୍ତି ।
 କଉପୁନୀ ପିନ୍ଧା ତପୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଛେଟିବା ପାଇଁ
 କନକ ଗଦାଏ ବିରଞ୍ଚ ରଖୁଅଛି ସେ ଠାଇଁ ।
 କଳି ନ ହୁଅଇ କେସନ ଶୁଷ୍କ ଅଧର ଗୋଟି
 କରଇ ଅମୃତ ପ୍ରଦାନ କବି ଯାଆନ୍ତି ଚାଟି ।
 କରୁଥାଏ କେହୁ ଦୁଳନା ବିମ୍ବଫଳର ସଙ୍ଗେ
 କଳିକା ମନ୍ଦାର ବଧୂଳୀ ରଞ୍ଜା ଲୋହିତ ରଙ୍ଗେ ।
 କର୍ପୁର ପରାଏ ଧବଳ ଦାନ୍ତ ଦୁଇ ଧାଡ଼ିର
 କଞ୍ଚା ତାଳିମ୍ବର ଦାନା କି ଭାବେ କବି ମନର ।
 କର୍ଣ୍ଣ ଦୁଇ ଗୋଟି ଦେଖୁଣ ମନେ ହୁଏ ଏମନ୍ତ
 କମକୁଟ ପଞ୍ଜା ଦିଓଟି ରହି ଅଛି ଯେମନ୍ତ ।
 କଅଁଳିଆ ଗାଲ ଦିଓଟି ଦେଖୁ ମନେ ଭାବଇ
 କନକରସାଳ ଦିପ୍ତା ଥୁଆ ହୋଇ ଅଛଇ ।
 କର ଦୁଇ ଗୋଟି ଦି ପାଖେ ତାର ଆଖକୁ ଦିଶେ
 କମନୀୟ ଲତା ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପ୍ରେମିକ ପାଶେ ।
 କମଳ କି ଅବା ଅଛଇ ହୋଇ ମୃଣାଳବନ୍ତ
 କଡ଼ ତମ୍ବା ପ୍ରାୟେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦିଶେ ତାକୁ ଶୋଭନ୍ତ ।
 କବିବର ଶୁଷ୍କ ଦିଓଟି ଦୁଇ କଡ଼େ କି ରହି
 କମଳ ଦିଓଟି ଧରନ୍ତି କାମେ ଅର୍ଜିବା ପାଇଁ ।
 କଞ୍ଚନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁତ କୁଚ ଯୁଗଳଙ୍କର
 କବିମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତାର ଉପର ।
 କନକ ଭୂଧର ଦିଓଟି ଅବା ଟେକିଛି ମାଥ
 କନ୍ଦର୍ପର ଶରାଘାତେ କି ଜାତ ଦିଓଟି ବଥ ।
 କଳସୀ ଦୁଇରେ ଭରିଣ ରଖୁଅଛି ଅମୃତ
 କଠିନ କାମର ପୀଡ଼ାରେ କେବେ ହେବନି ହତ ।
 କମଳର କଡ଼ ଦିଓଟି କିବା କାମ ସରରେ
 କର ଲାଗନ୍ତେଣ ଉଲୁସି ଉଠେ ଆନନ୍ଦ ଭରେ ।

କଲବଲ ହୋଇ ମଲାକି ଧନୁ ସଙ୍ଗତେ ମାର
 କବର ଦିଓଟି ହୋଇଛି ତୋଳା ତାଙ୍କ ଉପର ।
 କଅଁଳିଆ ଦୁଇ ମାଣ୍ଡିକି ବ୍ରହ୍ମା ସର୍ଜ ଅଛଇ
 କର୍ମ ରତିଅନ୍ତେ ଲୋଟିବେ ପୁଂସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ ।
 କନ୍ଦର୍ପ ରଥେକି ରବର ଦୁଇ ଶିଫାକନ୍ଦୁକ
 କରେ ଚିପି ଯାତ୍ରା ଆଗରୁ କରିଦ୍ୟନ୍ତି ସତର୍କ ।
 କଠୋର ମନ୍ଥୁଥ ଶରରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ
 କଙ୍କଟ ଦିଓଟି ରଚିଛି କିବା ସାବିତ୍ରୀ ସାଇଁ ।
 କଉତୁକ ଖେଳେ ମାତିଣ ଶିଶୁ ସ୍ବଭାବେ ମାର
 କନକ ଧୂଳିରେ ରଚେକି ଦୁଇ ବାଲି ମନ୍ଦିର ।
 କନକ ଗମ୍ଭୁଜ ଦିଓଟି ରାଜ ପ୍ରାସାଦେ ଲଗ୍ନ
 କରନ୍ତି ଯହିଁରେ ନିବାସ ରାଜା ମାନକେତନ ।
 କନ୍ଦର୍ପ ସରରୁ ଧରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେମର ମାନ
 କରି ଥୋଇଟି କି ପୋଡୁଅ ଦୁଇ ଅତି ଯତନ ।
 କରିବା ପାଇଁ କି ଆରମ୍ଭ କିବା ରତି ସମର
 କରା ହୋଇଛି କି ସ୍ଥାପନ ଦୁଇଗୋଟି ଶିବିର ।
 କପଟତା ସବୁ ପୃଥ୍ବୀରୁ କିବା ଆଣି ଗୋଟାଇ
 କରିଛି ଏକତ୍ର ଦୁଇଠା ଛାତି ଭିତରେ ନେଇ ।
 କଡ଼କି ଶିବକି ମଦନ ଆଉ ତାହାର ଧନୁ
 କରିଛନ୍ତି ଉନ୍ମୁ ଦିଗଦା କାଳି ନିଆଁ ନୟନୁ ।
 କରିବାକୁ ତାଳ ସଠିକ ରତି ନୃତ୍ୟର ବେଳେ
 କଳପି କଳପି ବ୍ରହ୍ମାକି ତୁବି ତାବଲା କଲେ ।
 କରିବାକୁ ଧ୍ବଂସ ମନସ୍ବୀ ବୀର ଜ୍ଞାନୀ ଗରିମା
 କରିଛି ତିଆରି ଦିଓଟି ବଡ଼ ଗୋପାଳି ବୋମା ।
 କଇବରତର ଖାଲେଇ କିବା ଅଟଇ ଦୁଇ
 କରାଣ୍ଡି କାମୁକେ ଜାଲରେ ପଡ଼ି ରହିବେ ତହିଁ ।
 କଣ୍ଠି ମାପିକରି ଦେବାକୁ ପ୍ରେମ ନାଗର ବରେ
 କଉତୁକୀ ବାମା ରଖୁଛି ଦୁଇମାଣ ପାଖରେ ।
 କରିବାକୁ ଗୁଣ କାର୍ତ୍ତନ ରତି କେଳିର ପରା
 କରି ରଖୁଅଛି ଯତନେ ଦୁଇ ସୁନା ମନ୍ଦିର ।

କରିସାରି ସ୍ନାନ ମଦନ-ପ୍ରେମ-ପାଣି-କୁଣ୍ଡରେ
 କଣ ଉଗୁଡ଼େଇ ରଖୁଛି ଦୁଇ ଯତନ ଭରେ ।
 କଞ୍ଚନ ଆସିଲେ କୁମାରୀ କିବା ହୋଇ ତତ୍ପର
 କରିବ ଅର୍ଚ୍ଚନା ଦେଇଣ ମାଥେ ପ୍ରେମ ସିନ୍ଦୂର ।
 କମ୍ପ ସେ ସିନ୍ଦୂର ଯତନ ଭରେ ରଖିବା ପାଇଁ
 କନକ ଫରୁଆ ଦିଓଟି କିବା ରଖୁ ଅଛଇ ।
 କନା ଭରି କରି ରଖୁଛି କିବା ଦୁଇ ପେଡ଼ିରେ
 କ-ଶର ଘାଆରୁ ରକତ ପୋଛାହେବ ସେଥିରେ ।
 କଞ୍ଚନର ଚୂପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଅବା ହୋଇଛି ଥୁଆ
 କରିବେ ଆହାର ଦିଓଟି ଗୁଡ଼ ଦୋପାଗି ମୁଆଁ ।
 କର୍ମମ ଦି ଗଦା ଅଛିକି ପଡ଼ି ସେହି ସ୍ଥାନରେ
 କନକ ଧୂଳି ବି ଚକଟା ହୋଇଅଛି ତହିଁରେ ।
 କନ୍ଦର୍ପ ବଳିଣ ତହିଁରେ ବସି ପ୍ରେମ ବାବୁଲି
 କଷିକି ମାରିବ ରସିକେ, ହୃଦେ ଯିବଟି ଗଳି ।
 କପଟ ତପାକି ଆସିଲା ଦୁଇ ଥାଳକୁ ଧରି
 କଉତୁକୀ ବାମା ପାଖକୁ ଭିକ୍ଷା ତଣ୍ଡୁଳ କରି ।
 କଷଣ ପାଆନ୍ତେ କି ଅବା ମାର ଶର ପାଡ଼ାରେ
 କରିଲା ରତିକୁ ଆରମ୍ଭ ଥାଳ ଥୋଇ ଛାତିରେ ।
 କଞ୍ଚା ନୟନା କି ପାଇବା ପାଇଁ ସୁରସ ରତି
 କଲା ଲିଙ୍ଗ ପୂଜା ଆପିଣ ଦୁଇ ଗଜକୁ ଛାତି ।
 କଳସି ଉପରେ ହୋଇଛି ଥୁଆ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଗୋଳି
 କଇଲାସ-ପତି-ଅଇରି ଦାନ୍ତ ଘଷିବ ବୋଲି ।
 କଡ଼କଡ଼ ଫୁଟି ପ୍ରେମର ରସ କାମ ଅନଳେ
 କମନୀୟ ଦୁଇ ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଭାସେ ନିଶ୍ଚଳେ ।
 କଅଁଳିଆ ହୋଇ ଝୁଲୁଛି କିବା ଦିଓଟି ଓଢ଼
 କନ୍ଦର୍ପ ରୋଗୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅବା ଦିଓଟି ସେଉ ।
 କତାଏ ପାନକି ରଖିଣ ଦୁଇପାନ ଡବାରେ
 କଞ୍ଚା ପାନଖଣ୍ଡେ ରଖୁଛି ଦୁଇ ଜାନୁ ମଧ୍ୟରେ ।
 କ-ଶରେ ଆତୁର ରସିକ ଆସିଗଲେ ପାଖକୁ
 କଉତୁକେ ମନ ଡୋଷିବ ଯାତି ପାନ ତାହାକୁ ।

କଳି ନ ହୋଇବ କବିର କେତେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ପଣ
 କରୁଥାଏ ସଦା ପ୍ରଳାପ ବୁଢ଼ାଭାଷ୍ଟ ଯେସନ ।
 କଣା ବି କହିଲେ କବିକୁ କିବା ହୋଇବ ଉଣା
 କହନ୍ତି ବାଘକୁ କୁମ୍ଭୀର ଏତ ସଭାକୁ ଜଣା ।
 କମଳା, ବାତାପି, ନାରଙ୍ଗ, ଆତ, ଯେଉଟ ଫଳ
 କଇଁଥ, ନଡ଼ିଆଗୋଟମା, ବେଲ, ପାଟିଲାତାଳ ।
 କଅଁଳିଆ ଲାଉ କହନ୍ତି ଦୁଇ କୁଟକୁ ଦେଖୁ
 କଖାରୁ କଡ଼ମାକଷିକି କେହିଥାଆନ୍ତି ଲେଖୁ ।
 କଲମି ଆମ୍ବକେ କହଣ କେହୁ ଅନାସପାତି
 କଷି ତରତୁଳ କିଅବା ବାଇଗଣ ବିଳାତି ।
 କହେ ରାଜଭୋଗ କିଏବା ଅଟେ ଛେନା ତିଆରି
 କର ଲାଗନ୍ତେଣ ପଡ଼ଇ ସୁଧାରସ ବାହାରି ।
 କଟୀକୁ ଦେଖିଲେ କହନ୍ତି ଏତ ଅଟେ ସିଂହୀର
 କହେ କେ ଡମ୍ବରୁ ମଝିଟା ମନେ କରିଣ ଛିର ।
 କଟିତଳେ ଥିବା ନିତମ୍ବ ଦୁଇ ଯଦି ଦେଖଇ
 କଞ୍ଜଭରା ଦୁଇ ମାଠିଆ ତାର ମନେ ହୁଅଇ ।
 କହନ୍ତି, ହୋଇଣ ସନ୍ତୋଷ ବ୍ରହ୍ମା ଦୁଇ କୁଟରେ
 କରିଲା ତିଆରି ଦୁଇଟା ଆଉ କୁଟ ପଛରେ ।
 କମନୀୟ ଜଙ୍ଗ ଦିଓଟି ଦେଖୁ ମନେ ଭାବଇ
 କଦଳୀ ଗଛ କି ଦିଓଟି ଅଛି ଓଲଟା ହୋଇ ।
 କମ୍ବ ଲକ୍ଷ୍ମୀରଙ୍ଗେ ରଞ୍ଜିତ ତାରୁପାଦ ଯୁଗଳ
 କର୍ଣ୍ଣକି ଏଣାର କିଅବା ପୁଲ କଇଁ କମଳ ।
 କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଇଛି ସରି ନିର୍ଲଜ୍ଜପଣେ
 କଲେ ଯା ଏସନ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖୁ ମରମ ଛାନେ ।
 କନକ ଦୀପ ଏ ଗଢ଼ିଛି ବ୍ରହ୍ମା ଅତି ଯତନେ
 କରିବ ସଦୂର୍ବା ଆରତି ବାମା ମୀନ-କେତନେ ।
 କମର ହଲା ତା ଗତିକୁ ଯଦି କେହି ଦେଖଇ
 କରିବର ଗତି ସଙ୍ଗତେ ବସି ତାକୁ ଦୁଇଇ ।

କଅଁଳିଆ କଥା ବାହାର ହେଲେ ତାର ପାଟିରୁ
କର୍ଣ୍ଣ କୋକିଳର ପରାଏ ତାକୁ ଶୁଭଇ ଦୂରୁ ।
କଞ୍ଚୁକ ଅଞ୍ଚଳ ଉଡ଼ିବା ଶୋଭା ଦେଖିଣ ସେହି
କଳାପୀ ପୁଛକୁ ହଳାଏ ବୋଲି ଥାଏ ସେ କହି ।
କଞ୍ଜ ଘୋଟି ଆସେ କିଅବା ରାଜା ଶଶିଗୋଟିକୁ
କଣା କି କଡ଼ କେ କହିବ କଡ଼କିଣ କବିକୁ ।

କଳିନ୍ଦଜା—ଯମୁନା, କମଳାପତିଙ୍କ ବାହନ—ଗରୁଡ଼, କଙ୍କପତରର—ଶର,
ଶିଫାକନ୍ଦୁକ—ହର୍ଷପେଶୁ, କଙ୍କଟ—କବଚ, କଡ଼କି—ରାଗି, ମନ୍ଦିରା—ଗିନି,
କଞ୍ଜନ—ମଦନ, କ-ଶର—କନ୍ଦର୍ପଶର, କଜଳାସ-ପତି-ଅଇରି—କନ୍ଦର୍ପ, କଞ୍ଚୁକ—
କାଞ୍ଚଲା, କଳାପୀ—ମୟୂର, କଡ଼—ମୂର୍ଖ ।

ବି (ଆଧୁନିକ କବି)

ବିବୁଧେ କରହେ ଶ୍ରବଣ ଆଜି କାଳିକା କଥା
ବିଗାଡ଼ି ଅଛନ୍ତି କବିଏ କେହ୍ନେ ଆପଣା ମଥା ।
ବିଞ୍ଚି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ଜନମି ଏହି ଉତ୍କଳଧାମେ
ବିଦିତ ହୋଇଲେ ସାହିତ୍ୟ କାନ୍ତକବିର ନାମେ ।
ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ବିପତ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବିଧାତା ଦେଲା
ବିଳପି ବିଳପି ତାଙ୍କର ସବୁ ଦିନ କଟିଲା ।
ବିସ୍ମରିଲେ ନାହିଁ ତଥାପି ବିଷ୍ଣୁ ପଦ ଯୁଗଳ
ବିପକ୍ଷ ପଦକୁ ବନ୍ଦିଲେ ହୋଇ ପ୍ରାଣେ ଆକୁଳ ।
ବିଦ୍ୟୁତ ଯାହାର ଜୀବନ ଲେଖି ମାତ୍ରକ ସୁଖ
ବିରଚେ ଜୀବନ ସଜ୍ଜାତ କେଡ଼େ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଦେଖ ।
ବିଦଗ୍ଧ ହେଲେ ବି ହୃଦୟେ ସହି ଘୋର କଷଣ
ବିଚରିଲେ ହାସ୍ୟ ରସକୁ ମୋହି ସମସ୍ତ ମନ ।
ବିଧେଇ ହୋଇ ବି ଦୁଃଖରେ ହସେ ହସାଏ ସେହୁ
ବିଦ୍ରୁପ କାହିଁ ନ କହିବା ଏହି ମହାରେ ସେହୁ ।

ବିସର୍ଜି ପାର୍ଥବ ବିଷୟ କବି ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ
 ବିରୁଧ ପୁରୀକୁ ସର୍ବଦା ଆନ୍ତି ବଢ଼ାଇ ହାତ ।
 ବିଲୋକନ କରି ନାହାନ୍ତି ଥରେ ହେଲେ ସେ ପୁରୀ
 ବିମୋହନ ଅଟେ ସେ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ପକାନ୍ତି ହୁରି ।
 ବିଲକୁଳ ମିଛ କହନ୍ତି ଯାକୁ ଦେଖନ୍ତି ଆଗେ
 ବିଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟଟି ଯାହାକୁ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ଲବେ ।
 ବିଭୂଷିତ କାବ୍ୟ ଯଶରେ କବି ଗଡ଼ନାୟକ
 ବିତରନ୍ତି ସୁଧା କବିତା ଲୋକେ ସୁଖ-ଦାୟକ ।
 ବିଖ୍ୟାତ ହେଲେ ବି ଦେଶରେ କବି ମଧ୍ୟରେ ସାର
 ବିରାମ ହୋଇନି ବାସନା କବି ହେବାକୁ ତାର ।
 ବିପ୍ଳବର କରି ସ୍ବଗୃହେ ଦାରା କାବ୍ୟେ ରସିକା
 ବିରଚିଲେ ନିଜ ଲମ୍ପଟ ପଣେ କାବ୍ୟେ ନାୟିକା ।
 ବିଦେହ ବିଶିଖେ ବନ୍ଧୁର ବାମା ସ୍ବନ ସଂକଟେ
 ବିଚଳିତ ମଥା ରଖିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟେ ।
 ବିଗମି ପଲ୍ଲୀର ଶିରୀକୁ ଗଲେ ମହାନଗରୀ
 ବିରଳାର ଛତ୍ର ତଳରେ କଲେ ଆପଣା ପୁରୀ ।
 ବିତୃଷ୍ଣା ଆସିଲା କାବ୍ୟର ମଧୁଚାନ୍ଦ୍ର ଝଙ୍କାର
 ବିକଟ ଯନ୍ତ୍ରର ଗର୍ଜନ ହେଲା ଶ୍ରୁତି ମଧୁର ।
 ବିରସେ କବିତା ରସିକେ ହେଲେ ହାୟରେ ହାୟ
 ବିଟପ ସଂପର୍କ ହୋଇଲା ଶିତି ରାଉତରାୟ ।
 ବିଦିତ ଦରଦୀ କବିଟି ନାମେ ସେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ
 ବିତାନ୍ତି ଜୀବନ ନପାଇ ତିଳେ ହେଲେ ଆନନ୍ଦ ।
 ବିଲୋକନ କରି ନାହାନ୍ତି ଦିନେ ଥାନ ମରମ
 ବିରଚି ଅଛନ୍ତି ମରମ ତିଳେ ନାହିଁ ସରମ ।
 ବିମୋହନ ତାକୁ ଦିଶିଲା ହୀନ ତଗର କାମ
 ବିଲୁଆ ମେଳରେ ରହିଲେ ଛାଡ଼ି ଆପଣା ଧାମ ।
 ବିଗାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡକୁ ପ୍ରେମରେ କବି ସେ ମାୟାଧର
 ବିରଚିଲେ ଧୂପ ପକାଇ ରସ ପରକାୟାର ।
 ବିଗାଡ଼ିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାଳକେ ସେହି ଧୂପ ଆଦ୍ରାଶି
 ବିଚିତ୍ କରନ୍ତି ରସାଳ କୁଞ୍ଜେ ମାନସୀ ରାଣୀ ।

ବିଗତ ଯୌବନ ଶରୀରେ ମନେ ଭରା ଯୌବନ
 ବିଚାରନ୍ତି ଘନ ଆଶ୍ରେଷେ କେବେ ନୋହୁଁ ସ୍ଵଳନ ।
 ବିରତି ମନେ ପ୍ରତିମା ତୁଷ୍ଟେ ନିହିବା ପାଇଁ
 ବିଖାସା ଲେଉଟେ କିପରି ଜଣା ପଡ଼ଇ ନାହିଁ ।
 ବିଶେଷଣ କିସ ଦେବି ମୁଁ ଏବ କବିକୁ ନୂଆ
 ବିକୃତ ଭାବନା ଯେତେକ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୁଆ ।
 ବିସ୍ତାରି କେ କହି ପାରିବ ତାଙ୍କ ମନର ଗତି
 ବିଚାର ନଥାଏ କାହାର କା'କୁ କିସ କହନ୍ତି ।
 ବିଭାବରୀ ନାଥେ କହନ୍ତି ଏ ତ ବହୁର୍ତ୍ତଠେକା
 ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ କି ଅପିମ ସଙ୍ଗେ ରାତ୍ରୀର ଲେଖା ।
 ବିକର୍ତ୍ତନ ଅଦ୍ୟ ରଶ୍ମିର ନାଲି ରଙ୍ଗକୁ ଦେଖୁ
 ବିକଳି ଶୋଣିତ ବମନ ମଙ୍ଗେ ଥାଆନ୍ତି ଲକ୍ଷି ।
 ବିଷପରି ଲାଗେ ତାହାକୁ ନିଜ ଦେଶର ଧନ
 ବିଲାତକୁ କଥା କଥାକେ କରୁଥାନ୍ତି ଗମନ ।
 ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଵଦେଶୀ ପଦାର୍ଥ ଅଟେ ତାଙ୍କ ଅଭରି
 ବିଦେଶୀ ଦରବମାନଙ୍କୁ ସଦା ହୁଅନ୍ତି ଝୁରି ।
 ବିତୃଷ୍ଣା ଆସଇ ଗୋଲାପ ଜାଇ କେତକୀ ପୁଲେ
 ବିଗନ୍ଧ ଆଖୁର କ୍ରୋଟନ୍‌ଠାରେ ପାରତି କଲେ ।
 ବିତଳ ପରଶା ଜାହ୍ନବୀ ଅଟେ ଅଭରି ତାଙ୍କ
 ବିମୋହନ ଦିଶେ ଭଲଗା, ଡନ୍ ନଦୀର ବାଙ୍କ ।
 ବିକଳି ବିକଳି ଏମନ୍ତ କରୁଥାନ୍ତି ସର୍ଜନା
 ବିଘ୍ନନ ହାରିଣ ପଳାନ୍ତି କରି ଲୁଗା ଅସନା ।
 ବିଭାବସୁ ବନ୍ଧୁ ବାସିନୀ ବିଷ୍ଣୁବାମା ଭାରତୀ
 ବିଗ୍ନା ହୋଇ ଯାଙ୍କ ଦାଉରେ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ।
 ବିଚାରି ବିଚାରି ପକାନ୍ତି ଲେଖୁ ଏସନ ପଦ୍ୟ
 ବିବେଚନା କରି ନହୁଏ ତାହା ପଦ୍ୟ କି ଗଦ୍ୟ ।
 ବିଚାରଣା କରି ବସିଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବ ସତେ
 ବିଶ୍ଵ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ନିଲଠା କବି ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ।

□□□

ବିପକ୍ଷ—ଭଗବାନ, ବିଦଗ୍ଧ—ବିଶେଷ ଦସ୍ତ, ବିଧେଇ—ବ୍ୟାକୁଳ, ବିତ୍ରପ—ଲଜାହୀନ,
 ବିଚିତି—ଅନୈଷଣ, ବିଖାସା—ଜିଭ, ବିଘ୍ନନ—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଗ୍ନା—ଭାରତୀ ।

ଗୋଜ ଭାଗବତ

(ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁନି)

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ବହୁ ଗୁହ୍ୟ କଥାଫଳ ଉତ୍ତରରେ ଫଳିତ°, ଖାଲି ନହି ଫଳିତ°, ପାଟି ନାଲି ଟହ ଟହ ହୋଇତ°, ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁନି ଚତ୍ର ଗତ°, ଥଣ୍ଡ ମାରିତ°, ରସ° ଗଳିତ° ଅପ° ଅପ°, ସେ ରସାମୃତ ପାଠକେ ଭଲକରି ଚାଟିତ° । କିଛି ପେଟ ଖରାପ ନ ହୋଇତ° । ବୁଦ୍ଧି ବଢ଼ିତ° ।

ଶୁଣ ସୁଜନେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ
ଅମିୟ ଗୋଜ ଭାଗବତ ।
ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜା ଭକ୍ତିଭରେ
ନମିଲା ଥଣ୍ଡୁଆ ପୟରେ ।
ବହୁତ ଧନ ରତ୍ନ ଦେଲା
ଖଣ୍ଡ ପଣରେ ଆଣିଥିଲା ।
ତାଡ଼ି ପିଆଜି ବାରମଜା
ସମର୍ପି କଲା ପାଦପୂଜା ।
ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁନି ଏହା ଦେଖୁ
ଉଠିଲେ ନିଦକୁ ଉପେକ୍ଷି ।
ପୁଛିଲେ ସବୁ ଭଲ ବାବା
କି ବୁଦ୍ଧି ଏବେ ବତାଇବା ?
ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜା ହାତ ମଳି
ବୋଇଲା ହେ ମୁନିମଉଳି ।
ସମୟ ହୋଇଲା ଗହନ
ଆସଇ ଘୋର ନିର୍ବାତନ ।
ଦିଶୁଛି ବିରୋଧୀଙ୍କ ଥାଟ
କହିବି କି ତାଙ୍କ ମୁରାଟ ।

ଉଠୁଛି କିଳିକିଲା ରଡ଼ି
ମନ୍ଦର ପଡ଼ିବ କି ଝଡ଼ି ।
ସଭିକ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼
ଶ୍ରବଣେ କମ୍ପିଉଠେ ହାଡ଼ ।
ହୁଙ୍କାର ଉଠେ ଘନ ଘନ
ତା ସଙ୍ଗେ ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ ।
ବିକ୍ରମି ବୋଲୁଛନ୍ତି ଗିର
ଆମେ କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଚୋର ।
ଦୁନିଆ ଯାକ ଚାଟି ଦେଲୁ
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ମାନିଲୁ ।
ଗଡ଼ିଲୁ ଦୁର୍ନୀତିର ଗୋଲା
ଦେଶକୁ କରିଦେଲୁ ପୋଲା ।
ନ୍ୟାୟକୁ ପାଦେ ମରଦିଲୁ
ଦେଶରେ ଅନ୍ୟାୟ ଭରିଲୁ ।
ଭିକ ଛେଲୁଆ ଧରି କରେ
ବୁଲୁଛୁ ଆମେ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ।
ଧାରୁଆ ଟିକା ମାଥେ ଘେନି
ବନିଲୁ ଫଟକ ବିସିନି ।

ମାଆର ହାତ ଗୋଡ଼ କାଟି
 ବଜାରେ ବିକ୍ରୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ।
 କୋପରେ ଦେଉଛନ୍ତି ଗାଳି
 ମାର ଶଳାକୁ ସର୍ବେ ମିଳି ।
 ଦେଖୁଣ ଏସନ ବେଭାର
 ଭୟରେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ।
 ଯଦ୍ୟପି ଗାଦି ହରାଇବୁ
 ତିନି ପାଞ୍ଜିରୁ ପୋଛା ହେବୁ ।
 ଏବେ ଦଇବ ବିପରୀତ
 ଶତ୍ରୁ ହୋଇଲା ମୋର ମିତ ।
 ଭୋ ମୁନି କିସ ମୁଁ କରିବି
 ଆତ୍ମିକା କିବା ପଳାଇବି ।
 ଗଲା ଥରର ଭୋଟ ନଇ
 ଅତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା ହୋଇ ।
 ଟାହିଲି, ନଳ କୁଅ ତରି
 ଚଢ଼ି ହୋଇଲି ମହାପାରି ।
 ଅମୋଘ ବାଣ ଆସେ ମାରି
 ଦେଲୁ ବିରୁଦ୍ଧେ ତୁନି କରି ।
 ଏଥର କିନ୍ତୁ ସେ ଶୌରୀ
 ଜାଣିଛି ହୋଇବ ବିପଳ ।
 ସବୁ ଦେଖୁଛ ମହାମୁନି
 ଏବେ କିପାଇଁ ହୁଅ ତୁନି ।
 ସହଳ କାଡ଼ ଏକ ବାଟ
 ଯେସନେ ରହେ ଆମ ଥାଟ ।
 କାଡ଼ ଉପାୟ ଭଲ ଭଲ
 ଦେବି ମୁଁ ବିଳାତି ବୋତଳ ।
 ବିଳାତି ମାଲ ନାମ ଶୁଣି
 ଉଷତ ହେଲେ ମହାମୁନି ।
 ପାଟିରୁ ଲାଳ ପୋଛିଦେଇ
 ବେଲନ୍ତି କୃତ୍ୟ କୃତ୍ୟ ହୋଇ ।

-ଥଣ୍ଡା ମୁନି ଉବାଟ-
 ଶୁଣ ହୋ ଖଣ୍ଡ ରାଜାବାବୁ
 ଉପାୟ କହିବଇଁ ସବୁ !
 ସଳଖ ବାଟ ବତାଇବା
 ରିପୁ ଦଳିବୁ ଯେହ୍ନେ ବାବା ।
 ପୂର୍ବର ଯାବତ ଉପାୟ
 କାମ ତ ଦେବନି ନିଶ୍ଚୟ ।
 କୃତନ୍ତ୍ର ଲୋକେ ଛନ୍ତି ଟାଳି
 ଟଙ୍କାଖାଇଣ ଦେବେ ଠକି ।
 ଭୋଟର ପାଶେ ଯିବା ପାଇଁ
 ଆଉ ତୋହର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।
 ଯୋଗାଡ଼ ଟଙ୍କା ଏକ କୋଟି
 ଆୟାସଡ଼ର ଶହେ ଗୋଟି ।
 ବସିବୁ ଘରେ ତୁନି ହୋଇ
 ନାହିଁରେ ମୋବିଲ ପକାଇ ।
 ଶତ୍ରୁ ଏ ନିର୍ବାଚନ କ୍ଷେତେ
 ହଳ ପକାଇ ଅପ୍ରମିତେ ।
 ଉପୁଜାଇବେ ବହୁ ଧାନ
 ଆନନ୍ଦ କରୁଥିବେ ମନ ।
 ଦାଆ ଧରିଣ ତୁହି ଯିବୁ
 ସମସ୍ତ କାଟିଣ ଆଣିବୁ ।
 ଆସିବେ ଯେ ଶତ୍ରୁ ସମସ୍ତ
 ଭୋଟରେ ହୋଇ ନିର୍ବାଚିତ ।
 ଜଣକେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାଦେବୁ
 ତା ସାଥେ କାରେକ ଯାତିବୁ ।
 ବୋଲିବୁ ବାବୁ ଏହା ନିଅ
 ମୋ ଦଳେ ଆସି ଯୋଗଦିଅ ।
 ଉପେକ୍ଷି ଏହା କେ ପାରିବ
 ଅବଶ୍ୟ ଆସି ଯୋଗ ଦେବ ।

ସବୁ ଭେଡ଼ିକୁ କିଣିନେଇ
 ବସିବୁ ଗାଦିରେ ତୁ ଯାଇ ।
 ଏସନ ଖଣ୍ଡରାଜା ଶୁଣି
 ପୁଛଇ ଆହେ ମହାମୁନି ।
 ଯଦ୍ୟପି ଟଙ୍କା କାର୍ ନେଇ
 ଦିଅନ୍ତି ଆମ୍ଭକୁ ଠକାଇ ।
 ଧନତ ଯାହା ହରାଇବି
 ତୁଛାରେ ଲୋକହସା ହେବି ।
 ଖଣ୍ଡୁଆ ମୁଖୁ ଏହା ଶୁଣି
 ହସନ୍ତି ଚହ ଚହ ମୁନି ।
 ବୋଲନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି କେଶେ ଗଲା
 ତୁ ପରା ବ୍ୟବସାୟୀ ପିଲା ।
 ସାମାନ୍ୟ ହେଲୁ ଅଶକତ
 ଗାଦିରେ ବସିବୁ କେମନ୍ତ ।
 ଆରେ ଯେମନ୍ତ କହେ ଶୁଣ
 କରିବୁ ତେମନ୍ତ ଭିଆଣ ।
 ଟଙ୍କା ଓ କାର୍ ଦେବା ଆଗୁ
 ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏମନ୍ତ କହିବୁ ।
 ହୋ ଗୋଠଛଡ଼ା ମହାମତି
 କାଗଜେ ଦିଅସି ବିବୃତି ।
 “ଏବେ ମୁଁ ଜାଣୁଛି କଣ୍ଡେସ
 ଛଡ଼ା ସମସ୍ତେ ବଦମାସ ।
 ଆମର ଦେଶସେବାପାଇଁ
 କଣ୍ଡେସ ଛଡ଼ା ବାଟ ନାହିଁ ।
 ସେବାର ତଲବ ପାଇଲି
 ତେଣୁ କଣ୍ଡେସେ ପଶିଗଲି ।”
 ଦେଲେ ସେ ବିବୃତି ଏସନ
 ହାତରେ ତାର ଦେବୁ ଧନ ।

ଯେ ଲୋକ ଏପରି କରିବ
 ଆଉ ସେ ଫେରି ନ ପାରିବ ।
 ଲୋକେ ତାହାକୁ ଗାଳିଦେବେ
 ଜାରଜ ଛତରା କହିବେ ।
 କୁଳଟା କୁଳ ଛାଡ଼ିହେବ
 ଆଉ କୁଳକୁ ନପେରିବ ।
 ଶୁଣିଣ ଏସନେକ ବାଣୀ
 ପୁଛଇ ଖଣ୍ଡ ଶିରୋମଣି ।
 ଭୋ ମୁନି ହୁଅଇ ସନ୍ଦେହ
 ବୁଝାଇ ଏବେ ମୋତେ କୁହ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଗୁପ୍ତଚର ପଣେ
 ଆସିବେ ଏଥୁ ଜଣେ ଜଣେ ।
 ପଳାଇଯିବେ ଧନ ନେଇ
 ପାଳଟା ବିବୃତିଏ ଦେଇ ।
 ତାହେଲେ ମୁଁ କିସ କରିବି
 ଭାଣ୍ଡିଆ ସିନା ଖାଲି ହେବି ।
 ଏଥକୁ ଉପାୟ ତ ନାହିଁ
 ଉପାୟ ବତା ମୁନିସାଇଁ ।
 ଅଶୁଆ ବୋଲେ ଗଳାଝାଡ଼ି
 ପିଇ ଓରାଏ ବାସି ତାଡ଼ି ।
 ଆରେ ଖଣ୍ଡୁଆ ନାହିଁ ଭୟ
 ତହିଁ କି ଅଛଇ ଉପାୟ ।
 ଜଣ ଜଣକି କହିଦେବୁ
 “ମନରେ ରଖୁଥାଅ ବାବୁ ।
 ମୋଠାରେ କରିଲେ କପଟ
 ସାନ୍ଧ୍ୟାଲ ସଙ୍ଗେ ହେବ ଭେଟ ।
 ଯମହାତରୁ ଖସିପାର
 ମୋହାତୁଁ ନାହିଁଟି ନିସ୍ତାର ।

ଏତେ ସାନ୍ଧ୍ୟାଳ ଗଳା ଉଡ଼ି
ତମେ ତ ମାତ୍ରକ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ।’’
ଯଦ୍ୟପି ଶୁଣିବେ ଏସନ
ଘର ଧରିବ ତାଙ୍କ ମନ ।
ଭୟେ ସଭିଏଁ ଡରିମରି
ରହିବେ ତୋହକୁ ଆବୋରି ।
ଏବେ ତୁ ଛାଡ଼ ଭୟ ଭ୍ରାନ୍ତି
ଆଶାସି ଏକଇ ବିଳାତି ।
ତାତି ନଳାଗେ ଭଲ ଆଉ
ବିଳାତି . ଉଠାଇବ ତାଉ ।

ଖଣ୍ଡୁଆ ଶୁଣି ଏ ସମସ୍ତ
ମନରେ ହୋଇଲା ଉସତ ।
ବିଳାତି ବୋତଲ ଆଣିଲା
ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁନି ହାତେ ଦେଲା ।
ପୂଜିଲା ମୁନିଙ୍କ ପୟର
ଆନନ୍ଦେ ଗଳା ନିଜ ପୁର ।
ଏ ଗୋଟ ଭାଗବତ ସାର
ପଢ଼ିଲେ ପାପ ହେବ ଦୂର ।
କାନରେ ଏହା ଦେଲେ ଶୁଣି
ଡରିବ ଭୋଟ ବୈତରଣୀ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଟ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ନିର୍ବାଚନ ବୈତରଣୀ ପାର
ଉପାୟ କଥନେ ନାମୋ ପ୍ରଥମୋଧ୍ୟାୟ ।

(ତଗର ୩୦ ବର୍ଷ ୬ଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟା ଡିସେମ୍ବର-୧୯୬୬)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ
ଅମିୟ ଗୋଟ ଭାଗବତ ।
ଏ ଭାଗବତ ସୁଧା ବାଣୀ
ଦୁଃଖ ନାଶିବ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ଏଣୁ ଖଣ୍ଡୁଆ ଗଳା ଖରେ
ନମିଲା ଥଣ୍ଡୁଆ ପୟରେ ।
ଖୁଲା ମୁଣିରୁ ହାତେ କାଢ଼ି
ଥୋଇଲା ଦୁଇ ଓରା ତାତି ।
ବୋଇଲା ପିଅସି ହେ ମୁନି
ରହିଛ କିଆଁ ଏବେ ତୁନି ।

ତୁମ ପ୍ରସାଦେ ମୁହିଁ ଶେଷ
ଖେଳାଅ ମୋହପାଇଁ ମୁଣ୍ଡ ।
ତୁ ନାଥ ବତାଇଲୁ ଯାହା
ମନେ ରଖୁଛି ସବୁ ତାହା ।
ଏବେ ସଂଶୟ ଜାତ ମନେ
ଧନ ମୁଁ ଆଣିବି କେସନେ ।
ଗଲାଣି ସବୁ ଥାନ ସରି
ଧନ ନମିଲେ ଆଗ ପରି ।
କେଉଁଠି ଥିଲା ଦୁଇବେଦୀ
ଦେଇଛି ସବୁ ତାଳ ଛେଦି ।

ଯେତେ ଅଛନ୍ତି କଣ୍ଠାକଟର
 ହେଲେଣି ଭାରି ହୁସିଆର ।
 ସିରାଜ ଉଦାନର ପାଲା
 ଆମର ଏବେ କାଳହେଲା ।
 ମାଗିଲେ କୁଛାନ୍ତି ବହୁତ
 କୋଟି ଆନରେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଶତ ।
 ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି କୁହାକୋହି
 ଆମେ କୁଆଡ଼େ ଜାତିଦ୍ରୋହୀ ।
 ଏଥର ଭୋଟ ନପାଇବୁ
 ଗାଦିରୁ ପୋଛି ହୋଇଯିବୁ ।
 ଆମ୍ଭନ୍ତ ଯଦି ଧନ ଦେବେ
 କିପରି ଫେରସ୍ତ ପାଇବେ ।
 ଆସିଲେ ଆନ ବଳବନ୍ତା
 ମନରେ ରଖଣ ଅହନ୍ତା ।
 କାଟିବେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଗୋଛି
 ବେପାରି କୁଳ ଦେବେ ପୋଛି ।
 ଏସନ ଭୟ ରଖୁ ମନ
 ଆମ୍ଭନ୍ତ ବଦିଅନ୍ତି ଧନ ।
 ହାତରେ ଯଦି ଗାଦିଆ'ନ୍ତା
 ମୋତେ କି ବଳାଇ ଯାଆନ୍ତା ।
 ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଚାବି ନେଇ
 ଟ୍ରେଜେରି ଦିଅନ୍ତି ଉଡାଇ ।
 ତିଆଡି ନନା ଯିଏ ଅଛି
 କାମର ନୁହେଁ ସିଏ କିଛି ।
 ପଶିବା ମାତ୍ରେ ଗନ୍ତାଘରେ
 ରହୁଛି କିଏରେ କିଏରେ ।
 ପାଣି ଛେରୁଆ ସେହି ନନା
 ତା କଥା ଦୃଷ୍ଟରେ ଧରନା ।

ଘାସ କୁଣ୍ଡରେ ଶ୍ଵାନ ସମ
 ଶୋଇଛି ଚିଆଁଇ ଅଧମ ।
 ଖାଇବ ଖୁଆଇବ ନାହିଁ
 ନାହିଁ ଏସନ ହୁଣ୍ଡା କାହିଁ ।
 ଥିଲା ଏକଇ ବନ୍ଧୁ ମୋର
 ଉଆଳକଟ ନାମ ତାର ।
 ଉଡାଇହାଜେ ସୁନା ଆଣି
 ଯୋଗାଉ ଥିଲା ମନ ଜାଣି ।
 ଦଇବ ବାମ ହେଲା ମୋର
 ସେ ଚାଲିଗଲା ମାମୁଁ ଘର ।
 କେନ୍ଦ୍ରେ ଆପିଲି ଯେଉଁ ଟୋକି
 ସେତ ଦେଲାଣି ମୋତେ ଠକି ।
 ଭବିଥିଲି ମୁଁ ତାକୁ ଭଲ
 ଶୁଣୁନି ଆଉ ସେ ମୋ ବୋଲ ।
 ସୁର, ପବିତ୍ର ଆଉ ହରି
 ଚୌଦିଗେଛନ୍ତି ମୋତେ ଘେରି ।
 କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଧନ ଆଣି
 ପଛରୁ କୁହାଟନ୍ତି ତିନି ।
 ହେଇରେ ଗଲା ଗଲା ତାକୁ
 ବିଶ୍ଵାସ ନକର ତାହାକୁ ।
 କିନ୍ତୁତେ ସେହୁ ଦେବ ଗିଳି
 ଠାକୁର ସହିତେ ଖରୁଳି ।
 ଏସନ ଦେଖଣ ବେଭାର
 କମି ଉଠଇ ପ୍ରାଣ ମୋର ।
 ଭୋମୁନି ହେବାକ ସଦୟ
 ବତାଅ ଆମ୍ଭନ୍ତ ଉପାୟ ।
 ଯେସନେ ବୁଣାଇବି ଧନ
 ତରିବି ନଦୀ ନିର୍ବାଚନ ।

ଉପାୟ ନ କହିଲେ ଭଲ
 ଖାଇବି ନିଶ୍ଚୟ ଫଳିବୁଲ ।
 ଏସନ କଡ଼ା କଥା ଶୁଣି
 ହସିଲେ ଚହ ଚହ ମୁନି ।
 ବୋଇଲେ ଥୟ ଧର ବାବା
 ସମସ୍ତ ତୋତେ ବତାଇବା ।
 ଦି'ଓରା ତାଡ଼ିବୁ ଧଇଲେ
 ଢକ ଢକ କି ପିଇଗଲେ ।
 ନିଃଶେଷ କରିସାରି ତାଡ଼ି
 ମାରିଲେ ଗୋଟାଏ ହେଉଡ଼ି ।
 ବୋଇଲେ ମନକରି ତାଜା
 ଶୁଣସି ଏବେ ଖଣ୍ଡରାଜା ।
 କହୁଛି ଶୁଣ ଦେଇ ମନ
 ଯେମନ୍ତେ ପାଇବୁ ତୁ ଧନ ।
 ଖାଇବା ମୂଳ ଏ ଧରାରେ
 ପକା ତୁ ହାତ ସେହିଠାରେ ।
 ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ବ୍ୟବସାୟୀ
 କହିଦେ ଚରଣା ପଠାଇ ।
 ବଜାଇ ଦେବେ ଦର ଦାମ
 କରିବୁ ଘଣ୍ଟଘୋଡ଼ା କାମ ।
 ଅଧିକା ଲାଭ ଯା ମିଳିବ
 ଅଧା ଅଧାରେ ବଣ୍ଟାଯିବ ।
 ଚାଉଳେ ମିଶାଇଲେ ଗୋଡ଼ି
 ମୁନାଫା ଖାଲି ଯିବ ମାଡ଼ି ।
 ଗହମ ବିକା ରୋକି ଦେବୁ
 ତା ଥାନେ ଅଟା ଚଳାଇବୁ ।
 ଗହମେ କିଛି ନମିଶିବ
 ଅଟାରେ ସେ ସବୁ ସମ୍ଭବ ।

ଡେଇଁଲି ମଞ୍ଜି ଖଡ଼ିବୁନା
 ମିଶିଲେ ପଡ଼ିବନି ଜଣା ।
 ବେପାରୀ ଖୁସିରେ କରିବ
 ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଲାଭ ତୋତେ ଦେବ ।
 ଇଞ୍ଜିନିଅର ଥିବେ ବହୁ
 ବୋଲ ମାନିବେ ତୋର ଯେହୁ ।
 ତାହାନ୍ତ ଡକାଇବୁ ପାଶେ
 କହିବୁ ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସେ ।
 ଯାଅରେ ସଭିଏଁ ନିର୍ଭୟେ
 ଲାଗସି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କାୟେ ।
 ଢୋକ ପରାଏ ଦିଅ ଶୋଷି
 ଚଣ୍ଡୀ ଚାମୁଣ୍ଡା ସହ ମିଶି ।
 ତୋତେ ମୁଁ କହୁଅଛି ସତ
 ଏ ବାଟେ ପାଇବୁ ବହୁତ ।
 ଆହୁରି ବହୁ ବାଟ ଅଛି
 ଶୁଣ ତୁ ଏବେ ମୁଁ କହୁଛି ।
 ଶିଳା ଓ ଶିଶୁର ମଉସା
 ନାମରେ ଖୋଲିବୁ ବେଉସା ।
 କେନ୍ଦୁପତ୍ରିଆ ଠିକାଦାର
 ଆଉଁସୁଥିବୁ ପିଠି ତାର ।
 ଆବର କଥାଏ କହୁଛି
 ଯେଉଁଠି ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଅଛି ।
 ଯେବେ ହୋଇଲା ଘୋରରଣ
 ଭାରତ ସାଥେ ପାକିସ୍ତାନ ।
 ସୁନା ପଡ଼ିଲା ଦରକାର
 ସଂଗ୍ରହ ହେଲା ଦୂର ଦୂର ।
 ବହୁ ଚତୁର ତହିଁଥିଲେ
 ପ୍ରଚୁର ସୁନା ଲୁଟିନେଲେ ।

ତୋହର ମିତ୍ର ପାଶେ ଅଛି
 ସେହି ସୁନାରୁ ବହୁକିଛି ।
 ଏବେ ତୁ ତାର ପାଶେ ଯାଅ
 କହିବୁ ଏବେ ତାହା ଦିଅ ।
 ସଂଶୟ ନକର ତୁ ବାବୁ
 ସେ ସୁନା ଅବଶ୍ୟ ପାଇବୁ ।
 ଆହୁରି ସେ ସୁନାରୁ କିଛି
 ଏଣ୍ଡାଉମେଣ୍ଟିଆ ରଖିଛି ।
 ସହଜେ ଲୋଭୀ ସେହି ପଣ୍ଡା
 ମାରିଛି ସୁନା ଦୁଇ ହଣ୍ଡା ।
 ତା ତଣ୍ଡି ଧରିଣ ମାଗିବୁ
 ହଜରେ ଦେବୁ କି ନଦେବୁ ।
 ଛେରି ମୂତିଶ ଦେବ ସେହୁ
 ପାଇବୁ ତହୁଁ ସୁନା ବହୁ ।
 ଆହୁରି ଏକ ବାଟ ଅଛି
 ଶୁଣସି ଏବେ ମୁଁ କହୁଛି ।
 ପାକିସ୍ତାନିଆ ଗୁପ୍ତଚର
 କେତୋଟି ସଂଗ୍ରହ ତୁ କର ।
 ତାଙ୍କର ନିଶ ଦାଢି କାଟି
 ରଖିବୁ ଚକ୍ରତନ ବୁଟି ।
 ବିଦେଶୀ ସୁନା କାରବାର
 ପାକରେ ହୁଅଇ ଜବର ।
 ସେଠାବେ ତାଙ୍କୁ ପଠିଆଇ
 ଗୁପ୍ତେ ଆଣିବୁ ସୁନାବୋହି ।
 ଏ ଗଲା ସୁନା କାରବାର
 ଉପାୟ ଅଛଇ ଆବର ।
 ବିଲାତି ମଦର ଦୋକାନ
 ବହୁତ ଖୋଲିଦେ ବହନ ।
 ବିଲାତି ମଦର ଆଦର
 ଏବେ ବହୁଛି ଖରତର ।

ପ୍ରତି ସହରେ ସାତ ଆଠ
 ଖୋଲ ନକରି ଆଉ ମଠ ।
 ସାହାବମାନେ ଚାଲିଗଲେ
 ପେଣ୍ଠ ଓ ମଦ ଦେଇଗଲେ ।
 ମୁରୁଖ ପାଠୁଆ ସମସ୍ତେ
 ମଦ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ଅପ୍ରମିତେ ।
 ମଦ ଟୋପିଏ ନପତିଲେ
 ବୁଦ୍ଧି ଖୋଲେନି ଟିକେହେଲେ ।
 ଏଣୁ ମଦର ପ୍ରୟୋଜନ
 ଦେଶେ ବହୁଛି ଦିନୁ ଦିନ ।
 ଖୋଲିଲେ ଏହାର ଦୋକାନ
 ପାଇବୁ ତହୁଁ ବହୁଧନ ।
 ଜାଣିଥାନ୍ତୁରେ ବାବୁ ବୁଦ୍ଧି
 ଶିବିର ଖୋଲା ଅଛି ଦୁଇ ।
 ରୁଷିଆ ଆଉ ଆମେରିକା
 ଦୁହେଁ ଓଷ୍ଟ୍ରାଲିଆ ପକ୍‌କା ।
 ଦିନ ଓ ରାତି ସବୁ ଭୁଲି
 ହୁଅନ୍ତି ସଦା ପେଲାପେଲି ।
 କହିବୁ ଆମେରିକା ପାଶ
 କୋସିଜିନ୍‌ଟା ବଦମାସ ।
 କହିବୁ ରୁଷ ପାଶେଯାଇ
 ଜନ୍‌ସନ୍ ଖେତଡ଼ା ଅଟଇ ।
 ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମାଥେ ହାତ ମାରି
 ଧନ ଲଭିବୁ ଅସୁମାରି ।
 ମରୁଡ଼ିଗ୍ରସ୍ତ ପାଇଁ ଯାହା
 ବିଦେଶୁ ଖାଦ୍ୟ ଆସେ ତାହା ।
 ତୁ ନେଇ ଲୁଚାଇଣ ଦେବୁ
 ଠିକଣା ବେଳରେ କାଢ଼ିବୁ ।
 ଲୋକେ ତ ନପାଇ ଚାଉଳ
 ହୁଅନ୍ତି ତହଲ ବିକଳ ।

ଭୋଟ ବେଳକୁ ହୁଏଁଯିବୁ
 ଚାଉଳ ମୁଠେ ମୁଠେ ଦେବୁ ।
 କହିବୁ ଭାଇ ଏହାନିଅ
 ଯୋଡ଼ିବଳଦେ ଭୋଟ ଦିଅ ।
 ଟଙ୍କାଠୁଁ ବଳି ଏ ଚାଉଳ
 ଦେବ ସେ ଅପ୍ରମିତ ବଳ ।
 ଏତେ ଉପାୟ କହିଲାଇଁ
 ଆଉ କି ଲୋଡ଼ା ଖଣ୍ଡସାଇଁ ।
 ହାଲିଆ ହୋଇଲିଶି ଅତି
 ଆଶାସି ଏକଇ ବିଳାତି ।

ଖଣ୍ଡୁଆ ଏସନ ଶୁଣିଲା
 ମନରେ ଉଷତ ହୋଇଲା ।
 ଦେଲାକ ବୋତଲ ବିଳାତି
 ଯାହା ମୁନିର ପ୍ରିୟ ଅତି ।
 ତକ୍ଷଣେ ମୁନି ପିଇଦେଲେ
 ବହୁତ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସିଲେ ।
 ସୁଜନେ ଏହି ଭାଗବତ
 ପଢ଼ି ସନ୍ତୋଷ କର ଚିତ୍ତ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଧନଲାଭ ଉପାୟ ବର୍ଣ୍ଣନେ ନାମୋ
 ଦ୍ଵିତୀୟୋଧ୍ୟାୟ ।

(ତଗର—୩୦ବର୍ଷ ୭ମ ସଂଖ୍ୟା)

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣସି ଆହେ ବିଜ୍ଞାନେ
 ତଜଳ ପକାଇଣ କାନେ ।
 ଏ ଗୋଜ ଭାଗବତ ସାର
 ଦେବ ଦାନବେ ଆଗୋଚର ।
 ଏଥୁ ଯେତେ କରନ୍ତି ପାଟି
 ସୋସିଆଲିଷ୍ଟି, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟି ।
 ଜନସଂଘ ଓ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ
 ସ୍ଵାଧୀନ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତଷ୍ଠ ।
 ଜନ କଂଗ୍ରେସ ଏବେ ନୂଆ
 ସଭିକ ପାଶେ ଅସ୍ତ୍ର ଥୁଆ ।
 ଏ ଭାଗବତେ ମହିମା
 ସଭିକୁ ଜଣା ନାହିଁ ଜମା ।
 ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଅଛି
 ତାହାକୁ ଜଣା କିଛି କିଛି ।

ହେ ସୁଜନେ ଶୁଣ ଏହା
 ଅନ୍ଧାରେ ପାଇଯିବ ରାହା ।
 ଏମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜନ
 ମନେ ହୁଅଇ ଛନ ଛନ ।
 ଖୋଲନ୍ତେ ନିଜ ଦରବାର
 ଆସିଲେ ବହୁ ଦେଶାଭର ।
 ରାଜ୍ୟର ବାରତା ଯେତେଜ
 କହିଲେ ତହିଁ ଏକ ଏକ ।
 ମଳିକ ବାପୁଡ଼ା ଯେମନ୍ତ
 ସବୁଠି ହୁଏ ହତସନ୍ତ ।
 ଯେଉଁଠି ଯାହା ଦେଖୁଥିଲେ
 ମାଠି ମୁଠିଣ କହିଗଲେ ।
 ଚାରକ ମୁଖୁ ସବୁ ଶୁଣି
 ଖଣ୍ଡ ଉଠିଲା ଶିର ଝୁଣି ।

ଦି ହସ୍ତ ଗୁଞ୍ଜି ଦୁଇ କାଖ
 ହୋଇଲା ଏପାଖ ସେପାଖ ।
 ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼େ ଘନ ଘନ
 କ୍ରୋଧରେ ନନ୍ଦରେ ବଚନ ।
 ସମସ୍ୟା ନପାବନ୍ତେ କିଛି
 ସେ ସ୍ଥାନ ଗଲାକ ମୁରୁଛି ।
 ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ଖରେ
 ମିଳିଲା ଅଶ୍ରୁଆ ପାଶରେ ।
 ଛାମୁରେ ହୋଇ ଯୋତହସ୍ତ
 ସାଷାଙ୍ଗେ ହେଲା ପ୍ରଣିପାତ ।
 ଅଶ୍ରୁଆ ମୁନି ତାକୁ ଦେଖୁ
 ଉଠିଣ ବସିଲେ ସଳଖୁ ।
 ତାର ହାତକୁ ଦେଲେ ଚାହିଁ
 ବିଳାତି, ଦେଶୀ କିଛି ନାହିଁ ।
 କିଛି ନଥିବା ହାତେ ଦେଖୁ
 ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଗଲା ଶୁଖୁ ।
 ଅକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ମନେ ଚିତ୍ତି
 ମୌନୀ ହୋଇଲେ ତକ୍ଷଣାନ୍ତି ।
 ଖଣ୍ଡୁଆ ସମସ୍ତ ଦେଖିଲା
 ମନର କଥା ବୁଝିଗଲା ।
 ଗଞ୍ଜେଇ ପୁତା ଦେଇ ଏକ
 ବୋଲଇ ଆହେ ମୁନି ରଖ ।
 ଯେତେକ ମୋର କର୍ମୀଥିଲେ
 ସବୁ ବୋତଲ ପିଇଗଲେ ।
 ଯାହାକି ଥିଲା ତାଡ଼ି ଓରା
 ନିଃଶେଷ କଲେ ପିଇ ପୂରା ।
 ଏଥିରେ ଦିଅସି ଚଳାଇ
 କାଲିରେ ବୋତଲ ଦେବଇ ।
 ଶୁଣିବା ହେଉ ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ପଡ଼ିଲା ବଡ଼ଇ ଅରିଷ୍ଟ ।

ଯେବଣ ସ୍ଥାନେ ମୁହଁ ଗଲି
 ସବୁଠି ପ୍ରାଭବ ପାଇଲି ।
 ମଳିକ ବାପୁଡ଼ା ମୋ ଚାଟ
 ସବୁଠି ହୁଏ ଛଟପଟ ।
 କଂଗ୍ରେସ ନାମ ଲୋକେ ଶୁଣି
 କୋପେ ଉଠନ୍ତି ଶିର ଝୁଣି ।
 ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ ସର୍ବେ ବେଢ଼ି
 ଛାଡ଼ନ୍ତି କିଲିକିଲା ରତି ।
 ମାର ଏ ଛତରାକୁ ମାର
 ଗ୍ରାମରୁ କରିଦିଅ ଦୂର ।
 ବେହିଆ ଥୋବରା ନିଲଠା
 ତଡ଼ସି ଦେଇଣ ଗୋଇଠା ।
 ସାଜି ଅଛନ୍ତି ଧର୍ମବକ
 ବୋଲନ୍ତି ନିଜକୁ ସେବକ ।
 ଆମେ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁ
 ପୋଛି ଦେଲେଣ ଲାଜ ସବୁ ।
 ସେବକ ଗଢ଼ିଚାଲେ କୋଠା
 ପ୍ରଭୁକୁ ନ ମିଳେ ବଇଠା ।
 ସେବକ ଖାଏ ଦୁଧ ଛେନା
 ପ୍ରଭୁର ପେଟେ ଓଦା କନା ।
 ସେବକ ମଟରେ ଗମଇ
 ପ୍ରଭୁକୁ ନମିଳେ ପାଷୋଇ ।
 ସେବକ ମାନଙ୍କର ପୋଏ
 ଇସ୍ତୁକୁ କଲେଜର ଯାଏ ।
 ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କଲେ ମନ
 ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଯାଏ ଥାନ ।
 ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୁଅ ଝିଅ ପାଇଁ
 ସହଜେ ଥାନ ମିଳେ ନାହିଁ ।
 କ୍ରୋଧେ ଏପରି ପରବୁଲି
 ଦିଅନ୍ତି ମନଇଚ୍ଛା ଗାଳି ।

କରିଲେ ସଭାର ଉଦ୍ୟମ
 ସରବେ ବହି ହୃଦେ ତମ ।
 ଛାଡ଼ନ୍ତି କିଳିକିଳା ରତି
 ମନ୍ଦର କିବା ଯିବ ଉଡ଼ି ।
 ଦେଲା ପଥର ଖଣ୍ଡ ଇଟା
 ହାତରେ ପଡ଼ଇ ଯେଉଁଟା ।
 ଖଣ୍ଡିଆ ଜୋତା ଓ ଛାଞ୍ଚୁଣି
 ଉପରେ ବରଷନ୍ତି ଆଣି ।
 ମଳିକ ବାପୁଡ଼ାର ପିଠି
 ଜୋତା ଚପଲେ ଗଲା ଫୁଟି ।
 କାହିଁ ନ ପାରେ କରି ସଭା
 ଶତ୍ରୁଏ ସବୁଠାରେ ଉଭା ।
 ସବୁଠୁଁ ଦିଅନ୍ତି ଘଉଡ଼ି
 ମଳିକ ହଂସା ଯାଏ ଉଡ଼ି ।
 ଯଦ୍ୟପି ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟେ ସଭା
 କଦାପି କରି ନ ପାରିବା ।
 ଲଭିବା ତେବେ ଅପଯଶ
 ଲୋକ କଟାଳେ ଯିବା ନାଶ ।
 ଗ୍ରାମରେ ଯେମନ୍ତ ପଶିବା
 ତହିଁ ଉପାୟ କର ବାବା ।
 ଏତେକ ଆଶ୍ଚ ହୃଦେ ବହି
 ଯଦ୍ୟପି ଯାଉ ଗୁଜ ହୋଇ ।
 କି ଥାଇ ଆଉ ଏ ଜୀବନ
 ଧନ ସମ୍ପଦ ଅକାରଣ ।
 ଭୋ ମୁନି କରସି ଉପାୟ
 ଯେହ୍ନେ ହୋଇବା ଆମ୍ଭେ ଥୟ ।
 ଘୋର କଷଣ ପାରିକର
 ସଦୟ ହୁଅ ମୁନିବର ।
 ଖଣ୍ଡର ନିଉଛାଳି ଦେଖୁ
 ଥଣ୍ଡୁଆ ବସିଲେ ସଲଖୁ ।

ଗଞ୍ଜେଇ ଚିଲମରେ ଭରି
 ଟାଣିଲେ ଦମ୍ ତିନି ଚାରି ।
 ମନ୍ଦାର ପ୍ରାୟେ ନେତ୍ର କଲେ
 ସଧୀରେ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ।

-ଥଣ୍ଡୁଆ ଉବାଟ-

ଶୁଣସି ହେ ଖଣ୍ଡ ନୃପତି
 ଏବେ ହୁଅସି ସ୍ଥିର ମତି ।
 କିମ୍ପା ବାଉଳା ହେଉ ଏତେ
 ଯୋଗାଏ ନାହିଁ ଏହା ତୋତେ ।
 ଭୟେ ହେଉଛୁ ଅଶକତ
 ଏହା ତ ନୁହଇ ଉଚିତ ।
 ଯେମନ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ପଶିବ
 ଭୋଚରମାନଙ୍କୁ ଧରିବ ।
 ସଭା କରିବ ସେହିଠାବେ
 ଲୋକେ ଥାଇଣ ଶୁଣୁଥିବେ ।
 ଏବେ ତୁ ଧରି କର୍ମାମାନ
 ଗ୍ରାମକୁ କରସି ଗମନ ।
 ପକେଟେ ଧରି ପୁଲେ ନୋଟ
 ଆବର କିଛି ଟକୋଲେଟ ।
 ଦେଖିଲେ ଏକ ଭଙ୍ଗା ଘର
 ବସିବୁ ତା'ପିଣ୍ଡା ଉପର ।
 ତହିଁ ତୋହର ଥିବେ ଚାର
 ଗୃହସ୍ଥ ବନ୍ଧୁ ବା ସୋଦର ।
 ଗୃହେ ପଶିବେ ତକ୍ଷଣାନ୍ତି
 ଗୃହସ୍ଥେ ବୋଲିବେ ଝଟତି ।
 ଆରେ ତୋ ଭାଗ୍ୟ ଉଦେହେଲା
 ତୋ ଘରେ ମଂତ୍ରୀ ପ୍ରବେଶିଲା ।
 କି ମହା ପୁଣ୍ୟ ଥିଲା ତୋର
 ମଂତ୍ରୀ ଆସିଲେ ତୋର ପୁର ।

କଳିରେ ସେହି ତ ଦେବତା
 ହରତା କରତା ବିଧାତା ।
 ଯାହା ତୁ ମାଗିବୁରେ ବର
 ତକ୍ଷଣେ ଦେବେ ତୋର କର ।
 ଲୁଚିବ ଏ ଚାଳ ଖଣ୍ଡିଆ
 ଚାହିଲି ଘର ହେବ ଠିଆ ।
 ପାତାଳ ପୁଟା କଳପାଣି
 ଯୋଗାଇ ଦେବେ ମନ ଜାଣି ।
 ଚାରକୁ ଶିଖାଇଣ ଥୁବ
 ଯଦ୍ୟପି ଗାରେଡ଼ି ଚାହିଁବ ।
 ଗୃହସ୍ଥେ କହିବ ଏସନ
 ବାବୁରେ ନକର ଗୁମାନ ।
 ବିଗତ ପାଞ୍ଚଟି ବରଷ
 ମଂତ୍ରୀ ଭୁଲିଣ ଭୋକଶୋଷ ।
 ହୋଇଣ ଥିଲେ ଆଗଭର
 କରିବେ ଚାହିଲିର ଘର ।
 ତା ସଙ୍ଗେ ନଳକୂଅ ମାନ
 ଆସିବେ ଗ୍ରାମରେ ବହନ ।
 ଦୁଷ୍ଟ ବିରୋଧୀଗଣ ଥିଲେ
 ଏ ସର୍ବ କରାଇ ନ ଦେଲେ ।
 ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ି ଲଢ଼ି
 ପାଞ୍ଚ ବରଷ ଗଲା ଉଡ଼ି ।
 ଏଥର କରିଛନ୍ତି ପଣ
 ହେଲେ ନିବାରୀ ଦୁଷ୍ଟଗଣ ।
 କରିବେ ଚାହିଲିର ଘର
 ତା'ସାଙ୍ଗେ କଳପାଣି ଝର ।
 ଏମନ୍ତ ଯଦ୍ୟପି ଶୁଣିବ
 ଗୃହସ୍ଥ ବାହାରି ଆସିବ ।

ଶିଶୁ ଓ ଭାରିଯା ସହିତେ
 ଆସିବେ ଦେଖିବାକୁ ତୋତେ ।
 ଗୃହସ୍ଥ ଥିଲେ ପକ୍ଷକେଶୀ
 ବୋଲିବୁ ହଇହେ ମଉସା ।
 ଶୋଷ ଯେ ହୁଅଇ ପ୍ରବଳ
 ଦିଅସି ଜାଲେ କୂପ ଜଳ ।
 ତା ସୁନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥିବ ଠିଆ
 ମଢ଼ଳା ଅପରଚ୍ଛନିଆ ।
 ତକ୍ଷଣେ ତାକୁ କାଖେଇବୁ
 ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିଦେବୁ ।
 ସିଙ୍ଗାଣି ଥିଲେ ନାକ ପ୍ରାନ୍ତେ
 ପୋଛିଣ ଦେବୁ ନିଜ ହାତେ ।
 ପକେଟରୁ ଚକ୍ରେଟ କାଢ଼ିବୁ
 ଆଦରେ ତାର ମୁଖେ ଦେବୁ ।
 ତା ଗାଲ ଟିକେ ଟିପି ଦେଇ
 କହିବୁ ଗୃହସ୍ଥେ ଦେଖାଇ ।
 ଦେଖୁଛି ଏହାର ଲକ୍ଷଣ
 ଲଭିବ ନିଶ୍ଚୟ ମଂତ୍ରୀପଣ ।
 ପୁନଶ୍ଚ ବାଳକେ କହିବୁ
 ମନ ଲଗାଇ ପଢ଼ ବାବୁ ।
 ତୋ ଦେଇ ହେବ ଭଲ ପାଠ
 ପଢ଼ାରେ ନ କରିବ ମଠ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଭୋଗୁ ଅସୁବିଧା
 ମୋ ପାଶେ ଚଳିଯିବୁ ସିଧା ।
 ଏମନ୍ତେ ସମାଜ ସେ ଜନେ
 ବେଗେ ଚଳିବୁ ଅନ୍ୟଥାନେ ।
 ଭୋଟ କଥାଟି ନ କହିବୁ
 ତହିଁକି ସତର୍କ ରହିବୁ ।

ତୋହର ତାର ଯେତେ ଥିବେ
 ପଶ୍ଚାତେ ସେ ସବୁ କହିବେ ।
 ଲୋକ ସମ୍ପର୍କେ ତିଆରିବୁ
 ଗୁପ୍ତେ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦିଆଇବୁ ।
 ସିନେମା ଯନ୍ତ୍ର ନେଇ ଯିବେ
 ହାଟେ ସିନେମା ଦେଖାଇବେ ।
 ହୁଅନ୍ତେ ଜନଙ୍କ ଗହଳି
 କରିବ ସଭା ତହିଁ ମିଳି ।
 ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ରାଇ ପାଶେ
 କହିବ ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସେ ।
 ଯାଅସି ଗ୍ରାମକୁ ବହନ
 ଥାପସି ନଳକୁପ ମାନ ।
 ପକାଅ ରାଜପଥେ ଗୋଡ଼ି
 ତଡ଼ାଗୁ ପକମାନ କାଜି ।
 ଭଜା ଦେଉଳ ଯହିଁ ଅଛି
 ଗଡ଼ସି ତାହାନ୍ତ ସୁସଞ୍ଚି ।
 ଥାପିବ ବହୁ ପାଠାଗାର
 ଯେଉଁଠି ଯେମନ୍ତ ପ୍ରକାର ।
 ଟ୍ରେଜେରି ମେଲା କରିଦେବୁ
 ତିଳେହେଁ ଲୋଭ ନ କରିବୁ ।
 ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ବାଟ ଦେଇ
 ପୁଣି ଆସିବ ଧନ ବୋହି ।
 ଗାଁ ଟୋକାଙ୍କ ନେତ୍ର ମନ
 ଭୋଜି କରିବୁ ପ୍ରତିଦିନ ।
 ତାର କରନ୍ତା ସଭା ଥାନେ
 ଚଳିବୁ ତୁହି ବ୍ୟୋମଯାନେ ।
 ଚିନ୍ତାଟି ନ ଥିବ ତୋହରି
 ଖୋଲିବେ ମଦର ପୋଖରୀ ।

ବିରୋଧୀ ନେତାଗଣେ ବାବୁ
 ସଭାରେ ପୂରାଇ ନ ଦେବୁ ।
 ପାରିଲେ ତୁହି ବାଛି ବାଛି
 ଇହ ସଂସାରୁ ଦେବୁ ପୋଛି ।
 ଉଣ୍ଡି ତାଙ୍କର ଯିବା ପଥ
 ଖୋଲିବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାତ ।
 ଗାତ ମୁହଁରେ କୁଟାକାଠି
 ଦେଇଣ ବାଲି ଦେବୁ ଛାଟି ।
 ସେମାନେ ମଟରେ ଚଢ଼ି
 ଅବଶ୍ୟ ଯିବେ ତହିଁ ମାଡ଼ି ।
 ସେଠାବେ ପଡ଼ି ଯିବେ ନାଶ
 ଆଉ ତୋହର ଭୟ କିସ ।
 ସର୍ବେ ବୋଲିବେ ଦୁର୍ଘଟଣା
 ତୋ କର୍ମ ନ ପଡ଼ିବ ଜଣା ।
 ଏସବୁ ଗୁପ୍ତ ରଖିବୁ
 କିନ୍ତୁ ତୋ କର୍ମାଙ୍କୁ କହିବୁ ।
 ସେମାନେ ସତର୍କ ହୋଇବେ
 ଗୋଟିଏ ହେଲେ ନ ମରିବେ ।
 ଏସବୁ ଯଦ୍ୟପି କରିବୁ
 ଗ୍ରାମରେ ଅବଶ୍ୟ ପଶିବୁ ।
 ତୁ ମୋର ଅତି ପ୍ରିୟ ଯେଣୁ
 ବତାଇ ଦେଲୁ ବୁଦ୍ଧି ତେଣୁ ।

-ଖଣ୍ଡ ଉଦ୍‌ଗୀତ-

ଭୋ ମୁନି ବତାଇଲୁ ଯାହା
 ଅବଶ୍ୟ କରିବଲ୍ ତାହା ।
 ଆବର ଭାବୁଛନ୍ତି ମନେ
 ଲୋକଙ୍କୁ ଉଣ୍ଡିବି କେସନେ ।
 ସର୍ବେ କରନ୍ତି ଅବିଶ୍ୱାସ
 ଲୋକଙ୍କୁ କହିବଲ୍ କିସ ।

ଯଦ୍ୟପି କହି ନପାରିବା
ବିଅର୍ଥ ଗ୍ରାମରେ ପଶିବା ।
ବତାଅ ଉପାୟ ବିହିତ
ଯେସନେ ଛିରହୁଏ ଚିର ।

-ଅଶ୍ଵଥା ଉବାଚ-

ଏତିକି ପାଉନାହୁଁ ବାଟ
ହଇରେ ଗାଲୁର ସମ୍ରାଟ ।
ଥାଆନ୍ତେ କାଗଜ ଦୁଇଟା
କିପାଇ ଭାକୁ ଆବେ ବେଟା ।
ଘଟଣା ଯାହାକି ଘଟିବ
ଓଲଟା ତାହାକୁ ଲେଖିବ ।

କ୍ରୋଧରେ ଲୋକେ ଗାଳିଦେଲେ
ଲେଖିବ ଜୟଧ୍ଵନି କଲେ ।
ଲୋକେ ଫିଙ୍ଗିଲେ ଛିଣ୍ଡାଜୋତା
ଲେଖିବ କୁସୁମ ବୃଷି ତା ।
ଛାପି ଏ କାଗଜ ବହୁତ
ଲୋକେ ବାଣ୍ଟିବ ଶତଶତ ।
ସବୁ ତ କହିଲେ ତୋତେ
ଭୟ କରନା କଦାଚିତେ ।
ଏସନ ଶୁଣି ହର୍ଷ ଭରେ
ଖଣ୍ଡୁଆ ଗଲା ନିଜ ପୁରେ ।
ଅଶ୍ଵଥା ଗଞ୍ଜେଇ ନିଶାରେ
ଗଡ଼ିଲା ଛାଲର ଉପରେ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଭୋଟର ଠକାଣ ଓ ସଭାକରଣ
ଉପାୟ ବର୍ଣ୍ଣନେ ନାମୋ ବୃତ୍ତାୟୋଧ୍ୟାୟ ।

(ତରଳ—୩୦ଶ ବର୍ଷ ୮ମ ସଂଖ୍ୟା)

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ଦେଇ ମନ
ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ କଥନ ।
ପୋଷେ ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣିଦେଇ
ଅଶ୍ଵଥା ପଡ଼ିଥିଲା ଶୋଇ ।
ଏହା ଭିତରେ ନିର୍ବାଚନ
ଶୁଭେ ହୋଇଲା ସମାପନ ।
କିଏ ଜିତିଲା କେ ହାରିଲା
ଅଶ୍ଵଥା ଜାଣି ନ ପାରିଲା ।
କ୍ରମେ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ
ବଢ଼ି ଲାଗିଲା ବେଳୁ ବେଳ ।

ଚୌଦିଗେ ଆନନ୍ଦ କୁହାଟ
ଛାତ୍ରଙ୍କ କେ ଦେଖିବ ନାଟ ।
ସବୁସତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ି
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ଘୋର ରତି ।
ଅଶ୍ଵଥା କାନରେ ପଡ଼ିଲା
ମୋହ ତେଜିଣ ସେ ବସିଲା ।
ରାଉଣ ପାଶେ ଏକ ଜଣ
ପୁଛଇ ହୋଇ ଛନ ଛନ ।
କିସ ହୋଇଲା ଆରେ ବାବୁ
ଫିଟାଇ କହ ମୋତେ ସବୁ ।

ପୁଞ୍ଜବମାନେ ଯିଏ ଥିଲେ
 କିଏ ଜିତଲେ କିଏ ମଲେ ।
 ଲୋକଟି ଯୋଡ଼ି ହସ୍ତ ବେନି
 କହଇ ଶୁଣ ଆହେ ମୁନି ।
 କି ବିପରୀତ କାଳ ହେଲା
 ପଥର ଗଗନେ ଉଡ଼ିଲା ।
 ଆକ୍ରୋଶି ବିଭୁ ମହାବୀର
 ଚକରା କଲା ନାରଖାର ।
 ହରି ମାରତେ ବାଣଟାଣି
 ପଡ଼ିଲେ ସତ୍ୟ, ନୀଳମଣି ।
 ଏକା ବାଣକେ ଦୁଇବୀର
 ଏକାଠି ଗଲେ ଯମପୁର ।
 ପରମାନନ୍ଦ ବଳିଆର
 ଧରି ଗଦାଏ ଭୟଙ୍କର ।
 କୋପେ ବୁଲାଇ ଦେଲା ପିଟି
 ଚିତ୍ତ ମୁର୍ଦ୍ଧନା ଗଲା ପାଟି ।
 ଡାକ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ
 ମନେ ବହିଷ ମହାରୋଷ ।
 ଧରିଲେ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ହୁଅ
 ମାନଗୋବିନ୍ଦେ ଦେଲେ କେନ୍ଦ୍ର ।
 ଚୌଦିଗୁ ଶବଦ ଉଠିଲା
 ମାନଗୋବିନ୍ଦ ନାଶହେଲା ।
 ନନ୍ଦକିଶୋର ମହାବୀର
 ରାମର ମୋଡ଼ିଦେଲା ଶିର ।
 ସରୋଜକାନ୍ତ ମହାବଳୀ
 କାଟିଲା ଦୀନାର ମଉଳି ।
 ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦେଲା ଭୀମରଡ଼ି
 ରାଜକୃଷ୍ଣ ଯେ ଗଲା ଉଡ଼ି ।

ହୁଙ୍କାରି ମୁରାରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ
 ପାଣିକୁ କଲା ବେନିଖଣ୍ଡ ।
 କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରସ୍ତୁଲ୍ଲ ଘଡେଇ
 କିଷ୍ଟେ ନାଶିଲା ଗଦେଇ ।
 ଧୁବ ରାଉତ ବଡ଼ ହିଂସ୍ର
 ଖାଇଲା ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର ।
 ଲଡ଼େ ଆସିଣ ସାଙ୍ଗନା
 ଦଳିଲା ତାହାକୁ କାୟ ନା ।
 କାର୍ତ୍ତିକା ଏକ ଶର ଲାଢ଼ି
 ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନେ ଦେଲା ପୋଛି ।
 ପହଲି କଥା କେ କହିବ
 ଯାହା ପାଇଲା ପରାଉବ ।
 ମାଡ଼ି ବସିଲା ବିଶ ତାକୁ
 ରକ୍ତ ପିଇଲା ଚିରି ବୁକୁ ।
 ମହାରଥୀଏ ଗଲେ ମରି
 ଲେଖିକୁ କିଏସେ ପଚାରି ।
 ସବୁଠୁ ଚମତ୍କାର ଅତି
 ପଡ଼ିଲା ବିଭୁ ସେନାପତି ।
 ପୁଷ୍ପକ ଯାନେ ଉଡୁଥିଲା
 କୁବେର ପାଦେ ଖଟାଇଲା ।
 ରାବଣ ପ୍ରାୟ ଉଡୁରିଲା
 ପଥାନ ବୁଢ଼ାକୁ ମାରିଲା ।
 ହରି କେମ୍ପରେ ହେଲାଶେଷ
 ତାର ହୋଇଲା ସର୍ବନାଶ ।
 ଏବେ ସ୍ୱମସ୍ତେ ଦ୍ୱାର କିଳି
 କାନ୍ଦୁ ଅଛନ୍ତି ଆଖିମଳି ।
 ଉଠୁଛି ଅପ୍ରମିତ କୋହ
 ଭୟାଏ ଘର ଆଖି ଲୁହ ।

ହା ବିଜୁ ହା ବୀର ଶବଦ
 କାନକୁ କରଇ ତବଦ ।
 କେ କାନ୍ଦେ ବସିଣ ନିର୍ଜନେ
 ସବୁ ସାରିଲି ନିର୍ବାଚନେ ।
 କେଉଁଠୁ ପାଇବି ପଇସା
 କିଛି ତ ଦିଶୁନି ବେଉସା ।
 ଭୋକରେ ମରିବା ହିଁ ସାର
 ଘୋଟିଲା କଷଣ ଅପାର ।
 କେହୁ ବୋଲଇ ମୁଣ୍ଡପିଟି
 ହା ହରି କଅଣ କଳୁଟି ।
 ମଟରେ ଦିନ କାଟିଲଇ
 ପାଦେ ଚାଲିବା ନ ଜାଣଇ ।
 ଏବେ ମୁଁ କରିବଇଁ କିସ
 ମଟର ବିନା ଯିବି ନାଶ ।
 ଆନେକ କହେ ଲୁହ ପୋଛି
 ମୋ କୋଠା ଅଧା ତ ହୋଇଛି ।
 ହାତୁଁ କ୍ଷମତା ଗଲା ମୋର
 ଆଉ କି ଦବ କଣ୍ଟାକଟର ।
 ପଧାନ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼
 ଶୁଣିକେ ଭୟେ ଜଡ଼ସଡ଼ ।
 ବୋଲଇ ବୁଢ଼ା କୋପମନ,
 ନିଶ୍ଚେ ଆପିବ କମିଶନ ।
 ଆଉ ତ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ମୋର
 ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି ମାମୁଁ ଘର ।
 କେ ହୋଇ ଶୋକେ ଗଦଗଦ
 ବୋଲଇ ବୁଢ଼ିଲା ସମ୍ପଦ ।
 ପୁଲିସ ଲୋକେ, ଅଫିସର
 କରୁଥିଲେଟି ନମସ୍କାର ।

ଯାଉଣୁ ଆସୁଣୁ ସର୍ବଦା
 ଚାଟୁରେ ହେଉଥିଲି ଓଦା ।
 କଣ୍ଟାକଟର ଓ ମାରୁଆଡ଼ି
 ଦୁଆଁରେ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଧାଡ଼ି ।
 ମାଗିବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କୁ କିଛି
 ଚକ୍ଷଣେ ଆଶୁଥିଲେ ବାଛି ।
 ଆଉ ମିଳିବ ତାହା କାହୁଁ
 ସମ୍ପଦ ଗଲା ତାହୁଁ ତାହୁଁ ।
 କେ ବୋଲେ ମେନକା ଉର୍ବଶୀ
 ଖଟିଣ ଥିଲେ ଦିବାନିଶି ।
 ଏବେ ମୋ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖୁ
 ବର୍ଜିବ ମୋତେ ସୁପୁଲେଖୁ ।
 କାନ୍ଦଣା ଉଠଇ ଏପରି
 ଧୈର୍ଯ୍ୟ କେ ପାରିବନି ଧରି ।
 ଏଣେ ସ୍ଵରାଜ ଆଶ୍ରମରେ
 ବସିଣ ଦରମରା ବୀରେ ।
 କରନ୍ତି କଛନା ଜଛନା
 ସଭିଏଁ ଦୁଃଖରେ ବିମନା ।
 ଲୋକେଇ ବୁଢ଼ା ଦୁଃଖଭରେ
 କହଇ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ।
 ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପାଇଁ ଜାଣ
 ସମସ୍ତେ ହୋଇଲୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ।
 କଲ୍ଲେସ ଏବେ ଗଲା ନାଶ
 ତା'ଲାଗି ହେଲା ଅପଯଶ ।
 ବୁଢ଼ାର ଏହି କଥା ଶୁଣି
 ଜଣେ ଉଠିଲା ଶିରଝୁଣି ।
 ଝିଜାସି କହିଲା ବଚନ
 ତୁମେ ତ କହିଛ ଏସନ ।

ନେତା ସେ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ
ଧରାରେ ନାହିଁକେ ତା'ସମ ।
ଏବେ ନିହୁଛ ତାକୁ ଆଜି
ବୁଢ଼ା ତୁ ଅରୁ ପକା ପାଜି ।
ଏସନ ଶୁଣି କୋପଭରେ
ବୁଢ଼ାର ବଚନ ନହୁରେ ।
ଆଉ କେତେକ ଯାଇ ମିଳି
ହରି, ପଧାନେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଗାଳି ।
ଆଉ କି ଅଛି ଆଗପରି
ସ୍ଵରାଜ ଆଶ୍ରମର ଶିରୀ ।
ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ କଣ୍ଠାକଟର
ସବୁ ଗାଆଁର ଟାଉଟର ।
ଏହାକୁ ତୀର୍ଥ ମଣିଥିଲେ
ଏବେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲେ ।
ଖାସି, କୁକୁଡ଼ା ତାକ ତହିଁ
ଆଉ ତ ମୋଟେ ଶୁଭୁ ନାହିଁ ।
ପଲାଉ କୁର୍ମା ଗଲେ ଉଡ଼ି
ଆସିଲେ ବରା ଓ ପକୁଡ଼ି ।
ଫଟା ଗିଲାସେ ଚାହାପାନ
ଏବେ କରନ୍ତି ସେହି ଥାନ ।
ଚୌଦିଗେ ଉଠେ ବାକ୍ୟରୋଷ
ପାପେ କଣ୍ଢେସ ଗଲା ନାଶ ।
ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁନି ଏହା ଶୁଣି
ବସିଲେ ନିଜ ମନେ ଗୁଣି ।
ଆହା ମୋ ଖଣ୍ଡୁଆ ନୃପତି
କଷଣ ପାଇଗଲା ଅତି ।
ଏବେ ମୁଁ କଅଣ କରିବି
କିପରି ତାକୁ ବୁଝାଇବି ।
ବହୁତ ଚିନ୍ତା କରି ମନେ
ଚଳିଲେ ଖଣ୍ଡୁଆ ଭବନେ ।

ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡ ମୁହଁ ମୋଡ଼ି
ଖଟ ଉପରେ ଅଛି ପଡ଼ି ।
କିଛିହିଁ ନ କହନ୍ତେ କଥା
ମୁନି ପାଇଲେ ଗୁରୁ ବ୍ୟଥା ।
ସମାର୍ଜି ତାହାକୁ ବହୁତ
ଥଣ୍ଡୁଆ ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ।

-ଥଣ୍ଡୁଆ ଉବାଟ-

ହଇରେ ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜନ
ଦୁଃଖ କରୁଛୁ କି କାରଣ ?
ରାଜନୀତିଟା ଅନିଶ୍ଚିତ
ଲାଗିଛି ତହିଁ ହାରଜିତ ।
ଗୁରୁକୁ ଚିତାକାଟି ଥିଲୁ
ଏବେ ତୁ ଚିତା କଟେଇଲୁ ।
ଲୋକକୁ ତୋହର କଂଗ୍ରେସ
ଠକିଲା କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ।
ଲୋକେ ହୋଇଣ ଏକମନ
ଠକିଲେ ତାକୁ ଏକଦିନ ।
ତୁ ପରା ଖେଳୁଆଡ଼ ଏକ
ହାରଜିତରେ କିଆଁ ଦୁଃଖ ।
ଯେ ବାଟେ ଧନ କମାଇଲୁ
ସେ ବାଟେ ତାହା ଗମାଇଲୁ ।
ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଲେ ହୁଏ ଲୟ
ଏଥକୁ କିଆଁ କରୁ ଭୟ ।
ଉଥାନ ପତନ ଲାଗିଛି
ଆଉ ତୁ ଭାବ ନାହିଁ କିଛି ।
ଆହୁରି ଯଦି ଭୟ ଅଛି
ଶୁଣ ତା ବାଟ ମୁଁ କହୁଛି ।
ନୀଳା, ସତିଆ, ସଙ୍ଗେ ମିଳି
ଯାଅ ତୁ ଗୁରୁ ପାଶେ ଚଳି ।

ପାଦେ ଲଗାଇ ନିଜ ଶିର
 କହିବ ଗୁରୁ ରକ୍ଷାକର ।
 ସହଜେ ହେଲୁଣୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ
 ଆଉ ନଥାପ କମିଶନ ।
 ଯେ ବିଷବୃକ୍ଷ ରୋପିଥାଇ
 ତାହା କି ସେହୁ ଉପାଦେଇ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଏମତ କହିବ
 ଗୁରୁଙ୍କ କରୁଣା ପାଇବ ।
 ତାଙ୍କଠୁ ମେଲାଣି ଘେନିବ
 ପଧାନ ବୁଢ଼ା ପାଶେ ଯିବ ।
 ଭଲ କାମିଜ ଏକ ନେଇ
 କହିବ ତାଙ୍କ ହାତେ ଦେଇ ।
 ରୋଷ ତେଜିବା ହେଉ ଅଜା
 ସେଦିନ କରୁଥିଲି ମଜା ।
 ଦୈବେ କାମିଜ ଚିରିଗଲା
 ମୋ ନାମେ ଦୁର୍ନାମ ଘୋଟିଲା ।
 ସେ ଛିଣ୍ଡା କାମିଜଟି ଦିଅ
 ଭଲ କାମିଜ ହେଇ ନିଅ ।

ଅଜା ହୋଇଣ ଏଡ଼େ କୋପ
 କରନ୍ତି ଲାଗିଯିବ ପାପ ।
 ଏପରି ଯଦି ପ୍ରବୋଧୁବ
 ନିଶ୍ଚୟ ବୁଢ଼ା ତରଳିବ ।
 ଶାନ୍ତ ହୋଇଲେ ଦୁଇଜଣ
 ଆଉ ତୁମର ଡର କ'ଣ ।
 ପାଟଣା ନୃପେ ନାହିଁ ଭୟ
 ଲହୁଣି ସମ ତା ହୃଦୟ ।
 ଯେତେ ଗହନ ତୁମ ଚାଷ
 କାହିଁ ଦେଖୁବ ସେ ନରେଶ ।
 ଖୋଲିଲେ ହଗାମୂତା ହୋଇ
 କେଜାଣି ଦେଖୁସେ ପାରଇ ।
 କରି ପାରିବ ନାହିଁ ଶ୍ରମ
 ରାଜା ପିଲାକି କରେ କାମ ।
 ଆଉ କିପାଇଁ ମନଖଟା
 ପିଇଦେ ବିଲାତି ଦୁଇଟା ।
 ଡରିବୁ ନାହିଁ କେଉଁ ତୁହି
 ତୋ ପଛେ ସଦା ଅଛି ମୁହିଁ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଖଣ୍ଡୁଆ ପ୍ରବୋଧ କରଣେ ନାମୋ
 ଚତୁର୍ଥୋଧ୍ୟାୟ ।

(ଡଗର—୩୦ବର୍ଷ, ନବମ ସଂଖ୍ୟା)

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ସାବଧାନେ
 ପକାଇ ଜଡ଼ାତେଲ କାନେ ।

ବର୍ଣ୍ଣିବା ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ
 ଶୁଣି ସନ୍ତାପ କରନ୍ତୁ ।

କବାଟ ଲଗାଇଣ ଘରେ
 ଯେ ଜନ ପଡ଼େ ଏହା ଥରେ ।
 ବହୁତ ମିଳେ ତାକୁ ପୁଣ୍ୟ
 ପଣ୍ଡିତ ପଣେ ହୁଏ ଗଣ୍ୟ ।
 ଉଠେ ତା ଦେଶସେବା ଶୂଳ
 ବଳ୍ବତା ଦିଏ ଅନର୍ଗଳ ।
 ବିଧାନସଭା ଯିବା ବାଟ
 ଦିଶଇ ତାକୁ ଚଟାପଟ ।
 ସଂଘ, ସମିତି, ଅନୁଷ୍ଠାନ
 ସବୁଠି ରଚଇ ଆଧାନ ।
 ଗ୍ରାମ ମଙ୍ଗଳ ସମବାୟ
 ବିସ୍ତାରେ ସବୁଠାରେ କାୟ ।
 ନଥିଲେ କିଛି ହିଁ ବେଉସା
 ଶୂନ୍ୟରୁ ଗୋଟାଏ ପଇସା ।
 ଶୁଣ ହୋ ଏବେ ସାଧୁଜନେ
 ଚିନ୍ତିଲେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ।
 ଘୋର ସଙ୍କଟ ଆସିଗଲା
 ସମ୍ପଦ ଆମର ସରିଲା ।
 ଆମର ଯେତେ ବନ୍ଧୁଥିଲେ
 ସମସ୍ତେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଗଲେ ।
 ନିର୍ବାଚନର ବୈତରଣୀ
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦଗାଦିଆ ପାଣି ।
 ସର୍ବେ ତହିଁରେ ଭାସିଗଲେ
 କିଏ ଯେ କେଉଁଠି ଲାଗିଲେ ।
 ତାହା ତ ନପଡ଼ିଲା ଜଣା
 ଆମେ ତ ହେଲୁ ବାଟବଣା ।
 ଭୋଟ ଯୁଆରେ ଦେଇମନ
 ଲଗାଇଥିଲୁ ଯେଉଁ ଧନ ।
 ସେସବୁ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲା
 ଦଇବ ବିପରୀତ ହେଲା ।

ଆଗକୁ ଏବେ କିସ ହେବ
 କିଏ ଆମକୁ ବତାଇବ ।
 ମିତ୍ର ଆଆନ୍ତେ କିଛି କରି
 ଦିହାତ ଛିଣ୍ଡିଲା ତାଙ୍କରି ।
 ଏବେ ଅଣୁଆ ପାଶେଯିବା
 ତାଙ୍କଠୁଁ ଇଲମ ପାଇବା ।
 ଏସନ ମନେ ମନେ ଭାଳି
 ଅଣୁଆ ପାଶେ ଗଲେ ଚଳି ।
 ପାଦରେ ନିଉଛାଳି ହେଲେ
 ସମାର୍ଜି ବଚନ ବୋଇଲେ ।
 ଭୋ ! ମୁନି ତୁହି ସର୍ବଜ୍ଞତା
 ଜାଣୁଛୁ ତ୍ରିପୁର ବାରତା ।
 ଯୁଦ୍ଧେ ମରିଲେ ସେନାପତି
 ସଇନେ ଯେପରି ହୁଅନ୍ତି ।
 ଆମେ ହୋଇଛୁ ସେହିପରି
 ତୁ ପାରୁ କେବଳ ଉଦ୍ଧାରି ।
 ଏବେ ତ ନୂତନ କରତା
 ନଜାଣୁ ତାଙ୍କର ବାରତା ।
 କାହାକୁ ଦେଖିନାହୁଁ ଦିନେ
 ପୀରତି ଦେହୁ ବା କେସନେ ।
 ସଞ୍ଚି କହ ମୁନିବର
 କାହାର କେମନ୍ତେ ବେଭାର ।
 ଯେଉଁମାନେ କି ଭାସିଗଲେ
 କେଉଁଠି କିପରି ଲାଗିଲେ ।
 ଶୁଣିଲେ ଏସନେକ କଥା
 ହୃଦୁ ତେଜିବୁ ଗୁରୁବ୍ୟଥା ।
 ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଯୁଥ ଦେଖୁ
 ଅଣୁଆ ବସିଲେ ସକ୍ଷୁ ।

ଗଞ୍ଜେଇ ତିଳମରେ ଭରି
ଚାଣିଲେ ଦମ୍ ଦୁଇ ଚାରି ।
କଷକୁ କରି ପରିଷ୍କାର
ଭାଷିଲେ ଏମନ୍ତେ ପ୍ରକାର ।

-ଅଶ୍ୱଥା ଉବାଚ-

ଶୁଣ ହୋ ସାହୁକାର ଯୁଥ
ସଞ୍ଚି କହୁଛି ସମସ୍ତ ।
ପୂରୁବ କଥା ସରିଗଲା
ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଲା ।
ଏବେ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ
ଚିହ୍ନାଇ ଦେବା ଜଣେ ଜଣେ ।
ମେଣ୍ଟା ଯେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନରେଶ
ତା କଥା କହିବଇଁ କିଏ ।
ଉପର ତାହାର ଲହୁଣୀ
ଭିତର ବସ୍ତ୍ରକୁ ହିଁ ଜିଣି ।
ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର ବଚନ
କିଣଇ ଶତ୍ରୁକର ମନ ।
ପାଟିଲା ଧାନଗଛ ପରି
ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଥାଏ କରି ।
ଘରୋଇ ଝାଡୁ ଧରି ହସ୍ତ
ନିର୍ମଳ କର୍ମେ ସଦା ବ୍ୟସ୍ତ ।
ପିଚୁଣି ଠେଙ୍ଗା ଧରି ଅଛି
ଦୁଷ୍ଟ ଗଣକୁ ଦିଏ ଛେଟି ।
ଶୂନ୍ୟ ଗାଞ୍ଜିଆ ହସ୍ତେ ଧରି
ଭାବଇ କେହ୍ନେ ଯିବ ପୁରି ।
ଗାଞ୍ଜିଆ ଦେହ ତିରାତକ
ସିଲାଇ କରେ ଏକ ଏକ ।
କଳା କୁରୁତା ପିନ୍ଧିକରି
ନୟିବ ପାଶକୁ ତାହାରି ।

ଯଦ୍ୟପି ଏପରି କରିବ
ତାର ଠେଙ୍ଗାରେ ନାଶିଯିବ ।
ବେତ ହାତରେ ଅବଧାନ
ବସିଛି ପବିତ୍ର ପଧାନ ।
ପଢ଼ାଏ ବେତକୁ ଉଞ୍ଚାଇ
ଦୁର୍ନୀତି ପିଲେ କରନାହିଁ ।
ବିଜୁ ବିରେନ ବାନାଧରି
ବୁଲିବ ଯେଦାଣ୍ଡେ ବାହାରି ।
ଖାଇବ ନିଷ୍ଠୁରିଆ ମାଡ଼
ଭାଙ୍ଗିଯିବ ତା ହାଡ଼ଗୋଡ଼ ।
ଶ୍ରମର ସରଦାର ହୋଇ
ବସିଛି ପଟେଲ ଗୋସାଇଁ ।
ହାତରେ ରେଞ୍ଚ ସଶ୍ୱଥାସି
ଶିଳ୍ପ ବୋଲଟ ଦିଏ କଷି ।
ଭନୟନର ରଥ ଅଖେ
ଜଡ଼ା ତେଲର କାଢ଼ିମାଖେ ।
ରାଜବଲ୍ଲଭ ମହାବୀର
ଖୋଲିଛି ଗୋଟାଏ ବେପାର ।
ଗ୍ରାମଗୋଷ୍ଠୀର ଧରି ହାତ
ଡାକଇ ଖାଲି ପଞ୍ଚାୟତ ।
ସଭାରେ ଦିଏ ଘୋର ରଡ଼ି
ଦିଅରେ ଦୁର୍ନୀତି ଘଉଡ଼ି ।
ଧରି ବଇଦ ପୋଥିକରେ
ଶେଷାୟା ବୁଲାଇ ରାଜ୍ୟରେ ।
କଞ୍ଚେସ ରୋଗ ଯେ ପ୍ରକାର
ରାଜ୍ୟ କରିଛି ନାରଖାର ।
ହରାଇଛନ୍ତି ସବେଁ ବଳ
ଦିଶନ୍ତି ଯେସନେ କକାଳ ।
ଭାବଇ କି ଔଷଧ ଦେବ
ଯେମନ୍ତେ ରୋଗଦୂର ହେବ ।

ଦୁନ ଓ ଗୋଡ଼ି ଭଲ ସାନ୍ଧି
 ଗାତରେ ବୁହେ ଦୟାନିଧି ।
 ସୁନୀତି କୋଠା ଯାହାଥିଲା
 କଞ୍ଚେସ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲା ।
 ପୁଣି ଗଡ଼ିବ ନୂଆ କରି
 କରଣି ନିଜ ହାତେ ଧରି ।
 ଦୁର୍ନୀତି ହୁଙ୍କା ଯେତେ ଥିବ
 ଶାବୁଲେ ସମସ୍ତେ ତାଡ଼ିବ ।
 ନବ ନିର୍ମାଣେ କରି ଇଚ୍ଛା
 ଭିଡ଼ିଛି ସେହୁ ପାଇକଛା ।
 କେନାଲେ ଡଙ୍ଗା ଏକନେଇ
 ସବୁଠି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବୁଲଇ ।
 ଲୋକେ ପ୍ରବୋଧ ବୋଲେ ବାଣୀ
 ନିଅରେ ମନ ଇଚ୍ଛା ପାଣି ।
 ମତାଅ ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତେ
 ଫଳାଅ ଶସ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ଯେତେ ।
 ଏବେ ତ ପଡ଼ିଅଛି ବାଗ
 କଞ୍ଚେସୀ କଳଙ୍କର ଦାଗ ।
 ଭଲ କରିଣ ଦିଅ ଧୋଇ
 ଆହୁରି ନାକ ପାଣିନେଇ ।
 ରାଜସ୍ବପାଇଁ ଡର ନାହିଁ
 ସମସ୍ତ ଛାଡ଼ି ଦେଲି ମୁହିଁ ।
 ହୁଅନ୍ତି ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ବାଇ
 କାନ୍ଧରେ ଉତ୍ତରୀ ପକାଇ ।
 ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାରତ ସଂସ୍କୃତି
 ଯୋଗାଣେ ସଦା ଲାଗିଛନ୍ତି ।
 ଯେଣୁ କୋର୍ ଯେ ହେବ ଦୂର
 ଆସିବ ଧୋତି ଓ ଚାଦର ।
 ବାବାଜି ଉଠିବେ ଏଥର
 କୀର୍ତ୍ତିନିଆଙ୍କ କଟେ ବାର ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଧାଙ୍ଗଡ଼ିକ ଗ୍ରାମେ
 ଶାନ୍ତନୁ ଲାଗିଅଛି କାମେ ।
 ମଙ୍ଗଳ କରିବ କେମନ୍ତେ
 ଗ୍ରାମରେ ବୁଲି ବୁଲି ଚିନ୍ତେ ।
 ଆଇନ ବହିଟା ମେଲାଇ
 ହର ପ୍ରସାଦ ବସିଛଇ ।
 ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଯେତେଥିବେ
 କେବଣ ଦଫାରେ ପଡ଼ିବେ ।
 କି ଦଣ୍ଡ ଅଛି ତାଙ୍କ ପାଇଁ
 ପ୍ରସାଦ ଖୋଜଇ ନିଠାଇ ।
 ସଭିଏଁ ହୋଇ ଏକମନ
 କରିବେ ନିର୍ମଳ ଶାସନ ।
 ଶୁଣରେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଯୁଥ
 ଆଉ ଚାଲନା ପୂର୍ବ ପଥ ।
 ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଅ
 କଷ୍ଟକ ପଥକୁ ନଯାଅ ।
 ଯଦ୍ୟପି ପୁଲିସ୍ ଧରିବ
 କେ ଅଛି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ ।
 ଆଉ କି ଅଛି ମିତ୍ର ଆଶୁ
 ପୁଲିସ୍ ବଞ୍ଚାଇବ ଖଣ୍ଡ ।
 ଉଠାଇ ହାତେ ଟେଲିଫୋନ
 କ୍ରୋଧରେ କରିବ ଗର୍ଜନ ।
 ଆରେ ରେ ଖେତଡ଼ ପୁଲିସ୍
 ତୋ ମାଥେ ଛାଡ଼ିବି କୁଳିଶ ।
 ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ଯେ ଖଣ୍ଡର ହାତ
 ଅଟଇ ସେହୁ ମୋର ମିତ ।
 ତାହାର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି
 ଚଞ୍ଚଳ ତାଙ୍କୁ ଦିଅ ଛାଡ଼ି ।
 ଶୁଣିଣ ପୁଲିସ୍ ବାପୁତା
 ଖୋଲୁଥିଲା ଯେ ହାତକତା ।

କହୁଥିଲା ଯେ ହାତ ମଳି
କ୍ଷମ ହେ ତୋରଙ୍କ ମଉଳି ।
ଆଉ ତ ନାହିଁ ସେହି କାଳ
ତୁମକୁ ଦେବ କିଏ ବଳ ।
ଛାଡ଼ି ଦିଅ ସେ ପୂର୍ବ ଧନ୍ଦା
ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବନି ଚାନ୍ଦା ।
ଛାଡ଼ ସେ କିଳାପୋତା କାମ
ବଢ଼ିବ କିଆଁ ଦରଦାମ ।

ଦେଖୁଲ ଦୁର୍ନୀତିକୁ କରି
ପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀଏ ଗଲେ ମରି ।
ତୁମେ କି ପାଇବ ନିଷ୍ଠାର
ଛାଡ଼ ସେ କଳା କାରବାର ।
ଏବେ ଯେଝାର ଘରେ ଫେର
ପବନ ଦେଖୁ ଛତା ଧର ।
ତହିଁରେ ଗଲା ଏବେ ଶୁଖୁ
ଦିଅ ବୋତଲେ ଭଲ ଦେଖୁ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ନବ-ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବର୍ଣ୍ଣନେ
ନାମୋ ପଞ୍ଚମୋଧାୟ ।

(ତଗର—୩୦ଶ ବର୍ଷ ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା)

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ମନଦେଇ
ଥଣ୍ଡୁଆ ମନରେ ଭାବଇ ।
ଗହନ କାଳ ଏବେ ହେଲା
ମୋ ଦାନା ପାଣି ବୁଡ଼ିଗଲା ।
ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜା ଯେବେ ଥିଲା
ବହୁତ ସୁଖ ମିଳୁଥିଲା ।
ଅଳପ ପରିଶ୍ରମ କରି
ବହୁତ ପାରୁଥିଲୁ ମାରି ।
ପଳାଏ ତେଲ ଘଷିଦେଇ
ହଜାରେ ପାରୁଥିଲୁ ନେଇ ।
ଖଣ୍ଡୁଆ ବୋଲକରା ଦଳ
ଥିଲେ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ।

ପୁଲିସେ ଦେଇ ଦୁଇ ନାତ
ଆଇନ ଜରୁଥିଲେ ହାତ ।
ଯେତେ ଯେତେକ ପରମିତି
ଆବର ଭଲ କାନତରାତି ।
ବୋଲକରାଙ୍କ ହାତେ ଥିଲା
ହାୟରେ ସବୁ କେଶେ ଗଲା ।
ରାତିକେ ହାତୀ ଆସୁଥିଲା
ବିଧାତା ସବୁ ସାରିଦେଲା ।
ଏଥକୁ ଉପାୟ କରିବା
ନହେଲେ ସର୍ବେ ନାଶଯିବା ।
ଥଣ୍ଡୁଆ ଭାବିଣ ଏସନ
ସୁମରେ ଖଣ୍ଡୁଆ ରାଜନ ।

ଖଣ୍ଡୁଆ ତାହା ଜାଣି ପାରି
ଆସିଲା ଚାରିଗଣେ ଧରି ।
ନମିଲା ଅଣ୍ଡୁଆ ପୟରେ
ପୁଚ୍ଛିଲା ଅତି ଭକ୍ତିଭରେ ।
ଭୋମୁନି କେବଣ କାରଣ
ମୋତେ କରିଲୁ ସୁମରଣ ।
ମୋ ହାତ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲା
ଦଇବ କଦର୍ଥନା କଲା ।
କିସ ମୁଁ କରି ପାରିବି
କହ ତୁ ମୋତେ ଯେ ବୁଝାଇ ।
ଅଣ୍ଡୁଆ ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ
କହି ବସିଲା ସଞ୍ଚପିଣ ।

-ଅଣ୍ଡୁଆ ଉବାଚ-

ଯାହା କହିଲୁ ଆରେ ବାବୁ
ଉପାୟ ତାହାର କହିବୁ ।
ରାମା ଦାମା ଓ ଶାମା ଆଦି
ଜାହୁତିଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ ଗାଦି ।
ଏହାଙ୍କୁ ନଦେଲେ ଘଉଡ଼ି
ଆମେ ସଭିଏଁ ଯିବା ଉଡ଼ି ।
ଭାଗ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ତୋର ଦଳ
ଏବେ ବି ଅଛନ୍ତି ପ୍ରବଳ ।
ତାହାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଘେନିବା
ଏ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣେ ତତିଦେବା ।
ତୋହର ତିନିଟା କାଗଜ
ଏକୁ ଆରେକ ବଳି ତେଜ ।
ବିଚାର ନାହିଁ ଆଗପଛ
ବିଚର ତହିଁ କଷ୍ଟାମିଛ ।
କଳିରେ ମିଛ ବଳୀଆର
ସତ ଗଲାଣି ଯମପୁର ।

ଲେଖ ତହିଁରେ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ
ଦେଶକୁ କଲେଣି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ।
ଅମ୍ଭକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଞ୍ଚ ନେଲା
ସମ୍ଭବ ଲକ୍ଷେ ଖାଇଗଲା ।
ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ କିକାପୋତା ନେଇ
ତମୁକେ ଅଛି ପଟାଦେଇ ।
ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଘରେ ଘରେ
ମନ୍ତ୍ରୀଏ ଚାହା ପାନକରେ ।
ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଦିଅ ଲେଖୁ
ଜଣେ ରଖୁଛି ଦି'ଟା ଟୋକୀ ।
ଆହୁରି ଏକ କଥା ଲେଖ
ହେ ଭାଇମାନେ ଏବେ ଦେଖ ।
ଜଣକ ସାଇକେଲ ଥିଲା
ମନ୍ତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତେ କାରୁ କଲା ।
ଦୁର୍ନୀତି ଏହାଠାରୁ ଚଳି
ଆଉ କି କେହି ପାରେ କଲି ।
ଯଦ୍ୟପି ଘୁସ୍ ନ ଖାଇଲା
କେମନ୍ତେ ମଟର କରିଲା ।
ସର୍କାର ଅଗ୍ନିମ ଦିଅଇ
ଟିଏ ବାବଦ ଯାଏ ନେଇ ।
ଏସବୁ ଲୋକେ ଅଗୋଚର
ଚଳାଅ ବେଦମ ପ୍ରଚାର ।
ଏଠି କେବଳ ଅଛି ଧାନ
ବାହାରୁ ଆସେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆନ ।
କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଦିଅ ଯେ ଶିଖାଇ
ଯେମନ୍ତେ ଏହା ନ ଦିଅଇ ।
ଏସବୁ ଯଦି ନ ଆସିବ
ଦରଦାମ ଯେ ବଢ଼ିଯିବ ।

ଲୋକେ ହୋଇବେ ଛଟପଟ
 ଭାବିବେ ଆସିଲା ସଙ୍କଟ ।
 ଏତିକିବେଳେ ଲୋକ ପାଶେ
 କହିବ ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସେ ।
 ଦେଖରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ
 କରିଲେ ତୁମକୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ।
 ଯଦ୍ୟପି ବଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛ
 ଗାଦିରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ପୋଛ ।
 ବ୍ୟବସାୟୀଏ ଦେଇ ଟଙ୍କା
 କଲେଣି ଯାଙ୍କ ମୁହଁ ବଙ୍କା ।
 ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କରିଦେଇ କାରୁ
 ବଢ଼ାଇ ଦ୍ୟୁତି ଦର ସବୁ ।
 ଏ ସବୁ ଯଦ୍ୟପି ଶୁଣିବେ
 ଲୋକେ ନିଶ୍ଚୟ କୋପ ହେବେ ।
 ସେ କୋପେ ଯିବେ ମନ୍ତ୍ରୀ ନାଶ
 ଆସିବ ତୁମ ପୁଷ୍ପ ମାସ ।
 ଆହୁରି ଏକ କାମ କର
 ଆରମ୍ଭ ଏମନ୍ତ ପ୍ରଚାର ।
 ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳେ ପରକଟ
 ହେଲାଣି ଏକ ବଡ଼ ପାଟ ।
 ସେ ପାଟ ବଢ଼ୁଛି କ୍ରମଶଃ
 ତହିଁରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯିବେ ନାଶ ।
 ହେଉଟି ଏ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ
 ଭାଙ୍ଗି ହୋଇଲା ହୁଇପ୍ୟଙ୍ଗ ।
 ମିଛ ପ୍ରଚାର ଏହିପରି
 କରିବ ଦିବସ ଶବରୀ ।

ପଠାଅ ବାଛି ଚାରି ଜଣ
 ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଶେ ଜଣ ଜଣ ।
 ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗୋଟି ପଶେ ହୋଇ
 କହିବେ ଏସନ ବନାଇ ।
 ଭୋଦେବ ମନଦେଇ ଶୁଣ
 ଅମୁକ ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀ ଜଣ ।
 ରଚୁଛି ତୁମ୍ଭର ଦୁର୍ନାମ
 ଗୋଇ ଖୋଲିବା ତାର କାମ ।
 ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଚାହା
 କେବଳ ଅଟେ ତୁମ ପାହା ।
 ତା ପ୍ରତି ଥାଅ ସାବଧାନ
 ସେ ଅଟେ ଅତୀବ ଦୁର୍ଜନ ।
 ସଭିଙ୍କ ପାଶେ ଏ ପ୍ରକାର
 କରିଲେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଚାର ।
 ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି
 କରିବେ ଅବିଶ୍ୱାସ ଅତି ।
 ଏଥିରେ ଅଗା ବଗା ଖଗା
 ହୋଇବେ ଅଲଗା ଅଲଗା ।
 ଟାଣ ତାଙ୍କର ଯିବ ଉଡ଼ି
 ଶାସନ ପଡ଼ିବ ଭୁଶୁଡ଼ି ।
 ଜନକଲ୍ଲେସ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
 ମେଢ଼ ଭାଙ୍ଗିବା କର ମନ୍ତ୍ର ।
 ତିନିଟା କାଗଜ ରହିଛି
 ଲାଗିଯା ମୁଖୁ ଲାଜପୋଛି ।
 ଚଳାଅ ମିଛ ଅନର୍ଗଳ
 ପୂରାଅ ସବୁଠି କନ୍ଦଳ ।

କରିଲେ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାର
ଆଉ କାହାକୁ ନାହିଁ ଡର ।

ହା ଖଣ୍ଡ ନାହିଁ ତୋ ଶକତି
କିମ୍ପାଇ ମାଗିବି ବିଳାତି ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳଭଞ୍ଜନ ଉପାୟ କଳନେ
ନାମ ସଷୋଧାୟଃ ।

(‘ଡର’—୩୦ଶ ବର୍ଷ ୧୧ଶ ସଂଖ୍ୟା)

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ହେ ସୁଞ୍ଜକନେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ
ଶୁଣ ଏ ଗୋଜ ଭାଗବତ ।
ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟର ବାଣୀ
ପାପକୁ କ୍ଷୟ କର ଶୁଣି ।
ଶୁଣି ଯାଆନ୍ତେ ଟଙ୍କା ଅଳି
ଦୁଃଖରେ ପାଣି ଗଲା ଚଳି ।
ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି ଗୋତ ଦୁଇ
କଂଗ୍ରେସ ପାରେନି ମୁଣ୍ଡାଇ ।
ଭୋକିଲା ଯେତେ ଟାଉଟର
ହୋଇଲେ ସବୁ ଗୁରୁଭାର ।
ସାହୁ, ବୈଷ୍ଣବ, ମଣି, ମିତ୍ର
ସଭିକି କରିଲା ଏକତ୍ର ।
ଚଳିଲେ ଦୁଃଖ ବହି ମନେ
ସମସ୍ତେ ଅଶୁଆ ଭବନେ ।
ଅଶୁଆ ପାଦେ କରି ପୂଜା
ବସିଲେ ସର୍ବେ ହୃତତେଜା ।
ପାଣି ବୋଇଲା ଯୋଡ଼ିକର
ବହି ନପାରେ ଗୁରୁଭାର ।

ନିଅ ମୋ ସଭାପତି ପଦ
ମୋତେ ଘୋଟିଲା ପରମାଦ ।
ଅଶୁଆ ମନେ ମନେ ଗୁଣି
ବୋଲନ୍ତି ଅଛି ନାଳମଣି ।
ଅଣ୍ଟାରେ ତାର ବଳ ଅତି
ହେଉ ସେ ଏବେ ସଭାପତି ।
ଗାଦିରେ ବସି ନାଳମଣି
ବୋଇଲେ ଏସନେକ ବାଣୀ ।
ସମସ୍ତେ ହୁଅ ଏକଭୂତ
ଭାଙ୍ଗିବା ମିଳିତକ ମେଣ୍ଟ ।
ଆପିବା ପୂର୍ବ କମିଶନ
ଭାଙ୍ଗିବା ତାଙ୍କର ଶାସନ ।
ନହେଲେ ସର୍ବେ ଯିବା ମରି
ହରି ଆମକୁ ଦେବ ସାରି ।
ବାଟରେ ହରିଛୁ ବହୁତ
କୁକର୍ମ ଅଛି ଶତଶତ ।
ଯଦ୍ୟପି ବସି କମିଶନ
ସେ ସବୁ କରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ।

ସରିବ ଆମର ମହତ
 କତା ପଡ଼ିବ ଆମ ହାତ ।
 ସହଜେ ପଧାନ ବାପୁଡ଼ା
 ବସିଛି ହାତେ ଧରି କତା ।
 ଆମ ବିଚାର କରାଇବ
 ଜିଅଲେ ନେଇ ପୁରାଇବ ।
 ଭାଙ୍ଗି ଏ ମିଳିତ ଶାସନ
 ଯେହ୍ନେ ନ ବସେ କମିଶନ ।
 ପଣ୍ଡିତ ଏକ ଥିଲା ବସି
 ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଉଁସି ଆଉଁସି ।
 ବୋଇଲା କୁହ ତ ଧରାରେ
 ପ୍ରିୟାକୁ କେ ପ୍ରୀତି ନକରେ ।
 କିଏ ଛାଡ଼ିଛି ଭାଇବୋହୁ
 ଆସି ସେ ମୋ ଆଗରେ କହୁ ।
 କଂଗ୍ରେସେ କିଆଁ କହୁଛନ୍ତି
 ସଦା କରିଲା ପ୍ରିୟା ପ୍ରୀତି ।
 ମୋହର କପାଳଟା ଫଟା
 ଖାଲି ହୋଇଲି ହଟହଟା ।
 ପୂର୍ବ ଗୃହରେ ଯଦି ଆନ୍ତି
 ମନ୍ତ୍ରୀଟିଏ ନିଶ୍ଚେ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
 ହୋଇଲା ବିଚାର ବିଭ୍ରାଟ
 ତୁଛାରେ ହୋଇଲାଇଁ ନଷ୍ଟ ।
 ଏ ଘର ଟାଣୁଆ ଭାବିଲି
 ପୂର୍ବ ଘରକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲି ।
 କେମନ୍ତେ ଜାଣିବି ଏଇଟା
 ଏ ଘର ମୂଳଦୁଆ ଫଟା ।
 ସମସ୍ତେ ଶୁଣିଥାଅ ଏବେ
 ଏ ସରକାର ଭାଙ୍ଗେ ଯେବେ ।
 ମୋତେ କରିବ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଗ
 ଲୁଟିବ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଦାଗ ।

ପ୍ରୀତି କରିବି ଫେଇ ବୁକୁ
 ଘରେ ବାହାରେ ସମସ୍ତକୁ ।
 ପଣ୍ଡିତେ ବସାଇଣ ଦେଇ
 ମିତ୍ର ଯେ ଗରଜି କହଇ ।
 ଶବଦ କରେ ଅପ୍ରମିତ
 ଛିଆଡୁ ଥାଇ ଗୋଡ଼ହାତ ।
 ହଇରେ ମିଳିତଙ୍କ ଦଳ
 ପୁରାଇଦେବି ତୁମ କାଳ ।
 ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ତୁନି ଥିଲି
 କିଛି ତୁମକୁ ନ କହିଲି ।
 ତେଣୁ କରିଲି ଦୁଃସାହସ
 ମୋ ଆଗେ ମୋତୁଅଛ ନିଶ ।
 ଆରେ ତୁମେ କି ଜାଣ ନାହିଁ
 ମୁଁ ଅଟେ ଦାଦାଙ୍କ ଗୋସାଇଁ ।
 ବ୍ୟବସାୟୀଏ ମୋର ହାତେ
 ନାଶିବି ତୁମକୁ କିଷ୍ଟତେ ।
 ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ଏପରି ଗର୍ଜଇ
 ଉଠିଣ ପୁଣି ପଡ଼ିଯାଇ ।
 ପୁନଶ୍ଚ ବସେ ସ୍ଥିର ହୋଇ
 ସଧାରେ ବଚନ ବୋଲଇ ।
 ମୋ ବୋଲ ମାନି ବ୍ୟବସାୟୀ
 ଦରକୁ ଦେଲେଣି ବଢ଼ାଇ ।
 ଏହି ମିଳିତ ସରକାର
 ଘାସର କୁଣ୍ଡରେ କୁକୁର ।
 ଖାଇବେ ଖୁଆଇବେ ନାହିଁ
 ଦଇବେ ଖାଲି ଥିବେ ଚାହିଁ ।
 କରନ୍ତି ବ୍ୟବସାୟୀ ଆଶ
 ଏ ସରକାର ଯାଉ ନାଶ ।
 ଗଲାଣି ଦରଦାମ ବଢ଼ି
 ଲୋକେ ଗଲେଣି ହତବଢ଼ି ।

ମୋହରହସି ଯେତେ ଚର
 ବୁଝାଉଛନ୍ତି ଘର ଘର ।
 ଦେଖ ଏ ସରକାର ପାଇଁ
 ଦରଦାମତି ଖସୁନାହିଁ ।
 ତହିଁଆ ଏମାନଙ୍କୁ ଦିଅ
 ଆମକୁ ପୁନଶ୍ଚ ବସାଅ ।
 ତିନୋଟି କାଗଜ ଆମର
 ଏକୁ ଆରେକ ବକାୟାର ।
 ଗାଲୁ ପେଲଟି ଦିନରାତି
 ମିଛେ ଜଗତ କିତିଛନ୍ତି ।
 ମିଛକୁ କହିଲେ ବହୁତ
 କାଳକ୍ରମରେ ହୁଏ ସତ ।
 କାଗଜେ ଲୋକେ ଭଣ୍ଡାଇବା
 ଶତ୍ରୁ ନିପାତି ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ।
 ପାଉନାହାନ୍ତି ଛାତ୍ରେ ଆନ
 ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ହାନିମାନ ।
 ଏହାକୁ ଆମେ କରି ଆଳ
 କରିବା ସଂଗ୍ରାମ ପ୍ରବଳ ।
 ପଧାନେ କରିବା ଘେରାଉ
 ଥୋଇବା ବିଧା ମୁଥ ଆଉ ।
 ଡରି ସେ କଲେଜ ଖୋଲିବ
 ଆମର ଜିତାପଟ ହେବ ।
 ଛାତ୍ରେ ହୋଇବେ ଆମ୍ଭ ବନ୍ଧୁ
 ଲଘିବା କମିଶନ ସିନ୍ଧୁ ।
 କରିବା ବଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ
 ମିଳିବ ଶୁଭ ଫଳ ମାନ ।

ଯେତେ ବେକାର ଟାଉଟର
 ଖାଦ୍ୟ ବିହୀନେ ହରବର ।
 କିଅଲେ ଦେବା ପଠିଆଇ
 ତହିଁ ରହିବେ ଭଲ ଖାଇ ।

-ଅଶ୍ରୁଆ ଉଦାତ-

ଆରେରେ ମିତ୍ର ମହାବାହୁ
 କେମିତେ ଏହା ସବୁ କହୁ ।
 ଖଣ୍ଡୁଆ ହୋଇ ବାଟବଣା
 ପଧାନେ ଦେଲା ଚଟକଣା ।
 ତାହାର ବଉଁଶ ବୁଡ଼ିଲା
 ପଧାନ ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା ।
 ବିଧା ଓ ମୁଥ ଯଦି ଦେବ
 କଂଗ୍ରେସ ମୂଳପୋଛ ହେବ ।
 ଏ ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ଗଲା
 ତୋହର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ଥିଲା ।
 ଦୁଇ ଓଡ଼ିଆ କଲେ କଳି
 ମାରି ନେଲୁ ତୁ ମାଛ ଆଳି ।
 ବଙ୍ଗାଳୀ ଦାଦା ଯେତେ ଥିଲେ
 ତୋହର ଇଚ୍ଛତ ରଖିଲେ ।
 ଧରନି ଆଉ ଏହି ବାଟ
 ଲାଗିବ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ନାଟ ।
 ଅପେକ୍ଷା କର ଆଉ କିଛି
 ପଛା କାଢ଼ିବା ବାଛି ବାଛି ।
 ତିବିରୁ ସରିଗଲା ତେଲ
 ଆନନ୍ଦେ ସର୍ବେ ହରିବୋଲ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋକର୍ଣ୍ଣାଚାର୍ଯ୍ୟେ ମହାପୁରାଣେ ମିଳିତ ସରକାର ଭଞ୍ଜନ କରଣେ
 ନାମ ସପ୍ତମୋଧ୍ୟାୟଃ ।

(‘ଡଗର’—୩୧ଶ ବର୍ଷ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା)

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସୁଜନେ ରଖୁ ମନେ ଲୟ
 ଶୁଣ ଏ ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।
 କକଡ଼ା ମାସ ଗଲାସରି
 ଜଳଦ ଦେଲା ଅଳ୍ପବାର ।
 ସିଂହହୁଅନ୍ତେ ପରବେଶ
 ଜଳଦେ ଘୋଟିଲେ ଆକାଶ ।
 ଆବର୍ତ୍ତକ ଓ ସମ୍ପର୍କକ
 ଦ୍ରୋଣ ଓ ପୁଷ୍କର ଯେତେକ ।
 ଗର୍ଜିଲେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଚଣ୍ଡେ
 ଗଲେ ଉତ୍ତର ଉତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ।
 ତହିଁ ସଭିଏଁ ଏକହୋଇ
 ବରଷା କରିଲେ ନିଠାଇ ।
 ଆକାଶୁଁ ଖସଇ ନିର୍ଦ୍ଦାତ
 ପ୍ରଳୟ ଜିଣି ବହେ ବାତ ।
 ବିଜୁଳି ମାରେ ଘନ ଘନ
 ନିଘାତେ ପୃଥ୍ବୀ କମ୍ପମାନ ।
 ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବରଷା ହୋଇଲା
 ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳ ଏକହୋଇ ।
 ଜଳେ ପୂରିଲା ନଇନାଳ
 ଘୋଟିଲା ପ୍ରଳୟର କାଳ ।
 ବନ୍ଧବାତ ଯେ ଭାଙ୍ଗିଗଲା
 ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ଭାସିଗଲା ।
 ଗାଆଁ ଗଣ୍ଡାର ଯେତେଜନ
 ଭୋଗିଲେ ଦୁଃସହ କଷଣ ।
 ଚୌଦିଗୁ ଉଠେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ

ହେ ପ୍ରଭୁ ମେଣ୍ଟାଅ ବିପଦ ।
 କେ କହୁ ଚାଷୀଙ୍କ ବିକଳ
 ଉଜୁଡ଼ିଗଲା ଶସ୍ୟଫଳ ।
 ସବୁଠି ଶୁଭେ ହାହାକାର
 ଅବନୀ ହେଲା ଛାରଖାର ।
 ଜଳ ଗହଳେ ସୃଷ୍ଟିନାଶ
 ମାନଙ୍କ କିନ୍ତୁ ପୁଷ୍ପ ମାସ ।
 ହରଷେ ଉଠିଲେ ତେସନ
 କଳ୍ପେସୀ ଟାଉଟର ଗଣ ।
 ଯେ ଯହିଁ ଥିଲା ମୁହଁମାଡ଼ି
 ଉଠିଲେ ପାଇକଛା ଭିଡ଼ି ।
 ପୂର୍ବର ବେଉସା ସୁମରି
 ମନରେ ଉଠନ୍ତି କୁଳୁରି ।
 ଭାଗ୍ୟରେ ଏସନକ ବଢ଼ି
 ଗ୍ରାମ ଗଣ୍ଡାକୁ ଆସେ ମାଡ଼ି ।
 ଖୋଲିବେ ମୁଣି ସରକାର
 ବାଣିବେ ହଜାର ହଜାର ।
 ସେ ଠାବେ ଟାକି ରହିଥିବା
 ଚଉଦ ପଣ ମାରିନେବା ।
 ସ୍ବେଚ୍ଛାସେବକ ଭେକଧରି
 ସାହାଯ୍ୟତକ ନେବାମାରି ।
 ବୁଢ଼ାଚାଉଳ ସବୁନେଇ
 ଆପଣା ଘରେ ଦେବା ଥୋଇ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଅଧିକ ପାଇବା
 କିଛି ତହିଁରୁ ବିକିଦେବା ।

କ୍ଷଣକେ ଯାହାକି ପାଇବା
 ତହିଁରେ ଦି'ବର୍ଷ ଚଳିବା ।
 ଲୁଗା କମ୍ବଳ ଅଭିଷେଧ
 ତା ସହ ବହୁ ଗୁଣଦୁଧ ।
 ପେଶିବେ ଶେଠ ସାହୁକାରେ
 ସବୁ ପଶିବ ଆମଘରେ ।
 ସାହାଯ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରେ ଆଗଯାଇ
 ଘରକୁ ଦେବାକ ବୁଝାଇ ।
 ତା ପରେ ସହରକୁ ଯିବା
 ହାରମାନିଆ ଏକ ନେବା ।
 କରୁଣ ବନ୍ୟା ଗୀତ ଗାଇ
 ବୁଲିବା ମୁଣିକୁ ଦେଖାଇ ।
 ଆଖିରେ ଲଙ୍କାଗୁଣ୍ଡ ମାରି
 ନିରତେ ବୁଝାଇବା ବାରି ।
 ତିନିଜଣରେ ଦଳ ଏକ
 କରି ବୁଲିବା ନଗ୍ରଯାକ ।
 ଏକାଠି ସବୁ ରୁଣ୍ଡାଇବା
 ସମାନ ଭାଗେ ବାଣ୍ଟିନେବା ।
 ଏ ସବୁ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣଗ୍ରାସ
 ମିଳିବା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପାଶ ।
 ଘର ତିଆରି ଧାନରୁଆ
 ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ବହୁ ଥୁଆ ।
 ମିଳିବ ସେଠାରୁ ବହୁ
 ଆନନ୍ଦ ଆମ କିଏ କହୁ ।
 କି ଦୁଃଖେ ରହିଥିଲୁ ଆହା
 ଏବେ ହୋଇଲେ ପ୍ରଭୁ ସାହା ।
 ପଠାଇ ଦେଲେ ଘୋର ବଢ଼ି
 ଆମ ସୌଭାଗ୍ୟ ଆସେ ମାଡ଼ି ।
 ଏ ବଢ଼ି ସବୁଠାରୁ ସାର

ଦଳେଇଘାଇ କିବା ଛାର ।
 ଧନ୍ୟ ହେ ଧନ୍ୟ ଭଗବାନ
 କରୁଛୁ ତୁମ ଗୁଣ ଗାନ ।
 ଆନନ୍ଦେ ତକା ତକି ହେଲେ
 ନୀଳ ପାଶକୁ ଧାଇଁଗଲେ ।
 ଦେଖୁଣ କଣ୍ଡେସିର ଯୁଥ
 ନୀଳ ଯେ ହୋଇଲା ଉଷତ ।
 ତାହାଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁ ଶୁଣି
 ବଧାଇ ଦେଲା ଗୁଣମଣି ।
 ସଭିକୁ ବହୁ ତିଆରିଲା
 ସାହାଯ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରେ ପେଶିଦେଲା ।
 ଯେତେକ ଚାଉଟର ଥିଲେ
 ଉତ୍ତମେ ବେଶଭୂଷା ହେଲେ ।
 ପିନ୍ଧିଲେ ଗାନ୍ଧିଚୋପି ଆଣି
 ଅଙ୍ଗେ ପଡେଇ ହାତେ ମୁଣି ।
 ସାହାଯ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରେ ପ୍ରବେଶିଲେ
 କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ।
 ଦିଅ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦ୍ରବ୍ୟସବୁ
 ବିପନ୍ନେ ଆମ୍ଭେ ତାହାଦେବୁ ।
 ଯେତେକ ଜନ ତହିଁଥିଲେ
 ଏ ସବୁ ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ।
 ଏକ ବୋଇଲା ଅଙ୍ଗକରି
 ଯାଇଛି ତୁମ ଦିନ ସରି ।
 ଆଉ ନ ହୁଅ ଲୋକହସା
 ଛାତ ଏ କଦର୍ଯ୍ୟ ବେଉସା ।
 ତୁମର ଚୋପି ଆଉ ମୁଣି
 ସଭିଏଁ ଭଲ'ଛନ୍ତି ଜାଣି ।
 ଆଉ ଏ ବାଟକୁ ନ ଧର
 ଉତ୍ତମେ ଚାଷବାସ କର ।

ନ ହେଲେ ମୂଳ ଲାଗିଯାଇ
 ଦିନକୁ ତ୍ରି ମୁଦ୍ରା ମିଳଇ ।
 ଏସନ ଦୁରାପଦ ବାଣୀ
 ତାହାର ମୁଖୁଁ ସର୍ବେ ଶୁଣି ।
 ଲାଜରେ ପଳାଇଣ ଗଲେ
 ନୀଳାକୁ ସମସ୍ତ କହିଲେ ।
 ଶୁଣିସେ ଏ ସମସ୍ତ କଥା
 ମନେ ପାଇଲା ଗୁରୁ ବ୍ୟଥା ।
 ସଦୃଶ ଗଳା ମିତ୍ର ପାଶ
 ସେ ତାର ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ।
 ଉଭୟେ ମିଶି କଲେ ଛିର
 ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ଏ ସରକାର ।
 କେତେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଆସିଥିଲା
 ଏହାର ଲାଗି ନାଶଗଲା ।
 ବିଭ୍ରାଟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ନାମେ
 ଯଦ୍ୟପି ଆରମ୍ଭିବା ଆମେ ।
 ଲୋକେ କହିବେ ଦୂର ଦୂର
 ଚିହ୍ନିଛୁ ଶଳେ ଯେତେ ଚୋର ।
 ଗୋଇଠା ଖାଇ ଯାଇଅଛ
 ପୁନଶ୍ଚ ମୁହଁ ଦେଖାଉଛ ?

ଏଥକୁ ନାହିଁ ତ ଉତ୍ତର
 ଲୋକହସାହିଁ ହେବ ସାର ।
 ଚାଲି ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଶେ ଯିବା
 ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼କୁ ଧରିବା ।
 ମଥାରେ ହାତ ଦାଢ଼େ ଦୃଶ
 ଦେଇଣ ପଶିବା ଶରଣ ।
 ବୋଲିବା ଆହେ ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା
 ବିସ୍ମର ପଛର ବାରତା ।
 ଭୋଗିଲୁ ବହୁତ କଷଣ
 ଏବେ ରଖହେ ଆମ୍ଭ ପ୍ରାଣ ।
 ଯଦ୍ୟପି ନ ରଖୁ ବାବା
 କୁଟୁମ୍ବ ସହିତେ ମରିବା ।
 ହେଉଛୁ ପାଦେ ନିଉଛାଳି
 ରଖ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସର୍ବେମିଳି ।
 କୋମଳମତି ଛାତ୍ରଗଣ
 ନିଶ୍ଚେ ରଖୁବେ ଆମ୍ଭପ୍ରାଣ ।
 ଅଶ୍ୱଥା ପାଶେ ଚାଲିଯିବା
 ତାହାର ପରମର୍ଶ ନେବା ।
 ସେଠାରେ ସବୁ କରି ଛିର
 ଧରିବା ଛାତ୍ରଙ୍କ ପୟର ।

ଭତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ବନ୍ୟାପାଣି ହରଣ ଉଦ୍ୟମେ
 ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଧ୍ୟାୟ ।

(‘ତଗର’—୩୧ଶ ବର୍ଷ, ୩ୟ-୪ର୍ଥ ସଂଖ୍ୟା)

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସୁଜନେ ମନ କରି ଥୟ
 ଶୁଣ ଏ ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ।
 ନୀଳା ଓ ମିତ୍ର ଦୁହେଁ ମିଳି
 ଅଶୁଆ ପାଶେ ଗଲେ ଚଳି ।
 ଦୁହିଁକୁ ଶୋକାତୁର ଦେଖୁ
 ଅଶୁଆ ବସିଲା ସଳଖ ।
 ଦୁହେଁ ବହୁତ ପ୍ରବୋଧୁଲା
 କିଅର୍ଥେ ଆସିଲ ବୋଇଲା ।
 ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ
 ନୀଳା ଯେ ଏମନ୍ତ କହଇ ।
 ଭୋ ମୁନି ସର୍ବଜ୍ଞତା ତୁହି
 ଅଧିକ କି ପାରିବୁ କହି ।
 ଦେଶ ସେବାର ବ୍ୟବସାୟ
 ଥିଲା ତ ଏକଇ ଉପାୟ ।
 ସେଇ ବେଉସା କରି ଆମେ
 ଧନୀ ହୋଇଲୁ ଏଇଧାମେ ।
 ଦଇବ ବିପରୀତ ହେଲା
 ଆମ ବେଉସା ବୁଡ଼ିଗଲା ।
 ଅରଣ୍ୟେ ଅଜଗର ପ୍ରାୟେ
 ଭୋକିଲା ଥିଲୁ ଆଜିଯାଏ ।
 ଦେବାକୁ ଆମ ମୁଖେ ଭୋକ
 ଦଇବ ବନ୍ୟା ଦେଲା ଏକ ।
 ପାପୀ ମିଳିତ ସରକାର
 ନେଲା ଯେ ଛଡ଼ାଇ ଆହାର ।

ଚାରି ଆଡ଼ରୁ ଚିପିଦେଲା
 କୁଆଡୁ କିଛି ନମିଳିଲା ।
 ଆହାର ଉପରେ ପାହାର
 ଦେଲା ଏ ପାପୀ ସରକାର ।
 ପୁନଶ୍ଚ କରିଲେ ଏପରି
 ହେଲେ ସରବେ ଯିବା ମରି ।
 ଏଣୁ କରିଛୁ ଆମେ ଆଶ
 ଏହାକୁ କରିଦେବା ନାଶ ।
 ଛାତ୍ରକୁ କରିବା ଆୟୁଧ
 ନୋହିବେ ଆମ ଅସ୍ତ୍ରେ ବଧ ।
 କେମନ୍ତେ ଛାତ୍ରକୁ ଧରିବା
 ବୁଝାଇ କହ ଅଶୁ ବାବା ।

-ଅଶୁଆ ଉବାଚ-

ନୀଳା ତୁ ଏବେ ହୁଅ ଥୟ
 ଅବଶ୍ୟ କହିବା ଉପାୟ ।
 ଏପରିଛନ୍ତି କେତେ ଛାତ୍ର
 ଯାହାକୁ ଧରିଅଛି ମିତ୍ର ।
 କରିର ବିରୁଦ୍ଧେ ମତାଇ
 ସଭିକୁ ଦିଅ ଯେ ତତାଇ ।
 ଏଥକୁ ଲୋଡ଼ା କିଛି ଧନ
 ନହୁଅ କୁହୁକୁହ ମନ ।
 ବହୁତ ରଖୁଛୁ ସାଇତି
 ତେଣୁ କଣ୍ଢେସ ସତାପତି ।
 ଚିନ୍ତୁତି ନ କରିଲେ ଡୋପ
 ବାଳିଆ ଧରେ କେଉଁ ବାପ ।

ଏଣୁ ସହଳ ଖୋଳ ମୁଣି
 ପାଞ୍ଚ ପଚାଶ ଦିଅ ଗଣି ।
 କଉଡ଼ି ପାଇଲେ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ
 ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ମାନେ ବୋଲ ।
 କଉଡ଼ି କରିପାରେ ସବୁ
 ସନ୍ଦେହ କରନାହିଁ ବାବୁ ।
 ମନେ ରଖୁଥା ଛାତ୍ରମାନେ
 ତୋଷ ନୋହିବେ ଖାଲି ଧନେ ।
 ଚାଟୁ ବଚନ ଦିବ୍ୟ କହି
 ତୋଷିବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ତୁହି ।
 କହିବୁ ଏମନ୍ତ ବଚନ
 ଆହେ ମହାତ୍ମା ଛାତ୍ରଗଣ ।
 ଆପଣ ଅଟ ମୂଳଶକ୍ତି
 ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ ଗତିମୁକ୍ତି ।
 ଏହି ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟଖଣ୍ଡ
 ତୁମ ଜଜିତେ ଲକ୍ଷ୍ମଜଣ୍ଡ ।
 କିଞ୍ଚିତେ ତୁହି କଲେ ଇଚ୍ଛା
 ଫିଟଇ ନେତାଙ୍କର କଛା ।
 ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ ଠାବେ ତୁହି
 ବୀର ସୁକର୍ଣ୍ଣ ଦେଲୁ ଦହି ।
 ବର୍ମାରେ ତୁହି ବୀର ବଳା
 ଚୀନାର୍ଦ୍ଧ ସଇକଲୁ ମୂଳା ।
 ଚାଇନା ଖଣ୍ଡେ ତୁହି ଦେବ
 କରୁଛୁ ସଂସ୍କୃତି ବିପ୍ଳବ ।
 ଲଗାଇ ଦେଲେ ମାଉଚାଉ
 ଏବେ ହୁଅନ୍ତି ହାଉ ହାଉ ।
 ନଥିଲୁ ଜାଣି ତୋ ମହିମା
 ନାଶିଲୁ ଆମର ଗରିମା ।

କିଞ୍ଚିତ ଦୋଷେ କୋପ କଲୁ
 ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ତଡ଼ି ଦେଲୁ ।
 ଶରଣ ରକ୍ଷଣ ତୋ ବାନା
 ନକର ପଛକଥା ଘେନା ।
 ଏବେ ପଶିଲୁ ତୋ ଶରଣ
 ରକ୍ଷାକର ହେ ଛାତ୍ରଗଣ ।
 ହରି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ଏକ
 ଦେଖାଉଛନ୍ତି ମହାଚେକ ।
 ତୁମକୁ ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି
 ଛତରା ବୋଲି ଗାଳିଦ୍ୟନ୍ତି ।
 ଏସନ ଶୁଣି ଆମ ଛାତି
 ହୁଅଇ ବହୁତ କରତି ।
 ନକରି ଅଧିକ ଉଛୁର
 ଏହାକୁ ବେଗେ କର ଦୂର ।
 ଏମନ୍ତ କହି ଚାଟୁ ବାଣୀ
 ଧରିବ ତାଙ୍କ ପାଦପାଣି ।

-ନୀଳା ଉଦାତ-

ଭୋମୁନି କହିଲୁ ତୁ ଯାହା
 ଶୁଣିଲି ମୁହିଁ ସବୁ ତାହା ।
 ଏବେ କି ଛାତ୍ରମାନେ ସତେ
 ଆମ କଥାରେ ଯିବେ ପ୍ରତେ ।
 ରଜା ଯେ ଜାଣଇ କୁହୁକ
 ଛାତ୍ରକୁ କରିଦିଏ ମୂକ ।
 କି ଗଦ ଦିଅଇ ଶୁଙ୍ଘାଇ
 ପଡ଼ନ୍ତି ଛାତ୍ରଗଣେ ଶୋଇ ।
 ଲଭନ୍ତି ତା କଥାରେ ଶାନ୍ତି
 ସଂଗ୍ରାମ ଉପେକ୍ଷି ପଳାନ୍ତି ।
 ଆମେ କେବଳ ପଦୁଧରା
 ସବୁ ଯୋଜନା ହୁଏ ମାରା ।

ଥାନ ଉପାୟ ଯଦି ଅଛି
ସଞ୍ଚି କହ ବାଛି ବାଛି ।
-ଅଶ୍ରୁଥା ଉଦାତ-
ସେଥକୁ ନ କରିବୁ ଭୟ
ଏହା ତ ଉତ୍ତମ ସମୟ ।
ବଢ଼ି ହେଲାଣି ବିଂଶଦିନ
ହରିର ନାହିଁ ଏଥୁଟିହୁ ।
ଏହି ଛିଦ୍ରକୁ ଏବେ ଦେଖ
ଛାତ୍ରକୁ ତିଆରିଣ ଗଣ ।
ଏଠି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ହରି
ଯେହ୍ନେ ଯାଆନ୍ତି ତାକୁ ଘେରି ।
ପୁଛିବେ ସର୍ବେ ହୋଇ ମେଳ
ଏଯାଏ ହରି କାହିଁ ଥେଲ ।
ଯଦ୍ୟପି ଏଠି ରହିଥାନ୍ତ
ବଢ଼ି ନଥାନ୍ତା ଏହି ପ୍ରାନ୍ତ ।
ନ ଦେବୁ ଯାଇ ତୁମ ଘର
ଏଇଠୁଁ ବୁଲିପଡ଼ି ଫେର ।
ହରି ସହଜେ ମହାକୋପୀ
ନିଶ୍ଚୟ ଉଠିବ ରାଗେ ଖେପି ।
ରାଗେ ପ୍ରଜ୍ବଳି ଦେବ ଗାଳି
ରଚିବେ ଦୃଢ଼ ଛାତ୍ରେ ମିଳି ।
ପୁଲିସ ଧାମିବେ ସେଠାବେ
ଛାତ୍ର ବି ରୋଷେ ତହିଁ ଯିବେ ।
ଲାଗିବ ବହୁ ମାଡ଼ଗୋଳ
ବ୍ୟାପିବ ସେଠାକୁଁ ଅନଳ ।
ପ୍ରଦେଶ ସାରା ଯିବ ମାଡ଼ି
ସରକାରଟା ଯିବ ପୋଡ଼ି ।
କାଗଜ ଛକ୍ତି ଦୁଇ ଦୁଇ
ଦୁର୍ଦ୍ଦନ ଶକ୍ତି ଓ କାଲିଙ୍ଗ ।

ମିଛର ମୁଣିକୁ ଖୋଲିବେ
ତୁଛା ମିଛହିଁ ପରଶିବେ ।
ଲୋକକୁ କରିବେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ
ଗୋଳଟି ବଡ଼ଇ ଯେମନ୍ତ ।
ସହଜେ ଲୋକେଛନ୍ତି ଚିଡ଼ି
ଯିବାରୁ ଦରଦାମ ବଢ଼ି ।
ଲୋକ ଓ ଛାତ୍ର ଗଲେ ମିଶି
ଏ ସରକାର ଦେବେ ନାଶି ।
ପୁନଶ୍ଚ ହେବ ନିର୍ବାଚନ
ତାଙ୍କଠି ଲୋକେ କୋପମନ ।
ଲୋକେ ତୁମକୁ ଭୋଟ ଦେବେ
ଗାଦିକୁ ପାଛୋଟିଣ ନେବେ ।
ଏବେଲ ଯଦି ଯିବ ଗଡ଼ି
ପାରିବ ନାହିଁ ଆଉ ତଡ଼ି ।
ରାଜେନ୍ଦ୍ର ବହୁତ ଚତୁର
ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟେ ଧୁରନ୍ଧର ।
ଯଦ୍ୟପି ସମୟ ପାଇବ
ଶାସନୁ ମଳ ନିବାରିବ ।
ଲୋକଙ୍କ ମନ ନେବ ଜିଣି
ଆଉ ହେବନି ତାକୁ ଜିଣି ।
ଏଥକୁ ଥାଅ ହୁସିଆର
ମଠ ନ କରି କାମକର ।
ଗଡ଼ିଲେ ପାଞ୍ଚଟି ବରଷ
ସବଂଶେ ସର୍ବେ ଯିବ ନାଶ ।
ଏଣୁ ଛାତ୍ରକୁ ଶାନ୍ତ ଧରି
ମିଳିତିଆକୁ ଦିଅ ମାରି ।
ଅଶ୍ରୁଥା କଥା ଶୁଣି ନାଳା
ପୁରୁକି ମାରି ବାହାରିଲା ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋକ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଛାତ୍ରତତାଣ ଉପାୟ କଥନେ
ନାମୋ ନବମୋଧାୟ ।

(‘ଡଗର’—୩୧ଶ ବର୍ଷ ୫ମ ସଂଖ୍ୟା)

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏବେ ହୋ ବିଜ୍ଞାନମାନେ
 ପୂରାଅ ବସି ନିଜ କାନେ ।
 ଏ ସୁଧା ଗୋଜ ଭାଗବତ
 ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ ଚରିତ ।
 ଅଶ୍ରୁଆ ବସି ଭାଳେ ମନେ
 କିସ କରିଲେ ରଥାଗଣେ ।
 ସତିଆ, ମିତ୍ର, ନୀଳମଣି
 ବୁଦ୍ଧିରେ ଏକେ ଆନ ଜିଣି ।
 ଛାତ୍ର ମତାଇ ଯାଇଥିଲେ
 କିପରି କାମ ଉଠାଇଲେ ।
 କର୍ମଟି ସଫଳ ହୋଇଲା
 କି ଅବା ବିରାଡ଼ି ଛକିଲା ।
 ଏମନ୍ତେ ଭାକୁଥାଇ ମନେ
 ମିଳିଲା ନୀଳା ସେଇଥାନେ
 ସାଥେ ସତିଆ ଆଉ ମିତ୍ର ।
 ଶୁଖିଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ଗାତ୍ର ।
 ବିରସ ଦିଶଇ ବଦନ
 ଯେମନ୍ତେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଆସ୍ତ୍ରାଣ ।
 ଅଶ୍ରୁଆ ପାଦେ ନମସ୍କାର
 କରି ବସିଲେ ତିନି ବୀର ।
 ଦେଖଣ ବିରସ ବଦନ
 ଅଶ୍ରୁଆ ପୁଛଇ ଏସନ ।
 ହେଲା ନାହିଁ କି କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ
 ସମସ୍ତ ଫେଇ କହ ବାବୁ ।

ମାଥେ, ଛାତିରେ କର ଚାଡ଼ି
 ନୀଳା ଭୂଇଁରେ ଗଲା ଗଡ଼ି ।
 ପୁନଶ୍ଚ ଉଠିଣ ବୋଇଲା
 ଭୋ ମୁନି ସବୁ ସରିଗଲା ।
 ଉତ୍ତରେ କରିଣ ଗମନ
 ଆରମ୍ଭ କଲୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ।
 ତୁମରି ଆଜ୍ଞାର ପ୍ରମାଣେ
 ତତାଇଥିଲୁ ଛାତ୍ରଗଣେ ।
 ଛାତ୍ରେ ବି ବୁଝି ସବୁ ମର୍ମ
 କରିଲେ ଅଦଭୁତ କର୍ମ ।
 କତେରି ଘର ଦେଲେ ଚାଡ଼ି
 ପୋଡ଼ିଲେ ସରକାରୀ ଗାଡ଼ି ।
 ମହତାବକୁ ଘେରିଗଲେ
 ବହୁତ ପାଣି ପିଆଇଲେ ।
 ପ୍ରବଳ ବିଷୋଭକୁ ଦେଖି
 ମନେ ହୋଇଲୁ ଆମେ ସୁଖୀ ।
 ଭାବିଲୁ କଷଣ ଘୁଞ୍ଚିଲା
 ଆମର ସୌଭାଗ୍ୟ ଆସିଲା ।
 ଏ ନିଆଁ ନିଶ୍ଚୟ ମାଡ଼ିବ
 ସବୁ ଜିଲ୍ଲାକୁ ପୋଡ଼ିଦେବ ।
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଜନ କଂଗ୍ରେସ
 ପୋଡ଼ିଣ ହୋଇବେ ପାଉଁଶ ।
 କେ ଜାଣିଥିଲା ଆନନ୍ଦେବ
 ବିପକ୍ଷ ହୋଇବ ଦଇବ ।

ସିଂହଦେଓଟା ସାରିଦେଲା
 ସମସ୍ତ ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇଲା ।
 ପୁଲିସ ହାତେ ଦେଇ ବାଡ଼ି
 ଚଳିଲେ ରାଜଧାନୀ ଛାଡ଼ି ।
 ଆବର ଯେତେ ମନ୍ତ୍ରୀଥିଲେ
 ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ପଠାଇଲେ ।
 ନ ପାଇ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି
 ଛାଡ଼ି ନେତାଏ ବଣାବୁଦ୍ଧି ।
 ନିଆଁରେ ପାଣି ଗଲା ଇଡ଼ି
 ଆମର ହଂସା ଗଲା ଉଡ଼ି ।
 ଆନ ଜିଲ୍ଲାର ଛାତ୍ରଗଣ
 ବୋଇଲେ କି ଅଛି କାରଣ ।
 କିପାଇଁ ଆମେ ଯିବୁ ଲଡ଼ି
 ନିଜର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଛାଡ଼ି ।
 ଯାହାକୁ ଆମେ ଲହୁଦେଇ
 ଦେଇଛୁ ଗାତକୁ ପଠାଇ ।
 କିପରି ଆଣିବା ତାହାକୁ
 ପୁଣି ଗାଦିରେ ବସିବାକୁ ।
 ପାଇଛୁ ଆମେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା
 ନେବୁନି ଟାଉଟରି ଦାକ୍ଷୀ ।
 ନୀଳା ମିତ୍ରର ପାପଧନ
 ନାହିଁ ଆମର ପ୍ରୟୋଜନୀ
 ଛାତ୍ର ସମାଜ ସ୍ଵାର୍ଥହୀନ
 ଏଥରେ କିଛି ତ ହେଉନି ।
 ତେବେ କିପାଇଁ ଆମେ ଯାଇ
 ବସିବୁ କନ୍ଦଳ ଭିଆଇ ।
 ଯାହାର ଇଚ୍ଛା ଯାହାକର
 ଛାତ୍ରଙ୍କ ନାମକୁ ନଧର ।

ଫେରିଲେ ନେତାମାନେ ଶୁଣି
 ଏସନ ଦୁରାପଦ ଶୁଣି ।
 ଆବର ଜନ ସାଧାରଣ
 କଲେନି ସହଯୋଗ ଦାନ ।
 ଭାଗ୍ୟରବିଟି ଉଠୁଥିଲା
 ତାହାକୁ ରାହୁ ଗ୍ରାସକଲା ।
 ଆଉ ବଞ୍ଚିବା କି କାରଣ
 ଜହରେ ତେଜିବା ପରାଣ ।
 ଭୋ ମୁନି ତୋତେ ଆଶ୍ରେକଲୁ
 ଦୁଃଖ ସାଗରେ ଭାସିଗଲୁ ।
 ହସଇ ହରି ଗହ ଗହ
 କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବା ତୁ କୁହ ।
 କୋହରେ କହି ନପାରିଲା
 ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟିଦେଲା ।
 ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼ିଆ ତାର ଦେଖୁ
 ସତିଆ ହେଲା ମହାଦୁଃଖୀ ।
 ମିତ୍ର ବି ତତପର ହେଲା
 ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସି ପକାଇଲା ।
 ଅଶୁଆ ବୋଲେ ଥରି ଥରି
 ବିଅର୍ଥେ ହେଉଛୁ ଏପରି ।
 ହୋଇଲେ ଭାଗ୍ୟ ବିପରୀତ
 ନିଷ୍ଠଳ ହୁଅଇ ଏମନ୍ତ ।
 ଥିଲା ତ ଦିନ ଦିପହର
 ହୋଇଛି ଏବେ ଅନ୍ଧକାର ।
 ପୁନଶ୍ଚ ଆସିଯିବ ଦିନ
 ଏଥକୁ ନହୁଅ ବିମନ ।
 ବିପଦେ ହରାଇଲେ ଟାଣ
 ଘୋଷାଡ଼ି ନେବ ଜହରାଣ ।

ଏଣୁ ସାହସ ହୃଦେ ରଖ
 କିସ ହେଉଛି ବସି ଦେଖ ।
 ଦୃଶ୍ୟରେ ଅଛି ବହୁ ଶର
 ଏକୁ ଆରେକ ବଳୀୟାର ।
 ବକ୍ର ହୋଇଲା ଯଦି ଏକ
 ଆଉ ଗୋଟାଏ ମାରି ଦେଖ ।
 କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ କରି
 ପାରିଲେ ସେମାନେ ସଂହାରି ।
 ମାତ୍ର ବରଷେ ନ ଯାଉଣୁ
 ଅଶକ୍ତ ହେଲ ସର୍ବେ ରଣୁ ।
 କାତର ନ ହୁଅରେ ବାବା
 ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ବତାଇବା ।
 ପ୍ରବୋଧ ପାଆନ୍ତେଣ ନାଳା
 ଭୂମିରେ ସଳଖୁ ବସିଲା ।
 ଦେଖୁ ତାହାକୁ ହେବା ତୁନି
 ସତିଆ ବୋଲେ ଆହେ ମୁନି !
 ବିପଦ କଥାଣ ଏତିକି
 ଆହୁରି ଅଛି ବହୁବାକି ।
 କେଉଁଠି ଥିଲା ରାଜାଶୋଭ
 ଉଠିଲା ଝାଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ହୋଇ ।
 ବସିଲା କମିଶନ କଥା
 ପଶିଣ ଗଲା ତାର ମଥା ।
 ଆମର ମନେ ହେଉଥିଲା
 ସିଂହଦେଓଟା ଭୁଲିଗଲା ।
 କିପାଁ ସେ ଏହାକୁ ଭୁଲନ୍ତା
 ବହୁତ ତାହାର ଅହନ୍ତା ।
 ହୋଇଣ ସେହି କୋପମନ
 ବସାଇ ଦେଲା କମିଶନ ।

ଭୟେ କମ୍ପଇ ଆସ କାୟେ
 ବତାସେ ରକ୍ଷାବୃକ୍ଷ ପ୍ରାୟେ ।
 ସହଜେ ନାହିଁ ପାଶେ ଧନ
 ତାର ଉପରେ କମିଶନ ।
 ପ୍ରକାଶ୍ୟ ତଦନ୍ତ ହୋଇବ
 ଖାନ୍ନାଟି ନିଶ୍ଚୟ ଖାଇବ ।
 ଯୁଦ୍ଧ ହେବନି ନିଜବଳେ
 ଓକିଲ ନହେଲେ ନଚଳେ ।
 ଓକିଲେ ଅଜଗରୁ ବଳି
 ଗୋଡ଼ଠୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଦେବେ ଗିଳି ।
 ମୁଣ୍ଡ ଘୁରଇ ଚକ୍ରପାୟ
 ଦିଶୁନି କିଛି ତ ଉପାୟ ।
 କଥାଣ ଥିଲୁ କିସ ହେଲୁ
 ପେଣ୍ଡୁଆ ହରି ଏକାକୀ ।
 ହୋଇଲା ଦୁର୍ବସହ ଲାଜ
 ନିଶ୍ଚେ ଡେଇଁବି ଦେହ ଆଜ ।
 ଏସନ କହିଣୁ ସତିଆ
 କାହିଁଲା ବାଉଁଶ ପାତିଆ ।
 ଉଛୁଡ଼ି ତା ହାତରୁ ନେଇ
 ଅଣୁଆ ଏମନ୍ତ କହଇ ।
 ନିଜକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର
 ଏ ନୁହେଁ ଭଲ ହତିଆର ।
 କିପାଇଁ କମିଶନେ ଡରୁ
 କିସ କରୁଛି ସିଏ କରୁ ।
 କେନ୍ଦ୍ରେ ତମର ଭାଇ ଅଛି
 ଏହାକୁ କିଏ ପଚାରୁଛି ।
 ଏଠି ହୋଇଲେ ଲୋକହସା
 ଧରିବା ଚୌହାନ ମଉସା ।

ଦେବେ ସେ ଏକ ଘୋର ରତି
ଏ ସରକାର ଯିବ ଉଡ଼ି ।
ନକର ମନେ କେହି ଭୟ
ବହୁତ ଅଛଇ ଉପାୟ ।

ଏବେ ସେ ଚିଲମଟା ଆଣ
ଗଞ୍ଜେଇ ଦମେ ଦମେ ଟାଣ ।
ମନଟା ହୋଇଯିବ ମିଠା
ଦୁଃଖକୁ ମାରିବ ଗୋଇଠା ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ନୀଳା ସତିଆ କୁନ୍ଦନ ବର୍ଣ୍ଣନେ
ନାମୋ ଦଶମୋଧ୍ୟାୟ ।

(‘ଡଗର’—୩୧ଶ ବର୍ଷ ଶଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟା)

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଧ୍ୟାୟ ଏବେ ଏକାଦଶ
ଶୁଣି ସୁଜନେ ହୁଅ ତୋଷ ।
କରନ୍ତେ ସିଂହଦେଓ ମନ
ବସିଲା ଖାନ୍ନା କମିଶନ ।
ଏକାମ୍ବେ ବସିଲା ଅଫିସ
ତମକ ଖେଳିଗଲା ଦେଶ ।
ଅଭିଯୋଗର ଭାର ଧରି
ଅଶୋକ ଯାଏ ଥୁରି ଥୁରି ।
ଖାନ୍ନା ପାଖରେ ପ୍ରବେଶିଲା
ମୁହଁରୁ ଝାଳ ପୋଛିଦେଲା ।
କାନ୍ଦୁ ଗୁରୁଭାର କାଢ଼ି
ଅଭିଯୋଗକୁ ଦେଲା ବାଢ଼ି ।
କଞ୍ଚେସୀ ଭୂତ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର
ଥୁଲା ଦୁର୍ନୀତି ତହିଁ ଘୋର ।
ବିଜୁ, ବିରେନ, ନୀଳମଣି
ପ୍ରହ୍ଲାଦ, ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ଘଣି ।

ସାଜାନା, ଜଗନ୍ନାଥ ରାଉ
ତିହାଡ଼ି, ଶ୍ରୀସତୋଷ ସାହୁ ।
ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଓ ବୃନ୍ଦାବନ
ନାମରେ ଅଭିଯୋଗମାନ ।
କାହ୍ନୁ କିତାକିତା କରି
ଭାରରେ ରହିଥିଲା ପୁରି ।
କେତେକ ଦୁର୍ନୀତିର ପେଶ
ଯେମନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଏଜେଣ୍ଟ ।
ଉତ୍କଳ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟର
ନାହିଁ ତାହାର ପଟାନ୍ତର ।
ମହାନଦୀଆ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ
ଜମି ଦିଆଣ ବେଆଇନ ।
ସର୍କାରୀ ଚାକିରିର ଥାନ
ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତିରେ ହେବା ଦାନ ।
ଏକାମ୍ବେ କଂଗ୍ରେସର ସଭା
ଯେମନ୍ତେ ହୋଇଥିଲା ନିର୍ଭା ।

ବିଚୁର ସବୁ କାରଖାନା
 ଉଡ଼ଇ ଯହିଁ କିଳାବାନା ।
 ଦୁର୍ନୀତି ଦେବତାର ବାପ
 ବୋଲନ୍ତି ଯାକୁ ପାରାଦୀପ ।
 ସିମିଟି କାରଖାନା ଘର
 ଯା'ଅଛି ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ।
 ଷ୍ଟିଲ୍ ରୋଲିଙ୍ଗ ପ୍ରାଇଭେଟ
 ରାମ ଓ ମାଛ ସୁପ୍ରଦଣ୍ଡ ।
 ବ୍ରଲର ଟ୍ରାକ୍ଟର କୋମ୍ପାନି
 ତିହାଡ଼ି ମଲିକକୁ ଘେନି ।
 ଚିତ୍ତ ଚୋରଙ୍କ ବଳେପ୍ରୀତି
 ମଲିକ ବାପୁଡ଼ା ସମ୍ପରି ।
 ପେଡ଼ିରେ ଯାହାଯାହା ଥିଲା
 ଅଶୋକ ସମସ୍ତ କାଢ଼ିଲା ।
 ଯେଉଁଠି ଯେପରି ଦୁର୍ନୀତି
 କଲେସିଆଏ କରିଛନ୍ତି ।
 ତାହାଙ୍କ ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ଭଟି
 ଯହିଁରେ ଟଙ୍କା କୋଟି କୋଟି ।
 ପଡ଼ିଣ ହଜମ ହୋଇଛି
 କହିଲା ତାହା ବାଛି ବାଛି ।
 ଖାଲକୁ ତିଆରି ଅଶୋକ
 ବୋଇଲା ଦିଅନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମୁଖ ।
 ଅଭିଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ
 ଶୀଘ୍ର ଆସନ୍ତୁ ଏହି ଆନେ ।
 ବୋଲନ୍ତୁ ଏଠି ହୋଇଠିଆ
 କିଆଁ କରିଲେ ଦେବାଳିଆ ।
 ଆମର ଏହି ପ୍ରଦେଶକୁ
 ଖୋଲି କହନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ।
 ରାଣୀ ଖଣ୍ଡିଏ ଦ୍ୟୁତି ଗଣି
 ଟିକସ ରୂପେ ତାହା ଆଣି ।

ଭରିଣ ଦିଏ ସରକାର
 ଭଣ୍ଡାର ଆପଣା ରାଜ୍ୟର ।
 ଏମାନେ ତାହା ଲୁଟିନେଇ
 ଅଛନ୍ତି ପ୍ରାସାଦ ଗଢ଼ାଇ ।
 ଆବର ଖେଳିଛନ୍ତି ଲୁଆ
 ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ ନର୍କଥୁଆ ।
 ମାଙ୍କଡ଼ ଫଳ ବିଗିଚାରେ
 ଯେସନ ଉଡ଼ପାତ କରେ ।
 ପାତିଲା ଫଳକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ
 ଆନନ୍ଦେ ବସି ଖାଉଥାଇ ।
 ଖଣ୍ଡିଆ କରି ବହୁ ଫଳ
 କୌତୁକେ ପୋପାଡ଼ଇ ତଳ ।
 ଡାଳ ଭାଙ୍ଗିଣ ମାରେ କୁଦା
 ଫଳ ବଗିଚା କରେ ପଦା ।
 ଏହାକୁ ନ ତଡ଼ିବା ଯାଏ
 ବଗିଚା ବିପଦ ନଯାଏ ।
 ମାଳୀର ହଳକ ଶୁଖଇ
 ତଡ଼ିବା ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଥାଇ ।
 ଏ ହନୁମାନେ ସେହିମତି
 ଉଡ଼ୁ ବଗିଚା କରିଛନ୍ତି ।
 ଯାହା ତ ଖାଇବା ଖାଇଲେ
 ବହୁତ ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।
 ଦୁଇଗୋଡ଼ିଆ ହନୁଗଣ
 ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ଏକ ଥାନ ।
 ଯହିଁ ଉଜୁଡ଼ା ନ ହୋଇଛି
 ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇଣ ରହିଛି ।
 ଦେଖଣ ତାହାଙ୍କ ବେଭାର
 ଲୋକେ ହୋଇଲେ କ୍ରୋଧଭର ।

ଗଲାରେ ଗଲା ରତି ଦେଲେ
 ଦେଲା ବୋଲୁଅ ଯୋପାଡ଼ିଲେ ।
 ଖଣ୍ଡିଆ ଜୋତା ମଲା ମୁଷା
 ଯୋପାଡ଼ି କଲେ ଲୋକହସା ।
 ସର୍ବେ ଦେଇଣ ଘୋରରତି
 ଏହାକୁ ଦେଲେ କ୍ଷେତ୍ର ତଡ଼ି ।
 ଯେସନେ ଆନ ଗଛେ ଯାଇ
 ମାଡୁଆ ହନୁ ଖେଳୁ ଥାଇ ।
 ତେସନ କଳ୍ପେସିଆମାନେ
 ପଳାଇଗଲେ ଅନ୍ୟ ଥାନେ ।
 ତେଜିଣ ଲଜ୍ଜାହୀନ ପଣ
 ଦେଖାଇଛନ୍ତି ମୁହଁ ଟାଣ ।
 ଲୋକ ଆଚାର ସବୁଛାଡ଼ି
 ବେହିଆ ଦେଖାନ୍ତି ଫିମ୍ପୁଡ଼ି ।
 ଦେଖାନ୍ତେ ଏହାକୁ ଉପ୍ରୋଧ
 ଓଲଟି ଦେଖାଇଲେ କ୍ରୋଧ ।
 ଏବେ ଚାରକୁ ପଠିଆଇ
 ଆଶତ୍ରୁ ସଭିକୁ ତକାଇ ।
 ଆହୁରି ବହୁ ତଥ୍ୟ ଅଛି
 ସବୁ କି କହିପାରୁ ଅଛି ।
 ବାସୁକି ଦୁଷ୍ଟ ହେବ ବଥା
 ମୁହଁ କି ତହିଁ ସାମରଥା ।
 ଏମନ୍ତେ ବହୁ ବକି ବକି
 ଅଶୋକ ପଡ଼ିଗଲେ ଥକି ।
 ସବୁ ଶୁଣିଣ କମିଶନ
 ଚାରକୁ କହିଲେ ତକଣ ।
 ଯାଅରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଶ
 କହିବ ବାବୁମାନେ ଆସ ।
 ତକାଇଛନ୍ତି କମିଶନ
 ଶୁଣିବେ ତୁମ କଥାମାନ ।

ଶୁଣନ୍ତେ ଏମନ୍ତେଣ ଚାର
 ତକଣେ ହୋଇଲା ବାହାର ।
 ଜଣ ଜଣଙ୍କ ପାଶଯାଇ
 ସମସ୍ତ କହନ୍ତେ ବୁଝାଇ ।
 ଜଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ମନେଦ୍ରାସ
 ଧାଇଁଲେ ଅଶୁଆର ପାଶ ।
 ନୀଳା ସତିଆ ମିତ୍ର ମିଳି
 ବିକଳେ ଛାଡ଼ିଲେ ବୋବାଳି ।
 ଭୋ ମୁନି ଅରିଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା
 ସିଂହଦେଓଟା ସାରିଦେଲା ।
 ଆମେ ତ କରିଥିଲୁ ମନ
 ଏ ଖାଲି ତାହାର ଡରାଣ ।
 ସତ ସତକୁ କୁଟକଲା
 କମିଶନଟା ଥାପିଦେଲା ।
 ତାକରା ଏବେ ଆସିଗଲା
 ଆମର ହଲକ ଶୁଖିଲା ।
 ଭେ ମୁନି ଧରୁଛୁ ପୟର
 ଘୋର କଷଣ ପାରିକର ।
 କୁତୁରୁପେଷ୍ଟିଆ ଅଶୋକ
 ଆମର ହୋଇଲା ଅନ୍ଧକ ।
 ଯେତକ ଥିଲାଟି ବସ୍ତାନି
 ସିଂହ ତାହାକୁ ଦେଲା ଆଣି ।
 ତହିଁରୁ ବାଣ ବାଛି ବାଛି
 ଅଶୋକ ଆମକୁ ମାରିଛି ।
 ଏଥକୁ କରନ୍ତୁ ଉପାୟ
 ଲାଗିଲା ଏବେ ମହାଭୟ ।
 ଉଦ୍ଧାର ଯଦି ନ କରିବୁ
 ସଭିଏଁ ଜହର ଖାଇବୁ ।
 କି ଲାଭ ଥାଇ ଏହି ପ୍ରାଣ
 ନେବାଟି ଭଲ ଜହରାଣ ।

ଏସନ ଦୁରାପଦ ବାଣୀ
 କଛେସିଆଙ୍କ ମୁଖୁ ଶୁଣି ।
 ଅଣୁଆ ହେଲା ଉଦବିଗ୍ନ
 ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ବଚନ ।
 ତେଲାଏ ମୋର ବୋଲକର
 ଦେଖୁଲ ତୁମର ସୋଦର ।
 ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଗୋଳକଲା
 କେନ୍ଦ୍ରର କଥା ନ ମାନିଲା ।
 ଧର୍ମକୁ ମାରି ଆଖୁଠାର
 ଚୌହାନ କଲା ଛାରଖାର ।
 ଅଜୟ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳକୁ
 ଫିଙ୍ଗିଲା ହୁଗୁଳି ନଈକୁ ।
 ସଖୀ କୁଣ୍ଡେଇ ଏକ ନେଇ
 ବଙ୍ଗ ଗାଦିରେ ଦେଲା ଥୋଇ ।
 ଏଠି ଯଦ୍ୟପି ହୁକେଇବ

ଚୌହାନ ସେପରି କରିବ ।
 ଦେଖୁବା ଥୟ କରି ମନ
 କିସ କରୁଛି କମିଶନ ।
 ଅଛଇ ହାଇକୋର୍ଟ ଗୋଟି
 କରାଅ ଏକ ଏକ ରିଟି ।
 ସବୁ ତଦନ୍ତ କାରବାର
 ଯେମନ୍ତେ ହୁଅଇ ଉଛୁର ।
 ଦେଖାଇ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଦାଗ
 ତାହାକୁ ଗଣ୍ଡଖର୍ଚ୍ଚ ମାଗ ।
 ଓକିଲ ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ
 କରାଅ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଠିଆ ।
 ତଥାପି ହେଲେ ହାତ ଖସା
 ଧରିବା ଚୌହାନ ମଉସା ।
 ନରଖ ମନେ ଘବରାଣ
 ଚିଲମ ଦମେ ଦମେ ଟାଣ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋକ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଦୁର୍ନୀତି ଅଭିଯୋଗ ବର୍ଣ୍ଣନେ ଓ
 ଅଣୁଆର ପ୍ରବୋଧ ଦାନ କରଣେ ନାମୋ ଏକାଦଶୋଧ୍ୟାୟ ।

(ତଗର)

ଦ୍ଵାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ସୁଜନେ ଶୁଣ ଦେଇ ମନ
 ଦ୍ଵାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ କଥନ ।
 ନୀଳା ସତଥା ମିତ୍ର ତିନି
 ମଳିକ ବାପୁଡ଼ାକୁ ଘେନି ।
 ଚଳିଲେ ଅଣୁଆର ପାଶ
 ସଭିଏଁ ମନରେ ବିରସ ।

ଅଣୁଆ ପାଶେ ସର୍ବେମିଳି
 ପାଦେ ହୋଇଲେ ନିଉଛାଳି ।
 ଅଣୁଆ ସଭିକୁ ସମାର୍ଜି
 ପୁଜିଲା କିସ ହେଲା ଆଜି ।
 ମିତ୍ର ହୋଇଣ ଶୋକଭର
 କରିଲା ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତର ।

ଭୋ ମୁନି ପୁଛା କଲୁ ଯାହା
 ଅବଶ୍ୟ କହିବଇଁ ତାହା ।
 ତୋହର ଆଜ୍ଞା ପରିମାଣେ
 ରିଚ୍ କରିଲୁ ଜଣେ ଜଣେ ।
 ଦେଖୁଛି କିଛି ନ ହୋଇବ
 ଓଲଟି ପାଇବା ପ୍ରାଭବ ।
 କେନ୍ଦ୍ରୁଁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବା
 ଆଶାଟି ଆଉ ନ କରିବା ।
 ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗେ ଯାହାହେଲା
 ସେଥିରେ ଆଖି ଖୋଲିଗଲା ।
 ଆମର ଚଉନ ମଉସା
 ହୋଇଲା ବଡ଼ ଲୋକହସା ।
 ଅଜୟେ ଅର୍ଦ୍ଧତନ୍ତ୍ର ଦେଇ
 ଘୋଷକୁ ଥିଲେଟି ବସାଇ ।
 କ୍ରୋଧରେ ଲୋକେ ପରକୁଳି
 ଶାସକେ କରିଲେ କାଉଳି ।
 ବେଢ଼ିଲେ କରି ଶତେପୁର
 ବିଧାନସଭା ଧର୍ମବାର ।
 ଦିଅନ୍ତି କିଲିକିଲା ରଡ଼ି
 ମନ୍ଦର ପଡ଼ିବ କି ଛିଡ଼ି ।
 ଶବଦ ଶୁଭେ ମହାଘୋର
 ମାର ମାର ଓ ଧର ଧର ।
 ବାଳୁତ ଯୁବା ଓ ସ୍ତବିର
 ପ୍ରାଣ ମୃରୁଛି ଆଗୁସାର ।
 କେ ଦେଖେ ସ୍ତ୍ରୀବିକର କୋପ
 ମହିଷ ମରଦନୀ ରୂପ ।
 ଅଣ୍ଟାରେ ପଣତକୁ ଭିଡ଼ି
 ପୁଲିସ ପରେ ଯାନ୍ତି ମାଡ଼ି ।

ସଜନ ପୁଲିସଙ୍କ ଥାଟ
 ବୁଦ୍ଧିଲେ ଚଉଦିଗୁଁ ବାଟ ।
 ଉଛୁଳି ଉଠିଲେ ଜଳଧି
 ବାଲିକି ତାକୁ ପାରେ ବାନ୍ଧି ।
 ଚୌଦିଗେ ଜନତା ସାଗର
 ପୁଲିସ ତହିଁ କିବା ଛାର ।
 ଫୁଲିଲା ଜନତା ଜୁଆର
 ଭାଙ୍ଗିଲା ପୁଲିସର ଘେର ।
 ପଶିଲେ ସଭିଏଁ ଝସାଇ
 ନିଘାତ ରତିମାନ ଦେଇ ।
 ଚୌଦିଗୁଁ ଉଠେ ମହାଗୋଳ
 ପୂରିଲା ଏବେ ଘୋଷକାଳ ।
 କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଣ ମହାକୋପୀ
 ରଦନେ ଦଶନକୁ ଚାପି ।
 କହଇ କର୍କଶ ବଚନ
 ଘୋଷକୁ ଡାକଇ ଶମନ ।
 ଯାବତ ଥିବ ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ
 ଥାପି ନ ଦେବୁ ମନ୍ତ୍ରୀରାଣ ।
 ବାପୁଡା କେତେ ଦ୍ରୋହକଲା
 ନିଜ ବୃକ୍ଷକୁ ଓପାଡ଼ିଲା ।
 କଣା ଅତୁଲ୍ୟ ପାହେ ପତି
 ଆମ ଦଳକୁ ଦେଲା ପାଡ଼ି ।
 ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ ଚଉହାନ
 ବିଚରା କରିଥିଲା ମନ ।
 ବିଧାନସଭାକୁ ଏତାଇ
 ଗାଦିରେ ଘୋଷ ଦେବଥୋଇ ।
 ବନ୍ଧୁକ ମୁନ ସାହାଯ୍ୟରେ
 ଶାସିବ ରାଜ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ।

କଦାପି କରାଇ ନଦେବୁ
 ଚୌହାନେ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାଇବୁ ।
 ଦେଇଣ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ରକ୍ତ
 କଣ୍ଢେସେ କରିବୁ ନିପାତ ।
 ଛୋଟା କଣ୍ଢେସ କାନ୍ଧେ ଥୋଇ
 କଣା ଅତୁଲ୍ୟ ଦଉଡ଼ଇ ।
 ବିଧାନସଭା ଭୋଜି ଭାତ
 ଖାଇବ ହୋଇଣ ନିଶ୍ଚିତ ।
 ଯଦ୍ୟପି ଏମନ୍ତ ହୋଇବ
 ପିଣ୍ଡେ ପରାଣ କିମ୍ପା ଥୁବ ।
 ଯାହାକୁ ମାରିଅଛୁ ନାତେ
 ସେ ପୁଣ ବସେ ଆମ ସାଥେ ।
 ଭାଙ୍ଗିଲେ ଭାଙ୍ଗୁ ପଛେ ଦାନ୍ତ
 କରାଇ ନଦେବୁ ଏମନ୍ତ ।
 ଚାଲରେ ଚାଲ ଭାଇମାନେ
 ବିଧାନ ସଭାର ଆସ୍ଥାନେ ।
 ଏମନ୍ତେ ବହୁତ ଆସ୍ଥାନି
 ବିଧାନସଭା ଗଲେ ଚଳି ।
 ପାଦ ବିଘାତ ଦୁଷ୍ଟ ରୋଳ
 ଅବନୀ କଲା ଟଳମଳ ।
 ଧାଇଁଲେ ସର୍ବେ ଗଳଗାଜି
 ମେରୁ ପଡ଼ିବ କିବା ଭାଜି ।
 ବିଧାନ ସଭା ଘେରି ଗଲେ
 ପ୍ରଳୟ ପ୍ରାୟେ ରଡ଼ି ଦେଲେ ।
 ବିଧାନ ସଭା ସଭ୍ୟ ଗଣ
 ଦେଖୁ ଜନତାଙ୍କର ଟାଣ ।
 ଭିତରେ ଦୃଢ଼ ଆରମ୍ଭିଲେ
 କାହାକୁ କୁହାଇ ନ ଦେଲେ ।

ବାହାରେ ଭିତରେ କନ୍ଦଳ
 ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ବେଳୁ ବେଳ ।
 ପାଞ୍ଚଦିନିଆ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ
 ବସିଲେ ମନ ଦୁଃଖେ ଥୁରି ।
 କାଠ ଫାଳିଆ କାହୁଁ ଏକ
 ଉଡ଼ିଆସିଲା ଅଚାନକ ।
 ପଡ଼ିଲା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାଥ
 ନିକିଳି ପଡ଼ିଲା ଶୋଣିତ ।
 ଏସନ ଦେଖୁ ବାଟସ୍ପତି
 ସଭାକୁ କରିଦେଲେ ଛତି ।
 ପୁନଶ୍ଚ ସଭା ଆଉଥରେ
 ଭାଙ୍ଗିଲା ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ।
 ଲୋକେ ବହିଲେ ଗୁରୁତମ
 ସତେ କି କଳାନ୍ତକ ଯମ ।
 ଦୁଃସହ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଲେ
 କୋପରେ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ।
 ଯାବତ ଆମେ ବଞ୍ଚୁଥୁ
 ଏ ସଭା କରାଇ ନଦେବୁ ।
 ଚୌହାନ ଟାଣ ପରତଣା
 ଭାଜି ହୋଇଲା ମସୀଗୁଣା ।
 ମଥାକୁ ରାମୁଡେ ମଉସା
 ହୋଇଲା ବଡ଼ ଲୋକହସା ।
 ଥରେ ପାଇଛି ପରାଭବ
 ପୁନଶ୍ଚ ଭ୍ରମ କି କରିବ ।
 ତାଙ୍କୁଁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବା
 ଆଶାଟି ରଖୁ ନ ପାରିବା ।
 ହାଇକୋର୍ଟରେ ଯେତେ ରିଟି
 ସବୁ ତ ଗଲା ଫସର୍ଯାଟି ।

ଛାତ୍ର ତଙ୍ଗାରେ ହେବାପାରି
 ସିଂହଦେଓ ତ ଦେଲା ସାରି ।
 ଯାହା ତୁ ସବୁ ବତାଇଲୁ
 ଆମେ ତ ସମସ୍ତ କରିଲୁ ।
 କାହିଁରେ କିଛି ନ ହୋଇଲା
 ଘୋର କଷଣ ଆସିଗଲା ।
 ଆଉ ପଇସା ଆସିବାର
 ବାଟ ତ ନାହିଁ ଯେ ଆମର ।
 ବସିଖାଇଲେ କେତେଦିନ
 ରହିବ ସଞ୍ଚିପିଲା ଧନ ।
 ଶୁଦ୍ଧ ବେଉସା ଜାଣିନାହୁଁ
 ସେ ବାଟେ ଅରଜିବା କାହୁଁ ।
 କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଖାଇ ଖାଇ
 ଥିଲୁଟି ଅଳସୁଆ ହୋଇ ।
 କିଏ ଥିଲାଟି ସତେ ଜାଣି
 ସହସା ପଡ଼ିବ ଆଶନି ।
 ଏଥିରେ କମିଶନ ଭୂତ
 କ୍ଷେପି ଆସଇ ଫେଇ ଦାନ୍ତ ।
 ଆଉ ଉପାୟ ଦିଶୁନାହିଁ
 ଅବଶ୍ୟ ସର୍ବେ ମରିବଇଁ ।
 ଚଣ୍ଡୀ ଚାମୁଣ୍ଡା ସଦା ଘେରି
 ଆମ୍ଭକୁ ଥିଲେ ଆଶ୍ରେକରି ।
 କେମନ୍ତେ ତାକୁ ଚଳାଇବା
 ଫିଟାଇ ଏବେ କହ ବାବା ।
 ବରଷେ ଆସି ହୋଇଗଲା

କାହିଁ ତ କିଛି ନ ହୋଇଲା ।
 ଏକଇ ଅଛି ମୋର ଚାର
 ଶଇଳ ନାମଟି ତାହାର ।
 ବେଉସା ତାର ସମବାୟ
 ଏ ଯାଏ ଥିଲା ସେ ନିର୍ଭୟ ।
 ହାତରେ ଟଙ୍କା କୋଟି କୋଟି
 ବିଚାରୁଥିଲା ଗୋଡ଼ି ମାଟି ।
 ଧନ ହୋଇଲେ ପ୍ରୟୋଜନ
 ଯୋଗଉଥିଲା ଜାଣି ମନ ।
 ସମବାୟକୁ ଥିଲୁ ଚିନ୍ତି
 ଆମର ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ।
 ସବୁ ପଛକେ ଗଲେ ଗଲା
 ଏଇଟା ଆମ ହାତେ ଥିଲା ।
 ସିଂହଦେଓର ଶ୍ୟାମ ଆଖି
 ଗଲାଣି ତା ଉପରେ ଲାଖି ।
 ଆହା ଶଇଳ ତାର ମୋର
 ହେଉଛି ଏବେ ହରବର ।
 ମନେ ହୁଅଇ ମହାଭୟ
 ହାତୁଁ ଖସିବ ସମବାୟ ।
 ମୋର ପରାଣ ପଛେ ଯାଉ
 ଶଇଳ ମୋର ବଞ୍ଚିଥାଉ ।
 ବତାଅ ମୁନି କିଛି ଭଲା
 ନ ହେଲେ ସବୁଯେ ସରିଲା ।
 ଏସନ ମିତ୍ର କାନ୍ଦିକାଟି
 ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳେ ଦେଲା ପିଟି ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋକ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ମଉସାଙ୍କ ଲୋକହସା ଓ ମିତ୍ରଙ୍କ
 କ୍ରନ୍ଦନ ବର୍ଣ୍ଣନେ ନାମୋ ଦ୍ଵାଦଶୋଧ୍ୟାୟ ।

(‘ଭଗର’—୩୧ଶ ବର୍ଷ ୯ମ ସଂଖ୍ୟା)

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ଏଥୁ ଅନ୍ତେ
 ଯା ହେଲା ଅଶ୍ରୁଆ ଅଗ୍ରତେ ।
 ମିତ୍ରର ମୁଣ୍ଡ ପିଟା ଦେଖୁ
 ଅଶ୍ରୁଆ ହେଲା ମହାଦୁଃଖୀ ।
 ଆଉଁସି ଦେଇ ତାର କାୟ
 ବୋଲଇ ହୁଅ ତୁ ନିର୍ଭୟ ।
 ଆହୁରି ବାଟ ଅଛି ବାବା
 ଅବଶ୍ୟ ତୋତେ ବତାଇବା ।
 ଯେଉଁ ଶଇଳ ନାମ ଗୋଟି
 ଉତାର କଲା ତୋର ପାଟି ।
 କିସ ଅଟଇ ତାର ଗୋତ୍ର
 କେମନ୍ତେ ହେଲା ତୋର ମିତ୍ର ।
 କେସନେ ଯୋଗାଡ଼ଇ ଧନ
 ବୁଝାଇ କହ ତୁ ବହନ ।
 ଅଶ୍ରୁଆ ମୁଖୁ ଏହା ଶୁଣି
 ଏମନ୍ତ ମିତ୍ର ବୋଲେ ବାଣୀ ।
 ଭୋ ମୁନି ପୁଛା କଲୁ ଯାହା
 ଅବଶ୍ୟ କହିବଇଁ ତାହା ।
 ଅଭେଦ ଆତ୍ମା ସେହୁ ମୋର
 ମୁହିଁ କ୍ଷୀର ତ ସେହୁ ନୀର ।
 ମୁହିଁ ହୋଇଲେ ଦାଶରଥ
 ସେହୁ ଯେ ହୁଅଇ ମାରୁତି ।
 ମୁଁ ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବରାଜ
 ସେ ହେବ ଐରାବତ ଗଜ ।
 ମୁହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗରୁଡ଼ ସେ
 ନିରନ୍ତେ ଥାଇ ମୋର ପାଶେ ।

କେନ୍ଦ୍ରର ଦେବତା କୁବେର
 ଦେଖୁଲା ଏଥୁ ଏକ ପୁର ।
 ଏଠାର ଚାଷୀଙ୍କର ହିତେ
 ଧନ ବରଷେ ଅପ୍ରମିତେ ।
 ଧନର ହାଉଯାଉ ଦେଖୁ
 ମନେ ହୋଇଲି ମହାସୁଖୀ ।
 ଶଇଳେ ତହିଁ ରଖାଇଲି
 ଉପାୟ ସବୁ ଶିଖାଇଲି ।
 ବୋଇଲି ତାକୁ ଆରେ ବାବୁ
 ଏଥୁ ଆବୋରି ବସିଥିବୁ ।
 ଏ ଦେଶ ଚାଷୀଙ୍କର ହିତେ
 ଯେ ଧନ ଆସେ ଅପ୍ରମିତେ ।
 ତାକୁ ତୁ କରିବୁ ବିଚାର
 ଆମ ବାପା ଓ ଅଜାଙ୍କର ।
 ସେଥିରେ କର ମହାଜନି
 ନିଜ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେବୁ ଜାଣି ।
 ସେମାନେ ପାଇ ମୂଳଧନ
 ବ୍ୟବସାୟରେ ଦେବେ ମନ ।
 ଧନୀ ହୋଇଲେ ଆମ ଲାଗି
 ନିଶ୍ଚୟ କରିବେକ ଭାଗୀ ।
 ହେଲେ ପ୍ରଭୃତ ଧନ ବଳ
 ଚାଣ ହୋଇବ ଆମ ଦଳ ।
 ପ୍ରଦେଶେ ଯେତେ କେନ୍ଦ୍ର ଅଛି
 ରଖୁ ତହିଁ ଲୋକ ବାଛି ।

ସେ ହେବେ ତୋହର କୋୟର
 ଖଟିବେ ସଦା ପାଦେ ତୋର ।
 ଚାଷୀଗଣକୁ ଚିତା କାଟି
 ସର୍ବଦା ତୋତେ ଥିବେ ଖଟି ।
 ଚାଷୀଙ୍କ ଯେମନ୍ତେ ଉନ୍ନତି
 ନ ହୁଏ ତହିଁ ଥିବୁ ଚିନ୍ତି ।
 ଯଦି ଉନ୍ନତି ହୋଇଯିବ
 କୁବେର କିଆଁ ଧନ ଦେବ ।
 ଧନ ଯଦ୍ୟପି ନ ପାଇବା
 ଭୋକ ଶୋଷରେ ମରିଯିବା ।
 ଏଣୁ ଧରିବୁ ଏହି ନୀତି
 ଚାଷୀଙ୍କ ହେବ ଅବନତି ।
 କୁବେର ଟଙ୍କା ଦେଉଥିବ
 ଆମ କାମରେ ଲାଗୁଥିବ ।
 କୁବେର ସୁଧ ନିଏ ଗଣି
 ଶହେ ଟଙ୍କାରେ ମାତ୍ର ତିନି ।
 ଆମେ ସେ ଧନ ଲଗାଇବା
 ଶହେକେ ଚାଲିଶି ପାଇବା ।
 ଠିକଣା ଦେଲେ କଳନ୍ତର
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବ କୁବେର ।
 ସେହୁ ପଚାରି ଯିବ ନାହିଁ
 ଆମେ କରିଲୁ କିସ କାହିଁ ।
 ଚାଷୀ ତରିଲେ କିବା ମଲେ
 କୁବେର ନ ଚିନ୍ତିବ ତିଲେ ।
 କ୍ଷମତା ହାତୁଁ ଗଲା ଯାଉ
 ଏଇଟା ଆମ ହାତେ ଥାଉ ।
 କଲେ ବଲେ ଓ କଉଶଳେ
 ଏଠାରେ ରହିବୁ ଅଟଳେ ।
 ତୋହର ଧର୍ମୀ ଲୋକଗଣେ
 ରଖୁ ବାଛି ଅନୁଷ୍ଠାନେ ।

ତୋ ବାଦେ ଯେହୁ ହେବ ଠିଆ
 ତାହାକୁ ଦେବୁ ତୁ ତଣ୍ଡିଆ ।
 ହାକିମ ଯେତେକ ଅଛନ୍ତି
 ତୋଷିବୁ ତାଙ୍କୁ ଦିବାଗତି ।
 ଦଣ୍ଡାବାଳୁଙ୍ଗା ଏକ ଅଛି
 ଦୁଇହାତିଆ ଖାଉ ଅଛି ।
 ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ତାର ପେଟ
 ସମସ୍ତ ତାହାକୁ ନିଅନ୍ତୁ ।
 ଅଢେଇ ବିଶାର ମିଠେଇ
 ତାହାକୁ କିଞ୍ଚିତ ହୁଅଇ ।
 ଅଣ୍ଡାରଖିଲେ ତାର ପେଟ
 ସେ ତୋତେ ଘୋଡ଼ାଇବ ଘଣ୍ଟ ।
 ଆବର ଯେଉଁ ରଥ ଅଛି
 ସେ ଜାଣି ପାରିବନି କିଛି ।
 ଯଦି ସେ ଓଗାଳିବ ତୋତେ
 ଚାଟୁରେ ତୋଷିବୁ ଏମନ୍ତେ ।
 ଆଜ୍ଞା ହଜୁର ମହାବାହୁ
 ତୁ ଆମ ମାଆ ବାପା ଆଉ ।
 ଆମେତ ତୋହର ସନ୍ତାନ
 କିପାଇଁ କରୁ ହାନିମାନ ।
 ହେ ବାପ ଶରଣ ବସଇ
 ଆମକୁ ନକର କଟାଳ ।
 ନ ଦଣ୍ଡ ଆମକୁ ଗୋସାଇଁ
 ଏ ଭୁଲ ସବୁଠି ଅଛଇ ।
 ଯେ ଦଣ୍ଡିପାରେ ସେହୁ କ୍ଷମେ
 ପିଲା କବିଲା ତୋର ଆମେ ।
 ନମାର ନମାର ଦୟାଳୁ
 ତୋ ପାଦେ ଶରଣ ପଶିଲୁ ।
 ଏଥିରେ ତାର ଦୟାହେବ
 ନିଶ୍ଚୟ ତୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେବ ।

ଏ ଦୁଇ ଜଣେ କଲେ ବଣ
 ନୋହିବ ତୋହର ବିନାଶ ।
 ଏ ଦୁଇ ଜଣ ଠିକ ଥିଲେ
 ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଭୟ ନାହିଁ ତିଳେ ।
 ଇଏ ଯେମନ୍ତ ବୁଝାଇବେ
 ମନ୍ତ୍ରୀଏ ତେମନ୍ତ ବୁଝିବେ ।
 କୁଆକୁ କହି ଦେଲେ ବକ
 ମନ୍ତ୍ରୀ କହିବେ ଠିକ ଠିକ ।
 ଶଇଲେ ମୁହଁ ଏହିପରି
 ରଖୁଣ ଥିଲିଟି ତିଆରି ।
 ହାତୁଁ କ୍ଷମତା ଯିବା ଦୁଃଖ
 କଟିଲା ଚାହିଁ ଶୈଳ ମୁଖ ।
 ଧନ ହୋଇଲା ପ୍ରୟୋଜନ
 ଶଇଳ ଦିଅଇ ବହନ ।
 ଚତୁର ପଣେ ବଳୀଆର
 ନୋହିବେ କେ ସମ ତାହାର ।
 ଆପଣା ଲୋକକୁ ଲଗାଇ
 ଦିଅଇ ସମିତି ଗଢ଼ାଇ ।
 ଧନ ଦିଅଇ ତାର ହାତେ
 ଭଣ୍ଡାରୁ କାଢ଼ି ଅପ୍ରମିତେ ।
 ଯାଆନ୍ତେ କିଛିଦିନ ବିତି
 ଭାଙ୍ଗିଣ ଦିଅଇ ସମିତି ।
 ଧନ ହୁଅଇ ବଞ୍ଚାବଞ୍ଚି
 ପଡ଼ଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଞ୍ଚି ।
 ଏମନ୍ତେ ନ କରିଣ ଶଙ୍କା
 ଆଣିଛି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ।
 ଭାବି ମୁଁ ଥିଲି ଏହିମତି

ପାହିଣ ଯିବ ଦୁଃଖ ରାତି ।
 ଦଇବ ହେଲେ ବିପରୀତ
 ହିତ ବି ହୁଅଇ ଅହିତ ।
 କେଉଁଠି ଥିଲା ଶତ୍ରୁ ଲୁଚି
 ଗୋଜ ବାଉଁଶ ଦେଲା କେନ୍ଦ୍ର ।
 ସଭାରେ ପୂରାଇଲେ ଷଷ୍ଠ
 ଯେସନେ ସବୁ ଲକ୍ଷଭକ୍ଷ ।
 ତେସନ ସେଠାରେ କନ୍ଦଳ
 ପୂରାଇ ଦେଲେ ଶତ୍ରୁଦଳ ।
 ସମସ୍ତ ତାର ଖୋଳି ଗୋଜ
 ପଦାକୁ ଦେଲେ ଯେ ଦେଖାଇ ।
 ଚୌଦିଗେ ଶୁଭୁ ଅଛି ଗୋଜ
 ହେଇରେ ଖାଇଲା ଶଇଳ ।
 ଚାଷୀମାନଙ୍କ ତଞ୍ଚି କାଟି
 ଦେଖରେ ରକ୍ତ ଯାଏ ଚାଟି ।
 ତଡ଼ ଏହାକୁ ସର୍ବେ ମିଶି
 ନ ହେଲେ ସବୁ ଦେବ ଶୋଷି ।
 ରତି ହୋଇଲା ମହାଘୋର
 ହାକିମେ ହୋଇଲେ ଅସ୍ଥିର ।
 ଧାଇଁଲେ କେନ୍ଦ୍ର ଭଣ୍ଡାରକୁ
 ପାଞ୍ଜି ତନଖି କରିବାକୁ ।
 ସେଠିବି ଦୈବ ହେଲା ବାମ
 ଲାଗିଛି ଖୋଜାଖୋଜି କାମ ।
 ହାତରୁ ଗଲେ ସେହି ସ୍ଥାନ
 ନିଶ୍ଚୟ ଲଭିବା ନିଧନ ।
 ଭୋ ମୁନି ଗଲି ତୋ ଶରଣ
 ରଖ ଏ ହାନିମାନ ପ୍ରାଣ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଶଇଳ କର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣନେ ନାମୋ
 ତ୍ରୟୋବଶୋଧାୟ ।

(‘ଭଗବତ’—୩୧ଶ ବର୍ଷ ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା)

ଚତୁର୍ଥଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣିବା ହେଉ ସାଧୁଜନେ
 ତେଲ ପକାଇ ଦୁଇକାନେ ।
 ଅଣ୍ଟୁଆ ପାଶେ ମିତ୍ରଥୁଳା
 ଶଇଳ ବିଷୟ କହିଲା ।
 ତାଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣି
 ଅଣ୍ଟୁଆ ମୁନି ବୋଲେ ବାଣୀ ।
 ବାବୁରେ ନହୁଅ କାତର
 ଅଣାଅ ଏଥୁ ଶୈଳବାର ।
 ବିପଦ ସାଗରେ ପଡ଼ି
 କିସ ଉପାୟ ଅଛି କାଢ଼ି ।
 ସମସ୍ତ ତାହାଠୁଁ ବୁଝିବା
 ଉପାୟ ଏକ ବତାଇବା ।
 ଏସନ ଶୁଣି ମିତ୍ରବାର
 ତକ୍ଷଣେ ଯେଣିଦେଲା ଚାର ।
 ଶଇଳ ବସି ନିଜ ଘର
 ଗଡ଼ଇ ଚୋରା ଭାଉଚର ।
 ଗୋଳମାଳିଆ ଖାତା ଚିରି
 ଗଡ଼ଇ ସବୁ ଚୁଆକରି ।
 ଉପାୟ ସବୁ ଚିତେ ମନେ
 ଚିତାଏ କାଟିବ କେସନେ ।
 ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲା ବାବୁ
 ଯିଏ ଖୋଜନ୍ତି ଦୋଷସବୁ ।
 ଏସନ ସମୟରେ ଚାର
 ମିଳିଲା ଯାଇ ତାର ଘର ।
 ଶଇଳ ପାଶେ ଯାଇମିଳି
 ଛାଡ଼ିଲା ଏସନ ବୋବାଳି ।

ଭୋ ଶୈଳ ଶୁଣିବାକୁ ହେବା
 ଲୋଭଇ ତୋତେ ଅଣ୍ଟୁବାବା ।
 ମିତ୍ରଠୁଁ ଶୁଣି ତୋର ଗୁଣ
 ତୋତେ ହୋଇଛି ପରସନ ।
 ତାଳହେ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପାଶ
 ହେଲାରେ କାର୍ଯ୍ୟହେବ ନାଶ ।
 ତୋହର ପ୍ରଭୁ ମିତ୍ର ତହିଁ
 ଅଛନ୍ତି ଆଗମନ ଚାହିଁ ।
 ତାରଠୁଁ ଶୁଣି ଏହି କଥା
 ଉଠିଲା ଶୈଳ ସାମରଥୀ ।
 କିଳାପୋତେଇ କୁଳକ୍ଷଣ
 ଉଡେ ଯା ଦୁର୍ନୀତିର ଝଣା ।
 ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ଭ ତା ଉଦର
 ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରଇ ଗିରିବର ।
 ଧାଇଁଲା ମିତ୍ର ନାମ ଶୁଣି
 କିଳାପୋତିଆ ଶିରୋମଣି ।
 ଅଣ୍ଟୁଆ, ମିତ୍ର ପାଶେ ମିଳି
 ପାଦେ ହୋଇଲା ନିଉଛାଳି ।
 ପୁଛଇ ପ୍ରଭୁ କି କାରଣ
 ମୋତେ କରିଲୁ ସୁମରଣ ।
 ସରିଗଲା କି ପାଶୁ ଧନ
 ତହିଁକି ଡାକିଲୁ ବହନ ।
 ତୁହିତ ଅଟୁ ମୋର ସାଇଁ
 ତୋ ବିନୁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ।

ତୁ ଯଦି ମୋତେ ଆଜ୍ଞାକରୁ
 ଗିଳି ଦେବି ମୁଁ ହେଲେ ମେରୁ ।
 ବତାଅ ଧନ ଅଛି କାହିଁ
 ଲୁଚିବି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁହିଁ ।
 ଥିଲାଟି ସମବାୟ ଭୂମି
 ଅଉଲ କିସମର ଜମି ।
 ଶତ୍ରୁ ଏ ସାରିଦେଲେ ତାହା
 ଆଉ ମିଳୁନି ତହିଁ ରାହା ।
 ରୁକୁଣା ରଥ ତହିଁ ପଶି
 ଚରାଭୁଇଁକୁ ଦିଏ ନାଶି ।
 କେଉଁଠି ଦୁର୍ନୀତି ପୋତିଛି
 ରଥ ବାପୁଡ଼ା ଖୋଜୁଅଛି ।
 ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଖୋଜିବ
 କେଉଁଠି କିଛି ନ ପାଇବ ।
 ପାତାଳ ପୁଟ ଲିଙ୍ଗ ମୁହିଁ
 ମୋ ମୂଳ ପାଇବ ସେ କାହିଁ ?
 ଅନ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା କର ତୁହି
 ପୁଣି ଆଶିବି ଧନ ବୋହି ।
 ଗୋଳଘାଣ୍ଟଟା ସରିଯାଉ
 ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଦେଖିନେବି ଭାଉ ।
 ହୋଇଣ ବଡ଼ ଛିର ଚିର
 ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲା ରଥ ।
 ଯେଉଁ ଖାତାରେ ଥିଲା ଦୋଷ
 ସେ ସବୁ କରି ଦେଲି ନାଶ ।
 ଲୋଡ଼ତେ ସେହି ସବୁ ବହି
 ଶତ୍ରୁ ଲୁଚିଛି ଦେଲି କହି ।
 ବଡ଼ ପେଞ୍ଚୁଆ ଶତ୍ରୁମାନେ
 ଯାଇଣ ଥିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥାନେ ।

ଦଣ୍ଡା ବାକୁଙ୍ଗା ଶୁଣି ଏହା
 ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଶେ ହେଲା ଠିଆ ।
 ଭକ୍ତିରେ ଯୋଡ଼ି କରପତ୍ର
 ପୁଙ୍କିଲା ମନ୍ତ୍ରୀକାନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ।
 ବୋଇଲା ଆହେ ଦେବ ଇଷ୍ଟ
 ଶତ୍ରୁଏ ସବୁ କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ।
 ସବୁ ନାଶିବା ତାଙ୍କ କାମ
 ଧରନ୍ତୁ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ନାମ ।
 ପାତି ଅଛନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟେ ପାନ୍ଦ
 ତହିଁକି ଗଲେ ହେବ ମାନ୍ଦ ।
 କମିଉନିଷ୍ଟ ଦୁଷ୍ଟଗଣ
 ବାଘୁଁ ଆହୁରି ଭୀଷଣ ।
 ନଦିଅ ତାଙ୍କ ବାକ୍ୟେ କାନ
 ଦୂରରୁ କରନ୍ତୁ ବର୍ଜନ ।
 କମ୍ପୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି
 ମନ୍ତ୍ରୀଏ ଲୋଟିଲେ ଧରଣୀ ।
 ରମ୍ଭା ଯେସନେ ବାତାହତ
 ତେସନ ଗଲେ ମୂର୍ଛାଗତ ।
 ତକ୍ଷଣେ ମୁଖେ ପାଣିଛାଟ
 ନାକରେ ସ୍ନେଲିଙ୍ଗ ସଲଟ ।
 ପାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେ ଚେତନା
 ବୋଇଲେ ତା ନାମ କହନା ।
 ଦୁଷ୍ଟେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ
 ମୋ କୋଠି ମାରା କରିଦେଲେ ।
 ଗୋବର ପାଣିକୁ ପକାଇ
 ମୋର କୋଠିକୁ ଦିଅ ଧୋଇ ।
 ଜନସନଙ୍କ ପଟ ଥୋଇ
 ଦିଅ ଏ ଥାନକୁ ସଜେଇ ।

ଆବର ଧୂପ ଦୀପ ଦେବ
 ଯେମନ୍ତେ ପବିତ୍ର ହୋଇବ ।
 ଦଣ୍ଡାବାଳୁଙ୍ଗା ତୁମେ ଭଲ
 ଯେଣୁ ଆମକୁ କହିଦେଲ ।
 ଦୁଷ୍ଟ ଏ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଗଣ
 ନେଇଥାଆନ୍ତେ ମୋର ପ୍ରାଣ ।
 ତୁ ଏବେ ମୋର ବୋଲ କର
 ବେଗେ ରଥକୁ ଯାଇଥର ।
 କହିବୁ ତାହାକୁ ବୁଝାଇ
 ଯେମନ୍ତେ ଏବେ ମୁଁ କହଇ ।
 ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ଯାବତ ଗୁହାରି
 ଶୁଣିବ କାନେ ବିଶ୍ୱାସରି ।
 କାନେକେ ଯଦି ପଶିଯିବ
 ଆର କାନକେ କାଢ଼ିଦେବ ।
 କୃତ୍ରିମ ହର୍ଷିତ ବଦନେ
 ବୋଲିବ ସେହି ଦୁଷ୍ଟଗଣେ ।
 ହୋଇ ହୋଇ ଓ ଆଛାଆଛା
 ଧରିବା ନିଶ୍ଚେ ତାଙ୍କ ପିଛା ।
 ବାବୁଏ ଥୟକର ମନ
 ବସାଉ ଅଛୁ କମିଶନ ।
 ହେଉଚି ହେଉଛୁ ତିଆର
 ଛାଡ଼ିବୁ ପୁଲିସ୍ କୁକୁର ।
 ନିର୍ମଳ ଖଡଗକୁ ଆଣି
 ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତେ ଦେବୁ ହାଣି
 ଛାଣ୍ଡୁଣୀ ଏକ ଏବେ କାଢ଼ି
 ସମବାୟକୁ ଦେବୁ ଝାଡ଼ି ।
 ହେଉଚି ଦେଖ ର୍ୟାଟପିଲ
 ମୁଷାମାରଣେ ଅଟେ ଭଲ ।

ସମବାୟର ମୁଷାଗଣ
 ଏଥିରେ କରିବା ନିଧନ ।
 ଟିକେ ଅପେକ୍ଷାକର ଭାଇ
 ଯେମନ୍ତେ ପାର୍ଶଲ ଆସଇ ।
 ବାବୁଏ ସର୍ବେ ପଡ଼ ଶୋଇ
 ନାହିଁରେ ତେଲକୁ ପକାଇ ।
 ଦୁର୍ନୀତି ଦେବାକୁ ଯେ ତାଡ଼ି
 ଆମର ଜିମା ଦିଅ ଛାଡ଼ି ।
 ଆହେ ନକର ଆଉ ପାଟି
 ତନ୍ତରେ ପଲାଇ ଯିବେଟି ।
 ଏପରି ମିଛକଥା କହି
 ତାହାଙ୍କ ମନ ଦେବ ମୋହି ।
 ଅନୁସନ୍ଧାନ ମିଛି ମିଛି
 ଚଳାଉଥିବ କିଛି କିଛି ।
 ଯଦ୍ୟପି ଏମନ୍ତ କରିବ
 ବିପଦ ସବୁ କଟିଯିବ ।
 ରଥକୁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି
 କହିବ କହିଲି ଯେପରି ।
 ଦଣ୍ଡା ହୋଇଣ ଯୋଡ଼ହସ୍ତ
 ମନ୍ତ୍ରୀକୁ କଲା ପ୍ରଣିପାତ ।
 ମନରେ ହସି ଖୁଲିଖୁଲି
 ରଥ ପାଖକୁ ଗଲାଚାଲି ।
 ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେମନ୍ତ କହିଥିଲେ
 ତେମନ୍ତ ରଥକୁ କହିଲେ ।
 ଏବେ ମନର ରଖ ଭୟ
 ରଥ କରୁଛି ଅଭିନୟ ।
 ପୁନଶ୍ଚ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି
 କହିଲେ ପେଟପୁରା ହସି ।

ଦେଖାଇ କମ୍ପାନିଷ୍ଟ ଭୂତ
ମନ୍ତ୍ରୀକୁ କରିଛି କାକୁତ୍ସ ।

ଆଉ ଆଡ଼କୁ ଭୟ ନାହିଁ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ସର୍ବେ ଥାଅ ରହି ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋବତ୍ସାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଚିତାକର୍ତ୍ତନ ବର୍ଣ୍ଣନେ ନାମୋ
ବହୁର୍ଦ୍ଧଶୋଧାୟ ।

(‘ତଗର’—ମାଂସ ବର୍ଷ ଏକାଦଶ ସଂଖ୍ୟା)

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣିବା ସୁଜନେ ଦେଇଚିତ୍ତ
ଅମୀୟ ଗୋବ ଭାଗବତ ।
ଅଶ୍ଵଥା ପାଶେ ଥିଲେ ତିନି
ସତିଆ ମିତ୍ର ନୀଳମଣି ।
ଶରଳ ସେହିଥାନେ ଆସି
କିହଲା ବହୁତ ଆଶ୍ଵାସି ।
ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଯେହ୍ନେ ଚିତାକାଟି
ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲା ମାଟି ।
ଦେଖୁ ତା ପାରିବାର ପଣ
ଅଶ୍ଵଥା ହରଷିତ ମନ ।
ମିତ୍ରପିଠିରେ ହାତମାରି
ବୋଇଲେ ଏହୁ ହିତକାରୀ ।
ଦେଖୁଛି ତୁମ ଦଳ ମୂଳ
ଅଟଇ ଏ ଟୋକା ଶରଳ ।
ଏବେ ମୁଁ ପାରୁଅଛି ଜାଣି
ସମବାୟତା ତୁମ ଖଣି ।
ସରକାରକୁ ଏହି ଟୋକା
ପାରିବ ନିଶ୍ଚେ କରି ବୋକା ।

ତାଙ୍କରି ଟଙ୍କା ଠକି ନେବ
ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧେ ଲଗାଇବ ।
ମାଛ ତେଲରେ ହେଲେ ଭଜା
ମାଛ ଲାଗଇ ବଡ଼ ମଜା ।
ତେସନ ନେଇ ତାଙ୍କ ଧନ
ତାହାକୁ କରିବ ନିଧନ ।
ଏସନ ଶୁଣି ତାଙ୍କ କଥା
ମିତ୍ର ଛାଡ଼ିଲେ ମନୁ ବ୍ୟଥା ।
ସବୁ କଷଣ ପାସୋରିଲେ
ଶରଳେ ତିଆରି ବୋଇଲେ ।
ଆରେ ଶରଳ ମୋର ବାବୁ
ମୋହର ସରିଗଲା ସବୁ ।
ତୁଟିଛି ମୋର ସବୁ ଆଶା
ତୁ ମାତ୍ର ଏକଇ ଭରସା ।
ଦାଉ ସାଧୁଛି ଏବେ ହରି
ମୋ ଲୋକଶକ୍ତି ଦେଲା ମାରି ।
କେତେ ନ କରୁଛି କପଟ
ଦେଖୁଛି ଏବେ ମୋର ନାଟ ।

କି ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ସେହୁ କଲା
 ହେଲେ ମୋ 'ଶକ୍ତି' ନାଶଗଲା ।
 ଏବେ ବସିଲି ବୋକା ହୋଇ
 ଉପାୟ କିଛି ନ ଦିଶଇ ।
 ଏବେ ହୋଇଲୁ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତ
 ଛାତ୍ରକୁ ଚେହିବା କେମନ୍ତ ।
 ନିତାନ୍ତ ହୁଏ ଦରକାର
 ଏକ୍ଷଣି ପଚାଶ ହଜାର ।
 ତେରବାଟିଆ ସମବାୟ
 ସମିତି ଏକଇ ଉପାୟ ।
 ତା ନାମେ ପଚାଶ ହଜାର
 ଅଣାଅ ରଶର ଆକାର ।
 ଭୋ ପ୍ରଭୁ ଆଦେଶିଲୁ ଯାହା
 ଅବଶ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ତାହା ।
 ଆଗରୁ ପଚାଶ ହଜାର
 ତାହାକୁ ଦେଇ ହରବର ।
 ଶତ୍ରୁ ଏୟାକୁ କରି ଆଳ
 ଲଗାଇଛନ୍ତି ମହାଗୋଳ ।
 ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲିଅଛି
 ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇବ ଜାଣୁଛି ।
 ତେଣୁ କିଞ୍ଚିତ ଡେରି କରି
 ଆଣିବା ଧନ ପଟିମାରି ।
 ବାବୁରେ ଯଦି କରୁ ଡେରି
 ଆମ ସଇନେ ଯିବେ ମରି ।
 ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଡ଼ନ ଯୁଦ୍ଧ ବାବା
 କାହାକୁ ଘେନିଣ କରିବା ।
 ଯୁଦ୍ଧେ ସମୟ ବଡ଼ଗୁରୁ
 ଏହା ତୁ କିପାଁ ନ ବିଚାରୁ ।

ନିମିଷେ ମାତ୍ର ଦେଲେ ଛାଡ଼ି
 ସର୍ବେ ପଡ଼ିବା ମୁହଁମାଡ଼ି ।
 ତୁ ଏବେ ମୋର ବୋଲକର
 ଅଣାଅ ପଚାଶ ହଜାର ।
 ଯଦି ଦଇବ ହୁଏ ବାମ
 ତୁ ହେତୁ ଶହୀଦ ପ୍ରଥମ ।
 ତୋର ସମାଧି କରାଇବା
 ତହିଁରେ ପୁଷ୍ପ ଲମ୍ଫାଇବା ।
 ବହୁତ ଶୋକସଭା କରି
 ପ୍ରଶଂସା କରିବା ତୋହରି ।
 ଭୟ ତୁ ଜମାରୁ ନ କର
 ତୋତେ ଯେ କରିବା ଅମର ।
 ମିତ୍ର ମୁଖରୁ ଏହା ଶୁଣି
 ଶଇଳା ଧୀରେ ବୋଲେ ବାଣୀ ।
 ଭୋ ଦେବ କହିଲୁ ତୁ ଯାହା
 ଅବଶ୍ୟ କରିବଇଁ ତାହା ।
 ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ
 ଯାଉଛି ସମବାୟ ପୁରେ ।
 ମିତ୍ର ପାଦରେ ପ୍ରଣାମିଲା
 ଧନ ଆଣିବା ପାଇଁ ଗଲା ।
 ଅଶ୍ଵଥା ଏହା ସବୁ ଦେଖୁ
 ଧାନେ ମୁଦିଲା ବେନି ଆଖୁ ।
 କିଛି ସମୟ ଚିନ୍ତାକଲା
 ତତ୍ପରେ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲା ।
 ଶୁଣରେ ମୋର ମିତ୍ର ବାବା
 ଗୁପ୍ତ କଥାଏ କହିବା ।
 ମୁନିସିପାଲିଟି ଭିତରେ
 ପୁରାଇ ଦେବୁ ତୋର ଚାରେ ।

ସେମାନେ ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ପଶି
 ସଭିକ ସହ ଯିବେ ମିଶି ।
 ମୁନିସିପାଲିଟି ଶାସନ
 କରନ୍ତି ସରକାରୀ ଜନ ।
 ଶକୁନି ଯେହ୍ନେ ଗୁପ୍ତଥାଇ
 ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ଦେଲା ଖାଇ ।
 ତେସନ ତୋର ଚାରଗଣ
 ଆବୋରିଥିବେ ସେହି ଥାନ ।
 ଖରାପ ବୁଦ୍ଧିକୁ ବତାଇ
 ସରକାରକୁ ଦେବେ ଖାଇ ।
 ଦେଖାଇ ହେବେ ନାନାମତେ
 ଅଛନ୍ତି ସରକାର ହିତେ ।
 ଉଠିଆ କାଠର ଦୋକାନ
 ସହରେ ବହୁ ବିଦ୍ୟମାନ ।
 ସହର ସଜା ଆଳ ନେଇ
 ସେସବୁ ଦେବେ ସେ ଉଠାଇ ।
 ହଜାର ହଜାର ପରାଣୀ
 ପେଟ ପୋଷନ୍ତି ତାହା ଘେନି ।
 ଭାଙ୍ଗିଲେ ତାଙ୍କ ଭାତ ଥାଳ
 ରାଗରେ ହୋଇବେ ପାଗଳ ।
 ପାଇବେ ଜନ ସମର୍ଥନ
 କରିବେ ବହୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ।
 ସରକାରକୁ ଗାଳି ଦେବେ
 ତାଙ୍କର ଦୁର୍ନାମ ରଚିବେ ।
 କ୍ରମେ ଏସନ ଅସନ୍ତୋଷ
 ବ୍ୟାପିଣ ଯିବ ଦଶଦିଶ ।
 ସହରେ ମଧ୍ୟ ଧନୀ ଲୋକ
 ରହିଣ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ ।

କରିଅଛନ୍ତି କୋଠାଘର
 ସୁନ୍ଦର ନାନା ପରକାର ।
 ତା ପାଇଁ ସଭିକୁ ଟିକସ
 ଦେବାକୁ ପଡ଼ଇ ଅଶେଷ ।
 ସେହି ଟିକସ ବଢ଼ାଇବ
 ଯେସନେ ଅଧିକ ଭାଙ୍ଗିଯିବ ।
 ପାଞ୍ଚରୁ ଦଶ ଗୁଣଯାଏ
 ବଢ଼ାଇଦେବ ଅନ୍ଧ ପ୍ରାୟେ ।
 ବାଧୁଲେ ତାଙ୍କୁ କରଭାର
 ରଖି ଛାଡ଼ିବେ ମହାଘୋର ।
 କ୍ରୋଧରେ ହୋଇଣ ଅସ୍ଥିର
 ତଡ଼ିବେ ଏହି ସରକାର ।
 ଦଳର ଅସମୟ ବେଳେ
 ସାହାଯ୍ୟ କରିବେନି ତିଳେ ।
 ଚୌଦିଗୁ ହୋଇଣ ନିରାଶ
 ସକଳେ ହେବେ ସତ୍ୟାନାଶ ।
 ଶକୁନି ଯେହ୍ନେ ହୋଇଥିବ
 ତାହାକୁ ଏମନ୍ତ କହିବ ।
 ସେ ଯେହ୍ନେ ମନ୍ତ୍ରୀପାଶେ ଥାଇ
 କହିବ ସଦା ହୋଇ ହୋଇ ।
 ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ, ଛାମୁ କହି
 ମନ ତାଙ୍କର ଦେବ ମୋହି ।
 ସନ୍ଦେହ ଯେମନ୍ତେ ତାଙ୍କର
 ନ ପଶେ ଟିକିଏ ମନର ।
 ମନେରଖୁଥା ବାବୁ ତୁହି
 ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
 କେବଳ ଶକୁନିକୁ ପେଶି
 ପାରିବ ତୁମେ ତାକୁ ନାଶି ।

ଭତିଶ୍ରୀ ଗୋଟ ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଶକୁନି ନିଯୁକ୍ତକରଣେ ନାମେ ।
 ପଞ୍ଚଦଶୋଧାୟ ।

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ହୋଇ ଶ୍ରିର
 ଏ ଗୋଟ ଭାଗବତ ସାର ।
 ଏମନ୍ତେ କିଛି ଦିନ ଗଲା
 ମିତ୍ର ଯେ ଉତ୍ତାଟ ହୋଇଲା ।
 ନୀଳା ସତିଆ ଘେନି ସାଥେ
 ଚଳିଲା ଥଣ୍ଡୁ ଗୃହ ପଥେ ।
 ଥଣ୍ଡୁଆ ପାଶେ ସର୍ବେ ମିଳି
 ପାଦେ ହୋଇଲେ ନିଉଛାଳି ।
 ଥଣ୍ଡୁଆ ହୋଇ ହସହସ
 କହିଲା ବାପା ବସ ବସ ।
 ସବୁ କି ତୁମର କୁଶଳ
 ସୁଧୁରିଛି କି ଅଣ୍ଟାବଳ ।
 ଶରଳ ପରା ଯାଇଥିଲା
 ଏବେ କଅଣ ସେହୁ କଲା ।
 ବିସ୍ତାରି ମୋତେ ସବୁ କହ
 ତୁରୁ ମୋ ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ।
 ଥଣ୍ଡୁଆ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି
 ସଧୀରେ କହେ ନୀଳମଣି ।
 ଭୋ ମୁନି ପୁଛା କଲୁଯାହା
 ଏବେ ମୁଁ କହୁଅଛି ତାହା ।
 ଶରଳ ପାଶେ ଥିଲୁ ପେଷି
 ଚାରେକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସୀ ।
 ଦେଇଛି ସେ ଏବେ ଖବର
 ଆସିବ ଏଠାବେ ସଦୂର ।
 କହିବ ଏଠି ସବୁ କଥା
 ତୁଟାଇ ଦେବ ମନୁ ବ୍ୟଥା ।

ଚାରକୁ ଯେମନ୍ତ କହିଲା
 ତହିଁରୁ ଆମ ମନେହେଲା ।
 ନିଶ୍ଚେ କରିଛି ଗଡ଼ ଜୟ
 ହୋଇବୁ ସମସ୍ତେ ନିର୍ଭୟ ।
 ଶୁଣନ୍ତେ ଏସନେକ ମିତ୍ର
 ଉଲୁସାଇଲା ନିଜ ଗାତ୍ର ।
 ବୋଇଲା ଆରେ ବାରୁ ରହ
 ଏସନ କଥା ତୁ ନ କହ ।
 ଯେତେକ ଆଶା କରିଥିଲୁ
 ସବୁଠି ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇଲୁ ।
 ଆଉ କରିବା ନାହିଁ ଆଶା
 ଶିରୀମା ଏକଇ ଭରସା ।
 ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ସରକାର
 ଚେଷ୍ଟା କରିଲୁ କେତେଥର ।
 ଭାଙ୍ଗିଲା ଭାଙ୍ଗିଲା ହୁଅଇ
 ଟିକିକେ ପୁଣି ଠାକି ଯାଇ ।
 ଆଶା ଆମର ଯାଏ ତେଜି
 ପୁନଶ୍ଚ ମୁଁ ଯାଏ ଭାଙ୍ଗି ।
 ତୁଛାକୁ ଆମେ କରି ଆଶା
 ହେଉଛି ଖାଲି ଲୋକହସା ।
 ଏମନ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ
 ଶରଳ ଆସି ତହିଁ ମିଳେ ।
 ପ୍ରଣମି ଥଣ୍ଡୁଆ ପୟରେ
 ମିତ୍ରଙ୍କ ବେନି ପାଦ ଧରେ ।

ଉଭୟେ କଲିଲାଣ କଲେ
 ସ୍ନେହରେ ବହୁ ଆଶ୍ୱାସିଲେ ।
 ତାହାର ହରଷ ବଦନ
 ଦେଖୁ ସରବେ ଚୋଷମନ ।
 ମିତ୍ର ହୋଇଣ ହସ ହସ
 ପୁଛିଲେ .ବାବୁ ହେଲା କିସ ।
 ଆନନ୍ଦେ କୁଲୁରି ଶଇଳ
 କହି ଲାଗିଲେ ଅନର୍ଗଳ ।
 ଭୋ ପ୍ରଭୁ ତେଜ ମନୁ ବ୍ୟଥା
 ଉଶ୍ୱାସ ହେଲା ଆମ ମଥା ।
 ବିପଦ ଥିଲା ଯାହା କିଛି
 ସମସ୍ତ ହୋଇଗଲା ପୋଛି ।
 ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରି
 ନେଇଛି ତେଲାକୁ ଚୋହରି ।
 ତାହାକୁ ବହୁ ଭାବିଚିନ୍ତି
 କରିଛି ଉପ ସଭାପତି ।
 ତୋ ସଙ୍ଗେ ତା ପ୍ରୀତି ଗୁପ୍ତ
 ସଭିକୁ ଅଟେ ଅବିଦିତ ।
 ମୁଁ ସଭାପତି ସେହୁ ଉପ
 ଲଭିଲୁ ଶକତି ଅମାପ ।
 କେନ୍ଦ୍ରର ଯେତେ କର୍ମଚାରୀ
 ଉଭୟେ ପକାନ୍ତି ମୃତି ଛେରି ।
 ସର୍ବେ ଜାଣନ୍ତି ମୋର ବଳ
 ଛନ୍ଦ କପଟ କଉଶଳ ।
 ଏ ତିନି ଅସ୍ତ୍ର ହାତେ ଧରି
 ଶତ୍ରୁକୁ ଦେଲି ସଫା କରି ।
 ସତ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁଖେ ଭରି
 ଧନ, ଦେଇଛି ଦୁନିକରି ।

ଏବେ ଆମର କେନ୍ଦ୍ର ସାରା
 ସମସ୍ତେ ମୋର ବୋଲକରା ।
 କେବଳ ସମ୍ପାଦକ ଗୋଟି
 ଚାହୁଁଛି ଆଖିକୁ ତରାଟି ।
 କିବା ଛାର ଯେ ଅଟେ ସେହୁ
 ଉଡ଼ାଇ ଦେବି ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ।
 ଶୁଣ ଗୋଟିଏ ମଜାକଥା
 ହସି କରିବ ପେଟ ବଥା ।
 ଆମ ବିଭାଗ ପୂର୍ବମୁଣ୍ଡି
 ଆମ୍ଭକୁ ବସିଥିଲା ଦଣ୍ଡି ।
 ଏ ସରକାର କୃପା କଲେ
 ଅନ୍ୟ ଥାନକୁ ତାକୁ ନେଲେ ।
 ମୋହର ଭ୍ରାତାକୁ ଅଶାଇ
 ମୁଣ୍ଡି ପଦରେ ଛଡ଼ି ଥୋଇ ।
 ତାକୁରୁ ତଳିପା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ବିଭାଗ ଗୋଟା ଆମ ହାତ ।
 ଆଉ କାହାକୁ ନାହିଁ ତର
 ମୁଣ୍ଡି ଯେ ମୋହରି ସୋଦର ।
 ଆସଇ ସେହୁ ମୋର ବାସ
 ସେ ମୋର ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ।
 କହିଛି ବହୁତ ଆଶ୍ୱାସି
 ଲୁଚରେ ସମବାୟେ ପଶି ।
 ଯେତେ ପାରୁଛ ଯାଅ ଖାଇ
 ରକ୍ଷା କରିବି ପଛେ ଥାଇ ।
 କିସ କରିବ ସରକାର
 ତାଙ୍କ ଦଉଡ଼ ଛାତ ମୋର ।
 ଏଣୁଅ ବେଶି ଦଉଡ଼ିଲେ
 ଏହାଞ୍ଚେ କିଆରୁଦା ମୂଳେ ।

ତେସନ ଏହି ସରକାର
 ଧାଇଁ ମିଳିବ ପାଶ ମୋର ।
 ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେଇ
 ସେ ପଥୁଁ ନେବି ନିବର୍ତ୍ତାଇ ।
 ରଜାକୁ ଥିଲା ଟିକେ ଡର
 ହୋଇଛି ଏବେ ତାହା ଦୂର ।
 କମଳ ଗୋଟାଯାକ ବାଳ
 ଓପାଡ଼ିବ ସେ କେତେକାଳ ।
 ସୁର ସେ ନୁହେଁ ଅଟେ ନର
 ହାତ ଘୋଳେଇ ହେବ ସାର ।
 ଏସନ କଥା ମୋର ଭାଇ
 ଗୁପ୍ତେ କହିଣ ଅଛଇ ।
 କେବଳ କେନ୍ଦ୍ର ଧନଶାଳା
 ଆମ୍ଭକୁ ନୋହିଛି ମୁକୁଳା ।
 କେତୋଟି ଖାଉଟି ଭଣ୍ଡାର
 ପଶିବେ ଆମରି ଉଦର ।
 ଏବାଟେ ମିଳିଯିବ ଧନ
 ଆମର ଯେତେ ପ୍ରୟୋଜନ ।
 ଆସନ୍ତା ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ
 ଆଉ ଆମର ଶଙ୍କା ନାହିଁ ।
 ଆହୁରି ତିନିବର୍ଷ ଅଛି
 ରଖିବା ଧନ ସଞ୍ଚୟାଞ୍ଚ ।
 ଭଣ୍ଡାର କୁଞ୍ଜକାଠି ଧରି
 ରଜା ବସିଛି ଖୁଣ୍ଟ ପରି ।
 ଏ ଦୁଇ ବାଟେ ଧନ ଜୁର

ପରତେ ନ ହୁଏ ତାହାର ।
 ଜାଣିଥିଲେ ସେ ରଖନ୍ତାକି
 ଆମ ସଭିକୁ କିଛି ବାକି ।
 ଘୋଟନ୍ତା ଯେସନେ ଶମନ
 ବସାଇ ଦ୍ୟନ୍ତା କମିଶନ ।
 ଏକେତ ଖାନ୍ନା ଖାଉଅଛି
 ଦଣ୍ଡ ମିଳନ୍ତା ଆଉ କିଛି ।
 ସେ ସବୁ ଭୟ ହେଲା ଦୂର
 ଏବେ ଆମର କଟେ ବାର ।
 ଅଶୁଆ ମୁଖୁ ଏହା ଶୁଣି
 ସଭିଏଁ କଲେ ହର୍ଷଧ୍ବନି ।
 ଉଲୁସି ଅଶୁଆ ବୋଇଲା
 ଧନ୍ୟରେ ବେଟା ତୁ ଶଇଲା ।
 ଏ ଅର୍ଥ ସଙ୍କଟର କାଳ
 ନିବାରିପାରୁ ଦେଇ ବଳ ।
 ଆଡକୁ ନିଶ୍ଚେ ଭଲହେବ
 ଦୁଇ ସୁଫଳ ଉପୁଜିବ ।
 ପାଇବ ଧନ ଯେ ପ୍ରଚୁର
 ନିହିତ ହେବ ସରକାର ।
 ଦେଖିଣ ଧନର ଲୁଣ୍ଠନ
 ଲୋକେ ହୋଇବେ କୋପମନ ।
 ସରକାରକୁ ଦେବେ ଗାଳି
 ବୋଲିବେ ଏ ନୁହେଁ ନିର୍ମଳି ।
 ଏ ସରକାରେ ଦେବେ ତଡ଼ି
 ପୁଣି ବସିବ ଗାଦି ମାଡ଼ି ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋକ୍ତଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ଶଇଳସ୍ୟ ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ଦର୍ଶନେ
 ନାମୋ ଷୋଡ଼ଶୋଧ୍ୟାୟ ।

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ସୁଞ୍ଜକନେ
 ପକାଇ ଜଡ଼ା ତେଲ କାନେ ।
 ସତିଆ, ନୀଳା ମିତ୍ର ତିନି
 ଖଣ୍ଡ ଶଇଳ ସାଥେ ଘେନି ।
 ଚଳିଲେ ଅଶ୍ବଥାର ପାଶ
 ସମସ୍ତେ ମନେ ହସହସ ।
 ଅଶ୍ବଥା ପାଦେ ପ୍ରଣମିଲେ
 ତାହାକୁ ଘେରିଣ ବସିଲେ ।
 ସଭିକୁ ଆନନ୍ଦିତ ଦେଖୁ
 ଅଶ୍ବଥା ବସିଲା ସଳଖ ।
 ପୁଛିଲା ଆରେ ଚେଲାଗଣ
 ଏତେ ଆନନ୍ଦ କି କାରଣ ।
 ମିତ୍ର ହୋଇଣ ଆଗଭର
 ବୋଇଲା ଏମନ୍ତ ସଧାର ।
 ଭୋ ମୁନି ସରି ଗଲା ରାତି
 ଆଗରେ ଦିଶୁଛି ପାହାନ୍ତି ।
 ରାମ ଯେ ମୋରି ଅଗ୍ରଜ
 ଭ୍ରାତ ମୁଁ ତାହାଙ୍କ ଅନୁଜ ।
 ସେ ଯାଇ ଥିଲେ ଛୁଟିନେଇ
 ଆମ୍ଭକୁ ଭାଲୁ ହାବୁଡ଼େଇ ।
 ଭାଲୁକୁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଧରି
 ଆମେ ରହିଲୁ ତୋର ପରି ।
 ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଆମେ ଗଲୁ
 ସବୁଠି ଧୂକାକର ଶୁଣିଲୁ ।

ପେଞ୍ଚୁଆ ମହତାବ ଗୋଟି
 ଆମକୁ କଲା ସାତ ବେଢ଼ି ।
 ରାଜା ସହିତ ସେହୁ ମିଳି
 ଦେଲେ ଆମର ଗୋଇ ଖୋଳି ।
 ଯାହାକି ଆମ ତୋରି ନାରୀ
 ପଦାକୁ ପଡ଼ିଲା ବାହାରି ।
 ସମସ୍ତେ ହୋଇ ଏକ ମୁଖ
 ତାକିଲୁ ଆହେ ରାମ ରଖ ।
 ଆମର କାନ୍ଦଣାକୁ ଶୁଣି
 ରାମ ଉଠିଲେ ଶିର ଝୁଣି ।
 ଟଙ୍କା ଯୋଗାତ ହେବା ପାଇଁ
 କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଗଲେ ରାମ ଧାଇଁ ।
 ତହିଁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ସାଥୀ
 ଆବର ସର୍ବେ ଏକ ଜାତି ।
 ରାମ ବୋଇଲେ ଭାଇମାନେ
 ଏବେ ହେଉଛି ଲୋଡ଼ା ଧନେ ।
 ଦିଅ ମୋ'ହାତେ ଧନ କାଢ଼ି
 ସିଂହକୁ ଦେବି ମୁଁ ଓପାତି ।
 ଆଉ କରିବା ନାହିଁ ତେରି
 ବିଳମ୍ବେ ସର୍ବେ ଯିବା ମରି ।
 ସିଂହର ଚେର ମାତୁଅଛି
 ଇଆଡୁ ତାକୁ ଦେବା ପୋଛି ।
 ଦେଖୁଣ କେନ୍ଦ୍ରର କୁଞ୍ଜ
 ବୋଇଲେ ରାମ ଏ ବଚନ ।

ଧନ୍ଦି ହେଉଛୁ କିଆ ଭାଇ
 ଦେଉଛି ବୁଦ୍ଧି ମୁଁ ବତାଇ ।
 ଖୋଲିବି ଏକ କାରଖାନା
 ତହିଁକି ଧନ ଲୋଡ଼ା କିନା ।
 ସେ ପାଇଁ ଦିଅ ମୋଟାମୋଟି
 ଅଗ୍ନିମ ଟଙ୍କା ବିଂଶକୋଟି ।
 ତହିଁରୁ ଚାରିକୋଟି ନେଇ
 ବାଣ୍ଟିବି ଆମ ଦଳ ପାଇଁ ।
 ଯେତେକ ଥିଲେ କର୍ମୀମୋର
 କିଳାପୋତିଆ ଟାଉଟର ।
 ଟଙ୍କା ବିହୁନେ ମୂକହୋଇ
 ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି ଭୋକେ ଶୋଇ ।
 ବୈଶାଖୀ ପୋଡ଼ା ଗଛମାନ
 ଆଷାଢ଼େ ଯେହ୍ନେ ଛନଛନ ।
 ତେସନ ଆମ ଟଙ୍କା ପାଇ
 ଉଠି ପଡ଼ିବେ ନିହୁଁ ଟେଙ୍ଗ ।
 ନୂତନ ବହୁ ଲୋକ ଆସି
 ଆମ ସଙ୍ଗତେ ଯିବେ ମିଶି ।
 ଲକ୍ଷକୁ ସିନା ନ ଶୁଣିବେ
 କୋଟିକୁ ଆସୋଇ ପଡ଼ିବେ ।
 ଏ ଚାରିକୋଟି ଟଙ୍କା ଘେନି
 ଗଢ଼ିବା ବିରାଟ ସଭନି ।
 କୁହାଟ ଦେବି ମୁହଁ ଘୋର
 ଚାଲରେ ସର୍ବେ ଭୋକ୍ଷିଣର ।
 ବିକଟ କିଳିକିଳା ରାବେ
 ଧାଇଁବେ ଗଳଗାଜି ସର୍ବେ ।
 ବିଧାନ ଘରେ ପିଣିଧିବେ
 ସେଠୁଁ ସିଂହକୁ ତଡ଼ିଦେବେ ।

ଆମେ ହୋଇବା ପୁଣି ରାଜା
 ଖାଇବା ପୁଣି ବଳି ଭୋଜା ।
 ଯା'କିଛି ରଣ ଅଛି ହୋଇ
 ସେସବୁ ଦେବା ଯେ ଶୁଝାଇ ।
 ସମସ୍ତ ଶୁଣି କେନ୍ଦ୍ର ଭାଇ
 ବୋଇଲେ ପିଠି ଆପୁଡ଼ାଇ ।
 ଏହା କିରିବୁ ଯଦି ବାବା
 ଅବଶ୍ୟ ବିଂଶକୋଟି ଦେବା ।
 କେନ୍ଦ୍ର ଆମର ଜାତିଭାଇ
 ଆମ କଥାକି ଆନ ହୋଇ ।
 ତାଙ୍କଠୁଁ ପାଇ ଅଜ୍ଞାକାର
 ମୋ ରାମ ଦେଇଛନ୍ତି ଗିର ।
 ହେ ଭ୍ରାତ ଚାହିଁଆ ତରାଟି
 ସରିଲା ଜାଣ ମୋର ଛୁଟି ।
 ହାତରେ ଧରିଲାଇଁ ଗଦା
 ସିଂହକୁ କରିଦେବି ପଦା ।
 ସାବୁଆ ଥାଟ ଘରେ ଥାଇ
 ଯାଉଛି ମୁହଁ ଟଙ୍କା ନେଇ ।
 ଏଣୁ ଭାରୁଛି ରାତିଗଲା
 ପାହାନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଆସିଲା ।
 ଅଣୁଆ ଶୁଣି ସବୁ କଥା
 ବୋଇଲା ଧନ୍ୟ ରାମଭ୍ରାତା ।
 ରାମ ଆସିବ ଟଙ୍କାନେଇ
 ତହିଁକି ବିଳମ୍ବ ଅଛଇ ।
 ସମସ୍ତେ ନକଲେ ଭିଆଣ
 ଇଆଡୁ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ।
 ନୋହିବ ସେତେବେଳେ ସିଂ
 ବିଳମ୍ବ ନ କରିବା ବିଧୁ ।

ଅଶ୍ରୁଆଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି
 ଆନନ୍ଦେ ବୋଲେ ନୀଳମଣି ।
 ଭୋ ମୁନି ତୁହି କିଆଁ ପୁଛୁ
 ଏହାକି ବାକି ରଖୁ ଅଛୁ ।
 ଯେସନେ ଛାତ୍ର ଗଣ୍ଡଗୋଳ
 ପ୍ରବଳ ହେବ ବେଳୁ ବେଳ ।
 ତହିଁକି କରିଛୁ ଉପାୟ
 ଶୁଣ କରିଣ ଏକ ଲୟ ।
 ପ୍ରଧାନ କାଜି ମାନ୍ୟବର
 ଦେଲେଣି ଏବେ ଅଧିକାର ।
 ମଜିଦ ଆଗେ ଆମେ ଯାଇ
 ପାରିବା ବାଜାକୁ ବଜାଇ ।
 ଛାତ୍ରକୁ ଦେଇଛୁ ମତାଇ
 ଯିବେ ସେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ନେଇ ।
 ମଜିଦ ବାଟ ଦେଇଯିବେ
 ପ୍ରବଳ ବାଜା ବଜାଇବେ ।
 ଏଣେ କେତେକ ଟୋକାନେଇ
 ଗୁପ୍ତେ ଦେଇଛୁ ଶିଖାଇ ।
 ମଜିଦ ପଛେ ଲୁଚି ଥିବେ
 ଦିଚାରି ଜେଲା ପୋପାଡ଼ିବେ ।
 ଛାତ୍ରେ ଉଠିବେ କୋପ କରି
 ଦୃଢ଼କୁ ପଡ଼ିବେ ବାହାରି ।
 ପୁଲିସେ ତହୁଁ ଧାଇଁଯିବେ
 ଛାତ୍ରକୁ ଓଗାଳି ରଖିବେ ।

ଏଥିରେ ଛାତ୍ରେ ଯିବେ ତାଟି
 ଗଣ୍ଡଗୋଳରେ ଯିବେ ମାଟି ।
 କ୍ରୋଧାନ୍ନ ଛାତ୍ରକୁ ଅଡ଼ାଇ
 ଭୋବିଶରକୁ ଯିବା ନେଇ ।
 ସେଠାରେ ଆଗୁଆଣୀ ଆଟ
 ଲଗାଇଥିବେ ଗୋଳ ହଟ ।
 ଛାତ୍ରେ ତହିଁରେ ହେବେ ମେଳ
 ଲାଗିବ ବିରାଟ କନ୍ଦଳ ।
 ସିଂହକୁ ସର୍ବେ ହେବେ ସଲ
 ପୃଥ୍ବୀ କମ୍ପିବ ଦଳ ଦଳ ।
 ପ୍ରଚଣ୍ଡ କିଳି କିଳା ଧ୍ବନି
 ପୂରିବ ଆକାଶ ମେଦିନୀ ।
 ବିଧାନ ଘର ଘେରିଯିବେ
 ଭିତରେ ଝସାଇ ପଶିବେ ।
 ସଭିକୁ ଦେବେ ସେଠୁଁ ତଡ଼ି
 ନେଇ ଆସିବେ ଗାଦି ଭିଡ଼ି ।
 ଏପରି ହେଲେ ସିଂହଦେବ
 ଗାଦି ଛାଡ଼ିଣ ପଳାଇବ ।
 ସଭ୍ୟ କିଣିବା ଗୋଟି ଗୋଟି
 ତା ଘାଇଁ ଟଙ୍କା ତିନି କୋଟି ।
 ହରାଇ ଥିବା ଗାଦି ମାନ
 ପୁନଶ୍ଚ ପାଇବା ବହନ ।
 ଖାଲକୁ ତଣ୍ଡିଆଏ ମାଟି
 ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା ଚୋରି ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ଗୋଜଭାଗବତେ-ମହାପୁରାଣେ ରାମକ ଛୁଟି ଶେଷ କଥନେ ନାମୋ
 ସପ୍ତଦଶୋଧ୍ୟାୟ ।

ଗାଁ ଇଷ୍ଟେସନ

ନାଳ ଆରପଟେ ବାଙ୍କୁଲା ରାସ୍ତାରେ ଉଭା ଯହିଁ ବୁଢ଼ା ବର,
ତାର ଖୁଣ୍ଟିକତେ ଲାଗିକି ଦିଶୁଛି—ଗାଆଁ ଇଷ୍ଟେସନି ଘର ।
ମୁସାଫିର ଖାନା କଡ଼କୁ ଲାଗିକି ଟିକଟ ବାବୁ ଯେ ବସେ,
ସେହିଟି ଅଫିସ ଟକ ଟକ ଟକ କାନରୁ ଅତଡା ଖସେ ।
ଚାରିଘଣ୍ଟା ଅଛି ଗାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ମୁସାଫିର ଖାନା ଭରା,
ପାନ ଭଜାଭଜି ନଗୁଚୋରି ଗୀତ ଗପ ସହଜେ ଅସରା ।
ମହନି ପଧାନ ଭାରି ହୁସିଆର ଟିକଟ କାଟିବା ପାଇଁ,
ଚାରିଘଣ୍ଟା ଆଗୁ ଟିକିଟି ଝରକା ପାଖେ ଠିଆ ହୁଏ ଯାଇଁ ।
ଅର୍ଜୁନୀ ଖୁଣ୍ଟିଆ ମାମଲତକାର କଟକକୁ ଯିବ ବୋଲି,
ଅଫିସ ବାରନ୍ଦାପରେ ଛତା ଧରି ଚହଲୁଛି ହଲି ହଲି ।
ପ୍ରତି ମିନିଟିରେ ହାତ ଟେକି ଚାହେଁ ଘଡ଼ିକି ସେ ଥର ଥର,
ସମୟର ମୂଳ ବୁଝେ ବୋଲି ଘଣ୍ଟାଚାରି ଆଗୁ ତର ତର ।
ଦିନା ପଚାରିଲା ବାବୁ କେତେବେଳେ ଆସିବ କଟକ ଗାଡ଼ି,
ପୁଣି ଘଡ଼ିଦେଖୁ କହଇ ଅର୍ଜୁନୀ ପହଞ୍ଚିବ ଟିକେ ଛାଡ଼ି ।
ସନ୍ତୋଷ ନୋହିଣ ଲାଇନ୍ କଡ଼କୁ ଯାଇ ଦିନା ଦେଲା ଚାହିଁ,
ସେଠୁଁ ଫେରି ଆସି କହିଲା, ବାବୁ ହେ ସିଙ୍ଗଲ ତ ପଡ଼ିନାହିଁ ।
ଅଜୁ କହେ ଆରେ ଆଗ ତେଲିଫୁନ ହେବ ଠକ ଠକ ଠଣ,
ତାପରେ ବାଜିବ ନଜନି କିଲାଟ ଝଣ ଝଣ ଝଣ ଝଣ ।
ଦୂରର ସିଙ୍ଗଲ ପଡ଼ିବ ତା ବାଦେ ଖୋଲିବ ଟିକିଟି ଘର,
ଏଡ଼େ ମୁରୁଖା ତୁ ଏତିକି ବେଳରୁ ହେଉଅଛୁ ତରତର ।
ତାଟକା ହୋଇଣ ଦିନା ଭାବେ ବାବୁ ଜାଣିଛନ୍ତି କେତେକଥା,
ନ ହେଲେ କି ଗାଁଆ ସଭିଏଁ କହନ୍ତେ ବାବୁଙ୍କର ବଡ଼ମଥା ।
ତିଆରିଣ ମାଗା ମଝିରେ କହଇ ସାଙ୍ଗ ଦଶବାର ଜଣେ,
ଗାଡ଼ି ଆସିଗଲେ ମୋ ପଛେ ରହିବ ନ ଯିବଟି ଆଉ କେଣେ ।^୧

ଯେଝା ପୁରୁଳକୁ ମୁଣ୍ଡେ ରଖୁଥିବ ମାରିଥିବ ପାଇକଛା,
 ଗାଡ଼ି ଆସିଗଲେ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବି ମୁଁ ଧରୁଥିବ ମୋର ପିଛା ।
 ଆଗ ମୁହଁ ଦେବି କବାଟ ଫିଟେଇ ପଶିଯିବ ଗୁଳଗାଳ,
 ତେରି କଲେ ଭାଇ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେବ ନଥିବ ତହିଁକି ବଳ ।
 ଜମିଦାର ପୁଅ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଦାସ ଆସେ ସାଇକଲ ଚଢ଼ି,
 ସୁନାର ଚଷମା ନାକରେ ଶୋହଇ ହାତେ ସୁନାଫିତା ଘଡ଼ି ।
 ଚାହିଁଦେଲେ ବାବୁ ମୁସାଫିରି ଖାନା ମଳିମୁଣ୍ଡିଆରେ ଭରା,
 କେମିତି ବସିବେ ଗଣିଆଙ୍କ ପାଖେ କଲେଜେ ପଢ଼ନ୍ତି ପରା ।
 ସିଲିକି ରୁମାଲେ ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଇ ଧଳା ପିକା ମୁଖେଦେଇ,
 ଅନର୍ଗଳ ଇଞ୍ଜିରାଜିରେ ଗପିଲେ ଅଫିସକୁ ପଶି ଯାଇ ।
 ବଡ଼ ପାଟି କଥା ହୋ' ହୋ' ହସ ପଡ଼ିଲା ସଭିଙ୍କ କାନେ
 ଏତ ନିଶ୍ଚେ ବଡ଼ ଅଫିସର ହେବେ ଭାବିଲେ ସରବେ ମନେ ।
 ଜମାଦାର ଜଗ ନାୟକକୁ ହାତେ ଖୁଲିପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦେଇ,
 ମିଳିବକି ନାହିଁ କଟକ ଟିକଟ ଧୀରେ ବନା ପଚାରଇ ।
 ଖଣ୍ଡିଆ ଓଡ଼ିଆ ତେଲଗୁ ହିନ୍ଦୀରେ ଜଗ ନାୟକକୁ କହେ,
 'ଆଜି ଭିଡ଼ ଲେହୁ ଟିକଟ ମିଳେନା ଘାବରାଉ ଅଛ କାହେ ।'
 ବନାକୁ ସେଠାରୁ ଫେରିବା ଦେଖୁଣ କେତେଜଣ ଘେରିଗଲେ,
 ପୁଛିଲେ ଆଗ୍ରହେ କହ କହ ଭାଇ ବାବୁ କିସ କହୁଥିଲେ ?
 ଗମ୍ଭୀରରେ ବନା କହେ ଟିକଟ କି ପାଇ ଆଆନ୍ତରେ ଭଲା,
 ମୁଁ ଯଦି ନକରିଥାଏଁ ଜମାଦାର ସଙ୍ଗତେ ସୁତର ସଲା ।
 ବିଲକୁଳ ମନା କରିଦେଲେ ବାବୁ ଟିକଟ ଦେବାକୁ ଆଜି
 କେତେ ଖୋସାମତ ଆଉ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେବାରୁ ହୋଇଲେ ରାଜି ।
 ଟିକଟ ନ ଦେଲେ ମୁଁ ଯାଇ ଆଆନ୍ତି ଗାର୍ଡ ସାହେବ ମୋ ଚିହ୍ନା,
 କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବିଲି ଜଣେତ ନୁହେଁ ମୁଁ ସମସ୍ତେ ଭୋଗିବ ସିନା ।
 ଗଦ ଗଦ ହୋଇ କହନ୍ତି ସରବେ—“ଶୁଝି ପାରୁବୁଟି ରଣ,
 ପରପାଇଁ ନିଜ ଅଣ୍ଟାରୁ ଦିଅନ୍ତି ଆଜିକାଲି କେତେ ଜଣ ।”
 ଏସନ ସମୟେ ଠଙ୍ଗ ଠଙ୍ଗ ଠଙ୍ଗ କଳଟି ଉଠିଲା ବାଜି,
 ଟିକଟ ସମୟ ହେଲା ଭାବି ସବୁ ଧାଇଁଗଲେ ଗଳଗାଜି ।

କ୍ଷଣକେ ଲାଗିଲା ଝରକା ପାଖରେ ଠେଲାଠେଲି ପେଲାପେଲି,
 ବିକଳେ ମହନି ପେଲାଖାଇ ତାକେ ଇଲୋ ବୋପା ମରିଗଲି ।
 ପାଟି ଉଠେ ବାବୁ ଝରକାକୁ ଖୋଲ କାହା ଲୁଗା ଯାଏ ଚିରି,
 ଚିପି ହୋଇଯାଇ କେ କହେ ବୋପାଲୋ ପରାଣ ଯାଏ ମୋ ଭା'ରି ।
 ଗୋଳ ଦେଖୁ ଜଗ ନାୟକକୁ କହେ ଆଖୁ କରି ଦେଇ ନାଲି,
 ହଲା ମତ୍ କରୋ ଇଏ ଓଷ୍ଟନାଦି ମିଳିଟେରି ଇଣ୍ଡେଶାଲ ।
 ହିଡିମିଆ ପାଟି ଶୁଣି ଦଣ୍ଡକରେ ଅମିଗଲା ସବୁ ଗୋଳ,
 ପଡିଗଲା ସତେ ଉତୁରା ହାଣ୍ଡିରେ ଦୁଇ ଚାରିପଳା ତେଲ ।
 ବୁଲେଇ ବିକାଳି ଘନା ଆସି ତହିଁ ମେଲିଦେଲା ତାର ଆଟ,
 ଅଛି ଖୁଲିପାନ ଚାରି କଠା ବିଡ଼ି ପାକିଟିଏ ସିଗିରେଟ ।
 ଗରାଖୁଏ କଲା ଝିକିରି ମିକିରି କିଣିବାକୁ ଖଣ୍ଡେ ବିଡ଼ି,
 ଏତେବଡ଼ ତାର ଛୋଟଲୋକି ଦେଖୁ ଘନା ଗଲା ମନେ ଚିଡ଼ି ।
 ଆନକୁ ଦେଖାଇ ଘନା କହେ ଏଠି ଦେଖୁଅଛି କେତେନାଟ,
 ଏହିଠାରେ ଏହି ହାତରେ ବିକିଛି ଟଙ୍କାକୁ ଏକ ସିଗ୍ରେଟ ।
 ଦନେ ଏକ ଗୋରା ମିଲିଚାରି ଆସି ଏହିଠାରେ ଓହ୍ଲାଇଲେ,
 ସିଗିରେଟ ଲାଓ ଜନ୍ ବୋଲି କହି ଟଙ୍କାଏ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲେ ।
 ଗୋଟାଏ ସିଗ୍ରେଟ ଦେଇ ମୁଁ କହିଲି 'ସାହେବ ନେହିଁ ଚିଲିରା,
 ପରବାର ନାହିଁ ରଖୋ ବୋଲି କହି ଚାଲିଗଲେ ସେହି ଗୋରା ।
 ବାଦଶାହି ମନ ଏପରି ଆସିବ କାହୁଁ ଆମ କଳାଙ୍କର,
 ଦେଖୁଛନ୍ତି ଗୋଟେ ବିଡ଼ି ପାଇଁ କେତେ କରେ କଟର କଟର ।
 ଅବାକ ହୋଇଣ ସଭିଏଁ ଭାବିଲେ କେତେ କପାଳିଆ ଏହୁ,
 ନ ହେଲେ କି ଟଙ୍କାଟାଏ ପାଇଥାନ୍ତା ଗୋରାଠାରୁ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ।
 ମାଧୁଆର ପୁଅ ଲାଜନ ପାଖରେ ଫୁକୁ ଫୁକୁ ଡେଉଁ ଥିଲା,
 ଝଣ୍ଡା ଧରି ଜମାଦାର କହେ ଆବେ ହଟୋ ଗାଡ଼ି ଆସିଗଲା ।
 ଅଥାନେ ପୁଅକୁ ଦେଖୁ ମାଧୁଆର ହୋଇଲା ପେକେଇ ପାଣି,
 ବୋଇଲା ଛତରା କେତେବେଳେ ଗଲା ନ ପାରିଲି ମୁହିଁ ଜାଣି ।
 ବିଭୁଳି ବେଗରେ ଘୋଷାଡ଼ି ଆଣିଣ ଦୁଇପୁଆ ଦେଲା ନଦି,
 ସଭିଏଁ କହିଲେ ଯାଇଥିଲା ଜମାଦାର ନଆଥାନ୍ତା ଯଦି ।

ଦୂରରୁ ଶୁଭିଳା ଗାଡ଼ିର ଶବଦ ଫସ ଫସ ଭସ ଭସ,
 ନେଲି ଝଣ୍ଟି ଖୋଲି ଦେଲା ଜମାଦାର ମୋଡ଼ିଦେଇ ଟିକେ ନିଶ ।
 ଅନିରୁଦ୍ଧ ବାବୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଗାଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ,
 ସାଇବ ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ପିଲାଟଫରମେ ଯାଇଁ ।
 ବିକଟ ରଡ଼ିରେ ଗାଡ଼ିଟା ଆସିଲା ଛାଡ଼ିଲା ସୁଷୁରି ପେଁ-ଏଁ,
 ଖଡ଼କ ଖଡ଼କ ଖଟ ଖଟ ଘଡ଼ ଘଡ଼ ସେ-ଏଁ ସେ-ଏଁ ।
 ଦୁଲୁକି ପଡ଼ିଲା ପିଲାଟଫରମ ଲାଗିଲା ପବନ ଧକା,
 ଅନିବାବୁଙ୍କର ଟାଣ ଛାତିବୋଲି ଠିଆହୋଇଥିଲେ ଏକା ।
 ଲାଖ କରି ଏକ ସଇନ ଡିବାରୁ ଛାଡ଼ିଲା କୁକୁଡ଼ା ଅଣ୍ଟା,
 ଠୋ କରି ଅନିବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜି ହୋଇଗଲା ଗୁଣ୍ଡା ।
 ହଳଦିଆ ନାଳ ମୁହଁରୁ ପୋଛିଣ ବାବୁ ହେଲେ ପରଚଣ୍ଡ,
 କହିଲେ ଏଠାରେ ଗାଡ଼ି ରହିଥିଲେ ଛେଟିଆନ୍ତି ତାର ମୁଣ୍ଡ ।
 କିଏବା ହସିଲା କିଏ ଆଶ୍ଚାସିଲା ଜମାଦାର ଦେଲା ପାଣି,
 ଧୁଆଧୋଇ ସାରି ଦେଇ ଅନୁବାବୁ ବସିଲେ ମୁହଁକୁ ହାଣି ।
 ବଜରା ଦିଘଣ୍ଟା ବିତିଲା ସଭିଏଁ ହେଲେ ଆଉଟ ପାଉଟ,
 ତାର କଳ ପୁଣି ଉଠିଲା ବାଜିଣ ଠଣ ଠଣ ଖଟ ଖଟ ।
 ତାପରେ ବାଜିଲା ପହିଲି ଘଣ୍ଟାଟି ଖୋଲିଲା ଟିକିଟ ଘର,
 ଏକାବେଳେ ଦୁଇହାତ ପଶିଗଲା ଖୋଲିଛି କି ନାହିଁ ଦ୍ଵାର ।
 ଆଉ କେତେ ହାତ ନପଶି ପାରିଣ ମୁହଁ ପାଖେ ନଡ଼ ବଡ଼,
 କାଡ଼ି ନ ପାରିଣ ମହନି ହାତକୁ କହେ ଆରେ ହାତ କାଡ଼ ।
 ଟିକଟ କାଟିବା ପାଇଁ ଅଜୁ ଗଲା ଅଫିସି ଭିତରେ ପଶି,
 କେମନ୍ତେ କାଟିବ ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମହତ ତାହାର ବେଶି ।
 ଗହଳି ଭିତରୁ ଗରଜିଲା ଜଣେ ପାକିଟି ଅଣ୍ଟାଳେ କିଏ,
 ଧର ଧର ଧର ଶଳାକୁ କୋଥାଳ ଯିଏ ହୋଇଥାଉ ସିଏ ।
 ଧରା ନପଡ଼ିଲା କିଏ ଚୋର ତହିଁ ଯେ ଯାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ,
 ଶେଷ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଯିବାରୁ ସମସ୍ତେ ପୁରୁକି ଧରନ୍ତି ଧାଇଁ ।
 ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପାସେଞ୍ଜର ଗାଡ଼ିଗୋଟା ଆସି ହୋଇଗଲା ଠିଆ,
 ବଡ଼ ବାବୁ ଘର ଭିତରୁ ବାହାରି ଦେଖନ୍ତି ଦୁରୁକି ଡିଆଁ ।

ଟାଟା କମ୍ପାନୀରୁ ଫେରିଣ ହାଡିଆ ଛୁଇଁଲା ଜନମ ମାଟି,
 ସାଙ୍ଗ ଦେଖୁ ଆରେ ସମାଜର ବୋଲି ଆନନ୍ଦେ ଦେଲା କୁହାଟି ।
 ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଭାଇଜାଗ ଯିବ ବୋଲି ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିଲା ସଦା,
 ବୁଢ଼ାବାପ ଚାହିଁ ପଛରେ ଲୁଗାକୁ ଲୁହରେ କରିଲା ଓଦା ।
 ସରଦାର ମାଗା ଯେଠାରେ ଉଠଇ ସେଠାରେ ଦିଅନ୍ତି ତଡ଼ି,
 ତା ପଛେ ଧାଆଁତି କେତେକ ସତେକି ଆଉ ଏକ ରେଳଗାଡ଼ି ।
 ଏ ମୁଣ୍ଡୁ ସେ ମୁଣ୍ଡୁ ଦଡ଼ି ଦଡ଼ି ଉଡ଼ିଲା ତାର ପକାସି,
 ସୁସ୍ପରି ଦବାରୁ ବିକଳରେ ଛୋଟ ଡବାଟିରେ ଗଲା ପଶି ।
 ମୁଣ୍ଡଟି ପଶିଲା ଲାଞ୍ଜଟି କିପରି ରହିବ ପଦାରେ ତାର,
 ଚାହୁଁଚାହୁଁ ଦଶବାରଜଣ ଯାକ ପଶିଲେ ତାହା ଭିତର ।
 ପ୍ରାଣ ଗେଲ ବାବା ମରଗିୟା ଭୟା ଶବଦ ଉଠିଲା ତହୁଁ,
 କିଏ ବା ଶୁଣୁଛି ସେ ତାକ ଗାଡ଼ିଟା ଛାଡ଼ିଦେଲା ଚାହୁଁଚାହୁଁ ।
 ଥୋକେ ମୁସାଫିର ଟିକଟକୁ ଦେଇ ଫାଟକକୁ ହେଲେ ପାରି,
 ବେଗର ଟିକଟବାଲା କେତେଜଣ ବଡ଼ବାରୁ ନେଲେ ଧରି ।
 ଧୋବ ଧାଉଳିଆ ଇଂଗ୍ରେଜୀ ଜାଣନ୍ତି ବାବୁକୁ କହନ୍ତି କଥା,
 ଢେଙ୍କାନାଳଠାରୁ ଡିଜିଟାଲ ଯାଏ ତେବେ ନୋହେ ଦୁଷ୍ଟବଥା ।
 କେ ଦେଲା ପାନ କେ ଦେଲା ସିଗ୍ରେଟ କେ ଦେଲା ଲବଙ୍ଗ କାଢ଼ି,
 ବାବୁଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ଭାବି ଜମାଦାର ଫାଟକକୁ ଗଲା ଛାଡ଼ି ।
 ପିଲାଟପରମ ମୁସାଫିରିଖାନା ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଶୁନୁଶାନ
 ବରଗଛ ମୂଳେ ବୁଢ଼ା ବାବାଜୀଟା ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ ତାନ ।
 ବାବୁଙ୍କ ପାକେଟ ଭାରି ଲାଗୁଥାଏ ନାୟକଲୁ ଚାହେଁ ଆଡେ
 ମୁହଁକୁ ପୋତିଣ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବେଟିକଟ ଲୋକେ ଛାଡେ ।
 ଯାଉଛ ଆସୁଛ କେହିତ ନରୁହ ସଭିଙ୍କର ଏକା ବାଟ,
 ଏ ଜାଗା ଦେଖୁଛି ତହୁଁ ବଡ଼ା କେତେ ମନ୍ତ୍ରୀ କେତେ ଲାଟ ।
 ନିତି ଏହିଠାରେ କେ କାନ୍ଦେ କେ ହସେ କାର ପଡ଼େ କଟେବାର,
 କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ସମାନ ରହିଛି ଏହି ଇଷ୍ଟସନ ଘର ।

□□□

(ତଗର—୧୨ଶ ବର୍ଷ, ୨୩ଶ ସଂଖ୍ୟା ୧୯୪୯)

ଗାଆଁ ଭଗବତୀ

ନଇକୁଳ ପାଖ ତୋଟା ମଝିରେ କି ଝଙ୍କା ଗଛଟାଏ ଅଛି,
ମୂଳ ହାତ ଦୁଇ ଛାତି କୁଡ଼ କୁଡ଼ ପତର ପଡ଼ିଛି ପତି ।
ଛଅ ସାତ ପୁଞ୍ଜ ମାଟି ଘୋଡ଼ା ତହିଁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଚନ୍ତି ଶୋଇ,
କାହା ଗୋଡ଼ ଭଙ୍ଗା କିଏବା ଅମୁଣା କିଏ ଅବା ଚିତି ହୋଇ ।
ଭଙ୍ଗା ମାଟି ଦୀପ ଖପର କାତିରେ ଗୋଟେ କଡ଼ ଅଛି ପୁରା,
ଲାଗିଛି ସେଠାରେ ଗୁଣ୍ଡିଚିର ଖେଳ ଏଣୁଅ ମୁଣ୍ଡଚୁଙ୍ଗୁରା,
କେଉଁଠାରେ ଗେଦେ କୁକୁର ହଗିଛି କେଉଁଠି ଗୋବର ଲଣ୍ଡେ,
ଗଛମୂଳେ ଲାଗି ରହିଅଛି ଚାରି କୋଣିଆ ପଥର ଖଣ୍ଡେ ।
ସିନ୍ଦୂରରେ ଅଙ୍କା ହୋଇଛି ତହିଁରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି ହାତ ପେଟ,
କଜଳରେ ଆଖି ଦୁଇଗୋଟି ଗଡ଼ା ପାଖେ ତେରା ଦୁଇ ବେତ ।
ବଣି ଧଳା ଘୁଅ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ପଡ଼ି ଦିଶୁଥାଏ, ଛଉ ମତି,
ଭାରି ପରତକ୍ଷ ସେ ଦେବୀ ଅଚନ୍ତି ଆମ ଗାଁ ଭଗବତୀ ।
ନଇରେ ଗାଧୋଇ ଅରକ୍ଷିତ ମାଳୀ ନୀତି ସେଇଠାକୁ ଯାଏ,
ପଥର ଉପରେ ପାଣି ମନ୍ଦେ ଛାତି ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ଗାଏ ।
ସେହିତ ଅଚନ୍ତି ଜମିଦାରୀ ତାର ସେହି ତାର କ୍ଷେତ ଭାତ,
ଦରକାର ବେଳେ ଆଶରା କରିଲେ ମିଳେ ଟଙ୍କା ଛଅ ସାତ ।
ଦିନେଇଁ ମଳିକ ବିଶୁଆସୀ ଲୋକ ତାଠେଇ ହୋଇ ମା ବିଜେ,
ତିରପଣ କଳା ଦେହକୁ ସଜାଏ ଜଟା ବାଳ ମେଲି ନିଜେ ।
ଚାଉଳ ସଇଲେ ଅରକ୍ଷିତ ସଙ୍ଗେ ଦିନାର ଦିଶଇ ମୁଖା,
ପରଦିନ ଗଛମୂଳେ ଥୁଆ ହୁଏ ଧୂପଦାନି, ଦୀପରୁଖା ।
ପାଞ୍ଚହାତ ଥାନେ ବାଜଇ ଖଡ଼ିକା ଦିନେଇ କମ୍ପଇ ବସି,
କିଳିକିଳା ରବେ କୁହାଟେ ଆରେରେ ଗାଆଁରେ ତ ଯିବେ ପଣି ।
ଚଉଦ ଭଉଣୀ ଧାଇଁ ଆସୁଥିଲେ ପକିଡ଼ିଛି, କରେ ହୁଡ଼ି,
ବେଗେ ପଣା ଦିଅ ଯାଆନ୍ତୁ ସରବେ ଯେଙ୍ଗା ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ।

ଗାଆଁ ଗୋଟାଯାକ ହୁଲୁସ୍ତୁଲ ପଡ଼େ, ମାଇପେ ହୁଅନ୍ତି ରୁଷ୍ଟ,
 କହି ହୋନ୍ତି ମାଆ କେଡ଼େ ଭଲ ଆମ ରଖିଲେ ରଖନ୍ତୁ ମୁଷ୍ଟ ।
 ଘିଅର ବଳିତା ଲଗାଇଣ ଜଣେ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଏ,
 ହାସୁ ହାସୁ କରି କାଳସୀ ଆମର ନିଆଁ ନେଣୁଥାକୁ ପିଏ ।
 ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ସେଠି ନଡ଼ିଆ କଦଳୀ ପଇସା ହୁଅଇ ଗଦା,
 ସେଇଦିନ ଗାଆଁ ଭଗବତୀଙ୍କର ପେଟଟି ହୁଅଇ ଓଦା ।
 ଅରକ୍ଷିତ ଠେଙ୍ଗି ସଭିଙ୍କ ଭକତି ଭଗବତୀଙ୍କଠୁ ବଳି,
 ସେ ପରା ଓକିଲ ମାଆଙ୍କ ପାଶେ ତା ସମସ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଅଳି ।
 ବେଶି-ଭାଗ ନଥୁ ଆଶୁକୁଡ଼ିଙ୍କର ତା ପାଖରେ ଯାଇ ପଡ଼େ,
 ସେଥିଲାଗି ଦିନ ରାତି ଅରକ୍ଷିତ ତାଙ୍କଠି ଗୁହାରି କରେ ।
 ପିଲା ହୁଏ ଯାର ତାକୁ ସେ କହଇ ମାଆ ମୋ ଶୁଣିଲେ ଡାକ,
 ନ ହେଲେ କହଇ ମାଆ ଦେବେ ନିଶ୍ଚେ କଟିଲେ ପୂରବ ପାପ ।
 ଭଗବତୀଙ୍କର କପାଳ ଫିଟଇ ଗାଆଁରେ ହଇଜା ହେଲେ,
 ଚାରିଆଡ଼ ଯାକ ଲିପା ପୋଛା ହୁଏ କମ୍ପିଯାଏ ବାଜା ଢୋଲେ ।
 ଦିନରାତି ଯାକ ପୂଜା ଧୁମଧାମ ତା ପରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗା,
 କଦଳୀ ନଡ଼ିଆ ଖଇର ପଣାରେ ଭିଜିଯାଏ ଅଘା ପଘା ।
 କୁହାଟେ କାଳସୀ ଆରେରେ ମୁରୁଖ ମତେତ ପାସୋରି ଦେଲ,
 ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଲି ସାତ ଭଉଣୀଜି ଫଳ-ଏ ହେବାର ଗେଲ ।
 ଦାନ୍ତେ କୁଟା ବେକେ ପାଳର ଦଉଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରନ୍ତି ସବୁ,
 ସରବେ ବୋଲନ୍ତି ନିରିମାଣ୍ଡ ହେଲୁ ମାଆ ତୁହି ସାହା ହେବୁ ।
 ଯାହୁଁ ଯାହୁଁ ବଡ଼େ ଗାଆଁରେ ହଇଜା ବଡ଼େ ପୂଜା ପରିପାଟି,
 ସନ୍ତୋଷ ନୋହିଣ ଗାଆଁ ଭଗବତୀ ଅଧେ ଗାଆଁ ଦେଲେ ଚାଟି ।
 ହଇଜା କମିଲେ ଅରକ୍ଷିତ କହେ ମାଆ ହେଲେ ଶାନ୍ତ,
 ନୋହିଲେ କି ତମେ ଜଣେ ହେଲେ ଲୋକ ଏ ଗାଆଁରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତ ।
 ହଇଜା ସରିଲେ ଭଗବତୀଙ୍କର ପୂଜା ଚାଲେ ଦିନାକେତେ,
 ସଭିଙ୍କ ମନରୁ ତାହା ପରେ ମାଆ ଉହାଡ଼ ହୁଅନ୍ତି ସେତେ ।
 ଉତୁରିଲା ବାଲା କହେ ଆଲୋ ମାଆ ନିତି ମୁଁ କରିବି ତୋଷ,
 ନିର୍ବଂଶିଆ କହେ ଆଲୋ ସବାଖାଇ ପାଇଲୁ ବା କେଉଁ ଯଶ ।

ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଳି ପାଇଁ ଠାକୁରାଣୀ ଯାଇ ମାଟି ଘୋଡ଼ା ହାତୀ,
 ତା ଉପରେ ଚଢ଼ି ସୁଖେ ରାତିଯାକ ଗାଆଁ ବେଢ଼ା ବୁଲୁଥାନ୍ତି ।
 ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ା ସୁଖେ ତୋଷ ହୋଇ ମାଆ ପୂରାନ୍ତି ଯେତେ ଯା ଅଳି,
 ତାଙ୍କ ଦେଖାଦେଖୁ ଯେତେ ଘୋଡ଼ା ମିଳେ କେ ତାହା ପାରିବ କଳି ।
 ଯିଏ ଭଗାରିକୁ ନିପାରିଲା ପଣେ ନପାରେ ସାବାଡ଼ କରି,
 ଅଧ ରାତିରେ ସେ ଭାଙ୍ଗେ ଘୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ ବଇରିର ନାଆଁ ଧରି ।
 ଛୋଟା ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ବୁଲି ଗଲେ ମାଆ ତଳକୁ ପଡ଼ନ୍ତି ଖସି,
 ଭଗାରି ପାଇଁ ଏ ଦଶା ହେଲା ଭାବି କରନ୍ତି ତାକୁ ନିର୍ବଂଶୀ ।
 ବଣଭୋଜି ପାଇଁ ବେଳେ ବେଳେ ଗାଆଁ ଲୋକେ ସେଇଠେଇଁ ରୁଣ୍ଡ,
 ସେ ଦିନ ମାଆଙ୍କ କପାଳ ଫିଟଇ ମିଳିଯାଏ ବୋଦା ମୁଣ୍ଡ ।
 ଆଉ ଆନ ଦିନେ ହୁଏ ସେହି ଜାଗା ବିଲକୁଳ ଶୂନଶାନ,
 ବେଳେ ବେଳେ ସେହି ବୁଡ଼ା ବାବାଜୀଟା ସେଠି ବସି ଛାଡ଼େ ତାନ ।
 ଆରେ ଆରେ ଭାଇ ଯାହାକୁ ଭାବିଛ ତୁମେ ଗାଆଁ ଭଗବତୀ,
 ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିକି ସତରେ ସେ କଣ ପଥରରେ ରହିଛନ୍ତି ?
 ତା ଉପରେ ରାଗ ଅଥବା କାହିଁକି ଏତେ ଭୋଗ ପଣା ପିଠା,
 ମାନିଲେ ଠାକୁର ନ ମାନିଲେ ସେତ ଜାଣିଛ ପଥର ଇଟା ।
 ଠାକୁରାଣୀ ନୁହେଁ ଆପଣା ଆରସି ଦେଖ ତହିଁ ନିଜ ମୁହଁ,
 ଭଲ ଥିଲେ ଭଲ, ମନ୍ଦ ଥିଲେ ମନ୍ଦ, ଭାଗ୍ୟ ନିନ୍ଦ କିମ୍ପା କୁହ ।
 କାହୁଁ ବା ପାଇବ ଭଲ ରୂପ ଏଥୁ ମନ୍ଦ ଯଦି ନିଜ ରୂପ,
 ନିଜ ରୂପଟାକୁ ନ ସଜାଡ଼ି କିଆଁ ଆରସିଠି ଏତେ କୋପ !
 ସଜାଇ ପକାଅ ମାଆଙ୍କ ମୂରତି ପରି ହେ ନିଜକୁ ନିଜେ,
 ତା ହେଲେ ଦେଖୁବ ପଥର ଭିତରେ ମାଆ ଭଗବତୀ ବିଜେ ।

□□□

(ତଗର—୧୩ଶ ବର୍ଷ ୫ମ ସଂଖ୍ୟା ସେପ୍ଟେମ୍ବର-୧୯୪୯)

ଗାଆଁ ଅବଧାନ

ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡ ପାଖ ରାସ୍ତାକର ପଟେ ଜାଗା ଖଣ୍ଡେ ଅଛି ବଡ଼,
ବାଡ଼ ପରି ତହିଁ ନଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଛି ଲଗାଲଗି ଚାରି କଡ଼ ।
ଉଅ ଉଅ କଣ୍ଟା ଘେର ଆଗରେ କି ବସିଛି ଫାଟକଟିଏ,
ତାହାରି ମଝିରେ ଚାଳଘର ଖଣ୍ଡେ ଗାଆଁ ଚାଟଶାଳୀ ସିଏ ।
କାଆଁଭାଆଁ ଦୁଇ ଚାରିଟା ରଞ୍ଜାରେ ମାଡ଼ିଛି କାକୁଡ଼ି-ଲଟା,
ପାଖକୁ ବୁଦାଏ କଦଳୀ ପୁହାର ମଞ୍ଜି ହୋଇ ଅଛି କଟା ।
ଘର ଚଉକଟି ପଘାରେ ଉଠିଛି ସଜନାଏ ଅଲଗଛେ,
ଦାନ୍ତକାଠି ଫାଳ ପାଉଁଶ ମୂଳରେ କୁଡ଼ିଆ ସେ ଘର ପଛେ ।
କାଞ୍ଚିହାଉଦାର ଗୋରୁ ପଲପରି ଚାଳିଶ ପଚାଶ ଛୁଆ,
ସିବିରସ୍ତୁଠାରୁ କାଠି କୁଟାଯାଏ ପଡୁଛନ୍ତି ନୂଆ ନୂଆ ।
‘ଦୁଇ କେଏ ଦୁଇ ପହଣ’ ଶବଦେ ଫାଟି ପଡୁଥାଏ କାନ,
ପାଢ଼ାପରେ ପୋଥିବିତା ଧରି ବିଜେ ତହିଁ ଗାଆଁ ଅବଧାନ ।
ବେଳ ପରି ଚନ୍ଦା ଖପର ମୁଣ୍ଡର ପଛରେ କେନାଏ ବାଳ,
କୋରଡ଼ ଭିତରୁ କଟାସ ପରିକା ଆଖି ଦିଶେ ଜଳଜଳ ।
ଶୁଆ ଥଣ୍ଡ ପରି ଆଗକୁ ଲମ୍ବିଛି ସଇକାର ଏକ ନାକ,
ଶିଆଳ ଗାତରୁ ଛଣକୁଦା ପ୍ରାୟେ ବାଳବାଳ କାନଯାକ ।
ପାକୁଆ ପାଟିରେ ଚାକୁଳାଉ ଥାନ୍ତି ନଳି ଛେଚା ଗୁଣ୍ଡ ପାନ,
ରହି ରହି କ୍ଷଣେ କୁହାଟିଦିଅନ୍ତି—“ଆରେ ପାଜି ସଇତାନ” ।
ହତା ଲାଞ୍ଜ ପରି ଦୁଇକଡ଼େ ଦୁଇ ହାତ ହୁଏ ଟଳଟଳ,
ବାଡ଼େଇଲା ବେଳେ କାହୁଁ ଆସେ ତହିଁ ମହାବଳବାଘ ବଳ ।
ହାଡୁଆ କଙ୍କାଳ ତଳେ ଖଙ୍କାଳିଛି ଭୋକିଲା କୋକାର ପେଟ,
ହିମାଳୟ ସୀମାପାରି ହୋଇ କି ବା ମାନସରୋବର ଭେଟ ।
ଲମ୍ବା ପାଦ ଦୁଇ, ‘ଦଫ’ ସନ୍ଧିରେ କି ଯାଦୁକନ୍ଦା କଣ୍ଡୁଘଷା,
ଆଖିବୁଜା ଯେବେ ରତାଳଇ ବୁଡ଼ା ପିଲାଙ୍କ ଉଡ଼ଇ ହୁଏ ।

କୁଣ୍ଡାଳ କୁଣ୍ଡାଳ ମୁହଁକୁ ନିଷିଦ୍ଧି ରଢ଼ିଛାଡ଼େ ‘ଆରେ ଘନା’
 ଝଡ଼ର ସୂଚନା ମଣି ପିଲାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ବଣା ।
 ନିର୍ଦ୍ଧାତିଆ ଦୁଇ ହାତେ ରାମ୍ପି ରାମ୍ପି କଂପିଲେ ସେ ଚଂପଭଳି,
 କୁହାଚନ୍ତି ପିଲେ—‘ବୁପାଲୋ ମାଆଲୋ ଇଲୋ ମାଷ୍ଟେ ମଲି ମଲି ।’
 ସବୁ ପାଠସାର ଅରକରେ ମଖା ବେତ ପଡ଼ିଥାଏ ପାଶ,
 ପିଲାଙ୍କ ଆଖିରେ ଯମ କିବା ସତେ ଧରିଅଛି କାଳ-ପାଶ ।
 ତାଳ ପତରକୁ କାଟି ଲେଖନୀରେ ଲେଖନ୍ତି ମାଷ୍ଟରେ କୋଷୀ,
 ମଝିରେ ମଝିରେ ବାହାଣ ଉଠେ କା’ ଚଉଦ ପୁରୁଷ ଗୋଷୀ ।
 ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶାରଦ ହେବେ ଭାଷ୍ଟ୍ରରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପଟ,
 ପାଞ୍ଜି ଦେଖୁ କ୍ଷଣେ କହି ଦିଅନ୍ତି ସେ ଶୁଭଦିନ ନିରଘଞ୍ଜ ।
 ପରାଗ, ଗ୍ରହଣ, ଶରବଣା ଆଦି କହନ୍ତି ସେ ସର୍ବଜ୍ଞାଣ,
 ପାଳିବେ କି ଇନ୍ଦ୍ର ଏସନ ଅଥବା ଅମଳରେ ନୁକୁସାନ ।
 କାହା ପଢ଼ାରକୁ ବଳି କେ ଚଷିଲା ଲାଗିଲା ହୃଦୟ କଳି,
 ନଳଭାଙ୍ଗି ଜମି ମାପି ସେ ତୁଟାନ୍ତି ଭଲଲୋକଙ୍କର ଭଳି ।
 ଗାଆଁ ଗୋଟାକର ଚିଠି ଲେଖା କାମ ପଡ଼ି ରହେ ତାଙ୍କପାଇଁ,
 ଲେଖୁଦେଲେ ଭାଷା ଠିକଣା ଜାଗାରେ ମୁକର ପହଞ୍ଚେ ଯାଇ ।
 ମହାଜନ ସୁଧ ଅସଲ ପାଉଣା ହିସାବ ତ ମୁହେଁ ମୁହେଁ,
 ଗଣିତରେ ଜାଣ ଲୀଳାବତୀଙ୍କର ଆସିଲେ ନାତିକି ପୋଏ ।
 ସିଲଟରେ ଲେଖୁ ଘୋଷଇ ଅଇଁଠା—‘ଗଥ, ଘଥ, ଡ, ଚଛ’
 ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଦିଶିଯାଏ ତା’ ଆଖିକି ଦାସିଆ ପିକୁଳି ଗଛ ।
 ଅକ୍ଷର ଜାଗାରେ ଝୁଲଇ ପିକୁଳି ପାଟି ହୁଏ ନତପତ,
 ମନେ ମନେ ଟୋକା ବଢ଼ାଉଛି ହାତ କାରିବାକୁ କରଗତ ।
 ସପନ ତାହାର ଭାଙ୍ଗଇ ସହସା ଶୂନ୍ୟପଡ଼ି ଘଡ଼ଘଡ଼ି,
 ଖୁସିମନେ ମୁଆଁ ଖୁଆଯାଏ ଛାଡ଼ି ଅବଧାନ ବେତ ପଡ଼ି ।
 ସିଲଟ ଭିତରେ ଟୁବ ଦେଖେ ଟେମା ଭରା ଚୋଡ଼ି ଦଣ୍ଡକିରି,
 ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି କାତୁଅରୁ ମୀନ ଚିପୁଛି କି ଥୁରି ଥୁରି ।
 ଟୁବ ନୁହେ ସେତ ବତାଇ ଦେବାକୁ ବେତର ଅହତା ପଣ,
 ପାଟିକରେ ଟେମା ‘ଇଲୋ ମା ବୁପାଲୋ, ଦୁଇ ଚିରି ଛ’ ପଣ ।

ବେଳେ ବେଳେ ପାନ ଖାଇବାକୁ ମାଷେ ବସନ୍ତି ବଟୁଆ ଖୋଲି,
 କହନ୍ତି ଶୁଖିଲା ମୁହେଁ ‘ମଲା ମଲା ଗୁଆ ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ’ ବୋଲି ।
 ହଠାତ୍ ଉଠନ୍ତି ଚାରିପାଞ୍ଚ ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି,
 ମାଷେ ମୁଁ ଯାଉଛି ଆଣିବି ବୋଉଠୁ ବୋଲି ଲାଗେ ଭିଡ଼ାଜିଡ଼ି ।
 ଅବଧାନଙ୍କର ‘ଥାଉ ଥାଉ’ ପଦ ନ ପଶଇ କାହା କାନେ,
 ପିଲାଏ ଜାଣନ୍ତି ଭଲ କରି ଯେଣୁ ସେଇ ‘ଥାଉ ଥାଉ’ମାନେ ।
 କିଏ ବା ଫେରଇ ପାନଗୁଆ ନେଇ କିଏ ଫେରେ ଖାଲିହାତେ,
 ‘ମନା କରୁଥିଲି ଗଲୁ କିଆଁ’ ବୋଲି ବକସିୟ ମିଳେ ବେତେ ।
 ଗାଆଁ ମହାଜନ ପୁଅ ରଘୁନାଥ ଗୁରୁଭକ୍ତି ତାର ଶୁଣ,
 ନିତି ଲୁଚାଇ ସେ ମାଷକୁ ଦିଅଇ ଆଚାର ପରିବା ଲୁଣ ।
 ସାରିବାକୁ ତିନି କଅ ପଣିକିଆ ଲାଗିଛି ବରଷ ଦୁଇ,
 ଗୁରୁଙ୍କର ବଡ଼ ପ୍ରିୟତାଟ ବୋଲି ବେତ ତାକୁ ନାହିଁ ଛୁଇଁ ।
 ‘ମାଷେ ଦୁଇ’ କହି ମାଗା ଚାଲିଯାଏ ଖସି ଚାହାଳିରୁ ଭା’ରି,
 ତାଳ ପୋଖରୀକି ଘଣ୍ଟାଦେଖୁ ମନ ଛକ ଛକ ହୁଏ ଭାରି ।
 ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇଣ ପାଣିରେ ପଶି ସେ ଚିପଇ ମାଗୁର କଉ,
 ଡେରି ଦେଖୁ ମାଷେ କହନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଦେଖୁବୁଟି ଗଉ ।
 ଧାଇଁ ଯାଇଁ ଗଉ ଦେଖଇ ପାଣିରେ ପଶି ମାଗା ମାଛମାରେ,
 ଅନ୍ଧ ହୋଇ ନିଜେ ପଶଇ ପାଣିରେ ମାଷକୁ କିଏ ପଚାରେ ।
 ଗଉକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ବନାଯାଏ ତାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଗୋପ,
 ଚାରିପାଞ୍ଚ ଜଣ ଉଭେଇ ଯିବାରୁ ମାଷରଙ୍କ ବଢ଼େ କୋପ ।
 ବେତ ହାତେ ଧରି ଧାଆଁତି ବନ୍ଧକୁ ଯମ କି ବା ପଥ ହୁଡ଼ି,
 ଆସିବାର ଦେଖୁ ଛୁଆଙ୍କର ଆହା ଫାକା଼ ଯାଏ କି ଉଡ଼ି ।
 ଚଟାପଟ ଟୁବି ଗଉ ଠାରିକିଏ କେରାଣ୍ଡିରୁ ଧରି ପୁଲେ,
 ଗୋପ ମାଗା ସବୁ ସୁମରି ମଙ୍ଗଳା ଥୁଅନ୍ତି ଶ୍ରୀ ପାଦତଳେ ।
 କୋପ ଛାଡ଼ି ଗୁରୁ ସ୍ନେହରେ କହନ୍ତି ଯାହା ମଧ୍ୟେ ଅଟେ ସାର,
 ଏ ଛେଲା କେରାଣ୍ଡି ବିହନରେ ଭରା ଆଉ ଦୁଇପୁଞ୍ଜା ଧର ।
 ବିପଦ ଦୁଚାଇ ପିଲାମାନଙ୍କର ଖୁସି କହିଲେ ନ ସରେ,
 ମାଛଧରି ଗୁରୁ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ପିଲେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ।

ଆଡ଼େ ଚାଟଶାଳୀ ଘରେ ବସିଥାଏ ଗାଆଁ ରବିବାର ହାଟ,
 ରାମୁଡ଼ା ରାମୁଡ଼ି ଭେଟି ଭାଆଁ ରଡ଼ି କେତେ ନବରଙ୍ଗାନାଟ ।
 ମାଷେ ବିଜେ କଲେ ଆରମ୍ଭ ହୁଅଇ କେତେ ବାହୁନା ବାହୁନି,
 ଗୋଟି ଗୋଟି ପିଠି ପିଠି ଡିଏଁ ବେତ ସବୁ ପଡ଼ିଯାଏ ତୁନି ।
 ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଭବିଷ୍ୟତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ମନ୍ତ୍ରୀଲାଟ,
 ଦରମା ପାଆନ୍ତି ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଆଉ ଥାଏ ବି ଓପୁରି ବାଟ ।
 ଆରମ୍ଭ ହୋଇଲେ ନୂଆ ପାଠ ଚାଟ ଗୁରୁକୁ ସଲାମି ଦିଏ,
 ଏକ ପା ଚାଉଳ ଗୋଟାଏ ପଇସା କେହି ବା ନଡ଼ିଆଟିଏ ।
 ସରସ୍ବତୀ ପୂଜା ମାସକ ଆଗରୁ ଅବଧାନେ ବେତ ଘେନି,
 ଘୋଷାନ୍ତି ପିଲାଙ୍କୁ ବନ୍ଦଇ ହରି କି ଆଉ ଛନ୍ଦ ଦୁଇ ତିନି ।
 ପୂଜାଶେଷେ ମିଳେ ଛସୁକା ଦକ୍ଷିଣା ଅଧବେତାଖଣ୍ଡେ ଲିଆ,
 ସାହୁକାର ଦିଆ ଲୁଗାଯୋଡ଼ ଆଉ ପୁଳାଏ ଫାଳ ନଡ଼ିଆ ।
 ପୂଜା ଶେଷେ ଯାଇଁ ଘାଣ୍ଟି ପିଲାଏ ମିର ଗାଡ଼ିଆର ଜଳ,
 କାହାଜାଗ୍ୟ ବେତ, ପୁଲ ଅବା ଖଡ଼ି କାହାରି ଅବା ଶ୍ରୀଫଳ ।
 ଅଚାନକ ଏକ ଦୋଷ କାଢ଼ି ମାଷେ ଧରି ସାଉ ପୁଅ କାନ,
 କଟାଡ଼ି ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ସେ ପାଣିରୁ ଉଠେ ହୋଇ ଭାଗ୍ୟବାନ ।
 ଶ୍ରୀଫଳ ଧରି ସେ ଫେରଇ ଘରକୁ ମାଷଙ୍କ ଲୁଗାଯୋଡ଼,
 ମାଗଣରେ ପିଲେ ବାହାରିଲେ ସେଇ ହୋଇଯାଏ ଚାଟ ବଡ଼ ।
 ଘର ଘର ବୁଲି ବୋଲନ୍ତି ପିଲାଏ କେତେ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ପଦ,
 ସେଥିରୁ ମିଳଇ ବିଦାକି ସୁଉକି ଅଧୁଲି ଦୋଅଣି ଅଧ ।
 କେତେଦିନଯାକେ ପିଲାଙ୍କ ପିଠିରେ ଗୁରୁଙ୍କର ହାତ ବୁଲେ,
 ବେତଖଣ୍ଡି ଆହା କେଡ଼େ ମନଦୁଃଖେ ଖୋଷାହୁଏ ଚାଳଖୋଳେ ।
 କେବେ ଜର ଅବା ନୁଆର ହୋଇଲେ ପିଲାଙ୍କ ଖୁସି ନ ସରେ,
 ମା ବାସେଲେଇ ଖାଇମା' ମାଷକୁ ମନାସୁ ଥାଆନ୍ତି ଘରେ ।
 ଆଗକୁ କେହିବା ସାବଧାନ ହୋଇ ବସେଯାଇ ଗୋଡ଼ ଘଷି,
 ବେଖାତିର କରି କେ ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ ଖେଳେ ଗଛେ ବସି ।
 ରାତି ହେଲେ ଗୁରୁ ଭାଗବତ ଘରେ ପଢ଼ନ୍ତି ପୁରାଣ ଫେଇ,
 ହୁଲେଇ ହୁଲେଇ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ଥୋକେ କିଏ ଅବା ଶୁଣେ ଶୋଇ ।

ଗାଁ ବାଲା ଯାକ ତାଟକା ହୁଅନ୍ତି ମୁଣ୍ଡେ ତା' ରହିଛି କିସ,
 ତାଙ୍କ ବେତ ବାଜି ଗୋରୁ ଗଧ ଛେଳି ପାଲଟିଯାନ୍ତି ମଣିଷ ।
 ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ର ସିଏ ବିଦ୍ୟା କେ ପାରିବ କଳି,
 ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳେ ତାଙ୍କୁ ନାହିଁ କେ ବଳି ।
 ତାଙ୍କ ଠେଙ୍ଗ ପିଲା ଛାଡ଼ିଦେଇ ବାପା ମାଆଙ୍କ ନଥାଏ ଦକା,
 ଏକା କାଳାଗାଈ ଭିନେ ଗୋଠ ସେଇ ବାବାଜୀଟା କହେ ବୋକା ।
 ତାଙ୍କ ଖଡ଼ିଧରି ହାକିମ ତାଙ୍କର କିଏ ଅବା ମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଟ,
 ଛିଣ୍ଡାକନା ପାଉ ନଥିବା ରଘୁଆ ହେଲାଣି କାନତରାଟ ।
 କଂଟ୍ରୋଲ ଦୋକାନୀ ବିଶିଆ ତାଙ୍କୁ ହିକିମତ ଗଲା ପାଇ,
 କିଳାପୋତେଇରେ ଦୋତାଲା ବାଡ଼ାଏ ଝାଟିମାଟି ଚାଳ ନାହିଁ ।
 କଲେଜେ ନ ପଢ଼ି ଉଛବ ପଧାନ ବୋଲାଏ ନେତା ସୌକାର,
 ଯାଙ୍କ କିମିୟାରୁ ମାସକୁ କମାଏ ଅଳ୍ପପକ୍ଷେ ଦି ହଜାର ।
 କେତେ ଯେ ଓକିଲ ଡାକତର କେତେ କରୁଛନ୍ତି ଦେଶ ସେବା,
 ବହି ଲେଖେ କିଏ କବି ବା ଲେଖକ କିଏ ନେତା ହେବ ଅବା ।
 ଯେଙ୍କ ଛାଟଖାଇ କେତେ ତାଟଙ୍କର ବଢ଼ିଗଲା ଧନମାନ,
 ଏକା ରହିଗଲେ ଭକ୍ତୁଆ ପରିକା ଆମ ଗାଆଁ ଅବଧାନ ।

□□□

(ତଗର—୧୪ଶ ବର୍ଷ ୯ମ ସଂଖ୍ୟା, ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା ୧୯୫୦)

ସୁଖୀ କିଏ ?

କୁବ ଘରେ ସମସ୍ତେ ବସି ଗପସପ ହେଉଛି ବନ୍ଧୁ ହଠାତ୍ ବିଲିବିଲେଇ ଉଠିଲା—“ହାପି ଦି ମ୍ୟାନ୍ ହୁଇଁ ଉଇସ୍ ଆଣ୍ଡ କେୟାର, ଏ ଫିଉ ପ୍ୟାଟରନାଲ ଏକରସ୍ ବାଉଣ୍ଡ, କଷ୍ଟେଷ୍ଟ ଟୁ ଟ୍ରିପ୍ ହିଇଁ ନେଟିଭ୍ ଏୟାର୍ ଇନ୍ ହିଇଁ ଓନ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ ।” ବାସ୍ତବିକ କବି ହଜାରବାର ଠିକ୍ ।

“ଦୂର, ଦୂର, ଦୂର, ଦୂରରୁରୁରୁ” —ବିଳାସ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ଦେଲା, “ଆରେ ସେ କବି ସିନା ଏପରି ଲେଖୁ ଅଛନ୍ତି, ଆଉ କାହାକୁ ପଚାରିଲେ ସେ ଆଉ ପ୍ରକାରରେ କହିବେ ।”

ବନ୍ଧୁ ମାନିଲାବାଲା ନୁହେଁ । ତା ଯୁକ୍ତିତା ଠିକ୍‌ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁଯାଇ ଯଥେଷ୍ଟ ବିତଣ୍ଡା ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ି ବସିଲା । ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ତର୍କରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, କୁବଘରଟା ମାଛ ହାଟରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଖାଲି ହାଉ, ହାଉ, ହାଉ । ମୁଁ ଦେଖୁଲି ଯେ କଥାଟା ଯେମିତି ଭାବରେ ଗତି କରୁଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ତ କେହି ପହଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ, ବରଂ ହାତାହାତି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା । ଗୋଟାଏ କିଲି-କାଳିଆ ପାଟିକରି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଟି ବନ୍ଦ କରିଦେଲି ଓ କହିଲି—“ଦେଖ ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଲରୁ ଲାଭ କଅଣ ? ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ଦେବା, ସେମାନଙ୍କର ମତ କଅଣ ଦେଖିବା । ଯାହାକୁ ବେଶିଲୋକ ସୁଖ ବୋଲି କହିଥିବେ, ସେହି ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ ଅଟେ । “ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେକେ କହି ଉଠିଲେ ହଁ ସତ ଠିକ୍, ଠିକ୍, ଠିକ୍ । ବନ୍ଧୁ କହିଲା “ଦୁହ, କେଉଁଦିନ ଉତ୍ତର ଆସିବ ତାର ଠିକ୍ ନାହିଁ, କଥାର ଗରମଟା ଆଉ କଣ ରହିବ ?” ମୁଁ କହିଲି “କିଛି ପରବାସ ନାହିଁ, ଏହିକ୍ଷଣି ମଗେଇ ଦଉଛି ।”

ଏହା କହି ବେତାଳମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଜୀବନ୍ତ ମୃତ ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ଦେଲି । କବିତାକାରମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର ସବୁ ବି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସିଗଲା । ପଡ଼ି ଦେଖୁଲୁ ଯେ କେଉଁଟା କାହାରି ସଙ୍ଗେ ମିଶୁନାହିଁ । ଆମ ଭିତରେ କିଛି ଶ୍ଚିର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ କିଏ ? ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଲେଖା ଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆରେ ତର୍କମା କରି ପେସ୍ କଲି, ଦୟାକରି ବାଛି ଦେବେ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ କିଏ ।

ହିଟଲର

ଧରାରେ ସେ ଜନ ଅଟେ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ
ଦୁର୍ଧର୍ଷ ସମର ଶକ୍ତି ଥିବ ଯାର ପଛେ,
ଗୋଟାପରେ ଗୋଟେ ଦେଶ ଭକ୍ଷ ମନ-ମୁଖ
କାଢ଼ିବାର ପଥ ବନ୍ଦ ବିଚ୍ଛି ଧରି କଲେ ।
ଶୁଦ୍ଧ ଆର୍ଯ୍ୟରକ୍ତ ବହୁଥିବ ଧମନୀରେ
ଯେଉଁ ରକ୍ତ ଏକା ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ,
ଯୁଦ୍ଧ ଦେହି ତାଙ୍କ ଛାଡ଼ୁଥିବ ବଜ୍ରଗିରେ
ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ଶ୍ଵଟିକରେ ହୋଇଥିବ ଟେଷ୍ଟ । (test)
ସ୍ଵପ୍ନିକ ଶୋଭିତ କରିଥିବ ସିଂହାସନ
ବସିଥିବ ଯଥା କେଶହୀନ କେଶରୀ ବା,
ଅସ୍ଵପ୍ନି କମ୍ପିତ ଅନ୍ୟଜାତି ଘନ ଘନ
ଆପେ ବସିଥିବ ଉଚ୍ଚେ ଟେକି ନିଜଗ୍ରୀବା ।
ସ୍ଵପୀକୃତ ଇହୁଦୀର ମୁଣ୍ଡମାଳ ପରେ
ବସି କହୁଥିବ ନାହିଁ ଆଉ ଭୂତ ଭୟ,
ଇହୁଦୀର ମାୟା ସାମ୍ୟବାଦୀ ରୁଷିଆରେ—
କହିଥିବ ବନ୍ଧୁ ପୁଣି ଶତ୍ରୁ ଭାବ ଦୃଢ଼ ।
ଦୟା ମାୟା ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତି ମିଶି ଦୁର୍ବଳତା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ଖାଲି କରିଥିବ ମାତ୍ର ଧେୟ,
ଯନ୍ତ୍ର ଯୁଗେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବ ଯନ୍ତ୍ର ଯଥା
ମନୁଷ୍ୟ-ପଶୁକୁ କରୁଥିବ ସଦା ହେୟ ।
ନାସାଗ୍ରେ ଚିତ୍ରିତ କରି କିଞ୍ଚିତରେ ଧ୍ବଂଶ
ନାରୀତ୍ଵକୁ ଧ୍ବଜକାରିବା ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର କିବା,
ସଦା ସାମରିକ ବେଶେ ରାତ୍ର ଯାଏ ଘସୁ ।
ନାରୀ ଦୈଷ ପ୍ରଚାରୁ ସେ ଥିବ ନିଶିଦିବା ।

ଞ୍ଜାଲିନ୍

ବିଚକ୍ଷଣ ବହୁମୁଖୀ କର୍ମର ଯୋଜନା
କରିବାରେ ଯେହୁଥିବ ବଡ଼ ଧୂରନ୍ଧର,

ବୃଥା ବାକ୍ୟାଳାପେ ଯାର ନଥିବ କାମନା
 ମଉନ ମୁହଁ କଅଁଳ କୁହାରେ ପ୍ରବର ।
 କର୍ଣ୍ଣଦାର ଥିବ ସେହି ଏପରି ରାଷ୍ଟ୍ରରେ
 ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ରେ ଘୃତ ମଧୁ ଥିବ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ,
 ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧନ ଚିହ୍ନ ନଥିବ ସେଠାରେ
 ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବ ଶୂନ୍ୟ ।
 ସେ ଦେଶେ ନଥିବେ ଜଣେହେଲେହେଁ ବେକାର
 ସମୂହ କଲ୍ୟାଣେ କର୍ମ କରୁଥିବେ ସର୍ବେ,
 ଧନୀ ନିର୍ଧନର ତହିଁ ନଥିବ ବିଚାର
 ଧୂଆ ଅଧୂଆ ବେଧୂଆ ମଉ ଏକ ଗର୍ବେ ।
 ଧର୍ମ ନାମେ ଚିତାକାରୁ ନଥିବେ ମହନ୍ତ
 ବୃଥା ଲାଭ ମାରିବାକୁ ନଥିବେ ବେପାରୀ,
 ଉତ୍ପାଦନ ବଞ୍ଚନର ଉଚିତ ବେଉନ୍ତ
 କେବଳ ପାଟି ମୁଖିଆ ମୁଖ-ସୁପ୍ରସାରି ।
 ଲାଲଝଣ୍ଡା ଉଡୁଥିବ ସେଠି ଫର ଫର
 ଲାଲ ପୌଢ଼ ଦ୍ଵାରା ହୋଇ ସୁଦୃଢ଼େ ପ୍ରୋଥ୍ଵିତ,
 ଯା ଦୃଶ୍ୟେ ଶୋଷକ ଶ୍ରେଣୀ ହୋଇବେ କାତର
 ସର୍ବହରା ହୃଦହେବ ଆଶା ଅଙ୍କୁରିତ ।
 ଚିଲମଟି ଥିବ ତା'ର ସହଚର ସଦା
 ନୋହିଥିବ କେଉଁ ସେହୁ ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ,
 ଘରୁ ବାହାରି ତା ପତ୍ନୀ ମାଡ଼େ ବୁଝ ଗଦା
 ଡରି ଥରିହରି ତା' ହୁରୁଡ଼ା ନିଶ ଦେଖ ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଳ କହୁଛନ୍ତି

ଭୁରୁଡ଼ି ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବାତ ପୁରୁଷରେ ବୀର
 ପାଣି ପରେ ସର ଛାଣି ଭାଷୁଥିବ ଗିର ।
 ଜନ୍ ବାପାଙ୍କ ପାରିଲା ପଣ ମାପି ସହି
 ଶାମ୍ କକା ପାଦେ ଯେହୁ ତଳଲ ଘଷଇ ।
 ଘର ବୁଡ଼ି ଯେବେ ପାଣି ହୋଇବ ଆଶିଏ
 ତଥାପି ପାରଇ ଶୋଇ ମସିଣାରେ ଯିଏ ।

ମୋହର ନଥିଲା ନାହିଁ ଭାସିଗଲା କିଏ
 ମାଧୁଆ ଭାଇର ଅଛି କହି ମୋଡ଼େ ନିଶ ।
 ପଛରୁ ପଛେ ବଇରି ମାରୁଥାଉ କୁଟ
 ଭୁକୁଭୁକୁ ଆଖି କରି ଟାଣେ ଯେ ବୁରୁଟ ।
 ଘୋଡ଼ା ମରୁ ଗାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁ ଯା ହେବାର ହେଉ
 ଗଦିରେ ଚଢ଼ି ଯେ ରଡ଼ି ଛାଡ଼େ ଘେଉ ଘେଉ ।
 ଟହ ଟହ ନାଲି ଗଣତନ୍ତ୍ର ନାସପାତି
 ଏକା ଏକା ଖାଇ ଯେ ଖୁଆଏ ତାର ଜାତି ।
 କଳାରଙ୍ଗ ଦେଖୁ ଯାର ଉଠଇ ଓକାଳ
 ଗୋରାରେ ଶରଧା ଯାର ଅଟେ ଚିରକାଳ ।
 ଛିଣ୍ଡା ନାଲି ଫିତା ଯେ ସହଜେ ପାରେ ଯୋଖୁ
 ଜାଣିବ ଏପରି ଜନ ଜଗତରେ ସୁଖୀ ।
 ଚର୍ଚିକା ସମ ଚର୍ଚିଲ ଭାଷିଲେ ଏମନ୍ତ
 ପଦ୍ମରାମନନ୍ଦ ଭଣିଲା ଶୁଣ ଗୁଣବନ୍ତ ।

ପଦ୍ମରାମ କହୁଛନ୍ତି

ରାତି ପାହାନ୍ତିରେ ହାତୀ ମୁଣ୍ଡରେ କଳସ
 ଜାଳି ଦେଇ ଥାଏ ଯାକୁ ରାଜପଦ ଯଶ ।
 ହାତ ମାରିଦେଲେ ମାଟି କରିପାରେ ସୁନା
 ସୁନାର ବୁଲକ କାଠି ଧରିଛି ନମୁନା ।
 ସାଉକାର ମହାଜନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି
 ବିଧିରେ ସକଳ ନିଧି ପାଇଛି ଯେ ସିଦ୍ଧି ।
 ଶାବୁଳ ଘେନି ଯେ ଛୁଞ୍ଚି ଦାନେ ହୁଏ ଦାତା,
 ତଳିଆ ଜାତି ଲୋକଙ୍କ ବଳିଆ ବିଧାତା ।
 ଏକା ରୁଷ୍ କାମୁବାନ ସଙ୍ଗେ ଥାଏ କଳି
 କାତୁଥାଏ ମାରଣ ଅସ୍ତ୍ର ଯେ ଭଳି ଭଳି ।
 ଶକତି ଦେଖାଇ ଯେଉଁ ଉପୁଜାଏ ଶକା
 ପାଣିପରି ପିଇିପାରେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ।

ପରମାଣୁ ବୋମା ନାମେ ଅସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ-ଭେଦୀ
 ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବୋମାରେ ପାରେ ବିଶ୍ୱଖେଦି ।
 ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ ସମ କହେ ବାର ବାର
 ଏ ଅସ୍ତ୍ରକୁ କେହି ନ କରିବ ବ୍ୟବହାର ।
 ହିରୋସିମା ସୀମାରେ ଯେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପୁଅ
 ମାଙ୍କଡ଼ ମାରିଲେ କେହି କିଛିହେ ନକୁହ !
 ଶିକାର ବଖତ ବେଳେ ଚାଇନାକୁ ଛାଡ଼ି
 ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ାଇ ନିଜେ ବସେ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ।
 ପରୋପକାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସଦା ଥାଏ ମୁଖେ
 ଭୀଷଣି ତୁମାନ ସେ ସଂସାରେ ରହେ ସୁଖେ ।
 ନାମଟି ତୁମାନ ମାତ୍ର କାମଟି ଓଲଟା
 ଭଣଇ ଫତୁରାନନ୍ଦ ଖାଉ ଓଲା ଉଠା ।

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ

ଏବଂ ସେହି କୋଠରିରେ ଆଲମିରା ଏକ
 ଥିଲା ତହିଁ ପୂରିଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ।
 ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଆଲମିରା ଚକ୍ଷୁ ଦେଖିନାହିଁ,
 ଲମ୍ବ ଓସାରରେ ତାହା ଟ୍ରେନ୍ ପରି ହୋଇ ।
 ପୃଥ୍ବୀରେ ଅଛି ଯେତେ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ,
 ସବୁ ପୁସ୍ତକର ଥିଲା କପି ଏକ ଏକ ।
 ଲାଇବ୍ରେରୀର କିରାଣି ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ
 ପଚାରିଲେ କହ ବସ ‘କି ପୁସ୍ତକ ଦେବି’ ?
 କହିଲି ମୁଁ ନାହିଁ ଦେବି ପୁସ୍ତକରେ ମନ,
 ପଚାରିବି ପ୍ରଶ୍ନ ଦୁଇ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ?
 ସାଗ୍ରହରେ ସରସ୍ୱତୀ ଦେଲେ ଅନୁମତି
 ପଚାରିଲି ହୋଇ ମୁହଁ ହରଷିତ ମତି—
 କହ କାହିଁକି ଏ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶ୍ରେୟ
 ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଖାଲି ପୂରିଛି ପ୍ରଣୟ ?

ପ୍ରଣୟ ତ ଅଛି ତାହା ପୁଣି ଏଡ଼େ ଶସ୍ତା
 ବଜାରରେ ଗଡୁଅଛି ହୋଇ ବସ୍ତା ବସ୍ତା ।
 ଯହିଁ ବୁଲାଇବେ ଚକ୍ଷୁ ପ୍ରେମିକ ସେଠାରେ
 ବସିଛନ୍ତି ପ୍ରିୟାହୀନ ପ୍ରାଣ ତାକୁ ଘାରେ ।
 କେଉଁଠାରେ ହୋଇଅଛି ବିପରୀତ କଥା
 ପ୍ରେମିକ ବିରହେ ପ୍ରିୟା କୋଡୁଅଛି ମଥା ।
 କାଠଯୋଡ଼ି କୁଳ କାହିଁ ଦେଖ ଅଇଛିକା ।
 ପ୍ରେମିକ ବାହୁ ଭିତରେ ବସିଛି ପ୍ରେମିକା ।
 ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଖାଇ ଲୁଚି ମାଂସ ଝୋଳ
 ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦେ ମାତି ଜମାନ୍ତି ହୋଟଳ ।
 ମୋଟର ଚଢ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଖୋଲା ମଇଦାନେ,
 ସିନେମା ଯାଆନ୍ତି ପୁଣି ଦିବା ଅବସାନେ ।
 ଏଡ଼େ ବଡ଼ କଥା ଭରା ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ,
 ନିନ୍ଦୁକ ଗାତର ସଦା ଗିତି ଗିତି କରେ ।
 କରିଥାନ୍ତି ସାହିତ୍ୟର ନିନ୍ଦା କୁସା ଗାନ
 କହ କହ ସରସ୍ବତୀ ଏହାର କାରଣ ।
 ରାଧାନାଥ ଚିନ୍ତାମଣି ଅବା ଗଙ୍ଗାଧର,
 ସହିତରେ ମିଶିଯାଇ ଏ ନନ୍ଦକିଶୋର ।
 ଲେଖିଗଲେ ଯାହା ତାହା ଛାଡ଼ି ଲଜାଭୟ,
 କରିଗଲେ ମୋ ସାହିତ୍ୟ କଳୁଷିତମୟ ।

□□□

(ତଗର—୧୩ଶବର୍ଷ, ୧୬ଶ ସଂଖ୍ୟା, ୧୯୫୦)

ହନୁ ବିଳାପ

ଶିଶୁପା ବୃକ୍ଷର ତାଳେ ହନୁ ମନେ ମନେ ଭାଳେ
ନିଶ୍ଚୟ ମୋହରି ବଉଁଶ ମାରଣ ଦେଖିଲି ବେନି ତୋଳେ
ଅଭାଗ୍ୟ ବଳେ ।୧।

ଫଳ ପୁଲେ ବିଲ ଭରା ମାଳୀଏ ଦ୍ୟୁତି ପହରା
ଗୋଟିଏ ଖାଇଲେ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳିରେ ମାଙ୍କଡ଼ ହୁଅନ୍ତି ମରା
ଓଡ଼ିଶା ସାରା ।୨।

ବଣେ ଥିଲୁ ହୋଇ ତୋଷ ନ ଯାଇ ମଣିଷ ପାଶ
ବାଦୁଆ ମଣିଷେ ବଣକୁ କାଟିଣ ଆରମ୍ଭ କରିଲେ ଚାଷ
କେଡ଼େ ସାହସ ।୩।

ପେଟ ପାଇଁ ହେଲେ ଦୋଷୀ କାହିଁ କେ ଦିଅଇ ପାଶି
ଅଜବ ଆଇନି ମଣିଷଙ୍କ ଅଟେ କହନ୍ତି ଯା ତାଙ୍କ ଖୁସି
ସେ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ।୪।

ପଶି ଚୋର, ଗୋରୁ, ଛେଳି ହୈରାଣ କରନ୍ତି ମାଳୀ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ ଆମରି ବେଳକୁ ବାହାରେ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି
ଆମେ ତ ଶାଳୀ ।୫।

ଲୋକେ ବି ବିଲେ ପଶନ୍ତି ପରିବା ଚୋରି କରନ୍ତି
ସିଏତ ଅଟନ୍ତି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପୁଅ ଆମେ ଖାଲି ଅରୁ ତନ୍ତା
ମାରି ପକାନ୍ତି ।୬।

ରାମ ଚାକୁଡ଼ିରେ ଆମ୍ଭେ ରହିଥିଲୁ କେଡ଼େ ଦମ୍ଭେ
ଏତ କଳିକାଳ ଜହର ରାକୁଡ଼ି ଲଟକୁ ପାଶିର ଖମ୍ଭେ
ବଂଶ କୁରୁମ୍ଭେ ।୭।

ଯଦି ଗାନ୍ଧୀ ବଞ୍ଚୁ ଥାନ୍ତା ପୁଣି ରାମ ରାଜ୍ୟ ହୋନ୍ତା
ଗୋଟିକ ଉପରେ ଆନର ଚଢ଼ାଉ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଯାନ୍ତା
ଆଖି ଦେଖନ୍ତା ।୮।

ମଣିଷେ କେତେ ଅସନା ମାରନ୍ତି ଆମ ଜନାନା
କେହି କେଉଁଠାରେ ଡିଲ୍ ମାରିବାର ହୋଇଛି କି କେବେ ଶୁଣା
ବୁଦ୍ଧିଟା ବଣା ।୯।

ମଲାଠେଇଁ ବି ତାଙ୍କର ହୁଏ ପାତର ଅନ୍ତର
ମାଲ ମାଳତକୁ ଦୁଇଟଙ୍କା ହୁଏ ତିନିଟଙ୍କା ଅନ୍ତରାର
ଏ କି ବେଭାର ।୧୦।

ମଣିଷେ କି ନ କରନ୍ତି ଖୁଆ ଦରବ ପୋତନ୍ତି
ପଇସା ଲୋଭରେ ଗହମ ଚାଉଳ କେତେ ଯେ ଗମେଇ ଦ୍ୟୁତି
ପାଣି କି ପାଣି ? ।୧୧।

ମାଳତୀ କି ମଣିଷେ ଭଲକରି କରି ଆସେ
କ୍ରୀଡ଼, ରଚନା, ଓଷା ପରିନନ୍ଦ ପୋତି ପାରନ୍ତି ହରଷେ
ଦଣ୍ଡେ ନିମିଷେ ।୧୨।

ସିଞ୍ଚର ଓ ସିଞ୍ଚକର ନେପୋଲିୟନ ଆବା
ପରରାଜ୍ୟ ଲୁଟି ନେଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବୋଲାନ୍ତି ମହାବୀର
ଆମେ ତ ଚୋର ! ।୧୩।

ଡକେଇତି ଚୋରି ନାରୀ ସବୁ ସେ ପାରନ୍ତି କରି
ବିଜିକଟ ଜୀବ ହୋଇ ନଥିଲେ କି ଗାନ୍ଧୀ କି ପକାନ୍ତେ ମାରି
ରାଜ୍ୟ ତାଙ୍କରି ।୧୪।

ଯେଉଁ ହିଂସା ମନେ ଧରି ପକାନ୍ତି ଆମକୁ ମାରି
ସେହି ହିଂସା ଖପରରେ ସେ ପଡ଼ିଣ ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତୁ ତକା 'ହରି'
ଯାଆନ୍ତୁ ମରି ।୧୫।

ପୁଞ୍ଜିପତି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ଭେଟ
ପରମାଣୁ ବୋମା ତରକାରି ଖାଇ ହେଉଥାନ୍ତୁ ଛଟପଟ
ଦେଖିବା ନାଟ ।୧୬।

କେମିତି ହେଲେ ବଞ୍ଚିବା ଘୋର ବନସ୍ତେ ଲୁଟିବା
ତୃତୀୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୂଳପୋଛ ହେଲେ ପଦାକୁ ଫେରି ଆସିବା
ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିବା ।୧୭।

(କୁଂକୁମ—୧ମ ବର୍ଷ ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା, ଜୁଲାଇ-୧୯୪୯)

କୁକୁଡ଼ା ବିଳାପ

କକ, କକ, କକ କକ, କକ୍‌କ୍‌ କକ୍‌କ୍‌
ମନୁଆର ଗଞ୍ଜା ଡାକେ ହୋଇ ସଅଁ ସଅଁ ।
କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କ କାନେ ସେ ଡାକ ବାଜିଲା
ସଭିକର ଛାତି ମନ ଧୁଡୁ ଧୁଡୁ ହେଲା ।
ମୁରୁଗା ମୁରୁଗା ବହୁ ଦାସିଆର ଥିଲେ
ଗଞ୍ଜାର କୁହାଟ ଶୁଣି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।
ପଡ଼ ପଡ଼ ହୋଇ ଅସମ୍ଭାଳରେ ଧାଆଁତି
ବାଟ କି ଅବାଟ ବୋଲି ଟିକେ ନଚାହାଁତି ।
ସତେକି ମୋହନ ବଂଶୀ ଶୁଣି ଗୋପାଗଣ
ସବୁ ଛାଡ଼ି କୃଷ୍ଣ ପାଶେ କରନ୍ତି ଗମନ ।
ମୁରୁଗୀଏ ଖତଗଦା ବସି ଘାଣ୍ଟୁ ଥିଲା
ଡାକ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଛାଡ଼ି ତା ଧାଇଁଲା ।
ଘନ ଘନ ଛାତି ଡାକ କାନରେ ପଡୁଛି
ସେତେବେଳେ ଖୁଆ କଥା କିଏ ପଚାରୁଛି ।
ମୁରୁଗା ମୁରୁଗା ଦୁଇ ଥାଇ ବୁଦା ତଳେ
ପ୍ରେମାଳାପ କରୁଥିଲେ ଅତି କୁତୂହଳେ ।
ସେ ଡାକ ଶୁଣିଣ କାନ ତରାଟି ଚାହିଁଲେ
'ମାରଗୋଲି' ପ୍ରେମଟାକୁ କହିଣ ଧାଇଁଲେ ।
ତିରିଶି ଛୁଆକୁ ଧରି ଏକଇ ମୁରୁଗୀ
ହାଝା ଖାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲା ବେଗି ବେଗି ।
ଚାରି କଡ଼େ ଦେଖୁ ଆପଣାର ଛୁଆ ସର୍ବ
ନିଜ ବେଇବା ପଣରେ ମଣୁଥିଲା ଗର୍ବ ।

ସେ ତାକ ଶୁଣି ଧାମରେ ତାକିଲେ ତା ହୁଆ
 “ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଣ କେଣେ ଯାଉ ଆଲୋ ମାଆ ।
 ଏତେ ବେଗେ ନ ପାରିବୁ ତୋ ସଙ୍ଗେ ଦଉଡ଼ି
 ତତେ ଆମ ବାପା ରାଣ ଯାଆ ନାହିଁ ଛାଡ଼ି ।”
 ରାଗରେ ମୁରୁଗୀ କହେ ହଜରେ କି କଲ
 ମୋର ପେଟୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ବିପଦେ ଡରିଲ ।
 ଏ ଯୁଗରେ ଡରୁଆକ ପାଇଁ ନାହିଁ ଥାନ
 ସବୁଠି ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଅଛି ଟାଣ ।
 କ୍ଷେପି ଆସ ମୋର ସଙ୍ଗେ ଏସନ ନ କହି
 ମରିଲେ ତ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ ଜାଇଁ ଥିଲେ ମହା ।
 ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ସଭିକର ରକ୍ତ ଗଲା ତାତି
 ଧାଇଁଲେ ମାଆର ସଙ୍ଗେ ହୋଇ ଛାତିପିଟି ।
 କରୁଥିଲେ ଦୁଇ ଗଞ୍ଜା ଏକଠି ଲଢ଼ାଇ
 ତେଣାଘାତେ ଦେଉଥିଲେ ଧୂଳିକୁ ଉଡ଼ାଇ ।
 ମଧ୍ୟେ ଚାଲୁଥିଲା ଟାଙ୍କ ଓ ଧୋବେଇ ଫର୍
 ତାକ ଶୁଣି ରଣ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଚଟାପର୍ ।
 ଘନ ଘନ ଜାତି ତାକ କାନରେ ପଡ଼ଇ
 ଏତେବେଳେ ଆମକୁ ତ ଯୁଦ୍ଧ ନ ଯୋଗାଇ ।
 ଆଗେ ଜାତି କଥା ପଛେ ନିଜର ବିଚାର
 ଏହା କହି ଦୁଇ ଗଞ୍ଜା ଚଳିଲେ ସଦୃଶ ।
 ଚାରିଦିଗୁଁ ଏହିପରି ହଜାର ହଜାର
 କୁକୁଡ଼ା ମିଳିଲେ ପାଶ ମନୁଆଁ ଗଞ୍ଜାର ।
 କାଠ ମୁଣ୍ଡିପରେ ଗଞ୍ଜା ଠିଆ ହୋଇଅଛି
 ‘ସମାଜ’ କାଗଜୁଁ ଖଣ୍ଡେ କାଖରେ ଜାକିଛି ।
 ଚୌଦିଗେ ଦେଖିଲା ଫୌଜ ହଜାର ହଜାର
 ବକ୍ସତା ଦେବା ପାଇଁ ହୋଇଲା ତିଆର ।
 କାଗଜ ଖଣ୍ଡିକ ଶୀଘ୍ର ଅଣ୍ଟରେ ମେଲାଇ
 କହିଲା ଏହାକୁ ପଡ଼ ହେ ଭଉଣୀ ଭାଇ ।

ଉତ୍କଳର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବ ଚଉଧୁରୀ
 ନଥିବେ ଖରାପ ଲୋକ କାହିଁ ତାଙ୍କ ପରି ।
 ଫକୀର କଲେଜେ ଦେଲେ ଉପଦେଶ ସାର
 କୁକୁଡ଼ା ପାଳିଣ କର ସମସ୍ତେ ଆହାର ।
 ଭୂଣ ହତ୍ୟା ନବିଚାରି ଖାଅ ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଡା
 ମାସକରେ ବନିଯିବ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଭେଣ୍ଡା ।
 ବୋଲାଏ ସେ ଆପଣାକୁ ଗାନ୍ଧୀ ବଡ଼ ଚାଟ
 ଦେଖ ବତାଉଚି କେହ୍ନେ ହିଂସା ପାଇଁ ବାଟ ।
 ଅଣ୍ଡା ଖାଇଲେ ଯଦିତ ବୁଦ୍ଧି ବଢ଼ି ଯାନ୍ତା
 ଇବ୍ରାହିମ ଗାଡ଼ିବାଲା ନିଶ୍ଚେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋନ୍ତା ।
 ଜ୍ଞାନୀ ‘ଶଅ’ ମାଂସ ଅଣ୍ଡା ନ ଖାଆନ୍ତି କିଛି,
 କୁହତ କିଏ ବା ତାଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନରେ ଟପିଛି ।
 କେତେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ସେହି ଦୁଷ୍ଟ ଚଉଧୁରୀ
 ନିଜ ଜାତି ହିତ ପାଇଁ ଯାଉଥାଏ ମରି ।
 ଖାଦ୍ୟ, ନିଜ ଛାତି ବୁଲେ ବିଲ, ଖାଲ, ପାଟ
 ବଡ଼ ତତ-ପିରେ ଫେଡେ ଦୁଃଖୀଙ୍କର କଷ୍ଟ ।
 ସ୍ୱଜାତିର ସେବା କରେ ହୋଇ ବାଲ ବିଛୁ
 ଆମେମାନେ କଣ ସବୁ ନିଆଁରେ ମୂଟିବୁ ।
 ଏସନ କରମ ଦେଖୁ କିଏ ନ କହିବ
 ମଣିଷଟି ସବୁଠାରୁ ହୀନତମ ଜୀବ ।
 ହଇ ହଇ କହି ଏକ ମୁରୁଗୀ ଉଠିଲା
 ମୋହର ଗୁହାରି ଏକ ଶୁଣମ ବୋଇଲା ।
 ଥରେ ଖାନିଦ ଦୟାରୁ ସବୁଯାକ ଅଣ୍ଡା
 ଉଷୁମାଇଁ କରିଥିଲି ଛୁଆ ପାଞ୍ଚଗଣ୍ଡା ।
 ଦୈବ ଯୋଗେ ମୋ ଖାନିଦ ପୁଅ ଏକଥର
 ଶୁଖି ଡାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲା ଭୋଗି ବହୁଜର ।
 ଶେଯେ ପଡ଼ି ରହିଲା ସେ ଦାନ୍ତକୁ ନିକୁଟି
 ତାକୁ ଦେଖିଲେ ତାନ୍ତରବାବୁ ପେଶାଲଟି ।

ବଡ଼ାଇଲେ ଖଳ ବୁଦ୍ଧି ତାହାକୁ ଏସନ
 ଭୀମ ବନିଯିବ ଖାଅ ଏସେନ୍ଦ୍ରି ତିକେନ୍ଦ୍ରି ।
 ନିତି ନେଲା ମୋ ଖାମିଦ ଦୁଇ ଦୁଇ ଛୁଆ
 ତାର ଛୁଆ ପାଇଁ କଲା ତିଆରି ସୁରୁଆ ।
 କାଳ ସୁଅରେ ମୋ ପୁଅମାନେ ଗଲେ ବୁଡ଼ି
 ଦଶଟି ଦିନରେ ମୁହିଁ ହେଲି ଆଶୁକୁଡ଼ୀ ।
 ବଳ ହେବ ଆମ୍ଭ ଛୁଆ ଖାଇଲେ କହୁଟି
 ନିଜେ କିଆଁ ଏମିତିଆ ଧେଡ଼ିଆ ହୋଇଛି ।
 ଏହି ଡାକତର ତକ ବଡ଼ ଅବିଶ୍ୱାସୀ
 ପକାଇ ଅଛନ୍ତି ଆମ ବଉଁଶକୁ ନାଶି ।
 ହେଲେବି ତ ଦି ଗୋଡ଼ିଆଏ ଭଲ ନୁହଁନ୍ତି
 ଆନେ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ଦୁଷ୍ଟେ ମଉଜ କରନ୍ତି ।
 ଠିକ୍ କଥା ଠିକ୍ କଥା କହୁଛୁ ଭଉଣୀ
 ଗର୍ଜି ଏକ ଗଞ୍ଜା କହେ କୋପେ ଶିର ଝୁଣି ।
 ରାମ ଆଉ ରହିମର ଗଞ୍ଜା ଦୁଇ ଥିଲା
 ଦୁହିଁଙ୍କ ମନରେ ଦିନେ ଖୁଆଲ ଉଠିଲା ।
 ଗଞ୍ଜାଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ଲୁହା ଛୁରି
 ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ମୁହାଁମୁହିଁ କରିଲେ ତିଆରି ।
 ରାମ ଆଉ ରହିମର ସାଙ୍ଗମାନେ ଘେରି
 ଆନନ୍ଦରେ ତାଳିମାରି ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତି ହୁରି ।
 ଉଲୁସିଣ ଗଞ୍ଜା ଦୁଇ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭିଲେ
 ଛୁରି ଓ ଅଣ୍ଟରେ ଦୁହେଁ ଭୁଷାଭୁଷି ହେଲେ ।
 ଛୁରିର ଆଘାତେ ହୋଇ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା
 ଦୁହେଁଯାକ ପଡ଼ିଗଲେ ହୋଇ ଦରମରା ।
 ମଉଜ ପାଇଲେ ଭେଇ କଳି ଅକାରଣ
 ନିପଟ ବଜାରୀ ଦୁହେଁ ହିନ୍ଦୁ ଓ ପଠାଣ ।
 ଏହାଙ୍କ ରଗଡ଼ ଆଉ ସହି ନ ପାରିବା
 ପାଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧି ! ପ୍ରତିକାର ଚଞ୍ଚଳ କରିବା ।

ବୁଢ଼ା ଗଞ୍ଜାଏ କହିଲା ଖନାଇ ଖନାଇ
 ଘର ଗରୁଡ଼ ସେତ ଆମ ଜାତିଭାଇ ।
 ବିଷୁବ ପାଖରେ ସେତ କରନ୍ତି ଚାକିରି
 ତାକୁ ଜଣାଇ ଆମକୁ କଷ୍ଟ ନେବେ ତାରି ।
 “ଠିକ୍ ଠିକ୍” କହି ସର୍ବେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସିଲେ
 “ଭୋ ଦେବ ଗରୁଡ଼ ରଖ” ମନେ ସୁମରିଲେ ।
 ବୈକୁଣ୍ଠେ ଗରୁଡ଼ ଥାଇ ସେ ତାକ ଶୁଣିଲେ
 ତାରି ଘଣ୍ଟା ଛୁଟି ପାଇଁ ବିଷୁକୁ କହିଲେ ।
 ବିଷୁ କହିଲେ ଗରୁଡ଼ ଏମତ ନ ଭାଷ
 ଏହିକ୍ଷଣି ଆମ୍ଭେ ଯିବା ଲେବ୍ ସବ୍ ସେସ ।
 ଆରତରେ ଇଉଏନୋ ମୋତେ ତାକୁଅଛି
 ପ୍ରଳୟ ଯୁଦ୍ଧ ସାଗର ତାହାକୁ ଗ୍ରାସୁଛି ।
 ଏତେବେଳେ ନ ଗଲେ ମୁଁ ବିଚରା ମରିବ
 ଦିନବନ୍ଧୁ ଟାଇଟିଲ୍ ମୋର କଟିଯିବ ।
 ଗରୁଡ଼ କହିଲେ “ପ୍ରଭୁ କହୁଅଛି ସତ୍ୟ”
 ଛୁଟି ଦିଅ କିମ୍ବା ନିଅ ମୋର ଇଚ୍ଛା ।
 ଇଚ୍ଛାପାର ନାମ ଶୁଣି ବିଷୁ ଚମକିଲେ
 ବାଜିଲା ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଧାସ ମନରେ ଭାବିଲେ ।
 ଇଏ ଛାଡ଼ିଗଲେ ମୁହିଁ କରିବିହିଁ କିସ,
 ରଖିବି ଆଣି ଗୋଟେ ସୁପର ପୋର୍ଟ୍ରେସ ।
 ମୁଠେଖାଇ ଏହାପରି କିଏ କାମ ଦବ
 ତାଳକ ଓ ପେଟ୍ରୋଲରେ ବହୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ।
 ଭାବି ଭାବି ମୁଣ୍ଡ ଗୋଟି ହୋଇଲା ଗରମ
 ହଉ ଯା କହିଲେ ରାଗେ ହୋଇ ତମତମ ।
 ଏକା କ୍ଷେପାକେ ଗରୁଡ଼ ଯାଇଁ ପହଞ୍ଚିଲେ
 କୁକୁତାମାନଙ୍କ ମନେ ଆଶ୍ଚାସନା ଦେଲେ ।
 କର୍ମପନ୍ଥା ଦିଶିବାରୁ ହୋଇଲେ ଆଶ୍ଚସ୍ତ
 ବୋଇଲେ ତାକୁଛି ଲେଖ ଏକ ଦରଖାସ୍ତ ।

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଇ ତିନି ଗଞ୍ଜା ଧାଇଁଗଲେ
 ଚୋରାଇ ସର୍କାରୀ ପ୍ରେସ୍ କାଗଜ ଆଣିଲେ ।
 ଖଣ୍ଡିଏ କଲମ ପାଇଁ ଚୋଉ ଦିଗ ଧୁନ୍ଦିଲେ
 ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବସି ଖାଲି ରାମିବା ଦେଖିଲେ ।
 ଶୂନ୍ୟ ପଡିଅଛି ନବ ଚଉଧୁରୀ ଥାନ
 ଗଧପରି ଖଟୁଅଛି ସେହି ଏକ ଜଣ ।
 ତା କଲମ ମେଜ ପରେ ଅଛି ଥୁଆ ହୋଇ,
 ଆନନ୍ଦେ ଗଞ୍ଜାଏ ନେଲା ତାହାକୁ ଚୋରାଇ ।
 କାଗଜ କଲମ ଧରି ଗଞ୍ଜାଏ ବସିଲା
 ଗରୁଡ଼ ଡାକିଲେ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଲା ।
 ଆହେ ପ୍ରଭୁ ନମୁଅଛୁ ତୁମ୍ଭରି ପୟର
 ମଣିଷ ଦାଉର ଏବେ କରସି ବିଚାର ।
 ଅଣ୍ଡା ଖାଅ ବୋଲି ଛାତ୍ରେ ଶିଖାଇଲେ ନେତା
 ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡେ ଅଣ୍ଡା ପଡି ମନକରୁ ପିତା ।
 ବିରୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷର ଲୋକେ ଧରି ପଚା ଅଣ୍ଡା
 ନେତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଫିଙ୍ଗିବେ ହେବ ମସି ଗୁଣ୍ଡା ।
 ହଳଦିଆ ଲାଲେ ମୁହଁ ଦିଶିବ ଅସନା
 ହସିବେ ଚୌଦିଗେ ଲୋକେ ମୁହଁ ଦେଇ କନା ।
 ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ପିଲା ଆଗୁଆ ହୋଇବେ
 ଉତ୍ତମ ଅଣ୍ଡା ଫିଙ୍ଗାଳି ଖ୍ୟାତି କି ଲଭିବେ ।
 ମଲେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ବହୁ ଆତ୍ମ ହୁଆ
 ଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ସରକାର ବନାଉ ଭରୁଆ ।
 ସଭିକ ଦରମା ବଢି ଚାଲିବ ଆଗକୁ
 ନୂଆ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କ କମିବ ପଛକୁ ।
 ପୂର୍ବପରି ଭିଜିବୁ ଡାକ୍ତରେ ପାଇବେ
 ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସାଇଲେକ ନାମ ବୋଲାଉବେ ।
 ଲଗାଇଲେ ପଠାଣ ଓ ହିନ୍ଦୁ ଆତ୍ମ କଳି
 ଆତ୍ମର ଦୁଃଖେ ଓଲଟି ଦେଲେ କରତାଳି ।

ମୂର୍ଖ ନେତାଏ ଲଗାନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼
 ତାଙ୍କ ହଳାପଟା ଦେଖୁ ପାଆନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ ।
 ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପଠାଣ ହିନ୍ଦୁ ଦୃଢ଼ରେ ମରିବେ
 ଶଠ ନେତା ଲୁଚି ରହି କୌତୁକ ଦେଖିବେ ।
 ସନ୍ତ୍ୟ ଲୋକେ ମୁଷ୍ଟିଯୁଦ୍ଧ ପସନ୍ଦ କରିବେ
 ମୁଥ ମରାମରି ବସି ଆନନ୍ଦେ ଦେଖିବେ ।
 ମୁଥ ଖାଇଣ ଯୋଦ୍ଧାଏ ପୁଲାଇବେ ଗାଲ
 ହେଉଥିବେ ନାକ ଦାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି କଲବଲ ।
 ଚାରିଆଡ଼େ ଲୋକ ଥାଇ ମାରୁଥିବେ ତାଳି
 ଯାକ ଦୁଃଖେ ତାଙ୍କ ସୁଖ ପଡ଼ିବ ଉଛୁଳି ।
 ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକଗଣେ ପା'ନ୍ତୁ ଶାସ୍ତି ଏହିପରି
 ନିବେଦୁଛୁ ତୁମ୍ଭ ପଦେ ଆହେ ନରହରି ।
 ଦରଖାସ୍ତ ଖଣ୍ଡି ନେଇ ଗରୁଡ଼ ଚଳିଲେ
 ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆଗରେ ନେଇ ତାହାକୁ ଥୋଇଲେ ।
 ଇଷ୍ଟପା କଥାକୁ ବିଷ୍ଣୁ ମନରେ ଭାବିଲେ
 ଭୟରେ ତଥାସ୍ତୁ ବୋଲି ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଲେଖିଲେ ।

ବେଙ୍ଗ ବିଳାପ

ରେଭେନ୍ଦ୍ରା କଲେଜେ ଏକ ଗବେଷଣାଗାର
ଛୁଲୋକି ଲାବୋରଟେରି ନାମଟି ତାହାର ।
ଏକ ଦିନେ ସେହିଠାରୁ ତିନି ଚାରି ବେଙ୍ଗ
ସିଡ଼ିବାଟେ ଓହ୍ଲାଇଲେ ହୋଇ ଚଙ୍ଗ ଚଙ୍ଗ ।
ପଡ଼ିଆବାଟେ ପଳାନ୍ତି ହୋଇ ଅସମ୍ଭଳ,
ପଛୁ ବୋହିପଡ଼େ ମୃତ ଦେହୁ ବୋହେ ଝାଳ ।
ଖପାଖପ୍ ଖପାଖପ୍ ଡିଆଁ ମାରି ଯାନ୍ତି
ପଛକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଆଖି ନ ପକାନ୍ତି ।
ବଚାନିକାଳ ଗାଡ଼ନ୍ ହୋଇଲା ନିକଟ
ବେଙ୍ଗ ନିବାସୁ ଶବଦ ଶୁଭେ କଟକଟ ।
କୁଡୁ କୁଡୁ କିଁ କିଁ କଟର କଟର
ବହୁ ବେଙ୍ଗ ତହିଁ ହୋନ୍ତି ଭଟର ଭଟର ।
ତହିଁ ଏକ ବୁଢ଼ା ବେଙ୍ଗ ଖରା ପୋଉଁଥିଲା
ଏ ବେଙ୍ଗଙ୍କ ଅତରଙ୍ଗ ଦଉଡ଼ା ଦେଖିଲା ।
ବିପଦ ଭାବିଣ ବୁଢ଼ା ଦେଲାକ କୁହାଟି
ଜମା ହେଲେ ବେଙ୍ଗ ସେନା ଚାହିଁଲେ ତରାଟି ।
ପଳାତକ ବେଙ୍ଗମାନେ ଯାଇଁ ପହଞ୍ଚିଲେ
ଜାତିଭାଇ ଦେଖୁ ସେଠି ଅଟକିଣ ଗଲେ ।
ବେଦମ ଡିଆଁର ଲାଗି ଉଠେ ଖରଣ୍ଡାସ,
ଭଳି ପଡ଼ିଲେ ସରବେ ଉଡ଼ିବାରୁ ହୋସ ।
ବେଙ୍ଗ ସଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ପଡ଼ିଲା ଚହଳ
କିହେଲା କିହେଲା ବୋଲି ଉଠେ ମହାରୋଳ ।
କେ ବୋଲେ “କି ପାକିସ୍ତାନୁ ପଳାଇ ଆଇଲେ
ଲିଆକତ ଦାଉ ସେଠି ସହି ନ ପାରିଲେ ।”

କେ ବୋଲଇ “ତୁମ୍ଭେମାନେ ନ ଜାଣ ଯା ଭାବ
 ତଡ଼ିଅଛି କମ୍ବୁନିଷ ଭାବି ମହତାବ ।”
 ଆନ କହେ “ମୋ ମନକୁ ପଡ଼ୁଅଛି ଜଣା
 ଗୋଡ଼ାଇଥିଲେ ଏହାକୁ ମହାତ୍ମା ଦେମଣା ।”
 ବୁଢ଼ା ବେଙ୍ଗ କହେ “ଆରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ନାଟ
 ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଙ୍ଘାଅ ଯାକୁ ଫ୍ଲେଲିଙ୍ଗ ସଲଟ ।
 ଚେତା ହେଲେ ସବୁକଥା ପଡ଼ିଯିବ ଜଣା
 ତୁଛାଟାରେ କାହିଁ ହେଉଅଛି ପଥବଣା ।”
 ସତ ସତ କହି ଥୋକେ ଶୀଘ୍ର ଧାଇଁଗଲେ
 ଫ୍ଲେଲିଙ୍ଗ ସଲଟ ଶିଶି ଆଣି ଶୁଙ୍ଘାଇଲେ ।
 ହୋସ୍ ପାଇଣ ସରବେ ଉଠିଣ ବସିଲେ
 ଚେତା ଦେଖୁ ଏକାବେଳେ ସମସ୍ତେ ପୁଛିଲେ ।
 “କେଉଁ କାରଣରୁ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ କଲବଳ
 ନଜଳା ମୁକୁଳା ହୋଇ ଇଆଡେ ଧାଇଁଲ ?”
 ହାଁପେଇ ହାଁପେଇ ଏକ ଠୁରା ବେଙ୍ଗ କହେ,
 “ଏଥର କାରଣ ଶୁଣ କହୁଅଛି ଆହେ ।
 ଭୁଲୋଚି ଘରରେ ଅଛି ଯେ କଂସେଇ କୁଞ୍ଜ
 ତା ମୁହଁରେ ସର୍ବେ ନେଇ ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା ଗୁଞ୍ଜ ।
 ଜାଣି ତ ନଥିଲୁ କେବେ ତାହାର ବେଭାର
 କୋଟିଅଛୁ ଆଜି ଆମ୍ଭେ ତାର ଅତ୍ୟାଚାର ।
 ବହୁତ ଭାଇକୁ ଆଜି ଆମ୍ଭ ସହିତରେ
 ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଭରିଲା ଏକ କାତର ହାଣ୍ଡିରେ ।
 ବୋତଲରୁ ନିଶାପାଣି ତହିଁରେ ଭରିଲା
 ତା ଉପରେ କାତ ଥାଳି ଘୋଡ଼ାଇଣ ଦେଲା ।
 ମିଠାଗନ୍ଧ ସମସ୍ତକୁ ଦେଲା ମହକାଇ
 ସମସ୍ତେ ସେ ବାସନାରେ ପଡ଼ିଲେ ଘୁମାଇ ।
 ସମସ୍ତ ନିଶାରେ ପାସ୍ ହୋଇଥିଲା ମୋର
 ଗଞ୍ଜାଇ କୋକେନ୍ ଗୁଲି ସରାପ ଆବର ।

ସେଥିଲାଗି ସେ ନିଶାରେ ନ ହେଲି ଅଚେତ
 ଦେଖିଲି ପାପୀ କୁଞ୍ଜିଆ ପୂରାଉଛି ହାତ ।
 ବହୁ ଟୋକା ଟୋକା ସେହିଠାରେ ବସିଥିଲେ
 ଲହୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟି ଗୋଟି କୁଞ୍ଜିଠାରୁ ନେଲେ
 କଂସେଇ କୁଞ୍ଜର କଥା ଏହିଠାରେ ଥାଉ
 ସୁରୁ ହେଲା ତହିଁ ଟୋକା ଟୋକୀଙ୍କର ଦାଉ ।
 ପୁରୁଷ ସିନା ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନାରୀଏ କିପରି
 ପାରନ୍ତି କଂସେଇ ବୃତ୍ତି ଆନନ୍ଦରେ କରି ?
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲତା, ଶାନ୍ତିଲତା, ବସନ୍ତକୁମାରୀ
 ପଟା ଉପରେ ଥୋଇଲେ ନେଇ ଚିତିକରି ।
 ଦୁଇଗୋଡ଼ ଦୁଇହାତ ପାପୁଲି ଉପରେ
 କଷ୍ଟମାନ ଫେଡ଼ିଦେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ।
 ଇହୁଦୀ ମାରିଲେ ଯେହ୍ନେ ପ୍ରଭୁ ଯାଶୁଶ୍ରୀଃ
 ତେସନେ ଟୋକା ଟୋକୀଏ ଦେଲେ ବହୁ କଷ୍ଟ ।
 ସୁରୁ ହେଲା ଆଉ ଏକ ଦୁଃଖର ଅଧ୍ୟାୟ
 ଆସିଲେ କଂସେଇ ଗୁରୁ ‘ଜନ’ ‘ଉପାଧ୍ୟାୟ’ ।
 ବତାଇ କହନ୍ତି ପିଲେ ଏହିପରି କାଟ,
 ଟୋକା ଟୋକୀଙ୍କର ହାତ ହୋଇଲା ଉଜାଟ ।
 କଇଁଟି ଚିମୁଟା ଧରି କଲେ କଂସ ବୃତ୍ତି
 ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଣ ମୁହିଁ ପକାଇଲି ମୂଟି ।
 ଟୋକୀତକ କାରୁଥାନ୍ତି ହୋଇ ହସହସ
 ଉପାଧ୍ୟାୟ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ‘ସାବାସ’ ‘ସାବାସ’ ।
 ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରୁଥାନ୍ତି ଯଦି ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ
 ଖୋଜି ନ ଆଶନ୍ତ ମଲାବେଙ୍ଗ ସେ କିମ୍ପାଇଁ ।
 ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜରେ ନିଜେ ମୁଁ ଦେଖିଛି
 ମଡ଼ କାଟିବାର ସବୁ ବିଧାନ ହୋଇଛି ।
 ମଣିଷଙ୍କ ଏତେ ବଡ଼ ସ୍ୱାର୍ଥପର କାମ
 ଭାବନ୍ତି ଆମ ପ୍ରାଣର ଟିକେ ନାହିଁ ଦାମ ।”

ସାରୁପତ୍ର ରୁମାଳରେ ପୋଛି ଆଖି ଲୁହ
 ରାଣୀ ବେଙ୍ଗୁଳୀ କୁହଇ ବନ୍ଦ କରି କୋହ ।
 “ଇଏତ ସାମାନ୍ୟ କଥା ଆଉ ଶୁଣ କିଛି
 ଟୋକା ବେଖାତିରି ଧାତା କିପରି ସହିଛି ।
 ତାଙ୍କର ଓ ମୋର ଦିନେ ହାତ୍ତା ଖାଇବାକୁ
 ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଗଲୁ ସତକକୁ ।
 କଲେଜ ଟୋକାଏ ଗଲା ଚଢ଼ି ଶୂନଗାତି
 ବେଖାତିରି ପଶେ ଗଲା ଡାକପରେ ମାତି
 ପାଟିଗଲେ ପ୍ରାଣନାଥ ଯେସନେ ପୋଟକା
 ଚାହିଁଥାଏ ମୁହିଁ ସେଠି ହୋଇଣ ତାଟକା ।
 କଲେଜ ଟୋକା ଯେତେକ ବଦମାସ ଖାଣି
 ଟୋକା ଦେଖିଲେ ଦିଅନ୍ତି ଶୂନ ଗାତି ଘଣ୍ଟି ।
 ମୋ ନାଥ ବେଳକୁ ଟୋକା ଘଣ୍ଟିକୁ ନ ଦେଲା
 ବେଖାତିରି ପଶେ ତାକୁ ପଟାଇଣ ଦେଲା !”
 ଆନ କହେ ବେଶୀ ହେଲା ମଣିଷଙ୍କ ଜାଳା
 ଇଏତ ପାଠୁଆ ଦେଖ ପଟିଆର କେଳା ।
 ସାପ ପୋଷି ଆମ ଭାଇଗଣେ ଦ୍ୟୁତି ବଳି
 ଆମକୁ ମାରି ଭରତି ତାଙ୍କ ଟଙ୍କା ଥଳି ।
 ଏତେ ଅବିଚାର ପଣ କେମନ୍ତେ ସହିବା
 କେ ଅଛି ଆମ୍ଭର ଯାଇଁ କା ଆଗେ କହିବା ।
 ଚାଲତ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଏବେ କରିବା ପ୍ରାର୍ଥନା
 ନିଶ୍ଚେ ପୂରାଇବେ ସେହୁ ଆମ୍ଭର କାମନା ।
 ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବେଙ୍ଗଙ୍କ କଟର କଟର
 ପାଟି ପଡ଼ିବ କି ସତେ ବଗିଚା ଭିତର ।
 ସେ ରତି ଇନ୍ଦ୍ରଦେବକୁ, ଦେଲା ଦୋହଲାଇ
 କହନ୍ତି ପହଞ୍ଚି ସେଠି ‘ବୋବାଅ କିମ୍ପାଇଁ’
 ନ ସହିବି କାହା ପରେ ଆନର ଚଢ଼ାଇ
 ଶୁଣ ଭାଙ୍ଗୁଅଛି ଏବେ ମଣିଷଙ୍କ ଗର୍ଭ ।

ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଲୋକେ ନିଷ୍ଠୁର ହୁଅନ୍ତି
 ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପଣରେ ଦୁମ୍ଭ ବଉଁଶ ମାରନ୍ତି ।
 ସେହିଜ୍ଞାନ ସେମାନଙ୍କ ପୂରାଇବ କାଳ
 ତୃତୀୟ ଯୁଦ୍ଧେ ଦେଖିବ ନୁହେଁ ବିକଳ ।
 ଜୀବାଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବୋୟାଜୀ କରିବେ
 ଏକ ଆରୋକ୍ତ ଉପରେ ନେଇ ବରଷିବେ ।
 ସେ ଜୀବାଶୁପଲ ଯିବେ ପୃଥିବୀରେ ଘୋଟି
 ମଣିଷ ବଉଁଶ ତକ ଦେବେ ଚାଟିତୁଟି ।
 କଲେଜ ଟୋକାଏ ପରା ଦେଇଛି ଚଢ଼ାଇ
 ବାଜକେ ବେଙ୍ଗୁଲୀ ସ୍ଥାମୀ କରିଣ ବଡ଼ାଇ ।
 ଶରୀର ଫଟାଇ ଦେଲା ଚଢ଼ାଇଣ ବକ୍ଷେ
 ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଫାରୁ ଟୋକାଙ୍କ କଟାକ୍ଷେ ।
 ତହଳ ବିକଳ ହେବେ ଟୋକାକୁ ଦେଖିଣ
 ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥିବେ ପାଠକୁ ଛାଡ଼ିଣ ।
 ପଟିଆ କେଳାଏ ପରା ଦେଇଛନ୍ତି ଦଣ୍ଡ
 ମୋଡୁ ମହତାବ ତାଙ୍କ କର୍ମନିଷ୍ଠ ମୁଣ୍ଡ ।
 ପଶିବ ପଟେଲି ଠେଙ୍ଗା ତାଙ୍କ ଘରେ ଘରେ
 ତକା ଛାଡ଼ିଥିବେ ଇଲୋ ମାଆଲୋ ବାପାରେ ।
 ଯେ ଯାହା ଘରକୁ ଏବେ ନିର୍ଭୟରେ ଯାଅ
 ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ନେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଥାଅ ।

□□□

(କୁଂକୁମ—୨ୟ ବର୍ଷ ୫ମ ସଂଖ୍ୟା ଫେବୃଆରି-ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୫୦)

କୁକୁର ବିଳାପ

ବାଦାମବାଡ଼ିରେ ଶୁଭେ କୁକୁର କୁହାଟ ।
ଲାଗିଛି ତାଙ୍କର ସଭା ଭରି ଘମାଘୋଟ ॥
ଜମା ହୋଇଛନ୍ତି ତହିଁ ବହୁ କୁତା କୁତି ।
ବାକୁଆ ଅବାକୁଆ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି ॥
କନିକା ରାଜାର ଏକ ତାହାଳ କୁକୁର ।
ସଭାପତି ଗାଦିରେ ବସିଛି ହୋଇ ଥର ॥
ତେପାନାକିଆ କୁକୁର ଏକ ତହିଁ ଥିଲା ।
ବକତୃତା ଦେବାପାଇଁ ମଞ୍ଚାକୁ ଉଠିଲା ॥
ବଡ଼ପାଟି କରି କଲା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତୁନି ।
ବୋଲେ “ଘର ବୁଡ଼ି ହେଲା ଆଶୁଆଣି ପାଣି ॥
ମଣିଷଙ୍କ ଦାଉ ଆଉ ସହି ନ ପାରିବା ।
କିପରି ହେଲେ ଏଥିକି ଉପାୟ ପାଞ୍ଚବା ॥
ଆମ ଜାତି ଭାଇ ନେଇ ମୁନିସିପାଲିଟି ।
ଯାହା କରୁଛି ଶୁଣିଲେ ଛାତି ଯିବ ପାଟି ॥
ବିନା ଦୋଷେ ରାସ୍ତା ଉପରରୁ ନିଏ ବାନ୍ଧି ।
ଖାଉଡେ ଭାଇଙ୍କୁ ରଖେ ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟେ ରୁନ୍ଧି ॥
ମଶାଣି ପାଖରେ କାଢେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ।
ନାକବାଟେ ଦିଏ ଝିଗିନିଆ ପିଟକାରି ॥
ବିଷର ଛାଳାରେ ହୁଏ ବାଡେଇ କଟାତି ।
ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ତାର ଯାଏ ଉଡ଼ି ॥
ଆମ ବଉଁଶେ କାହାକୁ ରୋଗ ହୋଇଥିଲା ।
ଜଳାନ୍ତକ ବେମାରିରେ ପାଗଳ ସେ ହେଲା ॥
ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ାରେ ଦେଲା କାହାକୁ କାମୁଡ଼ି ।
ସେଥିପାଇଁ ଆମ ବଂଶ ମୁଣ୍ଡ ଯିବ ଉଡ଼ି ॥

ଜଣକର ଭୁଲ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମରିବା ।
 ମଣିଷଙ୍କ ନିଶାପ ଏ ବାହାବା ବାହାବା ॥
 ପାଗଳା ମଣିଷ ଯଦି ମଣିଷ ମାରଇ ।
 ପାଗଳା ବୋଲି ପାଶୀରୁ ଛାଡ଼ ପାଇଥାଇ ॥
 ଆମ ବେଳକୁ ପଡ଼ଇ ଓଲଟି ଆଇନ ।
 ପାଗଳା ସହ ଭଲଙ୍କ ନିଆ ହୁଏ ପ୍ରାଣ ॥
 ରୋଗ ବଢ଼ିଯିବା ଭୟେ ଯଦି ଦ୍ୟୁତି ମାରି ।
 ନିଜବେଳକୁ କିଆଁସେ ଦିଅନ୍ତି ପାସୋରି ?
 ମୋହ, ଗରମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗୀ ଗଣ ।
 ସମାଜେ ରହିତ ରୋଗ କରନ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧନ ॥
 ମରା ନ ହୋଇ ସେମାନେ ପାଆନ୍ତି ଚିକିତ୍ସା ।
 ଜଣେ ରୋଗୀପାଇଁ ଆମ ବଂଶ ହୋଇ ପୋଛା ॥
 ରାଜନୈତିକ ପାଗଳା ଯେତେକ ତାଙ୍କଠି ।
 ଯାହାଙ୍କ ପାଇଁ ମରନ୍ତି ଲୋକ କୋଟି କୋଟି ।
 ତଥାପି ତ ପ୍ରଶଂସାରେ ପୃଥୀ ଯାଏ ପୁରି ।
 ଆମରି ବେଳକୁ ଝିଗିନିଆ ପିଟକାରି ॥”
 ଭୁକି ଭୁକି ବସି ପଡ଼ିଲାକୁ ସେ କୁକୁର ।
 ଲେଙ୍କେଡ଼ି କୁକୁରୀ ଏକ ଉଠେ ଖରତର ॥
 “ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ଶୁଣ ବୋଲେ ସେହି କୁଟି ।
 ଖାମିଦ ଅଟଇ ମୋର ବାନାୟାର ପତି ॥
 ଦିନେ ରାତିରେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଥିଲେ ଶୋଇ ।
 ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିରେ ଦେଉଥାନ୍ତି ଦାଣ୍ଡଟା କମ୍ପାଇ ॥
 ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁଲି ଆଉ କେ ନାହିଁ ପାଖରେ ।
 ଜଗିବା ପାଇଁ ଶୋଇଲି ମୁଣ୍ଡର ପାଖରେ ॥
 ଖୁଦ୍ରଖାତ ଶବଦ ଶୁଭିଲା କିଛି ପର ।
 ଚମକି ଦେଖୁଲି ଚୋର ଖୋଲଇ ଦୁଆର ॥
 ଉଠାଇବା ପାଇଁ କଲି ଭ୍ୟାଉ ଭ୍ୟାଉ ପାଟି ।
 ପଳାଇଲା ଚୋର ସେଠୁ ହୋଇ ଛାଟି ପିଟି ॥

ଧତ ପତ ହୋଇପଡି ନିଦରୁ ଉଠିଲେ ।
 ଶୂନ୍ୟଗାନ ଦେଖୁ ଏକ ବୋଲୁଥୁ ଧଇଲେ ॥
 ଭାଙ୍ଗିଲୁ ମୋ ନିଦ କହି ଦେଲେ ସେଟା ଫିଙ୍ଗି ।
 ବୋଲୁଥୁ ମାତରେ ମୋର ଗୋଡ ଗଲା ଭାଙ୍ଗି ॥
 ମଣିଷର ଉପକାର ପାଇଁ ଟେକା କଲି ।
 ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ଏହି ଦଶାକୁ ଭୋଗିଲି ॥
 ବେଇମାନ ମଣିଷଙ୍କ ପାଖେ ନ ରହିବା ।
 ଥାଉ ତାଙ୍କ ଧନ, ତୋର ହାତେ ଯାଉ ଅବା ॥”
 ବସି ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ କୁଡି ଗାଉଁ ଗାଉଁ ହୋଇ ।
 ବାବୁ କୁକୁରଟା ତହୁଁ ଗର୍ଜଣ କହଇ ॥
 “ପପିର ମୋହର ଦିନେ ଲାଗିଥିଲା କଲି ।
 କାମୁଡ଼ା କାମୁଡି ହୋଇ ଛାଡ଼ିଲୁ ବୋବାଳି ॥
 ମୂରୁଖ ମଣିଷଟାଏ କାହିଁ ବସିଥିଲା ।
 ବିରିପିଟା ଠେଙ୍ଗା ଧରି ଦଉଡି ଆସିଲା ॥
 ଦୁଇଟାରେ କଲି ଭ୍ୟାଉ କିମ୍ପା ପାଟି କର ।
 ବୋଲି ସେ ଠେଙ୍ଗାରେ ଦେଲା ଦିକ୍ଷଣେ ପାହାର ॥
 ନିର୍ଲଜ୍ଜ ମଣିଷ ଗଲା ଭଦର ପାଲଟି ।
 ଚାଲୁଣି ଦେଖିଲା ପରି ଛୁଞ୍ଚିର କଣାଟି ॥
 ଅକାରଣେ ସେହୁ କଲି କରନ୍ତି କି ନାହିଁ ।
 ନେତାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଜଣା ପଡିବଇଁ ॥
 କଂଗ୍ରେସିଆ, ପରୁଆର୍ଡ଼ବୁକ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ
 ରାତିକାଳ ତିମୋକ୍ରାଟିକ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ॥
 ସମସ୍ତେ ତ ଲୋକହିତ ପାଇଁ ଦ୍ୟନ୍ତି ରତି ।
 ତେବେ କିଆଁ ନିଜ ମଧ୍ୟେ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡି ॥”
 ଜମା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ତହିଁ ଯେତେ ଶ୍ଵାନ ।
 କମ୍ପାଇଣ ଦେଲେ ଗୋଡ଼ ତାଳିରେ ଗଗନ ॥
 ତାହାଳ କୁକୁର ଯେହୁ ସଭାପତି ଥିଲା ।
 ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟା ଟେକି ସେହୁ ଗମ୍ଭୀରେ କହିଲା ॥

“ବଡ଼ ଅଳାକୁଳ ଏହି ମଣିଷେ ଅଟନ୍ତି ।
 ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ନିଜକୁ କହନ୍ତି ॥
 ବେଇମାନ ନାହିଁ ଆମ ଜାତି ଜାତକରେ ।
 କିନ୍ତୁ ତା ପୁରିଛି ମଣିଷଙ୍କ ଘରେ ଘରେ ॥
 ବାପଠାରୁ ପୁଅ କରେ ବେଶୀ ବେଇମାନି ।
 ବେଶୀ ଯେ ଠକି ପାରିଲା ବୋଲାଏ ସେ ଜ୍ଞାନୀ ॥
 ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଦିଏ ଭାଇକୁ ତ ଭାଇ ।
 ନେତା ସାଜେ ଲୋକ ନିଜ ଲୋକକୁ ମରାଇ ॥
 ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା କରହେ ବିଚାର ।
 ଆମଠୁଁ ଲୋକେ ଅଟନ୍ତି କେତେ ହୀନତର ॥
 ଜନନୀଙ୍କ ଦିହେ ଆମେ ନଳଗାଉ ଟିପ ।
 ଶୁଣ ଶୁଣ କହୁଛି ମୁଁ ମଣିଷ ବହୁପ ॥
 ହିନ୍ଦୁ ପଠାଣ ଦଙ୍ଗା କଲିକତା ଠାରେ ।
 ହେଲାବେଳେ ଶୁଣିଥବ କିଛି ତ କାନରେ ॥
 ଯେ ସ୍ତନ୍ନ କ୍ଷୀର ପିଇଣ ଲଭିଥିଲେ ବଳ ।
 ସେଇ ବଳେ କାଟିଛନ୍ତି ସେ ସ୍ତନ ଯୁଗଳ ॥
 ଏଡେ ପାପ କର୍ମ ଦେଖୁ ଭଲା ତ କହିଲ ।
 ଆମଠୁଁ ମଣିଷମାନେ କେଉଁ ଗୁଣେ ଭଲ ॥
 ମାତି ମକଟି କରେ ଖୁସି ଯାହା ତାର ।
 ମଣିଷ ସରବେ ଏକ ଏକ ହିଟଲର ॥
 ମଣିଷକୁ ବଳରେ ତ ନ ପାରିବା ଜିଣି ।
 ଆରତେ ଡାକିବା ସାହାହେବେ କମ୍ପୁପାଣି ॥”
 ମଶାଣିଚଣ୍ଡିଆ ଏକ କୁକୁର ଉଠିଲା ।
 ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶୀ ବୋଲି ତାର ବହୁ ଖ୍ୟାତି ଥିଲା ॥
 କ୍ରୋଧେ କହେ “ନ ସହିବି ଜାତିର କଷଣ ।
 ଦେଉଅଛି ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଘେନ ଦୁଷ୍ଟଗଣ ॥
 ସବୁଠାରେ ଲାଗୁ ଦୁମ୍ଭ କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ହୋଇ ମରୁଥାଅ ଗତି ॥

ପିତାପିତା ହୁଅନ୍ତୁ କରଣ ଖଣ୍ଡାୟତ ।
 ଗୋଲାମି ପାଇଁ ଖୋଳହେ ପରସ୍ପର ଗାତ ॥
 ସମ୍ବଲପୁରୀ କଟକୀ ହୁଅ ବୁଝାବୁଝି ।
 ବୁଲାଇ ଖଣ୍ଡା ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶୀ ॥
 ବିହାରୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ତେଲଗୁ ।
 ସରିଯାଉ ତୁମ୍ଭ ଦିନ ସୀମା ଜଗୁ ଜଗୁ ॥
 ଉଠ ଉଠ ପୁଞ୍ଜିପତି ଉଠ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ।
 ଶୀଘ୍ର ହେଉ ଆମେରିକା ରୁଷିଆର ଭେଟ ॥
 ହଣାହଣି ଲାଗୁ ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରେ ।
 ଦୟାଶୀତି ଲୁହ ହିମାଳୟର ଗୁହାରେ ॥
 ଅଭିଶାପ ମୋର କେତେ ଅନ୍ୟଥା ନୋହିବ ।
 ଆମର ସହାୟ ହୁଅ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ ॥''
 ସଭାର ଶେଷରେ ଉଠେ ମସ୍ତକତ ରୋଳ ।
 ଆନନ୍ଦରେ ଏକ ବାର ହରି ହରି ବୋଲ ॥

(କୁକୁମ—୧ମ ବର୍ଷ ୧୨ଶ ସଂଖ୍ୟା, ସେପ୍ଟେମ୍ବର-୧୯୪୯)

ବିରାଡ଼ି ବିଳାପ

ଗାଲି ସୁଲ ହସେଲରୁ ଧରି ବସ୍ତା ଏକ
ବୁଢ଼ୀ ତାକରାଣୀ ଯାଏ ଟେକି ଦେଇ ନାକ ।
ବସ୍ତାର ଭିତରେ ଶୁଭେ ମିଆଁ ମିଆଁ
କେତେବେଳେ ପେଁଁ ପେଁଁ ଗାଉଁ ଗାଉଁ ।
ଓଠକୁ କାମୁଡ଼ି ବୁଢ଼ୀ ମନେ ବହି ରୋଷ
କହେ ରେ ବିରାଡ଼ିତିକ ହୁଅ ଅନ୍ଧେଇଷ ।
ଯୋଗଣିଖିଆରେ ତମ ଘରେ ବାଡ଼ି ପଶୁ
ତମ ବଉଁଶକୁ ଯମ ଦ୍ଵାର ସପା ଦିଶୁ ।
ଅଣନିଶ୍ଵାସୀ ହୋଇଣ ବିରାଡ଼ି ସକଳ
ଆରତେ ଡାକନ୍ତି ରକ୍ଷା କର ଆଦିମୂଳ ।
ଅଖାରେ ପୁରାଇ ନିଏ ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୁଣୀ
ମିସି ଦାସକ ଆଜ୍ଞାରେ ଦେବ କଳାପାଣି ।
ମାଛ ହାଟର ଗୋଟିଏ ସଇକାର ଭୁଆ
ଏ ଆକୁଳ ଡାକ ଶୁଣି ହୋଇଲା ଭକୁଆ ।
ଛଟକି, ଛେଉଟି, ଶଙ୍ଖୀ ବିରାଡ଼ିକୁ ଡାକି
କହେ ଚାଲ ବୁଢ଼ୀ ପଛେ ଯିବା ଛକି ଛକି ।
ନିରୋଳା ରାସ୍ତା ଦେଖୁଣ ତାକୁ ପକଡ଼ିବା
ଭୁଲମ କରଣ ଭାଇମାନକୁ କାଢ଼ିବା ।
କିଛି ବାଟ ପରେ ଜାଗା ହେଲା ନିହାତିଆ
ବୁଢ଼ୀ ଉପରକୁ ଭୁଆ ମାରିଲାକ ଡିଆଁ ।
ପିତାରେ ଲଟକି ଦେଲା ପୁକାଏ କାମଡ଼ି
ଇଲୋମା କହି ବୁଢ଼ୀ ପଡ଼ିଲା କଟାଡ଼ି ।
ହାତରୁ ଖସିଣ ଗଲା ସେହି ବସ୍ତା ଗୋଟି
ଛେଉଟି, ଛଟକି ଦେଲେ ବସ୍ତା ଭୋର କାଟି ।

କଏଦୀ ବିରାଡ଼ିତକ ହୋଇ ଦରମରା
 ବସ୍ତା ମଧୁ ବାହାରନ୍ତି ହୋଇଣ ଘାବରା ।
 ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହୁ ଝାଳ ବହେ ଗମ ଗମ
 ଖୋଲା ହାତ୍ତା ବାଜିବାରୁ ହୋଇଲେ ସାଞ୍ଜମ ।
 ଲଙ୍ଗଳା ମୁକୁଳା ହୋଇ ବୁଡ଼ି ପଳାଇଲା
 ପୁଷିକ ବିଜୟ ସଭା ସେଇଠି ବସିଲା ।
 ବିକଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖୁ ପୁଛେ ଭୁଆ କାନ୍ଦି
 କହ ଭାଇ ଭଉଣୀଏ କିମ୍ପା ହେଲ ବନ୍ଦୀ ।
 କାଳୀ ବିରାଡ଼ିଏ ଚାଟି ହୋଇ ପୁଣ ପୁଣ
 କହେ ପହିଲେ ମୋହର କଥାଟିକୁ ଶୁଣ ।
 ହଞ୍ଜେଲରେ ବେଙ୍ଗଦେଇ ବସିଥିଲେ ଖାଇ
 ମାଛ ଝୋଳ ଦେଉଥାଏ ଦିଗ ମହକାଇ ।
 ଧରି ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ମାଛ ପାଟି କଲେ ମେଲା
 ଶୂନ୍ୟରୁ ଝାମ୍ପିଲି ତାଙ୍କ ହାତୁଁ ଖସି ଗଲା ।
 କ୍ରୋଧେ ଗରଗର ହୋଇ ବେଙ୍ଗଦି ରହିଲେ
 ଅଟକଳ ଦେଖୁ ଦିନେ ଧରି ପକାଇଲେ ।
 ବସ୍ତାଟାରେ ପୂରାଇଣ ଦେଲେ ଜାଣି ଜାଣି
 ମିସିଦାସେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଦିଅ କଳାପାଣି ।
 ଏତେ ଟିକେ ଦୋଷ ପାଇଁ ଏତେବଡ଼ ଦଣ୍ଡ
 ଖରାପ ହେଲାଣି ଏବେ ମଣିଷଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ।
 ସତେ ଅବା ଝମ୍ପାଝମ୍ପି ତାଙ୍କୁ ଆସେ ନାହିଁ
 ତାଙ୍କ ଗୋଇ ଖୋଳି ଦେଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବଇଁ ।
 ଦେଖୁତ ତ ବ୍ରିଟିଶୁଁ ଆଣିବାର ବେଳେ
 କଂଗ୍ରେସ ହାତରୁ ଜିନ୍ଦା ଝାମ୍ପିନେଲା ପୁଲେ ।
 ପଟେଲପୁ ନେଇ ମହତାବ ଧରିଥିଲା
 ଅତାନକେ ରାଜେନ୍ଦର କୁଆଡୁ ଅଇଲା ।
 ମହତାବ ହାତୁ ଶୂନ୍ୟ ନେଇଗଲା ଝାମ୍ପି
 ସର୍ବେ ହେଲେ ତୁନି ଭୂଇଁ ବିଦାରିଣ ରାମ୍ପି ।

ଜିନା ହେଲା ଲାଟ ଇଏ ବିହାରର ମଣି
 ଆମରି ବେଳକୁ ଆଜ୍ଞାହୁଏ କଳାପାଣି ।
 ସହି ନପାରିବ ଏତେ ଅନ୍ୟାୟ ଦଇବ
 ଅଲବତ ଦେବ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ପରାଭବ ।
 କହି କହି ତୋଟି ତାର ଯହୁଁ ପଡ଼ିଗଲା
 ଛଉକି ବିରାଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଣ କହିଲା ।
 ହଷ୍ଟେଲରେ ହେମଲତା ଯେ ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି
 ସକାଳରୁ ଉଠି ସେହୁ ପାଉଁଶ ଘଷନ୍ତି ।
 ଡାଲାଏ ପାଉଁଶ ତାଙ୍କ ଖଟତଳେ ଥାଏ
 ସେହିଥିରେ ଦାନ୍ତଘଷା କାମ ଚଳିଯାଏ ।
 ଥରେ ତାଙ୍କ ବିଛଣାରେ ମୁହଁ ଶୋଇଥିଲି
 ଦୁଇ ମାତିବାରୁ ରାତି ଅଧରେ ଉଠିଲି ।
 ତଳକୁ ଡେଇଁ ଦେଖିଲି ପାଉଁଶର ଡାଲା
 ଗାତ ଖୋଳିବାରୁ ତହିଁ ଦୁଇ ସଫା ହେଲା ।
 ପାଉଁଶ ଆଡେଇ ଦେଇ ମଳ ଘୋଡ଼ାଇଲି
 ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ପୁଣି ଶେଯରେ ଶୋଇଲି ।
 ଅନ୍ଧାରୁଆ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ହେମଦି ଉଠିଲେ
 ମଳମିଶା ପାଉଁଶକୁ ଦାନ୍ତରେ ଘଷିଲେ ।
 ଅ-ଅ-ଅ ହୋଇ ଝଲକାଏ ବାନ୍ତି କଲେ
 ରାଗେ ଯାଇଁ ମୋର ବେଳ ମୂଳରୁ ଧଇଲେ ।
 ମିସି ଦାସଙ୍କ ପାଖରେ ହୋଇଲା ବିଚାର
 କହନ୍ତି ସେ ଆଲୋ ପୁଷି ଶୁଣ ମୋର ଗିର ।
 ଭଲ ଜିନିଷ ଭିତରେ କିଆଁ ତୁ ହଗିଲୁ
 ଯଦିବା ହଗିଲୁ ତେବେ କିଆଁ ଘୋଡ଼ାଇଲୁ ?
 ଏତେ ହୀନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ କେବେ ନାହିଁ ଶୁଣି
 ଆଜ୍ଞା ଦେଲି ଦିଆଯିବ ତୋତେ କଳାପାଣି ।
 ଖାଇବା ଦରବେ ପରା ଗୁହଠାରୁ ବଳି
 ଖରାପ ଜିନିଷ ଦ୍ୟନ୍ତି ବେପାରୀଏ ଗୋଳି ।

ପାଉଁଶିକି ସେଥିପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର କଳାପାଣି
 ଆମକୁ ଦେଖି ଲୋକେ ସବୁ ଜାଣିଶୁଣି ।
 ବସି ପଡ଼ି ସେହି ପୁଷି ହେଲା ଚାଟିଚୁଟି
 ଆନ ଉଠେ ନିଶ ଟେକି ଆଖକୁ ତରାଟି ।
 ଶୁଣ ଶୁଣ ମୋର କଥା ହେ ଭାଇ ଭଉଣୀ
 ଯେଉଁ ଦୋଷେ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି କଳାପାଣି ।
 ସୁଲେଖା ସୁରେଖା ଆଉ ସବିତା ଆରତି
 ଆରାମରେ ଶୋଇଥିଲେ ଦିନେ ଏକ ରାତି ।
 ଖଟତଳେ ମୁହଁ ଥିଲି ମୋ ଛୁଆକୁ ଧରି
 ଦେଖୁଲି ତୁଆଏ ଆସେ ହୋଇ ଥିରି ଥିରି ।
 ଛୁଆଙ୍କ ଉପରେ ମୁହଁ କଲି ବଡ଼ ପାଟି
 ନିଶକୁ ଫୁଲାଇ ତୁଆ ଦେଲା ବି କୁହାଟି ।
 ଆମର ରତିରେ କମିଗଲା ସେହି କୋଠା
 ଧଇଲେ ଦିବିଏ ଉଠି ଛାଣ୍ଡଣୀର ମୁଠା ।
 ମାତ ଦେଇ କଲେ ପାଟି ଖାଇଲେ ହାଉଲି
 ସେହି ପାଟି ଗଲା ଆମ ପାଟିଠାରୁ ବଳି ।
 ମିସି ଦାସ ଆସି ସେହିଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ
 ଭାଙ୍ଗି ଆମର ସୁଖ ସ୍ବପ୍ନ ଏ ବୋଇଲେ ।
 ଲଜେଇଠୁ ବଳି ଇଏ କରୁଥାନ୍ତି ପାଟି
 ଯାକର ପାଟିରେ ଆମ କାନ ଯାଏ ପାଟି ।
 ଧରିବ ଅନିଦ୍ରା ରୋଗ ଯାକ ପାଟି ଶୁଣି
 କାଲି ସକାଳରେ ଦିଅ ଯାକୁ କଳାପାଣି ।
 ଦିବିମାନଙ୍କ କିଲାସେ ଦେଖିବଟି ଯାଇଁ
 ସେମାନଙ୍କୁ ପାଟିକରି ଆସଇ କି ନାହିଁ ।
 ଦୁଇଟାରେ ଘାଉ ଘାଉ ନ ଥାଏ ଲଜାଇ
 କିଏବା ଟିଲାଉ ଥାଏ ନିଠାଇ ନିଠାଇ ।
 ତେହୁଲି ଭରିଣ ମୁଖେ କେ ମାରେ ଟାକରା
 ମାସିମାଙ୍କ କାନ ହୁଏ ତହିଁରେ ବଧୂରା ।
 ଆହୁରିବି ଦେଖ ଭୋଟ ଲଜେଇର ବେଳେ
 ନେତାଙ୍କ କୁହାଟ ପୁରେ ଗଗନ ମଣ୍ଡଳେ ।

ତୁଛା ପାଟିଟାରେ ଚାରିଦିଗକୁ କମ୍ପାନ୍ତି
 ସେଥିପାଇଁ କେହୁ କେବେ କଳାପାଣି ଯାନ୍ତି ?
 ଆଉ ଦଳେ ଲୋକଛନ୍ତି ନାମ ସମ୍ପାଦକ
 ଯାହାଙ୍କ ପାଟିରେ ହୁଏ ପୃଥା ଧକ ଧକ ।
 ଏମାନେ ତ ପାଟି କରି ପାନ୍ତି ବହୁ ପୂଜା
 ଆମରି ବେଳକୁ ଅଖା ପଟ ହୁଏ ଖୋଜା ।
 ନିଶକୁ ଫୁଲାଇ ଉଠି କ୍ରୋଧେ କହେ ଭୁଆ
 ମଣିଷ ମାତ୍ରକେ ହୋଇ ଗଲେଣି ମଦୁଆ ।
 କରିବା କାମର ନିଶ୍ଚେ ଭୋଗିବେ ସେ ଫଳ
 ଦେଖିବ ଆଖିରେ ତୁମ୍ଭେ ନ ହୁଅ ବିକଳ ।
 ଝୁମା ଝୁମି ପାଇଁ ଦେଇଛନ୍ତି କଳାପାଣି
 ସେହି ଝୁମା ଝୁମି ପାଇଁ ହେବେ ହଣାହଣି ।
 କଳାବଜାରୀ ଝାମ୍ପିବେ ଖାଉଟିଙ୍କ ଟଙ୍କା
 ଟ୍ୟାକ୍ସ କର୍ମଚାରୀ ଦେଖୁ ଉପୁଜିବ ଶଙ୍କା ।
 ଲୋକଙ୍କ ଚାକରେ ଝାମ୍ପିନେବେ ବହୁ ଟି.ଏ.
 କରଦାତା ନ ଜାଣିବେ ଝାମ୍ପି ନେଲା କିଏ ।
 କଣ୍ଢେସଠୁଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ତାଠୁଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ
 ଝୁମାଝୁମି କରି ଦେବେ ଲୋକେ ବହୁ କଷ୍ଟ ।
 କିଛି ଦିନ ପରେ ଭୋଟ ଲଢେଇ ହୋଇବ
 ଥୟଧର ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିବ ।
 ଶାସନର କଳ ପାଇଁ ହେବେ ଝୁମାଝୁମି
 ପରସ୍ପର ଗୋଇ ଖୋଲି ହେବେ ଶମ୍ପାଶମ୍ପି ।
 ତୁଛା ପାଟି କରି ଲଗାଇବେ ଟଣାଭିତା
 ସେହି ପାଟିରେ ଖସିବ କାନରୁ ଧତତା ।
 କେବେହେଁ ଏ ମୋର କଥା ନ ହୋଇବ ଆନ
 ଯଦିବା ହୋଇବ ମୋର କାଟିଦେବ କାନ ।
 ସହସା ମୁଷା ଗଲା ସେ ବାଟେ ପଳାଇ
 ସଭା ଭାଙ୍ଗି ସର୍ବେ ଗଲେ ତା ପଛେ ଗୋଡାଇ ।

□□□

(କୁଂକୁମ—୨ୟ ବର୍ଷ ୨ୟ ସଂଖ୍ୟା ନଭେମ୍ବର-୧୯୪୯)

ମାଛ ବିଳାପ

ଚାଉନ ହଲ୍ଲ ନିକଟେ ଯେ ବଡ଼ ପୋଖରୀ
ନାନା ପ୍ରକାର ମାଛରେ ରହିଅଛି ପୂରି ।
ନାନା ଜାତି ମାଛମାନେ ହୋନ୍ତି ଫକଫକ
ବସିଅଛି ମହାସଭା ପ୍ରଥମ ବୈଠକ ।
ମହଣିଆ ରୋହି ହୋଇଅଛି ସଭାପତି
ବୀର ଭାକୁଡ଼ ଦୁଇ ଧରିଛନ୍ତି ଛତି ।
ମିରିକାଳିମାନେ ଶାନ୍ତି ରଖନ୍ତି ସଭାର
ଶ୍ରୋତା ସଭାରେ ଅଛନ୍ତି ତିରିଶ ହଜାର ।
ମାଛ ଯୁବତୀ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧୁ
ତାଙ୍କ ଫରୁଆତ ପଣ କେ ପାରିବ ରୋଧୁ ।
ରେଭେନ୍ଦ୍ରା ମାଛ ସ୍କୁଲରୁ ଛନ୍ତି ବହୁ ଛାତ୍ରୀ
ଇଛନ୍ତି ବକ୍ସତା ଦେଇ ବନିବାକୁ ନେତ୍ରୀ ।
ଚଳନ୍ତି ଦୋକାନ ଛନ୍ତି ଏକଇ ବାଳିଆ
ଥାଲିରେ ଭରିଣ ବିକେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଜିଆ ।
ହଜାରେ ହଜାରେ ଜଳା ଆଉ ମହୁରାତି
ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗୋଲ କରି କାନ ଦ୍ୟନ୍ତି ତାତି ।
ପ୍ରଥମରେ ସୁରୁହେଲା ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ
ମିସ୍ ତେଜା ବୋଲି କଲେ ସଭିକୁ ମୋହିତ ।
ଗୀତ ଶେଷେ ବାହାବାହା ପଡିଲା ଉଛୁଳି
ଲାଞ୍ଜେ ଲାଞ୍ଜ ପିଟି ସର୍ବେ ଦେଲେ ଲାଞ୍ଜତାଳି ।
ତାଳି ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଇଲିଶି ଉଠିଲା
ମାଛକ୍ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଣ କହିଲା ।
“ମାନ୍ୟବର ସଭାପତି ହେ ଭାଇ ଭଉଣୀ
ସଭାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିଛି ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ ଜାଣି ।

ଘୋଟିଲାଣି ଦେଖ ଆମ ଜାତିର ଉପର
 ମଣିଷ ରୂପୀ ପ୍ରଳୟ ମହା ଅନ୍ଧକାର ।
 ନଈ ନାଳ ବନ୍ଧ ଟୁବ ହସ୍ତ ଓ ସାଗର
 ସବୁଠି ମଣିଷ ଦାଉ ଅମ୍ଭରି ଉପର ।
 ଦୁଃଖର ସୁଆଦ ପାଇଁ ଏ ମଣିଷ ଜାତି
 ମାରୁଅଛି ଅଗଣିତ ମାଛ ଦିନ ରାତି ।
 ଭେଲିନି କେତେ କି ଯନ୍ତ୍ର ମାରିବାକୁ ପରା
 ଜାଲ ପୋକୁହ ଖଇଁଟି ବଜାଉ ମୁଗୁରା ।
 ସବୁଠୁ ଖରାପ ଅଟେ ସେ କେଉଟ ଜାତି
 ଖାଲି ମାଛ ମାରିବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ।
 କରିନାହୁଁ କିଛି ହେଲେ ମଣିଷଙ୍କ ଦୋଷ
 ତଥାପି ମୃତ୍ତେ କରନ୍ତି ଆତ୍ମ ବଂଶ ନାଶ ।
 ସେଥିପାଇଁ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଯୋତସ୍ତ ଦସ୍ତର
 ଧର୍ମ ଭୟ ତାଙ୍କ ମନୁ ଗଲାଣି ପାସୋର ।
 କିଛି ଦିନ ତଳେ ମୁହଁ ସମାଜେ ପଡ଼ିଛି
 ବଙ୍ଗ ଉଡ଼ୁଙ୍କ ମିଳିତ ଯୋଜନା ହୋଇଛି ।
 ବିଦେଶରୁ କିଣା ହେବ ବଡ଼ ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା
 ଗଭୀର ସମୁଦ୍ରେ ଆମ ଘର ହେବ ଭଙ୍ଗା ।
 ଜଳ ଧଳ ଆକାଶକୁ ଜୟ କଲା ନର
 ଜୀବହାନ କରିବାକୁ କରିଛି ବିଚାର ।
 ସବୁଠାରେ ପ୍ରାଣୀ ମୂଳ କରିବ ଉତ୍ସାହ
 ବୋଲାଇବ ଆପଣାକୁ ବିଶ୍ୱରେ ସମ୍ରାଟ ।
 ପ୍ରଜାହାନ ରାଜା କିଏ କେଉଁଠି ଶୁଣିଛି
 ରକ୍ଷା କର ହେ ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ଶିରିବସ୍ତି ।
 ନିଜ ବେଳକୁ ମଣିଷ କେତେ ହୁସିଆର
 ଭାବେନି ସବୁରି ଆତ୍ମା ଏକଜ ପ୍ରକାର ।
 ନିଜ ମଧ୍ୟେ ହଣାହଣି ନିରୋଧିବା ପାଇଁ
 ଇଉଏନୋ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଆମେରିକା ଠାଇଁ ।
 ଆମରି ବେଳକୁ ସବୁ ଯାଅଇ ପାସୋର
 ହି, ହି ମଣିଷ ଗୁଡ଼ା କେତେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ।''

ବସନ୍ତେ ସେ ଉଠେ ଏକ ଛ ସେରି ଭାକୁତ
 ମାଲକ ପାଖକୁ ଯାଏ କାତେ ବହୁ ତୋଡ ।
 ପାଣିକୁ ଦି ଭାଗ କରି କହଇ ବଚନ
 “ଶୁଣ ସଭାପତି ଆଉ ଭଦ୍ର ଭଦ୍ରାଗଣ ।
 ମଣିଷ ପାଲଟିଲେଣି ଏତିକି ଅସନା
 ଶୁଣ ତାଙ୍କର କଂସେଇ ବୃତ୍ତିର ନମୁନା ।
 ବଢିଲା ନଇରୁ ମୂଢେ ଯାଆଁଳ ଛାଣନ୍ତି
 ପୋଖରୀ ଗଡିଆ ପାଣି ଭିତରେ ଛାଡନ୍ତି ।
 ଖୁଆଇ ପିଆଇ କେତେ ଯତନ କରନ୍ତି
 ପୁଅ ଝିଅ ପରି ବଡେ ଆଦରେ ବଢାନ୍ତି ।
 ଦୁଷ୍ଟଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଶୁଭଦିନ
 ଆଗ୍ରହେ ନିଅନ୍ତି ଆମ ଜାତିର ଜୀବନ ।
 ସବୁ ସ୍ନେହପ୍ରୀତି ଭୁଲି ଜାଲରେ ବଧନ୍ତି
 ମୁହଁ ଆଡକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ନ ଚାହାନ୍ତି ।
 ଶାସ୍ତ୍ର କହେ ବିଷଗଛ ଯଦି ଥିବ ରୋଇ
 ଆପଣା ହାତେ ଛେଦିବା କେବେ ନ ଯୋଗାଇ ।
 ମୂଢ଼ଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର କଥା ଗଲାଣି ପାସୋର
 ବେଳୁ ବେଳ ବେଶୀ ପାପେ ହୋଇ ଚତପର ।
 ଚିଲିକା ରାଜ୍ୟକୁ ମୂଢେ କରିଲେଣି ଶୂନ୍ୟ
 ବିଚାରନ୍ତି ଏବେ ସେଠି ଛାଡିବେ ବିହନ ।
 ସାଗର ମହାସାଗର ପକାଇବେ ପୋଛି
 ତଥାପି ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭେ ନ ଅଣ୍ଟିବ କିଛି ।
 ସମସ୍ତ ବରୁଣପୁର ଏବେ ରାଜ୍ୟ ତାର
 କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବା ଏଠି କରନ୍ତି ବିଚାର ।”
 ନାକପୋତିଆ ଅଣ୍ଟିରା ରୋହିଁ ଉଠିଲା,
 ମାଲକି ପାଖକୁ ଯାଇ କ୍ରୋଧରେ କହିଲା ।
 “ପାପିଷ୍ଠ ଲୋକଙ୍କ ନାହିଁ ଟିକେ ବି ବିଚାର
 ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଜି ମୁହଁ ଅଟେ ମୃତଦାର ।

ଆମର ସିଏ ଓ ମୁହିଁ ଦିନେ ଖରାବେଳେ
 ହାଲୁକା ମନରେ ବୁଲୁଥିଲୁ ଏହି ଜଳେ ।
 ମୋ ପ୍ରିୟା ଦେଖିଲେ ଏକ ପାଉଁରୁଟି ଗୋଲି
 ପାଣି ଉପରୁ ଡୋରରେ ରହିଥିଲା ଝୁଲି ।
 ଚରେଇରେ ମହକୁଣା ଥିଲା ସେହି ସ୍ଥଳୀ
 ଲୋଭରେ ମୋ ପ୍ରିୟା ଦେଲେ ସେ ଥୋପକୁ ଗିଳି ।
 କେଜାଣେ କଣ୍ଟାଏ ଥିଲା ଥୋପର ଭିତରେ
 ଦୁଷ୍ଟେକ ମାଇଲା ଖାଞ୍ଚ ରହିଣ ଉପରେ ।
 ଉପର ଥୋଡ଼ରେ ଗଲା କଣ୍ଟା ଏକ ଗଳି
 ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଖାଇଲି ହାଉଲି ।
 ଖଡ଼ା ଧରି ସେହି ଦୁଷ୍ଟ କେତେ ଖେଳାଇଲା
 ପ୍ରାଣ ମୂର୍ଛାରେ ବି କିଛି ନ ହୋଇଲା ।
 ବହୁ ପରିଶ୍ରମେ ପ୍ରିୟା ହୋଇଲେ ଆକେଲା
 ନେଇଗଲା ଦୁଷ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ବୁଡ଼ିଲା ମୋ ଭେଳା ।
 ଶ୍ରିରୀ ବୋଲି ଦୁଷ୍ଟ ହୃଦେ ଦୟା ନ ହୋଇଲା
 ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ତ ମାଇଲା ।
 ଆହାର ଦେଖାଇ ଦୁଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି ପାହାର
 ଏହାକୁ ହେ ସଭାଜନେ କରସି ବିଚାର ।”
 ଉଠିଲା ସଭାର ମଧ୍ୟେ ମହା ଗଣ୍ଡଗୋଳ
 କେତେକ ବୋଲନ୍ତି ଚାଲ ଦେବା ପ୍ରତିଫଳ ।
 କେ ବୋଲେ ଗାଧୁଆ ବେଳେ ଥିବାଟି ଅନାଇ
 ଘୋଷାଡ଼ି ଆଣି ପାପୀଙ୍କୁ ମାରିବା ବୁଡ଼ାଇ ।
 କେ ବୋଲଇ ଅଧାନରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା
 ବେହୋସ ହେଲେ ବୁଡ଼ାଇ ତାର ପ୍ରାଣନେବା ।
 ଛିର ହୁଅ କହି ଉଭାହେଲେ ସଭାପତି
 ବୋଇଲେ ଭଣ୍ଡୁର ହେବ ରାଗ ହେଲେ ଅତି ।
 ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ମାରି କି ଫଳ ହୋଇବ
 ସେଥିରେ କି ଆମଜାତି କଷଣ ଘୁଞ୍ଚିବ ?
 ହରି ପରା ଧରିଥିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅବତାର
 ହରିବା ପାଇଁ ଅଜ୍ଞାନୁ ଏ ସୁନା ସଂସାର ।

ଆମେ ତ ଅଳ୍ପ ତାହାଙ୍କ ସନ୍ତାନ ପରି
 ଡାକିଲେ ସହାୟ ହେବେ ନିଶ୍ଚୟ ଗିରିଧାରୀ ।
 ଡାକିଲେ ସରବେ ଆହେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି
 ଅଧର୍ମ ଧର୍ମକୁ ସବୁ ଯୁଗେ ଅଛ ତାରି ।
 କେ ବର୍ଣ୍ଣବ ଦୁମ୍ଭ ଗୁଣ ଅନାଦି ଅନନ୍ତ
 ‘କର୍ତ୍ତ’ ରୂପେ ଭାଙ୍ଗ ତୁମେ ଅସୁମାରି ଦାନ୍ତ ।
 ଷୋଟାଳ ଚ୍ୟୁମର ପାଇଁ ତୁମେ ଅଟ ହୁରୀ
 ‘ଗିରିଜା’ ଓ ‘କାଶୀନାଥ’ ସଦାଥାନ୍ତି ଧରି ।
 କିଳାପୋତିଆଳ ପାଇଁ ତୁମେ ତ କଣ୍ଡୋଳ
 ମହତାପ ରୂପେ ଭାଙ୍ଗ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଲ ।
 ମନ୍ଦହାସ ରୂପେ ଭାଙ୍ଗ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଟାଣ
 ଏତେବେଳେ ସାହାହୁଅ ଆହେ ଭଗବାନ !
 ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସେ ଆଉ ମଦନା କେଉଟ
 ଆମ ଜାତିକୁ କଲେ ଭାରି ଛଟପଟ ।
 ଅବତରି ମହତାପ ରୂପେ ଏ ଶରଳେ
 ତରିଲ କେତେ ଦୁଃଖୀ ରକ୍ତିଜନ ହେଲେ ।
 କେତେ ଦେବାଳିଆ ପାଇ ଦୁମ୍ଭଠାରୁ ବର
 ଅତଡ଼ା ଶୁନ୍ନଗାତିକୁ କରିଲେ ମଟର ।
 ଏତେବେଳେ ସାହାହୁଅ ପ୍ରଭୁ ଦଇତାରୀ
 ନହେଲେ ପିଲା କବିଲା ସବୁ ଯିବୁ ମରି ।
 ସଭିକ ଆଖୁରୁ ନୁହ ବହୁତ ବୋହିଲା
 ପୋଖରୀର ପାଣି ଦୁଇପୁଟ ବଢିଗଲା ।
 ଏ ତାକ ଯାଇଁ ବୈକୁଣ୍ଠ ପୁରରେ ପଡିଲା
 ବମେଇ ପେଟର୍ଣ୍ଣ ଖଟ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହଲିଲା ।
 ଦୁମ୍ଭ କରି ଖଟପରୁ ବିଷ୍ଣୁ ପଡିଗଲେ
 ଉଖୁରୁ ଉଖୁରୁ ବୋଲି ବିକଳେ କହିଲେ ।
 ଲଙ୍ଗଳା ମୁକୁଟା ହୋଇ ଶ୍ରୀପତି ଧାଇଁଲେ
 କ୍ଷଣକରେ ସଭାସ୍ଥଳେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ।
 ବୋଲନ୍ତି ଧୈର୍ଯ୍ୟଧର ଆହେ ମହାଗଣ
 ନିଶ୍ଚୟ ଫେଡିବା ଦୁମ୍ଭ ଜାତିର କଷଣ ।

ବିନାଶନ୍ତି ନରଲୋକ ପେଶି ସୁଦର୍ଶନ
 ତାହେଲେ ପାଇବେ ମୁକ୍ତି ସବୁ ଦୁଷ୍ଟଗଣ ।
 ମଣିଷଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦି ଏବେ ବିଗାଡ଼ିଣ ଦେବା
 ତାଙ୍କର ହାତରେ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ମରାଇବା ।
 ନିଜର ବେଳକୁ ମୂର୍ଖେ ଯୁଏନୋ ଗଢ଼ନ୍ତି
 ଅନ୍ୟର ବେଳକୁ କିନ୍ତୁ ସବୁ ପାସୋରନ୍ତି ।
 ତାଙ୍କର ଯୁଏନୋ ଗୋଟି ହୋଇବ ବିଫଳ
 ସେହିଠାରେ ଉପୁଜିବ ଯାବତ କନ୍ଦଳ ।
 ଲଗାଇବେ ସବୁ ଜାତି ସେଠି ଟଣାଟଣି
 ଲୋଡ଼ାହେବ ସେହିଠାରେ ନାରଦଙ୍କ ମୁଣି ।
 ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ସୁଦ୍ଧା ମୂଢ଼େ ଯିବେ ତାତି
 ପଶୁବଳେ ଭୋଲ ହୋଇ ହେବେ ହାତାହାତି ।
 ହୁମକୁ ବଢ଼ାଇ ପରା ପାମରେ ମାରନ୍ତି
 ଯାର ପ୍ରତିଫଳ ଭୋଗ ଭାବି କି ନାହାନ୍ତି ?
 ଖୋଇ ପିଆଇ ରଖିବେ ଅସଂଖ୍ୟ ସଜନ
 ଶୁକ୍ଳ-ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ ବହୁଥୁବେ ପ୍ରତିଦିନ ।
 କମାଣରୁ ମୁଖେ ନେଇ ନିଜ ହସ୍ତ ଦେବେ
 ହୀନ କଂସେଇ ପରାୟେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେବେ ।
 ତଥାପି ଗିଳାଇ ମାରନ୍ତି ବହୁ ମହ୍ୟନାରୀ
 କେମନ୍ତେ ଅଧମେ ଯିବେ ଏ ପାପରୁ ଡରି ?
 ତାଙ୍କରି ଜାତିର ନାରୀ ଥୋପ ପକାଇବେ
 କାମୁକ ଭେଣ୍ଡିଆ ଦେଖୁ କଣ୍ଠରେ ଧରିବେ ।
 ଶୋଷିବେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ
 ମଣିଷପଣିଆ ଦେବେ ଶୂନ୍ୟରେ ମିଳାଇ ।
 ଦେଲି ଅଭିଶାପ ଏବେ ମାନିଲା କି ମନ
 ଯାଅସବେ ଆମ୍ଭେ ଯିବା ବୈକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ ।

□□□

(କୁକୁମ—୨ୟ ବର୍ଷ, ୯ମ ସଂଖ୍ୟା, ଜୁଲାଇ-୧୯୪୦)

ମୂଷା ବିଳାପ

କଟକର ମୂଷାଯାକ ହୋଇଣ ବାଉଳା
ଲାଞ୍ଜ ଟେକି ଦଉଡ଼ନ୍ତି ଝାଞ୍ଜିରି ମଙ୍ଗଳା ।
ମଠ ପଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କ ସଭା ଅଛି ହୋଇ
ଶହ ଶହ ଚୁରୁହୁଆ ବି ହୋଇଛନ୍ତି ବାଇ ।
ମଫସଲୀ ମୂଷା ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି କିଛି
ପାହାଡ଼ିଆ ଓ ଚୁଟିଆ ଗୁଞ୍ଜେଇ ଗୁଣ୍ଡିଚି ।
ନିଜ ଦେହ ଗନ୍ଧେ ବହୁ ଚୁରୁହୁଆ ଭାଇ
ସଭାଥାନ ଗୋଟା ଦେଉଥାନ୍ତି ମହକାଇ ।
କଲିକତା ଠାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ଦୁଇ ମୂଷା,
ସଭା କରିବା ତାଙ୍କର କେବଳଟି ପେସା ।
ପାହାଡ଼ିଆ ମୂଷା ହୋଇ ଅଛି ସଭାପତି
ବକତୃତା ଶୁଣି ସର୍ବେ ଯାଉଛନ୍ତି ତାତି ।
ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗାଳୀ ମୂଷା ଉଠିଣ ବୋଇଲା
“ଦୋହରି ବିପଦ ଆମ ଜାତି କି ଘୋଟିଲା ।
ଏବେ ଫ୍ଲେଗ ଯୋଗୁ ଆମ ବଉଁଶେ ଚତକ
ତା ଉପରେ ସହୁଅଛୁ ମଣିଷ ଭତକ ।
ବିଧାନ ରାଜ୍ୟରେ ବଡ଼ ଅବିଧାନ ହେଲା
ଡାକତର ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମୂର୍ଖପଣ କଲା ।
ମଣିଷକୁ ନ ଦେଉତ ଆମ୍ଭେ କେତେ ଫ୍ଲେଗ
ତଥାପି ସହୁଛୁ ଆମେ ମଣିଷଙ୍କ ବେଗ ।
ଛୋକାର ରାଟଫୁଁ ଅଟେ ଭାରି ବଦମାସ
ରୋଗ ବଢାଇ ଦେବାରେ ଭାରି ତା ସାହସ ।
ଆମ ରୋଗୀ ଭାଇଠାରେ ଲାଗି ରନ୍ଧୁ ଚୁଷେ
ମରିଗଲେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଲୋକ ଠେଙ୍ଗି ବସେ ।

ଜରମ ମଖା ଶୁଣରେ ଦୁଷ୍ଟେ ମଣିଷକୁ
 ରୋଗ ପଶିବାରୁ ଲୋକେ ହୁଏ ଶୁକୁଶୁକୁ ।
 ନଥିଲେ ରାଟଫୁଁ ରୋଗ କିମ୍ପାଇ ମାତନ୍ତା
 ଜାଣିଶୁଣି ବି ରଖନ୍ତି ଆମଠି ଅହନ୍ତା ।
 ରାଟଫୁଁ ନ ମାରି ମୂର୍ଖେ ଆମକୁ ମାରନ୍ତି
 ନିଜ ଦୋଷତକ ସୁବ ପାସୋରି ପକାନ୍ତି ।
 ମଣିଷ ତିଆରି ଉତାଜାହାଜ ରେଳରେ
 ରୋଗଯାକ ହୁଏ ବଣ୍ଟା ଏଠାରେ ସେଠାରେ ।
 ସେଥିଲାଗି ଯାନତକ ଭାଙ୍ଗି କି ପକାନ୍ତି,
 ଅସଲ କାରଣ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟକୁ ଦଣ୍ଡନ୍ତି ।
 ରାଟଫୁଁ ନିର୍ମୂଳ କଲେ କିଆଁ ରୋଗ ହୋନ୍ତା
 ବିଧାନ ରଖିଲା ଆମ ଜାତିଠି ଅହନ୍ତା ।''
 ବକତୃତା ଦେଇ ଦେଇ ହେବାରୁ ବେଦମ,
 ପିଇ ଦେଲା ଟିକେ ଆଣି ହୁଇଥିଲା ଲାଜମ ।
 ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଇ ପୁଣି ଝାତଇ ବକ୍ତୃତା,
 ଆମଠୁଁ ଭୀଷଣ ଅଟେ ମଣିଷ ଜାତିଟା ।
 ଆମର ରାଇଜେ ଯେଉଁ ପ୍ଲେଗ ହୋଇଥିଲା
 ହିସାବ ଦେଉଛି ତାର ଶୁଣିବଟି ଭଲ ।
 ଖାସ୍ ପ୍ଲେଗ୍ ଯୋଗୁ ମଲେ ଦୁଇଶ ତିନିଶ,
 ବିଧାନ ମରା ଶୁଣିଲେ ଉଡ଼ିଯିବ ହୋସ ।
 ରାଟଫୁଁ ଯନ୍ତା ଆଉ ଦେଇ ବିଷ ଗ୍ୟାସ
 ଲୋକେ କରିଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମୂଷା ନାଶ ।
 କଲିକତା ନଗ୍ରୁ ସର୍ବେ ମୂଳପୋଛ ହେଲେ
 ପିଲାପିଲି ସହ ମୋର 'ସେ ବି ଚାଲିଗଲେ' ।
 ଦୁଇ ଆଖୁରୁ ବୋହିଲା ଝରଝର ଲୁହ
 ତହିଁ ରୁହି ହୋଇଗଲା ଉଠିବାରୁ କୋହ ।
 କହି ନ ପାରିଣ ଯହୁଁ ସିଏ ଗଲା ବସି
 ଗାଡୁଆ ମୂଷାରୁ ଏକ ଠିଆ ହୁଏ ଆସି ।

କାନକୁ ତରାଟି ହଳାଇଣ ଲାଞ୍ଜ ମଥା
 କହେ, “ଭାଇ ଭଉଣୀଏ ଶୁଣ ମୋର କଥା ।
 ବାହୁସୋଇଁ ଘର ମଧ୍ୟେ ଗାତ କରି ଆମ୍ଭେ
 ନବେ ଜଣ ଥିଲୁ ଧରି ବଢ଼ିଣ କୁଟୁମ୍ବେ ।
 ଗାତେ ଥାଇ ଶୁଣିଲି ମୁଁ ଦିନେ କାନଟାକି
 ସ୍ବାଇଁ ବୁଢ଼ା କୁହେ ତାର ଭାଉଜକୁ ଡାକି ।
 ଦେଖିଲ ଏ ମୁଷାମାନେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବଳ
 କାନ୍ଦୁଯାକ ଗାତ କରି କରିଦେଲେ ଖୋଳ ।
 ଅନ୍ଧେଇଷେ ଖାଲି ବସି କରୁଛନ୍ତି ଗାତ
 ସତେ ଅବା ପାଇଯାନ୍ତି ଗାତୁ ବୁଟି ଭାତ ।
 ବୁଢ଼ା କହେ ଯାକୁ ଦେବା ଆନ୍ଧା କରି ଟେକ
 ସଭିକୁ ମାରିବା ଗାତେ ଦେଇ ଧୂଆଁ ଫୁଙ୍କ ।
 ଲଙ୍କା, ଘଷି, ଗନ୍ଧକକୁ ମାଠିଆରେ ଭରି
 ସେ ଧୂଆଁ ଗାତରେ ଦେଲା ବୁଢ଼ା ଥିରିଥିରି ।
 କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ କେତେ ଜଣ ଅଇଲୁ ବାହାରି
 ଗନ୍ଧକ ଗନ୍ଧରେ ବାକି ଗାତେ ଗଲେ ମରି ।
 ମାରିଦେଲେ ଖାଲି ଆମ୍ଭେ କରିବାକୁ ଗାତ
 ଅଲାଭୁକ ମଣିଷଙ୍କ ଗଲାଣି ମହତ ।
 ପୃଥୀୟାକ ଗାତ କରି କାତନ୍ତି କୋଇଲା
 ଆମ ଗାତ କରିବାଟା ତାହାକୁ ଦିଶିଲା ।
 ମନେ ନ ହେଲାରୁ ଟିକେ ଉଁ-ଉଁ-ଉଁ-ଉଁ ହେଲା
 ଟିପା କାଗଜଟା ଦେଖୁ ପୁଣି ସେ ବୋଇଲା ।
 ମଣିଷଙ୍କ ଭୂଇଁ ଖୋଳା ଯେପରି ଚାଲିଛି
 ପୃଥୀଗୋଟା ପମ୍ପାହେବ ଗଲେ ଦିନା କିଛି ।
 ଧଁ-ଧଁ-ଧଁ-ଧଁ ଉଁ-ଉଁ-ଉଁ-ଉଁ ଶୁଣ ଶୁଣ ଭାଇ,
 କେତେଦିନ ରହିଥିବା ଏପରି ଅନାଇଁ ।
 ମହାମହା ଭୁଲ୍ ଲୋକେ ଆନନ୍ଦେ କରିବେ
 ଟିକେ ଟିକେ ଭୁଲ ପାଇଁ ଆମକୁ ଦଣ୍ଡିବେ ।

ପାଆନ୍ତି ଯଦି ଗୋଟିଏ ଜର୍ମାନୀ ପିତ୍ତଳ
 ଦଣ୍ଡକେ ଛତାଇ ଦ୍ୟୁତି ମଣିଷଙ୍କ ଖେଳ ।”
 ବରୀ ଆଶ୍ରମର ଏକ ମୂଷା ତହିଁ ଥିଲା
 ଅହିଂସା ଅହିଂସା ଗାନ୍ଧୀ ରାଜ୍ୟ ଏ ବୋଇଲା ।
 ଗୋଳ ହେଲା ଯହୁଁ ଦୁହେଁ ହେଲେ ବୋଲାବୋଲି
 ମାଲଗୋଦାମ ମୂଷାଏ ଦୁହେଁ ଦେଲା ପେଲି ।
 ନିଶେ ହାତ ମାରି କହେ ଗଲା କହି ମୋଟ
 “ସମାଜେ ଦେଖୁଲି ଆଜି ସର୍କାରୀ ରିପୋଟ ।
 ଆମ୍ଭ ଯୋଗୁଁ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ବହୁ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ
 ତେଣୁ ପୋଛାହେବ ଆମ୍ଭ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଶ୍ୟ ।
 ଯେତେବେଳେ ହୋଇଥିଲା ମହରଗ କାଳ
 କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲେ ଲୋକେ ନ ପାଇ ଚାଉଳ ।
 ସେତେବେଳେ ଦେଖୁଛି ମୁଁ ମାଲଗୋଦାମରେ,
 ଜମିଛି ବହୁତ ଖାଦ୍ୟ ରହିଣ ବସ୍ତାରେ ।
 ଅଖାଦ୍ୟ ବୋଲି ତ ସବୁ ହୋଇଅଛି ଫିଙ୍ଗା
 ବେପାରୀ କି ସେଥିଯୋଗୁ ଖାଇଅଛି ଠେଙ୍ଗା ।”
 କଥା ନ ସରୁଣୁ ତାର ଏକ ମାଛ ମୂଷା
 ଠିଆ ହେଲା ସେଠି ତାକୁ ଦେଇ ଏକ ଭୂଷା ।
 “ଖାଲି ବକୁଥିବ ତୁମେ ଯେତେକ ଅଣ୍ଡିରା
 ଆମ କଥା କହିବାଟା ମନେ ନାହିଁ ପରା ।”
 କେତେ ପାଟି କଲେ ଇଏ କାହାଘର ବୋହୂ
 ସଭାପତି ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ‘ଆଜ୍ଞା କହୁ କହୁ’ ।
 ଦମ୍ଭପାଇ ମାଛ ମୂଷା କହଇ ଆଶ୍ଚରେ
 “ଘର ଥିଲା ମୋର ଗାର୍ଲଫ୍ରୁଲ ହଷ୍ଟେଲରେ ।
 ଅଝଟ ପିଲାଏ ମୋର ଥରେ ଅଳି କଲେ,
 ବୁଝଇଁ କରିବା କନା ଦିଅସି ବୋଇଲେ ।
 କନା ପାଇଁ ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଗୋଟାକ ବୁଲିଲି
 ଗୌରୀଦିକ ଖୋଲା ଟ୍ରକ ଦେଖୁ ମୁଁ ପଶିଲି ।
 ଦେଖୁ ବଢ଼ିଆ ବୁଝଇ ସାୟା ଆଉ ଫୁକ
 ନେବା ପାଇଁ ମୋର ମନ ହେଲା ସକସକ ।

ବୁଢ଼ଜରୁ କନା କଣ୍ଠେ ଦାନ୍ତରେ କାଟିଲି
 ଆନନ୍ଦରେ ଧରି ତାକୁ ଘରେ ବାହୁଡ଼ିଲି ।
 ସକାଳୁ ଦେଖିଲେ ଦିଦି ବୁଢ଼ଜଟି କଟା
 ମୋ ବଉଁଶ ମାରିବାକୁ କଲେ ବଜ୍ରମୁଠା ।
 ହକାରିଶ ପାଶେ ଦିଦି ସମିତା ଓ ଶାନ୍ତା
 ବୋଇଲେ ବସାଅ ଏଠି ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଯନ୍ତ୍ରା ।
 ଯନ୍ତ୍ରାରେ ମୋ ବାଳବଜା ସମସ୍ତ ଧଇଲେ
 ବିରାଡ଼ି ଆଗରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ପକାଇଲେ ।
 କନା କାଟିବାକୁ ଯାକ ଅଛି ଏକ କ୍ଲାସ
 କଇଁଚିରେ କାଟି କନା କରୁଥାନ୍ତି ଶେଷ ।
 ଗୌରୀଦିଦି ଶିଖାନ୍ତି ବସି କନା କଟା
 ତାଙ୍କରି ଆଗରେ କନା ହୁଏ କୁଚୁକୁଟା ।
 ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିଣ୍ଟ ନାହିଁ ବଡ଼କୁ ଉତ୍ତର
 ଏଥକୁ ଉପାୟ କିଛି କର ଅବା ମର ।”
 ସଭାରେ ଥିବା ମୂଷାଏ ହେଲେ କମ୍ପମାନ
 ବୋଲନ୍ତି କରିବା ଚାଲ ଡିରେକ୍ ଆକ୍ସନ ।
 ସଭାପତି ମୂଷା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କଲା
 ଆମ୍ଭ ପ୍ରଭୁ ଗଣପତି ସୁମର ବୋଇଲା ।
 ହାତଯୋଡ଼ି ସୁମରିଲେ ବିକଳରେ ଅତି
 ଆତ୍ମର ସହାୟ ହୁଅ ପ୍ରଭୁ ଗଣପତି ।
 ଉଦ୍ଧାହେଲେ ଚଢ଼ି ପ୍ରଭୁ ମୂଷା ବଳବନ୍ତ
 ପେଟ ନିହୁଅଛି ସାତ ଏମାର ମହନ୍ତ ।
 “ଫେଡ଼ିବି ଫେଡ଼ିବି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କଷ୍ଟ
 ମଣିଷଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିତାପି ମୋହର ନିକଟ ।
 ଓଲଟା ମୋଡ଼ିଲେ ଚାବି ଏବେ ତ ଦେଖୁବ
 ଇଚ୍ଛାକଲା ଫଳ ତାଙ୍କ ଓଲଟା ହୋଇବ ।
 ଫ୍ଲେର କହୁଥିଲା ଲୋକ ବଉଁଶ ପାତଳା
 ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ଲୋକେ ହୋଇଶ ବାଉଳା ।
 ମଣିଷଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ସୀମା ଚପିଯିବ
 ସୀମାବଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ କନ୍ଦଳ ଲାଗିବ ।

ଘୋର ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ ସମସ୍ତେ ମାତିବେ
 ଯଦୁବଂଶ ପରି ଚାହୁଁଚାହୁଁ ନାଶ ଯିବେ ।
 ନିଜେ ଗାତ ଖୋଳି ସୁଦ୍ଧା ତୁମକୁ ଦଣ୍ଡି
 ଦେଖୁଛି ତାଙ୍କର ଦମ୍ଭ ଗର୍ବ ଅସରନ୍ତି ।
 ଅତି କଷ୍ଟେ ଖୋଳି ଯାହା ପାଇବେ ଦରବ,
 ପାଇବେ ତଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ବହୁ ପରାଭବ ।
 କୋଇଲା ଯୋଗୁ ହୋଇବ ବହୁତ ତିଆରି
 ଉଡ଼ାବୁଡ଼ା ଜାହାଜ ଓ ମହା ରଣତରୀ ।
 ପେଟ୍ରୋଲରେ ଚଳାଇବେ ଧ୍ୱଂସର ଶଗଡ଼
 ମଣିଷ ଜାତିର ଭାଙ୍ଗିଯିବ ମେରୁ ହାଡ଼ ।
 କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଯା ଅଛି ଇଉରାନିୟମ
 ବାଦରେ କରିବେ ତାକୁ ବୋମାଜି ଆଚମ୍ପ ।
 ତୁମ୍ଭ ଗାତଖୋଳା ରୋକି ନିଜେ ଖୋଜୁଥାନ୍ତୁ
 ଖୋଳା ଦ୍ରବ୍ୟ କୁଫଳକୁ ବସିଣ ଭୋଗକୁ ।
 ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଓହ୍ଲେ କେତେ ନ କଲେଟି କାଣ୍ଡ
 ଟିକେ କନା ପାଇଁ ଦେଲେ କତା ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ।
 ବହୁ ବହୁ ଝିଅଙ୍କର କନାର ସଉକି
 ଯୋଗାଇ ଯୋଗାଇ ବାପେ ପଡ଼ିଯାନ୍ତୁ ଅକି ।
 ନିତି ପିନ୍ଧୁଥାନ୍ତୁ ଚୂଆ ବ୍ଲାଉଜ ଓ ଶାଢ଼ି,
 ବାପର ଅଣ୍ଟାରୁ ସରୁ ଦରମା କଉଡ଼ି ।
 ଟିକେ କନା ପାଇଁ ପାନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡିବାର ଫଳ
 ନିଷ୍ଠେ ପ୍ରାଭବ ପାଇବେ ନୁହଁସି ବିକଳ ।
 ନିଜର ବୁଦ୍ଧିରେ ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତୁ ସାବାଜ
 ଆମେ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ସିନା ବୋଲିବେ ଖେତଡ଼ ।
 ମଠ ଦେଉଳୁ ଶୁଭିଳା ଘଣ୍ଟା ଠଙ୍ଗ ଠଙ୍ଗ
 ଗଣେଶ ବୋଇଲେ ଏବେ ସଭା ହେଉ ଭଙ୍ଗ ।

□□□

(କୁଳୁମ ୨ୟ ବର୍ଷ ୩ୟ, ୪ର୍ଥ ସଂଖ୍ୟା, ଡିସେମ୍ବର
 ୧୯୪୯-ଜାନୁଆରି ୧୯୫୦)

ମଶା ବିଳାପ

କଟକ ସହର ମଶା ସକଳ
ଝାଞ୍ଜିରିମଙ୍ଗଳାରେ ହୋଇ ଠୁଳ ।
ବିଚାରନ୍ତି ହେଲା ବାମ ଦକ୍ଷବ
କାହୁଁ ଅଛନ୍ତି ହାଜରା ସାଇବ ।
ଏକ ମଶା ହୋଇ ଶୋକେ କାତର
କହେଁ “ହାଜରା ଭାଙ୍ଗିଲା ମୋ ଘର ।
ଟୋପେ ରକତରେ ଆମ ବଉଁଶ
ବଞ୍ଚୁ ରହିଥିଲୁ ହୋଇ ହରଷ ।
ଏହା ହାଜରା ଦିହରେ ନ ଗଲା
ଛିଅୁ ଡି. ଡି. ଟି. ମୋ ବଂଶ ମାଇଲା ।”
ଆମ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ତକା ପକାଇ
କହେ ଛାତିକୁ ଲୁହରେ ଡିଙ୍ଗାଇ ।
“ଯଦି ମାରିବା ତାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ।
ଜନମ ଆମକୁ କିଆଁ ସେ ଦେଲା ?
ନରଦମା ଗତିଆ ପତା ନାଳ
ଅନ୍ଧାରି ବୁଦିବୁଦିଆ ଜଙ୍ଗଲ ।
ନ ଥିଲେ ଆମ୍ଭେ କିମ୍ପା ଜନ୍ମ ହୋତୁ
ଡି.ଡି.ଟି. ବାଲା ହାଜରା ଦେଖନ୍ତୁ ?”
ବିଧବା ମଶାଏ ଆସି ବୋଇଲା
ହାଜରା ସାଇବର କିସ ଗଲା ।
ବେହିଆ ମଣିଷକର କି ଟାଣ
ପରଦୋଷ ବାନ୍ଧିବାରେ ରାବଣ ।
କପଟ ହିଂସାରେ ବୁଡି ମରନ୍ତି
ଅକାରଣରେ ଯୁଦ୍ଧଟି ଭିଆନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସେର ଲହୁ ବୁହାନ୍ତି
ତହୁଁ ଟୋପାଏ ହେଲେ କି ପିଅନ୍ତି !
ସେତେବେଳେ ହାଜରା କାହିଁ ଥିଲା,
ଆମ ରକତ ପିଆଟି ଦିଶିଲା ।
ସାହୁକାର ବୁଷି ଯାଏ ଖାତକ
ଜମିଦାର ବୁଷେ ପ୍ରଜା ପାଟକ ।
ଶେଠ ଲୋଭରେ ବୁଷଇ ଗରିବ
ବଡ଼ ଲୋକକୁ କିଏ ବା କହିବ !
ସବୁଠାରେ ବୁଷାବୁଷି ଲାଗିଛି
ଖାଲି ଆମରି ବୁଷାଟି ଦିଶୁଛି !”
‘ଆନୋପିଲିସ୍’ ମଶାଏ ଉଠିଲା
‘କିଭଲେକ୍ସକୁ ତାହିଁ କହିଲା ।
“ହାଜରାକୁ ଛାଡ଼ିଲାଣି ଧରମ
କହେ ଆମଠେଇଁ ଅଛି ଜରମ ।
ଆମେ ‘ବାତ ମାଲେରିଆ ଗଉଡ଼
ଡେଣୁ ଆମକୁ କରନ୍ତି ସାବାଡ଼ ।
ଯଦି ଲୋକକଠି ଜର୍ମ ନ ଥାନ୍ତା
ଆମ ଦିହକୁ କିପରି ଆସନ୍ତା ?
ଆଗ କାହାଠି ରହିଲା ଜରମ
କହୁ ହାଜରା କରିଣ ନିୟମ ।
ଯଦି ଦୁର୍ହିକର ଦୋଷ ଅଛଇ
ଖାଲି ଆମକୁ କିଆଁ ସେ ମାରଇ ?
ବଞ୍ଚୁ ରହିବାଟିର ଅଧିକାର
ସଂସାରେ ରହିଛି ସମସ୍ତକର ।

ଭଣ୍ଡେ ଏତେ ପାଟି କରି କହନ୍ତି
ଆମ ଉପରେ ତିତିଟି ପକାନ୍ତି ।
ଓଲୁ ନ ପାରନ୍ତି ଜରମ ହାଣି,
ଥାଉଁ କୁନିନ୍ ଓ ପାଲୋଡିରିନି ।
ଯଦି ସମସ୍ତେ ଓଷଦ ପାଆନ୍ତେ
ତେବେ ଜରମ କେଉଁଠି ରହନ୍ତେ ?
ଚିକିତ୍ସାରେ ଚାଲେ କିଳାପୋଡେଇ
ଡାକଡରଙ୍କ ରୋଗୀଏ ମିଠାଇ ।
ଓଷଦ ନ ଚିହ୍ନି ପବନ ସୁତ,
ତାତି ପକାଇଲା କେତେ ପର୍ବତ ।
ମାରି ନ ପାରିଣ ପାରାସାଇଟି,
ହାଜରା ଛିଞ୍ଚେ ଆମଠି ଡି.ଡି.ଟି. ।
ତାଠେଇଁ ହନୁ ଅଂଶ କିଛି ଅଛି
ନ ହେଲେ ଏପରି କିଆଁ କରୁଛି ?”
ଆଶ୍ଚକୃତା ଏକ ମଣା ଉଠିଲା,
କୋପେ ଆଖିନି ହଲାଇ କହିଲା ।

“ଦେଖୁବା ହାଜରା ପାରିବାପଣ,
ଚାଲ ଆରମ୍ଭିବା ଗରିଲା ରଣ ।
ଦିନରେ ବଣ ବୁଦାରେ ଲୁଟିବା,
ରାତି ହେଲେ ଘରେ ଘରେ ପଶିବା ।
ତିତିଟି ମଖା କାନ୍ଧକୁ ନ ଯିବା
ମଣିଷର ଚମ ଦେଖୁ ବସିବା ।
ପାରାସାଇଟି ଦୁଷ୍ଟରେ ଭରିଣ
ମ୍ୟାଲିଗ୍ନାଞ୍ଜ ବିନାଜନି କ୍ବାଟନ୍
ହାଜରା ଦେହରେ ଦେବା ପୁରାଇ
କମ୍ପ୍ଲୋଟିବ ଦୁହାଇ ଦୁହାଇ ।
କେତେ ପାରିବ ତିତିଟି ଫୋପାଡି
ଲିଙ୍ଗରାଜ ବୋଲେ ନାହିଁ କଉଡି ।
ଛିଞ୍ଚୁ ଛିଞ୍ଚୁ ହୋଇଯିବେ ହତାଶ
କଟକିଆଙ୍କ ଲୁଟିଯିବ ହସ ।
ତିତିଟିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇବ ଡୋର
ଗଢ଼ିବା ଆମ୍ଭେ ସୁନାର ସଂସାର ।”

(କୁକୁମ ୧ମ ବର୍ଷ ୭ମ ସଂଖ୍ୟା, ଏପ୍ରିଲ—୧୯୪୯)

କଳିକୃଷ୍ଣଙ୍କ କେଳି

ଆହେ କୁକୁମ ପ୍ରେମୀଗଣ
କରହେ କଥାଏ ଶ୍ରବଣ ।
ଭକ୍ତିରେ କରିଣ ପଠନ
କରହେ ପାପକୁ ଖଣ୍ଡନ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦିନେ ବିଚାରିଲେ
କେଳି କରିବା ଗାଳ୍ପସ୍ତ୍ରଲେ ।
ଘୋର ଜଙ୍ଗଲେ ଯିବା ପାଇଁ
ଗୋପୀଙ୍କ ମନ ହେବ ନାହିଁ ।
କଣ୍ଠରେ ଶାଢ଼ି ଲାଗିଯିବ
କିଏ ସେଥିକୁ ଦାୟୀ ହେବ ?
ଆଜିକାଲି ଏ ଗାଳ୍ପ ସ୍ଥୁଳ
ସବୁ ଜାଗାଠୁଁ ଅଟେ ଭଲ ।
ସୈକାର ଇଟାର ପାଚେରି
ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅଛି ଘେରି ।
ନଥିଲେ ନ ଥାଉ କଦମ୍ବ
ଅଛଇ ଜାମୁରୋଳ ଆମ୍ବ ।
ଏମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଞ୍ଚୁଲେ
ତକ୍ଷଣେ ତିନରୂପ ହେଲେ ।
ସମସ୍ତେ ଚାରିଗୋଡ଼ ରୂପ
ବିଶାଳ ପେଟ ଯେହ୍ନେ କୂପ ।
ଆଗରେ ମହା ଆଖି ଦୁଇ
ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଲେ ଜଳଇ ।
ଅଜବ ବେଶୁ ଅଛି କତେ
ଭୁଁ ଭୁଁ ଶବଦେ କାନ ତାତେ ।

ବଦଳାଇଲେ ଶ୍ୟାମ ରଙ୍ଗ
ଯେହ୍ନେତୁ କମ୍ପାନିଷ୍ଟ ଯୁଗ ।
ଦିହ ଗୋଟାକୁ କଲେ ନାଲି
ତିନ ଦିଗକୁ ଗଲେ ଚାଲି ।
ସହଜେ କଟକ ସହର
ଶବଦ ଯାଏ ଅଳ୍ପ ଦୂର ।
ତେଣୁ ବୁଲିଣ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ
ବଂଇଣୀ ବଜାନ୍ତି ସଜୋରେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆସିବା ସମୟ
ଜାଣି ଗୋପୀଏ ଚୋଷମୟ ।
ଚଞ୍ଚଳ ଖୁଆପିଆ କଳା
ଜର୍ଜେଟ ଶାଢ଼ିଏ ପିନ୍ଧିଲା ।
ସାୟା ସେମିଜ ଓ ବ୍ଲାଉଜ
ପିନ୍ଧି ପକାଇ ହେଲା ସଜ ।
ଗଭୀରେ ଖୋସେ ମଲ୍ଲୀପୁଲ
କାନରେ ଶୋଭେ ସୁନା ଦୁଲ ।
ଧନ୍ୟ ସେ ବାଟାର ସେଣ୍ଟଲ
ପାଦ ପରଶେ ଉତପ୍ତୁଲ ।
ସ୍ନୋ ଲିଫ୍ଟିକେ ସଜାହୋଇ
ବଦନ ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ ।
ପାର୍କର କଲମ ବ୍ଲାଉଜେ
ହାତରେ କିଛି ବହି ସାଜେ ।
ରହିଣ ଦର୍ପଣର କତେ
ସେ ଗୋପୀ ପଣତ ସଜାତେ ।

ଦାଣ୍ଡେ ବଢ଼ଣୀ ଏ ସମୟେ
 ଡି-ଅ-ଡି ଶବଦେ ଜମାଏ ।
 ଗୋପାଟି ତରତର ହୋଇ
 ଧାମନ୍ତେ ନିତୟ ହଲାଇ ।
 ପଶନ୍ତ ଉଡେ ପରପର
 ମେଘକି ଘୋଟେ ନିଶାକର ।
 ଚଟି ଶୁଭଇ ପଟ ପଟ
 ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣର ନିକଟ ।
 କୃଷ୍ଣ ହୃଦୟ ମେଲାହେଲା
 ଗୋପାଟି ତହିଁରେ ପଶିଲା ।
 ଗୋପାକୁ ଭରିଣ ପେଟରେ
 କୃଷ୍ଣ ଚଳିଲେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ଵାରେ ।
 କେ ଗୋପୀ ଖାଅଇ ପଖାଳ
 ଶାଗ, ଶୁଖୁଆ ପୋଇ ଝୋଳ ।
 ଆମ୍ଭ ଚଟଣି ମୁଖେ ଦେଇ
 ଆନନ୍ଦେ ଟାକରା ମାରଇ ।
 ଏମନ୍ତେ ଶୁଭେ ବଂଶୀରଢ଼ି
 ଗୋପୀ ଉଠିଲା କଂସାଛାଡ଼ି ।
 ମୁହଁ ଧୋଇଣ ଧାଏଁ ଖରେ
 କପାକୁ ଶ୍ରମ ବିନ୍ଦୁ ଝରେ ।
 କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ
 ବୁଝଇ ତିନ୍ତେ ବୋହି ଝାଳ ।
 ଭରା ନଈକି ଛୁଟେ ଖରେ
 ମିଶି ଯିବାକୁ ଜଳଧରେ ।
 ସବୁ ବିଷୟ ପାସୋରିଲା
 କୃଷ୍ଣ ପେଟରେ ପଶିଗଲା ।
 ଆଲଜେବରା କେ କଷଇ
 ବଗର ପ୍ରାୟ ମନ ଦେଇ ।

ଉତ୍ତରଗୋଟି ଦେଖୁ ଭୁଲ
 ଖାତାକୁ କରେ କଲବଲ ।
 ଶୁଭିଲା ବଢ଼ଣୀ ଶବଦ
 ଗୋପାଟି ଗଣିଲା ପ୍ରମାଦ ।
 ବସନ ପିନ୍ଧେ ତରତରେ
 ଖାଇବା କିଏବ! ପଟାରେ ।
 ବହି ଦିଖଣ୍ଡ ଧରି କରେ
 ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଖରେ ।
 ପ୍ରଭାତ ଦେଖୁ କି ଚକୋଇ
 ଚକୁଆ ପାଖକୁ ଧାମଇ !
 ଭୋକ ଶୋଷକୁ ପାସୋରିଲା
 କୃଷ୍ଣ ପେଟରେ ପଶିଗଲା ।
 ଗୋପୀଏ ଗର୍ବ ବହି ମନେ
 ବସଇ ଚୌକିରେ ମଉନେ ।
 ମୁଖ ନିରେଖୁ ଅଜନାରେ
 ଆଙ୍ଗୁଳି ଦୁଇ ଗାଲେ ମାରେ ।
 ଟେବୁଲ ପରେ ଗୋଡ଼ ଥୋଇ
 ମନରେ ଏମନ୍ତ ଭାବଇ ।
 ମୁଁ କିମ୍ପା ହେବି ତରତର
 ଚାହିଁ ରହିବ ବଂଶୀଧର ।
 ଏଠାରୁ ଆମ୍ଭକୁ ନ ନେଇ
 ସେ କୃଷ୍ଣ କେଉଁ ଯିବନାହିଁ ।
 ବଢ଼ଣୀ ଶବଦ ଶୁଭିଲା
 ଗୋପାଟି ଅଳସେ ଉଠିଲା ।
 ଦେଖିଲା ଦର୍ପଣ ଭିତର
 ଗାଳୁଁ ଛାତିଛି ପାଉତର ।
 ଡବାରୁ କିଛି ନେଇ କରେ
 ଘଷଇ ଗାଲର ଉପରେ ।

ବଂଶୀ ବଜାଇ ଘନଘନ
 କୃଷ ଜାଣିଲେ ଗୋପୀମନ ।
 ଗର୍ବ ଗଞ୍ଜନ ବାନା ତାର
 ଉପେକ୍ଷା ଗଲେ ସେହିଦ୍ୱାର ।
 ସେ ଗୋପୀ କୃଷ ନ ପାଇଲା
 ବିକଳେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ିହେଲା ।
 ମୁହଁକୁ ହାଣ୍ଡି ପରି କଲା
 ଗିଳ୍ବାରେ ବସିଣା ଧାଇଁଲା ।
 ଏହିପରି ସେ ନନ୍ଦବଳା
 ବହୁ ଗୋପୀଙ୍କୁ ଦଗା ଦେଲା ।
 ସେ ଜାମୁରୋଳ ଗଛ ମୂଳେ
 ସର୍ବ ଗୋପୀଏ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ ।
 ସମସ୍ତ ଗୋପୀଙ୍କୁ ଅନାଇ
 କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
 ସର୍ବେତ ଲବଣୀ ପିତୁଳା
 ଖରାରେ ମାରିଯିବ ଝୋଲା ।
 ଏ କୋଠା ଭିତରକୁ ଯାଅ
 ସେଠାରେ କେଳି କରୁଥାଅ ।
 ଆମ୍ଭେ ଏଠାରେ ବସିଥିବୁ
 କେଳି ସରିଲେ ନେଇଯିବୁ ।
 ତକ୍ଷଣେ ସର୍ବ ଗୋପବାଳୀ
 କୋଠା ମଧ୍ୟକୁ ଗଲେ ଚଳି ।
 ଗୋବିନ୍ଦ ତହିଁ ମାୟା କଲେ
 ମାସୀମା ରୂପକୁ ଧଇଲେ ।
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ଗୋପୀଦଳେ
 ମାସୀମା ଏକଛନ୍ତି ମେଲେ ।
 ମାସୀମା କରନ୍ତି ବୟାନ
 ଯେମନ୍ତ କେଜିର ବିଧାନ ।

ପୁଂସ ମାସୀମା ରୂପ ଧରି
 ଅଛନ୍ତି ତହିଁ ଦୁଇ ଚାରି ।
 ତହିଁରୁ ଅଣ୍ଟିରା ଦୁଇଟି
 ନାଚ ଓ ଗୀତକୁ ଶିଖାନ୍ତି ।
 ଯେ ପୁଂସ ନାଚକୁ ଶିଖାଏ
 ପେଶୁରୁ ଧୂଳି ଝାଡୁଥାଏ ।
 ଅଣ୍ଟାରେ ଦୁଇ ହାତ ଦେଇ
 ଦିଏ ସେ ନିତମ୍ବ ହଲାଇ ।
 ଆବର ଦୁଇଟି ଅଣ୍ଟିରା
 ଶିଖାନ୍ତି ନର ନରୌ ନରା ।
 ବିବିଧ ପ୍ରକାରରେ କେଳି
 ଗୋପୀଏ କରୁଥାନ୍ତି ମିଳି ।
 କେ ଗୋପୀ ବସି କହେ କଥା
 କ୍ଷଣେହେଁ ତୁଣ୍ଡ ନୋହେ ବଥା ।
 କେଉଁଠି ପଡ଼ିଛି ବିଚାର
 ମନୋଜ ଯିବ ଶାଶୁଘର ।
 ବେଢ଼ି କରନ୍ତି ତାକୁ ଅଙ୍ଗା
 ମନୋଜ ମନ ହୁଏ ଖଟା ।
 ଗୋପୀଏ ହଲାଇଣ କର
 କହେ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାର୍ଥପର ।
 ଗୋପୀଏ କହେ ଆଶ୍ଚକରି
 ରହିବି ମୁଁ ଚିର କୁମାରୀ ।
 କେଉଁଠି ଦୁଇ ଚାରି ଗୋପୀ
 କଳି କରନ୍ତି ହୋଇ କୋପୀ ।
 କୁଶରେ କେହୁ ସୂତା ଦେଇ
 ତଞ୍ଚିଲେ କରଇ ସିଲାଇ ।
 ଗୋପୀଙ୍କୁ ଲାଗିଲାରୁ ଭୋକ
 କେଳିରୁ ହୋଇଲେ ବିମୁଖ ।

ଗୁଡିଆ ଦୋକାନ ପାଖରେ
 ଧାଇଁଲେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଖରେ ।
 ଗୋପୀଏ ହରଷିତ ହୋଇ
 ଆଶଇ ପୁରି ଓ ମିଠାଇ ।
 ତା ହାତେ ଦେଖୁ ରସଗୋଲା
 କୃଷ୍ଣର ଶରଧା ବଳିଲା ।
 ତକ୍ଷଣେ ଚିଲ ରୂପ ହେଲେ
 ତାର ହାତରୁ ଝାମ୍ପିନେଲେ ।
 ଗୋପୀଟି ହୋଇଲା ବିରସ
 ମଉନେ ରହିଲା ଓପାସ ।
 ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଗଲା ଚଳି
 ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଲା କେଳି ।
 ସବୁଠି କିଟିରି ମିଟିରି
 ଚେମେଣି ଚଢ଼େଇର ପରି ।
 ସତେକି ପଡୁଅଛି ଜଣା
 କୁଆର ବସାରେ ଢେମଣା ।

ଏମନ୍ତେ କିଛି ବେଳଗଲା
 କେଳିଟି ସେଦିନ ସରିଲା ।
 ଗୋପୀଏ ହୋଇଲେ ଉଚ୍ଚାଟ
 ଘରେ ଯିବାକୁ ଛଟପଟ ।
 କୃଷ୍ଣର ପାରୁଣେ ମିଳିଲେ
 ଘରକୁ ନିଅସି ବୋଇଲେ ।
 ସେ କୃଷ୍ଣ ହରଷିତ ମନ
 ଆନନ୍ଦେ କଲା ଗରଜନ ।
 ତକ୍ଷଣେ ପେଟ ମେଲା କରି
 ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ଦେଲା ଭରି ।
 ଛାଡିଲା ନେଇ ଯେଝା ବାସ
 ସକଳେ ହୋଇଲେ ହରଷ ।
 ସେ କଳି କୃଷ୍ଣର ପୟରେ
 ମୋ ଚିତ୍ତଟୁ ନିରନ୍ତରେ ।
 ଏତିକି ଲେଖୁ କଳି ଶେଷ
 ପାଠକେ ନ ଧରିବ ଦୋଷ ।

(କୁକୁମ—୨ୟ ବର୍ଷ, ୬ଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟା, ଏପ୍ରିଲ-ମେ—୧୯୫୦)

ଅନ୍ଧର ଉକ୍ତି

କିଏ କହେ ଅନ୍ଧମୁହଁ ବୃଥା ମୋର ଜୀବନ
ଭାଙ୍ଗି ତୁଟି ଯାଇଛି ମୋ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଭବନ ।
ହୋଇ ପାରିଛି ମୁଁ କେବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପୂଜାରୀ
ଜ୍ଞାନାଲୋକ ବିନା ଦେବି ଜୀବନଟା ଗୁଜାରି ।
ନୟନର ତୃପ୍ତି ପାଇଁ ଯାହା କିଛି ସଂଚିତ
କୁଆଡେ ମୁଁ ଦୁଃଖୀ, ଯେଣୁ ସେ ସବୁରୁ ବଂଚିତ ।
ମିଛ ମିଛ ତୁଚ୍ଛା ମିଛ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ମୋହର
ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ଯେଣୁ ଧରାବୋଳା ଜହର ।
ଛକି ଛକି ଭାଇ କେନ୍ଦ୍ରେ ଗଳାକାଟେ ଭାଇର
ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଉପରେ ହାତୀ ବଳକରେ ଜାହିର ।
ଶାନ୍ତିନାମେ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଦାନାନାମେ ହରଣ
ଫୁଲପରି ଶିଶୁପରେ ବରଷନ୍ତି ମରଣ ।
କ୍ଷଣେ କରି ଦ୍ୟୁତି ନଗ୍ର ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ପାଇଁଶ
ବିକଟାଳ ସୁଖପାନ୍ତି ତାଖୁ ନର ମାଉଁସ ।
ଧର୍ମନାମେ ଅଧର୍ମର ଦିଆହୁଏ ପ୍ରଶ୍ରୟ
ତତିଦ୍ୟୁତି କେନ୍ଦ୍ରେ ଆର୍ତ୍ତେ ଲୋଡୁଥିବା ଆଶ୍ରୟ ।
ରୂପଜାଳେ ପୋତିଦିଏ କେନ୍ଦ୍ରେ ନର ଲଳନା
ଅନ୍ଧଯେଣୁ କରିପାରେ ନାହିଁ ମୁହଁ କଳନା ।
ମରୁପଥେ ମୃଗଦୃଷ୍ଟା ଆଶାଦୀପ ଦେଖାଇ
ମାରିପାରେ ନାହିଁ ମୋତେ ବାଲିପରେ ଶୁଖାଇ ।
ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ଯେଣୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ
ଦିଶେ ମୋତେ ସର୍ବ ଏକ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ।

ଷଡ଼ରିପୁଙ୍କର ସିନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟେ ଦୁଆର
ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଉଠିଲେ ବି ସେମାନଙ୍କ କୁଆର ।
କହିଲେ ବି ଦୁଃଖୀ ମୋତେ ଯାଏନି ମୁଁ ପରତେ
ମୋହପରି ସୁଖୀ କିଏ କହ ଏହି ମରତେ ।

ସ୍ବାଧୀନତା ଦିବସ

ଡିବ୍, ଡିବ୍, ଡିବ୍ ଡିବ୍...ଡିଡିବ୍...ଡିଡିବ୍...ଡିଡିବ୍, ପିଲାମାନେ ଟିକା ଦିଆ ଆସିଲା ବୋଲି ଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳେଇଲେ । ଭଣ୍ଡାରି ଗୋଟାଏ ପାଖ ଖିଅର କରି ଖୁର ବନ୍ଦ କଲା । ତରକା ଗାଈସବୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ଫୁରୁକୁଟିଆ ଡିଆଁ ମାରିଲେ; ହନୁ ମାଙ୍କଡ଼ତକ ହୁଁଃ-ହୁଁଃ ହୋଇ ଗଛ କମ୍ପାଇଦେଲେ । ଚାହାଳି ମାଷ୍ଟ୍ର ଦୁଇ ନୁଆଁ କେତେ ପଣ ଆସିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ପିଲା ପିଠିରେ ବେତ ପକାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବେତ ଉପରେ ରହିଗଲା । ସେ କାନ ଡେରିଲେ ଡେଙ୍ଗୁରାବାଲା ଆଡ଼େ । ସମସ୍ତେ ବି ସିଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ । କିଏବା କାନ ଡେରିଲା ।

“ଭାଇମାନେ ସମସ୍ତେ ଶୁଣ, ଆସନ୍ତା ଶୁକ୍ରବାର ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ତାରିଖଦିନ ସ୍ବାଧୀନତା ଉତ୍ସବ ପାଳିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଘରଦ୍ବାର ସଜାସଜି କରିବ, ଜାତୀୟ ପତକା ଉଠାଇବ, କାର୍ତ୍ତନ ମଉଛବ କରିବ, ରାତିରେ ଦୀପାଳୀ ଜାଳିବ, ଯାହାର ସଜାସଜି ଖୁବ୍ ଭଲ ହେବ ତାକୁ ସରକାର ବାହାଦୁର ପୁରସ୍କାର ଦେବେ । ହୁକୁମ୍ ଜିଲ୍ଲା ମେଜେଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ବାହାଦୁର ।” ଡିଡିବ୍, ଡିଡିବ୍ ଡେଙ୍ଗୁରାଟା ପଛ ଆଡ଼କୁ ଝୁଲାଇ ଦେଇ ଦନା ମଲିକ ତାଲିଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଛକକୁ ।

ହଗୁରୀ ଗୁଡ଼ିଆଣୀ ପକୁଡ଼ି ଛାଣୁ ଛାଣୁ କାନ ଡେରିଲା, ସବୁ ଶୁଣିଲା କିନ୍ତୁ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଲ କଡ଼େଇଟି ଓହ୍ଲାଇ ଥୋଇଦେଲା । ପକୁଡ଼ି ବିକିବାକି ଦେଲା । ବୁଲିମୁଣ୍ଡରୁ ପଇସାତକ ଗଣି ଦେଖିଲା ଦିଟଙ୍କା ଆଠଶା । “ଖେସାରି, ତେଲ ବାବଦକୁ ଟଙ୍କା ଗଲେ ବାକି ଆଠଶା ତାର । ଉଁଃ ପକୁଡ଼ି କିଛି ରହିଗଲା, ଆଉ ତାରଣା ଖଣ୍ଡେ ହୋଇଥାନ୍ତା । ପକୁଡ଼ି ଟିକିଏ ପୋଡ଼ିଗଲା । ଯୋଗଣୀଖୁଆ ଡେଙ୍ଗୁରାବାଲାଟା ପକୁଡ଼ି ପକେଇଲା ବେଳେ ବଜଉଛି । କି ଅବା ଗୋଟାଏ ଫେଟ ତ, ଧାଠଶା ହେଲାଣି । ଆଜି ଏଇ ପକୁଡ଼ିକି ଖାଇ ରହିଯିବିନି ଯେ ।”

ପଇସାତକ ବୁଲି ପଛପଟେ ପୋତା ହୋଇଥବା ଘଡ଼ିରେ ପକେଇଦେଇ ବୋକାନରେ ଚାଟି ଲଗେଇଲା । ମନଟା ଭାରି ଚଞ୍ଚଳ ହଉଥାଏ ବୁଝିବାକୁ କଅଣ ଡେଙ୍ଗୁରାବାଲା କହିଲା । କେଉଁଠିକି ଯିବ ? ଦାମ ମାଷ୍ଟ୍ରର ପୁଅ ଗୋପ ପରା କଲିକତାରେ ପଢୁଛି । ତାକୁ ପଚାରିଲେ ସବୁ ଜଣାଯିବ ।

ଗୋପାଳ ତା' ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ବହୁତ ଗରମାଗରମ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚଳେଇଥିଲା । ହଗୁରୀକୁ ଦେଖି କହିଲା—“କିଲୋ ହଗୁରୀ, କୁଆଡ଼େ ?”

“ପୁଅ ଏ ଡେଙ୍ଗୁରାବାଲା କଅଣ କହିଲା ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ଯେ ଟିକିଏ ବୁଝିବାକୁ ଆସିଲି ।”

“ଆମ ଦେଶ ପରା ସ୍ଵାଧୀନ ହେଲା । ସେଥିଲାଗି ଦଶରା, ଦେବାଳି ପରି ଘରଦ୍ଵାର ସଜେଇବ, ଖୁସି କରିବ ।”

“ସୁଆଧୀନ କଅଣ ହେଲାମ ?”

“ଆଲୋ ଯେଉଁ ସାହାବ ରଜାଥିଲା ସେ ଗଲା ।”

“ଗାନ୍ଧି ମହାତମା ତେବେ ରଜାହେଲେ ?”

“ହଁ ହେଲେ ।”

ଗୋପାଳର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ପ୍ରତିବାଦ କରି “ଏ ହେ, ଏଇମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ବୁଝାଇ ନ ପାରିବ ତେବେ ପାଠ ପଢ଼ି ଲାଭ କଅଣ ?”

“ଏ ଟେଣ୍ଡେଇ ମାଇକିନିଆକୁ ବୁଝେଇବା କାଠିକର ପାଠ, ହଁ ହଁ ମାରିଦେଲେ ଗଲା, ମୋର ସମୟ କାହିଁ ଏତେ ବୁଝେଇବାକୁ ।”

ହଗୁରୀ ବହୁତ ନେହରା ହୋଇ କହିଲା, “ପୁଅ ଟିକିଏ କହମ ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ବୁଝିବି, ସତରେ କହ କିଏ ରଜା ହେଲା ?”

ଗୋପାଳ ସାଙ୍ଗର ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ି ନ ପାରି ଭାବି ଭାବି କହିଲା—
“ରଜା ?—ରଜା ଜହରଲାଲ ହେଲେ ।”

“ମଲା, ସେଇଟା କିଏ ମ, ଗାନ୍ଧି ମହାତମା ଏତେ ଦିନ ନଡ଼େଇ କରି ବୁଢ଼ା ହେଲେ, ଆଉ—ରଜା ହେଲା ବେଳକୁ ଆଉ ଜଣେ ।”

“ଆଲୋ ନାହିଁଲୋ ଗାନ୍ଧି ରଜା ହେଲେ, ଜହରଲାଲ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଆଡ଼କୁ ଜହର ଦେଶକଥା ବୁଝିବେ, ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ ବୁଝିବେ ଯେ ।”

ଠାକୁରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟାଏ ମାରି ହଗୁରୀ କହିଲା “ଠାକୁରେ, ମୋ ଆଇଷତକ ଗାନ୍ଧି ମହାତମାକୁ ଦେ, ଆଜ୍ଞା ଏ କିରାପୋତେଇ ଆଡ଼କୁ କମିଯିବ ତ ?”

“ହଁ ହଁ ସବୁ କମିଯିବ ।”

“ଏ ଖୋସରି ଆଉ ବାଦାମ ତେଲ ଭାଉ କମିବ ?”

“ହଁ ହଁ ସବୁ କମିବ ।”

ଓ-ହୋ, ମଣିଷ ଚିକିତ୍ସ ନିଶ୍ଚୟ ମାରିବ । ଯୋଗଣୀଣିଆ ଗଉରା ସାହୁର ବେକ ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବ । ଦୋକାନ କରିଛି ଯେ ଯାହା ମାରିବ—ନାହିଁ, କିରାପୋତେଇ ଦେଲେ ସବୁ ହୁଏ ।

ହସର ରୋଳ ଉଠିଲା ।

“ଆଜ୍ଞା ସଜାସଜି କେମିତି ହେବ ।”

“ଦଶହରାକୁ କେମିତି ସଜା ହୁଏ, ସେମିତି । ଦେବଦାରୁ ତାଳ ଆଣି କତା ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ଘର ଆଗରେ ନଟକେଇବୁ, ରାତିରେ ଦୀପାଳୀ ଜାଳିବୁ ।”

“ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ କଣ ଡକାହବ ?”

“ହଁ ବଡ଼ବଡ଼ୁଆକୁ ଡାକି ଗାନ୍ଧି ରଜାକୁ କଲ୍ୟାଣ କରିବାକୁ କହିବୁ, ଆଉ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉଡ଼େଇବୁ ।”

“ସେ ପତାକା କେମିତିଆ ?”

“ଆଲୋ ସେ ପତାକା ଭାରି ସାଦାସିଧା, ଚାରିକୋଣିଆ, ଖାଲି ତିନିଟା ରଙ୍ଗ, ଉପରେ ନାଲି, ମଝିରେ ଧଳା, ତଳେ ଶାଗୁଆ, ଆଉ ଧଳା ରଙ୍ଗ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଠିକ୍ ଶଗଡ଼ ଚକ ପରି ଛୋଟ ଚକ ଅଙ୍କା ହେବ । ମୋ ପାଖକୁ ନେଇ ଆସିବୁ ମୁଁ ଚକଟା ଆଙ୍କି ଦେବି । ନହେଲେ ଗୋଟାଏ କିଣି ଆଣିବୁ, ମୋଟେ ଚାରିଅଣା ପଇସା । ଆଉ ଜାଣିଥା, ଭଲ କରି ସଜାସଜି କରିବୁ । ସରକାର, ଯାହାର ଭଲ ହେବ ତାକୁ ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ।”

ଗୁରୁବାର ଦିନ ରାତିରେ ହଗୁରୀକୁ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ, ଖାଲି ଭାବୁଥାଏ କେମିତି ସଜେଇବ । ଦେବଦାରୁ ତାଳ କିଏ ଆଣିଦେବ ।—ପାଣ୍ଠି ମୋର ତିନିଟଙ୍କା, ଦିଟଙ୍କା ଯିବ ତେଲ ଓ ଖେସାରିରେ, ବାକି ଟଙ୍କାଟା ଖାପିଅ ପାଇଁ, ସେଇଥିରେ ଯାହା ହେବ । ଦୋକାନ ତ କଅଣ ବନ୍ଦ ହେବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି । ବରଦାଉ ମଢ଼ିଲେ ତିନିଟଙ୍କାଯାକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦେବି । ଦାଢ଼ିଆ ମହାଜନଠୁଁ ପଛେ ଦିଟଙ୍କା ଧାର କରି ନେବି ; ଆଉ ଦର କଅଣ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ରଜା ହେଲେଣି, ତେଲ ଖେସାରି ଭାଉ ଖସି ପଡ଼ିବ । ଦୋକାନ ସରଳ କରି ଛାଡ଼ି ଦେବ । ଦିନ ତିନିଟାରେ ପୁଣି ମୋ ଦୋକାନ ହସି ଉଠିବ । ସରକାର ଯଦି ଖୁସି ହୋଇ ଦି ତିନି ଟଙ୍କା ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ଆଉ କଅଣ...

ରାତି ଚିକିତ୍ସ ଅଛି, ହଗୁରୀ ଉଠିଲା, ଘରଦ୍ୱାର ଗୋବରରେ ଭଲ କରି ଲିପିଲା । ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଗଣ୍ଡେ ବାଟିଦେଇ ଚିତା ପକେଇଲା । ସକାଳୁ ବନା

ଦେଖି କହିଲା, “ହଗୁରୀ, ତୁ ନିଶ୍ଚେ ପୁରସ୍କାର ପାଇବୁ । ଆଉ ଦେବଦାରୁ ଡାଳ, କଦଳୀ ଗଛ ଆଣି ସଜେଇ ଦେ ।”

“ହଁରେ ପୁଅ, ସରକାର ଦେଲେ ଦେବ ନଦେଲେ ନାହିଁ, ମୁଁ ତ ନାଗିଛି ।” ସାହିତ୍ୟୋକାଙ୍କୁ ବହୁତ ନେହୁରା ହେଲି, କେହି ଦେବଦାରୁ ଡାଳ ଆଣିଦେଲେ ନାହିଁ । ଧରମା ମୂଲିଆକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସବୁକାମ କରିଦେବାକୁ ମଜୁରି ଦେଲି । ମଜୁରି, କତା, ବାଉଁଶ, କଦଳୀ ଗଛ, ମାଠିଆ ଦୀପାଳୀ, ପୁନାଙ୍ଗ ତେଲ ପ୍ରଭୃତି ପାଇଁ ପଇସା ଦଉ ଦଉ ଖତମ୍ । ମଲା ମଲା ପତାକା ତ ଆଣିନାହିଁ, କଅଣ କରିବି । ନା, ଯେମିତି ହେଲେ ପତକା ଉଡ଼େଇବି । ସେଥିପାଇଁ ବାଉଁଶ କିଣିଛି । ସରକାର ବକ୍ସିସ୍ ଦେବେନି—ଯେ !” ଯେଉଁ ଲେଉଟାଇଲା । ବାସି ପଡ଼ି ସାଇତା ହୋଇଥିବା ଶାଢ଼ି ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିଲା । ହାତ କୁହୁକକୁ ହେଉଥାଏ । “କଅଣ କରିବି, ଆଉ ତ ସପା କିଛି ନାହିଁ ।” ମନରେ ଥୟ କଲା “ହଁ ଅବା, ଆଡ଼କୁ କୋଉ ଲୁଗା ଆଉ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନ ମିଳିବ ଯେ ଏତେ ନୋଡ଼ କାହିଁକି କରିବି ମ । ଆଗ କାମ ଆଗ ହଉ, ପଛକାମ ପଛେ ଦେଖାଯିବ ।” ଲୁଗାରୁ ଅଧେ ଚିରିଲା । ଚାରିଟା ପଇସା ମୋଟେ ବଳିଥିଲା । ଚାରି ପଇସାର ନାଲି, ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗ କିଣି ଚାଲିଲା ଗୋପାଳ ପାଖକୁ । ଗୋପାଳ କନା ଦେଖି କହିଲା, “ଏ ବଢ଼ିଆ କନା ଖଣ୍ଡେ କୋଉଠୁ ଆଣିଲୁ ?”

“ଖଣ୍ଡେ ଶାଢ଼ି ଥେଲା, ସେଥିରୁ ଗରେ ଚିରି ଆଣିଛି”— ଗୋପାଳ ତା ମୁହଁକୁ ବଲବଲ କରି ଚାହିଁଲା । ଟିକିଏ ହସି କହିଲା—“ବଢ଼ିଆ ପତାକାଟାଏ ହେବ । ଏଡ଼େବଡ଼ ପତକା ଆମର ଏଠି କେହି ଉଡ଼ାଇ ନାହାନ୍ତି ।” କନାକୁ ତିନି ଖଣ୍ଡ କରିଦେଲା । ହଗୁରୀର କେମିତି ସିଲେଇ କରିବାକୁ ହେବ ସବୁ ବତାବତି କରି ଦେଇ ବିଦାକଲା । ଦିନ ୧୦ଟା ୧୧ଟା ବେଳକୁ ହଗୁରୀର ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ । ତା ପତକାଟା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଥଙ୍ଗରେ କହନ୍ତି “ଏ ହଗୁରୀ ନିଶ୍ଚେ ପୁରସ୍କାର ପାଇବ ।” ହଗୁରୀକୁ କିନ୍ତୁ କେମିତି ଗୋଟାଏ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ, ନହବ ବା କେମିତି । ସେ ଯେ ତାହାର ସବୁଯାକ ପାଣି ଉତ୍ତରରେ ଲଗେଇଛି । ଆଛା ଆଛା କ୍ରୋଡ଼ପତିମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରୁଥିଲାବେଳେ ସେ ତାହାର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ ଲୁଗାଖଣ୍ଡି ଚିରି ପତକା ତିଆରି କରିଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ହଗୁରୀ ଦୀପାଳୀରେ ବଳିତା ଦେଇ ପୁନାଙ୍ଗ ତେଲ ଦଉ ଦଉ ନିଅନ୍ତୁ ହେଲା । ପାଏ ମୋଟେ ତେଲ । ପକ୍କୁଡ଼ି ଛଣା କରେଇକୁ ଚାହିଁଲା ।— “ହଅବା, ତେଲ ତ ଶସ୍ତା ହୋଇଯିବ ଆଉ ଦାଢ଼ିଆ ମହାଜନ ତ ଟଙ୍କା ଧାର

ଦେବ, ଏତେ ଭାବି ନାଉ କଅଣ ?”—କରେଇରୁ ପୋଛିପାଛି ତେଲ ସବୁ ଦୀପାଳୀରେ ଢାଳିଲା । ସବୁ ଦୀପାଳୀତକ ଯେତେବେଳେ ଜଳିଉଠିଲା, ସାହି ଟୋକାଏ ଚିଲେଇଲେ, ‘ବାବାରେ ଆଲୁଅ, ହଗୁରୀ କମ୍ପେଇଲାରେ’ । ହଗୁରୀର କୁଣ୍ଢେମୋଟ ମନ ହୋଇଗଲା । ହବାର କଥା । କ୍ରୋଡ଼ପତିମାନେ କେହି ହଜାରେ କେହି ବା ଦୁଇ ହଜାର, ଖୁବ୍ ବେଶି ପାଞ୍ଚ ଛ’ ହଜାର ଭିତରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତିନି ଟଙ୍କାର ପତି ହଗୁରୀ ସମୁଦାୟ ତିନି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଆତସବାଜି କାମ କିଲା ପଡ଼ିଆରେ ।

ବନା ହଗୁରୀକୁ କହିଲା—“ହଇଲୋ ହଗୁରୀ, ଗୋଟାଏ କାମ ବାକି ରହିଗଲା । ଗୋଟାଏ ଦିଟା ହାବେଳି ନ ଲଗେଇଲେ ତ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ନାହିଁ ।

“ଦାମ୍ କେତେ ?”

—“ଟଙ୍କାରେ ଦିଟା ।”

ସତେତ, ଏତକ କାମ ବାକି ରହିଯିବ କାହିଁକି ? କରେଇ ଜାଲିଚଟୁ ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିଲା, ଦଉଡ଼ି ଯାଇଁ ଗଉରା ସାହୁ ପାଖରେ ବନ୍ଧା ଦେଇ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ଆଣିଲା । ବନାକୁ ଖୁବ୍ ଖୋସାମତି କରି ତା ହାତରେ ଦିଟା ହାବେଳି ମଗେଇଲା ।

ଲଗେଇବ ବା କିଏ ? ସେଇ ବନା ଗୋଟାଏ ଲଗେଇଲା ।

ସୁରୁର ଭରୁର ଭରୁର ଭରୁର ସା-ଆଁ-ଏଁ ହୋଇ ହାବେଳିଟା ଉପରେ ଯାଇ ଗୁଡ଼ାଏ ଧଳା ନାଲି ନେଳି ଆଲୁଅ ଯେତେବେଳେ ବାନ୍ତି କରି ପକେଇଲା, ହଗୁରୀର ଆନନ୍ଦ କି ଆଉ ସମ୍ଭଳା ପଡ଼େ, ଆନନ୍ଦରେ କୁହାଟି ଦେଲା, “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ଜୟ”... ହୋ-ହୋ ପାଟି ଓ ହସରେ ସାହିଟା ଗରମାଗରମ ହୋଇଗଲା । କିଲାରେ ବାଣ ଫୁଟେଇଲା ଲୋକମାନେ କଅଣ ହଗୁରୀଠାରୁ ବେଶି ଖୁସି ହୋଇଥିବେ ? ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ବାଣ ଲାଗି ସେମାନେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ହଗୁରୀ ତାର ଚଳାଚଳର ଉପାୟ କରେଇ ଓ ଜାଲିଚଟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଣ ଲାଗି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଦେଇଛି ।

ସାହି ଟୋକାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଅଜଗବି ଖିଆଲ ପଶିଲା । ଥୋକେ ଆସି ହଗୁରୀକୁ କହିଲେ, “ହଗୁରୀ, ତୁ ଆଉ ହାବେଳିଟା ଲଗା, ନିଜେ ସିନା ଲଗେଇଲେ ହେବ ।” ହଗୁରୀ ହଟିବାର ପାତ୍ର ନୁହେଁ, ବିଶେଷତଃ ସେଦିନ । “ହଅବା, ସେଥିରେ କଅଣ ଗୋଟାଏ ପାଠଅଛି, ନିଆଁ ଟିକିଏ ଗେଣ୍ଡିଦେବି, ସୁର୍ ସୁର୍ ହେଲେ ଛାଡ଼ିଦେବି ।” ମଜା ଦେଖିବା ପାଇଁ ସାହି ଟୋକାଏ କହି

ଉଠିଲେ, “ହଁ ହଁ ସେଇଯା ତ କଥା, ତୁ ଲଗେଇବୁଟି ।” ହଗୁରୀ କାନି ଚଉକସ କରି ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ିଦେଲା । ହାବେଲିଟାକୁ ଧଇଲା । ଗୋଟାଯାକ ଥରୁଥାଏ । ଦିହଟାକୁ ଖୁବ୍ ଦମକରି ନିଆଁ କତାଟାକୁ ହାବେଲି ମୁହଁରେ ଗେଞ୍ଜିଦେଲା । ହାବେଲି ହେଲା—ସୁରୁର ଭରୁର । ଚାରିପାଖଯାକ ଟୋକାମାନେ ଠିଆ ହୋଇ କହୁଥାନ୍ତି, “ଧରିଥା, ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଧରିଥା”, ହଗୁରୀ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ଡରିଗଲା, ହାବେଲିଟାକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲା । ହାବେଲିଟା ସାହି ଟୋକାକୁ ଆଗ ମଛି ପକେଇଲା । ବୋପାଲୋ ମାଆଲୋ ହୋଇ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ପକେଇଲେ । ଆଉ କାହାକୁ ଆଗରେ ନପାଇ ହାବେଲି ପଶିଗଲା ହଗୁରୀ ଘର ଭିତରକୁ । ହଗୁରୀ ପାଟିରେ କଥା ନାହିଁ । ପଥର ପାଲଟିଗଲାଣି । କାଲୁବାଲୁ କରି ଚାହିଁଛି । ତାର ଚେତା ପଶିଲା ବେଳକୁ ଘରେ ନିଆଁ ଧରି ସାରିଲାଣି । ସାହି ଟୋକାଏ ‘ଆରେ ପାଣି, ଆରେ ବାଲଟି’ କରୁ କରୁ ନିଆଁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲାଣି । ଦୋକାନର ଗୋଟାଏ ଠଣାରେ ଗଣେଶଟିଏ ପୂଜା ପାଇଁ ରହିଥିଲେ । ହଗୁରୀକୁ ସମସ୍ତେ ହାଁ ହାଁ କରୁ କରୁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିବାଲାଗି ଜଳନ୍ତା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ଗଣେଶଙ୍କୁ ହାତରେ ଧରିଛି, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଜଳନ୍ତା ଶେଣିଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା । ସାହି ଟୋକାଏ ଖୁବ୍ ସାହସରେ ତା ଦରପୋଡ଼ା ଦେହକୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ । ହେଲେ, ସେ ଆଉ ଆଖି ଫିଟେଇଲା ନାହିଁ । ପତକା ବାଉଁଶ ମୂଳରେ ନିଆଁ ଧଇଲା, ଦାଉଁଶଟା ଭୁସକରି ଆଗକୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ପତାକାଟା ବଞ୍ଚିଗଲା କିନ୍ତୁ ହଗୁରୀର ଆଉ କିଛି ରହିଲା ନାହିଁ । ତାର ସର୍ବସ୍ବ ସହିତ ସେ ନିଜେ ବି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା । ସବୁ ଛିର ହେଲା ବାଦ ନିଆଁଲିଭା ମଟର ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା । ନିଆଁଲିଭାଲି ଦଳ ହାତୀ ଶୁଣ୍ଢରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲା ଭଳି ନିଷ୍ଠୁଡ଼ିଆ ପାଣି ଫୋପାଡ଼ି ସବୁ ବିଲକୁଳ ଧୋଇଧାଇ ଦେଲେ ।

ହସ୍ତାଏ ବାଦ ସମାଜରେ ବାହାରିଲା ଯେ ରୋଗଣି କାମ କହେଇ ଦଳେଇକର ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ଲାଗି ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର ପାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଭଗତବାବୁଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ବାଣ ହୋଇଥିବା ଲାଗି ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର ପାଇ ଅଛନ୍ତି । ଗଉରା ସାହୁ ଶୁଣିଲା । ହସି ହସି ସାହି ଟୋକାକୁ କହିଲା “ହେଲେ ହଗୁରୀର ରୋଗଣି ଓ ବାଣକାମ ସମସ୍ତଠାରୁ ବଳି ଯାଇଛି ।” କିର୍କାରିଆ ହୋଇ ସାହି ଟୋକାତକ ହସି ଉଠିଲେ ।

□□□

(ଭଗର—ସପ୍ତମ ସଂଖ୍ୟା, ସେପ୍ଟେମ୍ବର-୧୯୪୭)

ପ୍ରତିଶୋଧ

“ଡାକତର ବାବୁ, ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ଆପଣ ମୋ ପୁଅକୁ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ । ସେହି ମୋର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ । ଆପଣଙ୍କ ହାତ ଧରୁଛି, ତାକୁ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ ।”

“ଆ-ହା ବିଶୁବାବୁ, ଆପଣ ଜଣେ ପୋଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ ହୋଇ ଏପରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଉ ଅଛନ୍ତି କିପରି ? ଏପରି ହେଲେ କଅଣ ପୁଅ ଚଞ୍ଚଳ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ଭିର ହୁଅନ୍ତୁ, ମୋର ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଆତଙ୍କିତ ହେବାର କାରଣ ମୁଁ ତ କିଛି ଦେଖୁନାହିଁ ।”

ଆତଙ୍କର ଚିହ୍ନ ଟିକିଏ ବିଶୁବାବୁଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ କମିଗଲା । ଆଶାର କ୍ଷୀଣ ରେଖାଟିଏ ଉଦୟ ହେଲା । ବ୍ୟଗ୍ରତାର ସହିତ ପଚାରିଲେ, “ଡାକତର ବାବୁ, ସତ କହନ୍ତୁ କଣ ଦେଖିଲେ ।”

“ଦେଖନ୍ତୁ ବିଶୁବାବୁ ଏ ଯେଉଁ ରୋଗ ହୋଇଛି ସେଥିଲାଗି ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ, କାରଣ ଏ ରୋଗ ସେତେ ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ... ଏ ରୋଗ ଫଳରେ ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଦୁର୍ବଳତା ଆସିଯାଇଛି ସେଇଥିଲାଗି ଯାହା ଚିନ୍ତା ।”

“କଅଣ ତେବେ କରାଯିବ ?”

“ଔଷଧ ଠିକ୍ ଦିଆଯାଇଛି, ତେବେ ଖାଲି ଔଷଧ ଦେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ, ତା ସାଙ୍ଗରେ ଭଲ ସେବାଶୁଶୃଷା ଓ ଚିକିତ୍ସା ଘଣ୍ଟା ଜଗିରହିବା ଦରକାର । ପିଲାକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଉଠାଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଟିକିଏ ହେଲେ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ଯେପରି ସେ ନ କରେ । ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ହଲାଚଲାରେ ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ତେଣୁ ପିଲାର ଜୀବନର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ବେଶୀ ।” ଏହା କହି ଡାକତର ବାବୁ ଯିବାକୁ ଉଠିଲେ । ‘ନାହିଁ ନାହିଁ’ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିଶୁବାବୁ ଜବରଦସ୍ତି ପକେଟରେ ଚାରିଟା ଟଙ୍କା ପୂରାଇ ଦେଲେ । ତେବେ ଏତକ ଠିକ୍ ଯେ ଡାକତର ବାବୁଙ୍କ ସହ ବିଶୁବାବୁଙ୍କର ଟିକିଏ ଭଲ ପରିଚୟ ଥିଲା ।

କାଳି ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର । ସାହିରେ ଖୁବ୍ ହୋ-ହଲ୍ଲା ଲାଗିଛି । ସବୁଆଡ଼
 ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । କନ୍ଦି ବିକନ୍ଦି ସବୁ ଜାଗାରେ ପନ୍ଦା ପନ୍ଦା ହୋଇ
 ଲୋକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚଳେଇଛନ୍ତି । ଏ ଗରମାଗରମର କାରଣ ପତାରିଲେ
 ସାହିର ଶତକଡ଼ା ନବେଜଣ କହନ୍ତି ଗାନ୍ଧି ରଜାହେବ । ଯା' ଛଡ଼ା ବେଶୀ କିଛି
 ସେମାନେ କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିଛି ଲୋକ କହନ୍ତି ବ୍ରିଟିଶ୍ ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ଗାଦି ଛାଡ଼ିଦେଲା ।
 ଜଣେ ଅଧେ କହନ୍ତି ବିରିଟିଶ୍ ଜହାରନାଲ୍ଲୁଙ୍କୁ ଗାଦି ଦେଇଦେଲା । ଜଣେ ଦିଜଣ
 କହନ୍ତି ଆମେ ସୁଆଧୀନ ହେଲୁ । ତାର ଅର୍ଥ ପତାରିଲେ ସେମାନେ କହନ୍ତି “ମଲା,
 କଂଗ୍ରେସିଆ ଦାମ ଓ ହରି କହୁଛନ୍ତି ଆମେ ସୁଆଧୀନ ହେଲୁ ।” ସାହିର ସବୁଠାରୁ
 ବୁଢ଼ା ସନେଇ ମିସ୍ତ୍ରୀ କହେ “ଯାବତ ମୁରୁଖତକ ଆମ ସାହିରେ । କିରେ ବିରିଟିଶ୍
 କିଏ ? ମହାରାଣୀ ତ ଡିଲୀରେ ଆସି କାଳି ମହାତମାଙ୍କୁ ନାଟ୍ କରିଦେବେ ।”
 ଯାହା ହେଉ ଏତକ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ କାଳି ମଉଛବ କରିବାକୁ ହେବ,
 ଆନନ୍ଦରେ ଦିନ କଟାଇବାକୁ ହେବ । ସେଥିଲାଗି ସମସ୍ତେ ବି ଆୟୋଜନରେ
 ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । କିଏ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ, କିଏ ସଜାସଜି, କିଏ ଭୋଜି ସଉଦା କିଣିବା,
 ଏହିପରି ସମସ୍ତେ କିଛିନା କିଛି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପିଲାତକ ମନ
 ମାରିଦେଇ ବସିଥାଆନ୍ତି । ଦାମ ଓ ହରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏପରି ବସିଥିବାର ଦେଖି
 ପତାରିଲେ, “କିରେ ପିଲେ, ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ଏପରି କାହିଁକି ବସିଛ ?”... “ଆମ
 ମଞ୍ଚ ତ ମାସେ ହେଲା ଜରରେ ପଡ଼ିଛି, ସେ ଥେଲେ ଆମେ କେଡ଼େ ମଜା
 କରିଥାନ୍ତୁ, ମୁଢ଼ି ନଡ଼ିଆରେ ଭାସି ଥାଆନ୍ତୁ, କେତେ ପାଟିକରି ସାହି କମ୍ପେଇ
 ଦେଇ ଥାଆନ୍ତୁ—ସେ ତ ଘରେ ପଡ଼ିଛି, ଆମେ କଣ କରିବୁ ।” ଦାମ
 ସହାୟତାଭୂତିସୂଚକ କଣ୍ଠରେ କହିଲା— “ବାସ୍ତବିକ ହରି, ମଞ୍ଚଟି ଯେପରି ପିଲା,
 ତାର ଅଭାବ ତ ଏମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁଭବ କରିବେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ସର୍ଦ୍ଦାର ତ
 ଗୋଟିଏ, ଏଡ଼େ ଟିକିଏ ପିଲାହେଲେ କଅଣ ହେବ ସବୁ କାମରେ ଆଗୁଆର ।
 ଦାଣ୍ଡରେ ଯଦି ‘ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଜି ଜୟ’ ପାଟିଟାଏ କିଏ କଠିବେବ ତେବେ ଖାଇଲା
 ପତରରୁ ଉଠିଆସିବ । ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ ଯେ ପୁଲିସ୍ ଘରେ ଏପରି ପିଲା,
 ଠିକ୍ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଘରେ ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ ତ । ଆହା ଆଜି ବିଚରା ସୁସ୍ଥଥିଲେ
 ଏତେବେଳକୁ ତାର ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ପାଟି ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତାଣି ।
 ଦେଖୁନ ଗୋଟିଏ ପିଲାଲାଗି ସମସ୍ତେ କିପରି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ବସିଛନ୍ତି ।” ଏହାପରେ
 ଦୁଇଜଣଯାକ ପିଲାଙ୍କୁ ବୁଝାବୁଝି କରାଇ ଦେଇ ଯେ ଯାହା କାମରେ ଚାଲିଗଲେ ।
 ପିଲାଙ୍କର ମନ କିନ୍ତୁ କଉଥିରେ ନ ଥାଏ । କେତେବେଳେ କିଏ କୋଉ ବାଟରେ

ଯାଇ ମଣ୍ଡୁକୁ ଦେଖି ଆସୁଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଜାଣିଗଲେ ଯେ ମଣ୍ଡୁ ଆଉ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ମନ ଦୁଃଖରେ ଯେ ଯାହା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ରାତି ଯାଇ ସକାଳ ହେଲା । ଲୋକେ ନହବତ, ଶଙ୍ଖ, ତୁରୀ, ଭେରୀ ବଜେଇ ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦରକୁ ସ୍ଵାଗତ କଲେ । ବିଶୁବାହୁ ପୁଅ ପାଖରେ ବସି ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଭାରି ଭୟ ହେଉଥାଏ ଯେ ମଣ୍ଡୁ ଯେପରି ପିଲା ଯଦି ପାଟିତୁଣ୍ଡରେ ଉଠେଇତ ହୋଇପଡ଼େ, ତେବେ ବଡ଼ ବିପଦ । ସେ ପୂରା ପୁଲିସ୍ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଥାଆନ୍ତି । କମରରେ ରିଭଲଭର୍ ଝୁଲୁଥାଏ । ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଦିନ ପାଇଁ ଛୁଟି ମିଳି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସହକର୍ମୀମାନେ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିପାରି ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ପୂରା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଘରେ ବସିଥିବେ, ଯଦି ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା ହୁଏ ତେବେ ଖବର ପଠାଇଦେଲେ ସେ ତୁରନ୍ତ ଅଫିସ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ସେଇଥିଲାଗି ସେ ପୂରା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବସିଥାଆନ୍ତି । ମନଟି ଗୋଟାଏ ନରକ କୁଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ କହିଲେ ଚଳେ । ଯାଡ଼େ ପୁଅ କାଳେ ଉଠି ପଡ଼ିବ କି ଉଠେଇତ ହୋଇପଡ଼ିବ ସେ ଚିନ୍ତା, ସାତେ ଅଫିସ୍‌ରୁ କିଏ ଆସିଲାକି ସେ ଚିନ୍ତା । ସବୁ ପିଲାତକ ଆନନ୍ଦରେ ମାଟି ଥିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିଜ ପୁଅଟି ଏ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନପାରି କି କଷ୍ଟ ପାଉଛି, ସେ ଭାବନା, ଚାରିଆଡ଼ୁ ମିଶି ମନକୁ ଘାଣ୍ଟି ପକାଉଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଲୁହଭରା ଆଖିକୁ ଲୁଚାଇ ରୁମାଲ୍‌ରେ ପୋଛି ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ଦୂରରୁ ଝାଞ୍ଜି, ମୃଦଙ୍ଗର କୋଳାହଳ ଧ୍ବନି ଘର ଭିତରକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ପଶୁଥାଏ ।

x

x

x

ଗଉଡ଼ ନଥିଲେ ଗୋଠ ଯେମିତି, ମଣ୍ଡୁ ନଥିଲେ ପିଲାଙ୍କ ଦଳ ସେମିତି । ପିଲାଯାକ ଏଣେତେଣେ ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା, କିଏ କେଉଁଠି ପାଟି କଲାଣି ତ “ନାଲି ଝଣ୍ଟାକି ଜୟ”, କିଏ ପାଟି କରୁଛି “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ”, କିଏ ପାଟି କରୁଛି “ପାକିସ୍ତାନକୁ ଜୟ”, କିଏ କହୁଛି “ଜନ୍ମକିଲାବ୍ କି ଜୟ”, କିଏ ବି “ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ କି ଜୟ” କହିବାକୁ ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଦାମ ଓ ହରି ଯାଙ୍କର ଧ୍ବନି ଶୁଣି ହସି ହସି ଲୋଚାକୋଚା ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏ ବିଶୃଙ୍ଖଳା କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ପିଲା ଓ ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି କିପରି ‘ବୋଲି’ ଡାକିବାକୁ ହେବ, କଅଣ ଡାକିବାକୁ ହେବ ସବୁ ବସି ଶିଖେଇ ଦେଲେ । ତା

ପରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ଆୟୋଜନ କଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସଭାଆଗରେ ପତାକା ଧରେଇ ଠିଆକଲେ, ତା ପଛକୁ କୀର୍ତ୍ତନିଆ ଦଳ, ତା ପଛକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ମଣିଷତଳ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ସଭା ଆଗରେ ଦାମ ଓ ହରି ଥାଆନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏକ ସମୟରେ ବୋଲି କହି ପାରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଦାମ ଆରମ୍ଭ କଲା, “ବୋଲ୍ ଭାଇ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି” —ସମୁଦ୍ର ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ପରି ଆବାଜ୍ ବାହାରିଲା — “ଜ-ଅ-ୟ” । ଦାମ ଓ ହରି ଖୁବ୍ ।

ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଗେଇଲା ।

x

x

x

“ବାପା ମୁଁ ଯିବି” — ଖନଖନେଇ ମଣ୍ଡୁ କହିଲା ।

“ବାବୁରେ, ଡାକ୍ତରବାବୁ ପରା ମନା କରିଛନ୍ତି । ତୋ ଦିହ ଭଲ ହୋଇଯାଉ, ତୁ ଯାହା କହିବୁ; ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତାହା କରି ଦେବି ।” ଦୂରରେ ଆଉ ଟିକିଏ ଜୋରରେ ଶୁଭିଲା, “ଜ-ଅ-ୟ” । ମଣ୍ଡୁ ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । କହିଲା, “ବାପା, ନାହିଁ ମୁଁ ଯିବି ।” ବିରକ୍ତରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଛାଟିଲା ।

“ବାବୁରେ କହିଲେ କଥା ମାନୁନୁ । ଭଲ ପିଲାପରା କଥା ମାନନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ପରା କହିଛନ୍ତି ଗଲେ ଦିହ ବେଶୀ ଖରାପ ହୋଇଯିବ ।”

ପୁଣି ଆଉ ଟିକିଏ ଜୋରରେ ଶୁଭିଲା “ଜ-ଅ-ୟ” । ମଣ୍ଡୁ କପାଳ ଉପରେ ଟିକିଏ ଝାଳ ଦେଖାଗଲା । ସେମିତି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ସେହି ଏକା ଜିଦ୍, “ବାପା ମୁଁ ଯିବି ।”

“ଛି ଏମିତିକା ଜିଦ୍ ଧରନ୍ତି, ବାବୁରେ ସେମିତି ହୁଅନା ଭଲା । ମୋ କଥା ଟିକିଏ ମାନ୍ ।”

ଏଥର ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଶୁଭିଲା — “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।”

ବିଶୁବାବୁ ଚାକରକୁ ସାଇକଲରେ ପଠେଇ ଦେଲେ ଡାକ୍ତରବାବୁ ପାଖକୁ ଆଉ ମଣ୍ଡୁକୁ ମାଡ଼ି ବସି ଆଉଁସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଉ ଟିକିଏ ଜୋରରେ ଶୁଭିଲା — “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।”

ମଣ୍ଡୁ ଉଠି ପଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା, କିନ୍ତୁ ବିଶୁବାବୁ ମାଡ଼ି ବସିଲେ ଓ ଆଉଁସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ଉପଦେଶ, ମଣ୍ଡୁର ଏପରି ଅବାଧତା, ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ପ୍ରତି ମାୟା ମମତା, ସବୁଯାକ ମିଶି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ମନ୍ଦି ପକାଇଲେ ।

ଆହୁରି ଜୋରରେ ଶୁଭିଳା, “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ”, ପୁଣି ମଣ୍ଡୁର ସେହି ଉଠିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା । ବିଶୁବାବୁ ଆଉ ସମ୍ମାନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାନ୍ଦି ପକେଇଲେ । ଲୁହର ଧାର ଛୁଟି କାମିଜରୁ ଖଣ୍ଡେ ଓହ୍ଲାଇ କରାଦେଲା । କାତର ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “ମଞ୍ଜୁ ! ମୋତେ କାହିଁକି କଷ୍ଟ ଦେଉଛୁ, ଆରେ ତୋତେ କିପରି ବୁଝେଇବି ମୁଁ କି କଷ୍ଟ ପାଉଛି ।” ଏଥରକ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଲା ଭଳି ଧ୍ବନି ଶୁଭିଳା—“ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ”...

ବିଶୁବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, “ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଟି ଟିକିଏ ବନ୍ଦ କରାଇଦେଲେ ତ କାମ ଛିଣ୍ଡିଯିବ । ସେହି ପାଟିଲାଗି ତ ପିଲାଟା ଏପରି ହଉଛି ।” ହତାଶଭରା କଣ୍ଠରେ ବିଶୁବାବୁ କହିଲେ, “ଏହି ପାଟି ମୁଁ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟରେ ତ ବନ୍ଦ କରି ପାରିନି, ୧୯୪୭ ଅଗଷ୍ଟରେ ପାରିବି କୁଆଡୁ !”

ପୁଣି ସେହି ମେଘପରି ଆବାଜ୍ “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ” । ମଞ୍ଜୁ ବେଶୀ ଜୋରରେ ହାଁପେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ‘ଯିବି’ ବୋଲି ଆଉ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଖାଲି “ବାପା, ବାପା !” ବିଶୁବାବୁ ଆଉ କଣ କରିବେ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାନ୍ତରବାବୁ କହିଥିଲେ ଟିକିଏ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବି ମନା । ଇଏତ ଏତେ ଛାତିପିଟି ହେଲାଣି, ତାପରେ ମଧ୍ୟ କେତେଥର ଉଠିପଡ଼ିବାକୁ ବସିଲାଣି । ଆଶଙ୍କାରେ ହୃଦୟ କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ି କହିଲେ, “ଓଃ ଭଗବାନ !” ଅବସ୍ଥାର ଗୁରୁତ୍ଵ ବୁଝି ନ ଥିବାରୁ ବିଶୁବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଟିକିଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ବସିଥିଲେ । ସେ କହିଲେ, “ତାକୁ ଟିକିଏ କାଖେଇ ନେଇଯାଇ ଦେଖେଇ ଆଣ, ତାହାହେଲେ ସେ ସ୍ଥିର ହେବ ।” ବିଶୁବାବୁ ରାଜିହୋଇ କହିଲେ, “ହଉ ବାପା, ମୁଁ ତୋତେ କାଖେଇ ନେଇ ଯାଉଛି ଦେଖାଇ ଆଣିବି, ତୁ ଥୟ ହୋ ।” ମଞ୍ଜୁ ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସିଲା, ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ତାର ଆଖିପତା, କାନ ତଳ ତଳ ସେତେବେଳକୁ କଳା ପଡ଼ିଆସିଲାଣି । ତରତର ହୋଇ ବିଶୁବାବୁ ତାକୁ ଉଠେଇଲେ । ଛାତିରେ ଆଉଜାଇ ରଖି ଘରଭିତରକୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ତାନ୍ତରବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେ ମଞ୍ଜୁକୁ ବିଶୁବାବୁଙ୍କ କାଖରେ ଦେଖି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ— “ଆହା ଆପଣ କଅଣ କଲେ, ଆପଣ ଉଠେଇଲେ କାହିଁକି ?” ମଞ୍ଜୁ ମୁହଁଟା ପଛଆଡ଼େ ଥିଲା, ତାନ୍ତରବାବୁ ଚଟାପଟ୍ ଚାହିଁଦେଲା ବେଳକୁ ମୁହଁଟା କଳାପଡ଼ି ଗଲାଣି, ଦେହଟା ବି ପାଉଁଶିଆ ଦିଶିଗଲାଣି । “ହଁ ହଁ ଚଞ୍ଚଳ ରଖ, ରଖ”

ବୋଲି କହି ଡାକ୍ତରବାବୁ ଅଳିରୁ ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ ଗୋଟାଏ ଦିଓଟି ପୋଡ଼ିଲେ । ମଞ୍ଚ କଅଣ ଯେପରି କହିବାକୁ ପାଟିଟା ଆଁ କଲା । କିନ୍ତୁ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ପାଟିଟା ସେମିତି ମେଲାହୋଇ ରହିଗଲା । ଡାକ୍ତରବାବୁ ବି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦିଇଟା ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ କଅଣ ପୋଡ଼ିଲେ । ଯେତେବେଳେ ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲେ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ସମସ୍ତେ ବୁଝିଲେ । ବିଶୁବାବୁଙ୍କ କଠିନ ହୃଦୟ ବି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । ଆଉ ଅନ୍ୟଙ୍କ କଥା ପଟାରେ କିଏ ! ସେଦିନ ଭାରତ ଓ ମଣ୍ଡୁର ଆତ୍ମା ଦୁହେଁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ । ଡାକ୍ତରବାବୁ ବୁଝାବୁଝି କରାଇବାରୁ ବିଶୁବାବୁ ଟିକିଏ ସ୍ଥିରହୋଇ ବସିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନଟା ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଡେଇଁ ଡେଇଁକା ପଛକୁ ଚାଲିଗଲା । ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳର ଘଟନା ତାଙ୍କ ଆଖିଆଗରେ ଛାୟାଚିତ୍ରପରି ନାଟିଗଲା ।

ବିଶୁବାବୁ ବିସ୍ମାରିତ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । କିଛି ସମୟପରେ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତରବାବୁ, କି ଭୀଷଣ ପ୍ରତିଶୋଧ । ନା ନା, ଦୈବ ତ ଠିକ୍ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଛି ।” ଡାକ୍ତରବାବୁ ହଲାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “କଅଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବକୁଛ ?”

ପ୍ରଳାପ ନୁହେଁ ଡାକ୍ତରବାବୁ, ସତ୍ୟ ଘଟନା । ଆପଣ ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଶୁଣନ୍ତୁ । କହି ପକାଇଲେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖଭାର ଉଣା ହୋଇଯିବ ।

x

x

x

ଏହି ଅଗଷ୍ଟମାସ, କିନ୍ତୁ ତାହା ୧୯୪୨ର, ମଫସଲ ଥାନାରେ ମୁଁ ଥାଏ । ଗୁପ୍ତ ଆଦେଶନାମାରେ ଲେଖାଥାଏ—“ମଫସଲରେ ଥାନା ହିଁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜମୁକୁଟର ପ୍ରତୀକ । ତାହାର ଗୌରବ ଯେକୌଣସିମତେ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଥାନାପ୍ରତି କୌଣସି ଆକ୍ରମଣ ହେଲେ ଅତି କଠୋରତାର ସହିତ ଦମନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅତୀତରେ ତୁମ୍ଭେ ଯେପରି ହୃଦୟତାର ସହିତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜମୁକୁଟର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିଛ, ସେହିପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଏ । ତୁମ୍ଭର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଳାଇବାକୁ ଏହି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସବୁ ପଠାଗଲା । ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ତାହା ବ୍ୟବହାର କରିବ ।”

x

x

x

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟ, ଗ୍ରାମବାସୀ ଥାନା ଚଢ଼ାଉ କରିବାକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ଥାନା ରକ୍ଷା କରିବାର ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚଟାପଟ୍ କରୁନେଲି । ଦୁଇଟା ମେସିନ୍‌ଗନ୍, ସବୁ ରାଜଫଲ୍ ସହିତ ଥାନାର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ଜଗେଇ ଦେଲି । ମୁଁ ନିଜେ ଠିକ୍ ଏମିତିଆ ପୋଷାକ ଓ ରିଭଲ୍‌ଭରଟା ଧରି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ ।

ଉଦ୍ଭୂତ ଜନତା “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ, ଜହରଲାଲ କି ଜୟ” କହୁକହୁ ଆନାଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଆସିଲେ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତ ଦେଖି ଟିକିଏ ଅଟକିଗଲେ । ମୁଁ ବଡ଼ପାଟିକରି ଜନତାକୁ ଆନା ଆଗରେ ୬୦ ହାତ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଆତ୍ମଗଛକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଲେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଗୁଳି କରିବୁ ବୋଲି ବୁଝାଇ ଦେଲି । ଜନତା ଟିକିଏ ଭାବିଲାପରି ଜଣାଗଲା କିନ୍ତୁ ସେ ଟୋକାଟି—ଠିକ୍ ମଣ୍ଡୁପରି—ତାରି ବୟସ ହେବ, ହାତରେ ଜାତୀୟ ପତାକାଟି ଧରି ଛୁଟି ଆସିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭାବିଲି ହୁଏତ ପିଲାଟି ପାଗଳ କିମ୍ବା ରିଭଲ୍ଭର, ମେସିନ୍‌ଗନ୍ ଓ ରାଇଫଲ୍‌ର କରାମତି ଜାଣିନାହିଁ । ମୁଁ ରିଭଲ୍ଭରଟା ହାତରେ ଧରି ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଯାଇ ଦୂରରେ ତାକୁ ଅଟକାଇ ଦେଲି । ମୋ ଜୀବନ ଭିତରେ ଏପରି ମୁହଁ ଦେଖିନାହିଁ । ତା ମୁହଁରୁ ଗୋଟାଏ ଦୀପ୍ତି ବାହାରୁଥାଏ । ସେ ଠିଆ ହୋଇଯାଇ ପାଟି କଲା “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।” ତା କାନଟା ମୋଡ଼ି ଦେଇ କହିଲି, ‘ଟୋପ୍’ ! ଦୁଇଗୁଣ ଉଠାହରେ ସେ ଜବାବ୍ ଦେଲା “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।”

ଗୋଟାଏ ଚଟକଣା ଦେଲି । ସେ ଆହୁରି ଜୋରରେ କହିଲା “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।” ତରେଇଟା ଲାଗି ରିଭଲ୍ଭର ମୁହଁଟାକୁ ତା ଛାତି ଉପରେ ରଖିଲି । ତଥାପି ସେ କହୁଥାଏ “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ ।” ତାହାର ସାହସ ଦେଖି ଜନତା ଆଗେଇଲା । ମୁଁ ଦେଖିଲି ପିଲାକୁ ଜବାବ୍ ନ କଲେ ଜନତା ନିଶ୍ଚେ ଆଗେଇ ଆସିବ । ପିଲାଟିକୁ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ପେଲି ଦେଇ କହିଲି “ଖବରଦାର, ଆଜି ଥରେ ପାଟି କଲେ ଏହି ରିଭଲ୍ଭର ଦେଖିବୁ ।” ଏହା କହି ଉପରକୁ ଗୋଟାଏ ଟୋଟ ଫୁଟାଇ ଦେଲି । ରିଭଲ୍ଭର ଶବ୍ଦ ଟିକିଏ ହେଲେ ତାକୁ ବିଚଳିତ କଲା ନାହିଁ । ବେଖାତିର ଭାବରେ ପୁଣି କହିଲା “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି—କି—ଜୟ ।” ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରାସ୍ତ ହେଲି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ପିଲା ପାଖରେ । ମୋ ଆଙ୍ଗୁଠିଟା ଅପମାନ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଟାଣିଦେଲା ଘୋଡ଼ିଆଟାକୁ । ପିଲାଟି ଶେଷଥର ପାଇଁ ଗଁ-ଗଁ ହୋଇ—“ମ-ହା-ତ୍ମା-ଗା-ନ୍ଧି-କି ଜ-ୟ”...

ତାପରେ ହେଲା ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧ । ଅଂସଗଠିତ ଶକ୍ତି ସଂଗଠିତ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ପରାସ୍ତ ହେଲା ।

ଜନତା ଅପସରି ଯିବା ବାଦ୍ ପିଲାଟି ପଡ଼ିଥିବା ଜାଗାକୁ ଗଲି । ପିଲାଟି ପତାକାଟିକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛି । ତାର ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ନିଜପ୍ରତି ଧ୍ବଜ୍ଞକାର ଆସିଲା । ଲାଞ୍ଜି, କଅଣ କଲି । ପିଲାଟିର ପାଟିକୁ

“ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ” ଧ୍ବନି ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ତାକୁ ହତ୍ୟା କଲି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଖରେ ଦୟାମାୟାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେତେ ମନକୁ ବୁଝେଇଲି ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ଏମିତିଆ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଏଇ ରିଭଲୁସନରେ ତାର ମୁହଁରୁ “ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି କି ଜୟ” ଧ୍ବନି ଛଡ଼ାଇ ନେଲିଥିଲି । ଆଜି ସେହି ଅଗଷ୍ଟମାସ, ମୁଁ ସେହିପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛି, ସେହି ରିଭଲୁସନ୍ ଧରିଛି । ସେହି ପିଲା ମୁହଁରୁ ଯେଉଁ ଧ୍ବନିକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଥିଲି, ସେହି ଧ୍ବନି ଆଜି ମୋଠାରୁ ମୋ ପିଲାକୁ ଛଡ଼େଇ ନେଲା । ତାଙ୍କରବାବୁ ଏଇଟା ଦାରୁଣ ଅଥଚ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିଶୋଧ ନୁହେଁ କି ?

□□□

(‘ଡଗର’—୧୮ଶ ସଂଖ୍ୟା, ଡିସେମ୍ବର-୧୯୪୭)

•

ଆଇନ

ରସ୍ ରସ୍ ରସ୍ । ରସ୍ ରସ୍ ରସ୍ ରସ୍ ରସ୍ ରସ୍ । ସେଦିନ ଦାସିଆର ଖୁରୁପି ବିଛୁଳି ବେଗରେ ଚାଲିଥାଏ । ଛିଣ୍ଡା କରିଆଟିଏ ପିନ୍ଧିଛି, ଛିଣ୍ଡା କରିଆ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିଛି । ଉପରେ ଟାଙ୍ଗୁଁ ଟାଙ୍ଗୁଁ ଖରା । ପିଠିଟା ସେମିତି ମେଲା ପଡ଼ିଛି । ଖରା ତାର କଅଣ କରିବ । ସେ କଣ ବାବୁଭୟା ହୋଇଛି । ଖରା ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧି ଢାବନର ବାରପଣ କଟାଇ ଦେଲାଣି ।

ଝାଳରେ ପର୍ ପର୍ ହୋଇଗଲାଣି । ତାର କିନ୍ତୁ ଖୁରୁପି ଚାଲିଛି । କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାଁ ନେଡ଼ିରେ ଝାଳ ପୋଛିବାକୁ ଓ ପିଠିରେ ଥିବା ଯାଦୁ ଗଳ୍ପ କଲାବେଳେ କୁଣ୍ଡେଇ ହବାକୁ ଖୁରୁପି ବନ୍ଦ ହୁଏ । ଯନ୍ତ୍ର ପରି ତା ହାତ, ଗୋଡ଼, ଖୁରୁପି ଯେ ଯାହା କାମରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତା ମନ କିନ୍ତୁ ଘାସ ଉପରେ ନାହିଁ । ମନ ଯାଇ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ, ପୁଅ ପଡ଼ିଛି ବେମାର । ଆଜି ମେହେନ୍ଦର ବାବୁଙ୍କ ପାନଖିଆ ଟଙ୍କାଟି ନ ଦେଲେ ନ ଚଳେ । କାଲିକି ଦେବି, ପଛକୁ ଦେବି କହି ଆଜିଯାଏ ଟାଙ୍ଗୁଳ କରି ଆଣିଥିଲା । ଆଉ ଟାଳଗୁଳ ସାଡ଼କୁ ଚାଲିଲା ନାହିଁ । ମେହେନ୍ଦର ବାବୁ ସପା ଶୁଣେଇ ଦେଲା—“ଆରେ ରଖମ, ପାନଖିଆ ନଦେଲେ ସବୁ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଯେମିତି ଦେଖୁଛି, ତୋ ପୁଅକୁ ସେମିତି ଦେଖିବି ।” ମୂର୍ଖ ହେଲେ କଅଣ ହେବ, ଦାସିଆ ତାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଧନକ ବୁଝିପାରିଲା । ଷାଠିଏ, ସତୁରି ରୋଗୀରେ ଗୋଟିଏ ମେହେନ୍ଦର ସମୟ ବାଣ୍ଟି ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲା ବେଳକୁ କଥା ଶେଷ । ତା ପୁଅର ଅବାଗିଆ ଝାଡ଼ା, ଠିକ୍ ସମୟରେ ବେଢ଼ପ୍ୟାନ୍ ନ ଦେଲେ ଛଟ୍‌ପଟ୍ ହୋଇଯିବ । ସେହିଦିନ ନିଶ୍ଚେ ଦବ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲା । ଘାସରୁ କେଉଁଦିନ ଟଙ୍କାଏ, କେଉଁଦିନ ପାଞ୍ଚସୁକା, ହାରାହାରି ଟଙ୍କାଟିଏ ହୁଏ । ଦରୁଆନମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷରୀ ଦେବାରେ ଚାରିଆଣା ଖଣ୍ଡେ ଯାଏ । ଘର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ମୋଟ ଉପରେ ଦଶ, ବାରଆଣା ବଳେ । ସେତକ କେବଳ ଚାଉଳରେ ଦୋହଲି ଯାଏ । ପୁଅ ପଡ଼ିଲା ଦିନୁ ଗୋଟାଏ ପଟା ପାହୁଲା ବି ବଞ୍ଚୁ ନାହିଁ । ସେଥରେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ମେହେନ୍ଦର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ହେବ । ନିତି କାବୁଥିବା ଘାସର ଦିଗୁଣ ନକାଟିଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ସେଇଥିଲାଗି ବିଛୁଳି ପରି ଖୁରୁପି ଚାଲିଥାଏ

ସେଦିନ । ଜଣା ଯାଉଥାଏ ସତେକି ଧରିତ୍ରୀ ମାତାକୁ ପୂରାପୂରି ଖିଅର କରି ପକାଇବ । ହଠାତ୍ ଖିଆଲ ପଶିଲା, “ଆରେ ଘାସକୁ ତ ଝାଡ଼ି ନାହିଁ ।” ଦୋକାନିଆରେ ଘାସ ସବୁ ଗଡ଼େଇ ଧୁଳି ଝାଡ଼ିଦେଲା ଓ ଏକାଠି ଜମା କରି ଦେଲା । ଘାସ ଗଦାଟାକୁ ଚାହିଁ ଅନ୍ଧାଜ କଲା “ହଅମ ଦୁଇଟଙ୍କା ହୋଇଯିବ ।” ପୁଲା ପୁଲା କରି ନେଇ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ ଦୁଠରେ ଜମାକଲା । ଘାସକୁ ଧୋଇ ଧାଇଁ ବିଡ଼ା ବାନ୍ଧିଦେଲା । ସବୁଯାକ ବିଡ଼ା ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବିଡ଼ା କଲା । ଉଠେଇଲା ବେଳକୁ ଆଉ ପାରିଲା ନାହିଁ । “ହେ ଶନିଆ ଭାଇ, ହେ ଶନିଆ ଭାଇ, ଏ ଭାଇ ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠେଇ ଦେଲୁ” — “ଉଃ, ବାପରେ, ହଇରେ ଦାସିଆ ଏଡ଼େ ବୋଝ ତୁ କେମିତି ନେବୁ, ଜୀବନଟାକୁ ଏତେ କଷ୍ଟ ଦେଇ ପଇସା କଅଣ କରିବୁ କିରେ ।” — ହେଃ, ଆମର ଫେର୍ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ, ତାକୁ ଫେର୍ ଗୋଟାଏ କଷ୍ଟ ।” ଓଠଟା ଆଡ଼େଇ ହୋଇଯାଇ ଦାନ୍ତ ଟିକିଏ ଦିଶିଲା, ସେଇଟା ହସ କି ଆଉ କଅଣ କିଏ କହିବ । ସୈକାର ବୋଝ ମୁଣ୍ଡାଇ ଟଳି ଟଳିକା ତିନିପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ି ବାବୁଙ୍କ ଅସ୍ଥାବଳ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦୁମ୍ କରି ବୋଝଟା ପକେଇ ଦେଇ ବିଡ଼ା ଫିଟେଇବାକୁ ଯାଉଛି, ଦାମା କରୁଥାନ୍ ପଦ୍ମତୋଳାରେ ସାପ ଫଡ଼ କରି ବାହାରିଲା ପରି କୁଆଡୁ ବାହାରି ପଡ଼ି କହିଲା, “ଆବେ ଶଳା କାଲି ଶଳା ଦସ୍ତୁରୀ ନ ଦେଇ ଶଳା ଖସି ପଳେଇଲୁ, ଆଜି ଶଳା ଆଗ ଦସ୍ତୁରୀ ଥୋ, ତାପରେ ଶଳା ବିଡ଼ା ଖୋଲିବୁ ।” — “ହେ ଦାମ୍ଭାଇ, ଏମିତି କ’ଣେଇ ହେଲେ ଟଳିବ ! ମୋ ପୁଅଟା ହାସପାତାଳରେ ପଡ଼ିଛି, ପଇସାର ଭାରି ଦରକାର । ଆଉ ଦିନେ ଦି’ ଦିନ ଯାଉ ଏକାବେଳେକେ ସବୁ ଦେଇଦେବି ।” — “ଯା, ଯାଆବେ ଶଳା, ଭାରି ଶଳା ମୁହଁ ବଢ଼ି କଥା କହୁଛି । ହଇବେ ଶଳା ମୁଁ କ’ଣେଇ, ଶଳା ହବ୍ ମୋ ଦସ୍ତୁରୀ ଚାଲିଉଁ ଦେଇନୁ, ଶଳା ପୁଣି ମୁହଁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି କଥା କହୁଛି । ଶଳା କହୁଛି ମୁଁ କ’ଣେଇ ।” — “ଆରେ କଥା କହୁ କହୁ ଶଳା କହୁଛୁ । ହଇରେ ତୋର ହବ୍ କଅଣ । ମୁଁ ତ ମରି ପଡ଼ି ଘାସ କାଟିଲି, ତୁ କଣ କରିଥେଲୁ କି, ତୁଛାଟାରେ ମୋଠୁଁ ଦସ୍ତୁରୀ ନେଉଛୁ । ଏତେ କହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦିନେ ଓଲିଏ ସବରାତ୍ କରିପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ କୋଉ ନାହିଁ କରୁଛି ଦବାକୁ !” — “ହୁଁ ତୁଛାଟାରେ ଦସ୍ତୁରୀ ଦେଉଛୁ ? ଆଛା ହଉ, ତୁ ଘାସ କେମିତି ଦବୁ ଦେ !” — “ଆରେ ଯାଆମ କେତେ ତର ଦେଖଉଛୁମ । ବାବୁକୁ ଘାସ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କଠୁ ଦାମ୍ ମୁଁ ନେଇ ଯିବିନି, ତୋ’ରାଣ୍ଡ ଧମକାଣି ଆଉ କାହା ଆଗେ ଦେଖେଇବୁ” — “ହଉ ଯା, ଯା” —

x

x

x

“ବାବୁ ଟିକିଏ କାହାକୁ ପଠାନ୍ତୁ ଘାସ ଦେଖିନବ । ଆଉ ଦାମ୍ ଦିଅନ୍ତୁ”—
 “ନାହିଁ ଶାଲା ତୁ ବଡ଼ା ହାରାମ୍ ଅଛୁ । ହାମର ଦାମ କହୁଥିଲା ତୁ ଦୂବ ଘାସୋରେ
 ମୁଆ ଘାସୋ ମିଶାଇ ଦୌରୁ । ହାମର ତରୁ ଇସକୋ ନ ଖାଇ କଷା ପରି
 ହୋଇଗଲା ଅଗର ହାମେ ରୋଜ୍ ରୋଜ୍ ଅଧା ରୁପୟା ଗଣୁଛୁ । ଦାମା ହାମର
 ଦୁସରା ଜାଗାରୁ ଘାସୋ ଆଣିବ । ତୁ ଶାଲା ଏଦନା ବେଇମାନ୍, ଖାନା ଜିନିଷରେ
 ଖରାବ୍ ମିଶାଉଛୁ । ଶାଲା ଏଠୁଁ ନିକଲ୍, ଜଲ୍ ଦି ନିକଲ୍ ।” ଦାସିଆ ଆଖିରୁ
 ଢୁଳୁଢୁଳିଆ ପୋକ ବାହାରିଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଦେଲା, କାନଟା ଭୋଁ-ଭୋଁ
 କଲା । ତାକୁ ଆଉ କିଛି ଶୁଭୁ ନଥାଏ କି ଦିଶୁ ନଥାଏ, କେବଳ ଶୁଭୁଥାଏ ତା’
 ପୁଅର ଆକୁଳ ଡାକ “ହେ ମେହେନ୍ଦରବାବୁ, ଟିକିଏ ଜାଗା ଆଣ ଆଉ ରହି
 ପାରିବି ନାହିଁ ।”...ଆଉ ମେହେନ୍ଦରବାବୁର କଡ଼ା କାବାବ୍—“ଆରେ ରହମ ସମସ୍ତଙ୍କ
 କଥା ବୁଝିବି ନା ଏକା ତୋରି କଥା ବୁଝୁଥିବି । ତୁ କଅଣ ମୋତେ ଦେଇ ପକଉଛୁ
 କି ।” ଗୋଟିଏ ବାଟୋଇ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୋଝ ଉଠାଇ ଟଳି ଟଳିକା
 ଦୁସରା ଲାଗୁଆ ଜାଗାକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଅଜାଣତରେ ତାର ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା—
 “ମେହେନ୍ଦରବାବୁ, ଆଜି ମୁଁ ନିଷ୍ଠେ ଦେବି, ଆଜି ମୁଁ ନିଷ୍ଠେ ଦେବି ।” କେତେଜଣ
 ବାଟୋଇ ଶୁଣି ହୋ-ହୋ ହୋଇ ହସିଉଠି କହିଲେ—“ଲୋକଟା ହଦ୍
 ପାଗଳ—”

x

x

x

ଓକିଲ ବାବୁ ବି ତାର ଲାଗୁଆ, ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା କ୍ଷଣି କହିଲା, “ବାବୁ,
 ତିନିପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ି ବାବୁ ମୋ ବେକରେ ଆଜି ଛୁରୀ ଦେଇଦେଲେ”—
 “ତିନି ପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ି କିଏରେ ?” ହରି ମୋହରିର ସେଠି ବସିଥିଲା, ବୁଝେଇ
 ଦେଲା—“ବାବୁ ଆପଣ ଜାଣିନାହାନ୍ତି ସେ ବଜ୍ରରଙ୍ଗ ମାରୁଆଡ଼ି । ତା ପେଟଟା
 ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଯେ ସିଆର ପଡ଼ି ଥାକ ଥାକ ହୋଇଯାଇଛି । ତଳିପେଟଟା ଗୋଟିଏ
 ଉଦର ତ ତା’ ଉପରକୁ ବଳି ହୋଇଯାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପେଟ ଭଳିଆ ଦିଶୁଛି ।
 ତା ଉପରକୁ ସେମିତି ବି ଆଉ ଗୋଟିଏ, ସତେକି ତିନିଟା ପେଟ । ଲୋକେ
 ସେଇଥିଲାଗି ତିନିପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ି ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।” ଓକିଲ ବାବୁ ହସି ସାରି
 ସବୁ ବିଷୟ ଦାସିଆଠାରୁ ବୁଝି କହିଲେ “ଦଶଟା ଟଙ୍କା ଦେ, ମୁଁ ତାକୁ ପାଣି
 ପେଇ ଦେବି ।” ସେଠୁ ବି ଦାସିଆ ଫେରିଲା । ସବୁ ଲାଗୁଆଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସିଲା ।

ଓଲଟି ଲାଗୁଥା ପଇସାରୁ ବି କେତେ ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ ପଇସା ପାଖରେ ନ ଥିଲା ବୋଲି । ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ଚଢ଼ନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କଅଣ ସବୁବେଳେ ପଇସା ଥାଏ ? ବହଳା ଘାସ ବି କଟି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଯାଚିଲା ସୁନା ପରା ପଥର । ଯାହାହେଉ ଭାଗ୍ୟକୁ ଭଡ଼ାଗାଡ଼ିବାଲା ମନୁଆ ହାରୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା । ଦାସିଆଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଘାସତକ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ପାଇଁ ରଖି ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେଲା ।

“ମେହେନ୍ତର ବାରୁ ଆଡ଼କୁ ମୋ ପୁଅ ଲାଗିଲା ।” — “ହଁ, ହଁ, ଦେଖିବି, ଆଜ୍ଞା ତୁ ଟିକିଏ ତାଙ୍କର ବାରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯା, ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ପଚାରିବୁ, ପୁଅର ହାଲୁ କିପରି ଓ କଅଣ କରିବାକୁ ହେବ । ତା ପଛକୁ ମୁଁ ତ ଅଛି । ହେଲେ ତାଙ୍କର ବାରୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ପଚାର, ମୁଁ ଟିକିଏ ଆଡ଼ୁ ଆସୁଛି ।” —

x

x

x

“ଆରେ ଗୋଡ଼ଛାଡ଼, କଣ ହୋଇଛି କହ ।” — “ବାରୁ, ମୋ ପୁଅକୁ ଭଲକରି ଦିଅନ୍ତୁ । ସେଇ ମୋର ଏକା ଭରସା ।” — “ଆରେ ଖରାପ ଜିନିଷ ସବୁ ଖାଇ ଏ ରୋଗ ହୋଇଛି । ଲିଭର୍ ତାର ଏକଦମ୍ ଯାଇଛି” — “ବାରୁ, ବଜାର ଜିନିଷ କିଣି ଖାଇବାକୁ ଆମର ପଇସା କାହିଁ । ତା ଦିହ ଖରାପ ହେଲାବୁ ମୁଁ ତ ବରାବର ଯାଇ ତିନିପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ି ବାରୁଙ୍କ ମିଲ୍‌ରୁ ଅଟା ଆଣି ରୁଟି ତିଆରି କରି ତାକୁ ଦଉଥିଲି ।” — “ଆରେ ତୁ ଯାହାକୁ ଭାବିଛୁ ଅଟା ସେଥିରେ ଅଛି ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ଓ ପଥର ଚୁନା । ଯାହାକୁ ଭାବିଛୁ ଚାଉଳ ତା ଦିହରେ ଅଛି ଗୋଡ଼ି, ଗରଗଡ଼ । ଯାହାକୁ ଭାବିଛୁ ତେଲ ତହିଁରେ ଅଛି ଗଧ, ଘୋଡ଼ା, କୁକୁରର ଚର୍ବି । ସେଗୁଡ଼ାକ ଖାଦ୍ୟ ନୁହେଁ ବିଷ, ବିଷ । ତୋ ପୁଅ ଦେହରେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଚଳିନି । ଆଗରୁ ହେଲେ ଆଣିଥାଆନ୍ତୁ । ଆଜ୍ଞା ଓଷଦଟା ବଜାରରୁ କିଣିଆଣି, ତୋ ପୁଅକୁ ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ ଦେବି । ଏ ଓଷଦ ତାଙ୍କରଖାନାରେ ଦିଆହୁଏ ନାହିଁ ।” — “ବାରୁ, କେତେ ଦାମ୍ ହେବ ।” — “ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ହେବ ବୋଧହୁଏ ।” ଦାସିଆ ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିଗଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲା “ବଡ଼ ତାଙ୍କରଖାନା ବି ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ । ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଦୋମହଲା କୋଠା, ବିଜୁଳି ପଞ୍ଜା, ନେତ୍ରେ ନ ଦେଖିବା ଗଦି । ଫି ରୋଗୀ ପିଛା ଦଳେ ଚାକର, ନର୍ସ, ମେହେନ୍ତର, କଳବାଜା, ରେଡ଼ିଓ, ପଥପୁଆ କଥା ତ ଛାଡ଼, ଏସବୁ ପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉ ନଥିବ, ଆଉ ମଳିମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ପାଇଁ ୪୫ ଟଙ୍କାର ଓଷଧ ବି ନାହିଁ । ନଥିଲେ ବି କିଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ କଅଣ ଓଷଦ କିଣା ହେଉ ନାହିଁ ?”

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ବାବୁଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ଟମକି ପଡ଼ିଲା । ତା ଭାବନା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଶୁଣିଲା, ତାଙ୍କର ବାବୁ କହୁଛନ୍ତି, “କିରେ ଓଷଦ ଆଣିବୁ ନା ସେମିତି ଟିକିଆ ଚାଲିବ” — ପୁଣି ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ିଗଲା “ଟଙ୍କା କୋଉଠୁ ଆଣିବି । ତାଙ୍କରଖାନା ଓଷଦରେ କଣ ପୁଅ ଭଲ ହେବ । ପୁଅ ଯଦି—ଓଃ” ବିଳିବିଲେଇ ଉଠିଲା— “କାମ ଯେତେବେଳେ ନକରି ପାରିବି ମୋ କଥା ବୁଝିବ କିଏ” — “ଆରେ କିଏ ଅଛରେ, ଏଇଟା ପାଗଳାଟାଏ ଯାକୁ ଏଠାରୁ ବିଦା କରିଦିଅ” — କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେ ପରା ବଡ଼ ତାଙ୍କରଖାନା, ସେଠି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଗତି କିବା ଛାର— x x ପଇସା ପାଇଁ ବାୟା ବିଲୁଆ ପରି ଆଡ଼େ ସାଡ଼େ ଦାସିଆ ବୁଲିଲା । ପଇସା କ’ଣ ଏଠି ସେଠି ପଡ଼ିଛି ? ପୁଅଟି ବି ତାର ବଞ୍ଚିଲା ନାହିଁ । କିଣି କରି ଓଷଦ ଦେଇଥିଲେ ଅବା କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଭୟର ସମ୍ଭାବନାରେ ଯେତେ ଭୟର ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ । ଭୟର ଉପସ୍ଥିତିରେ ତାହା ହୁଏ ନାହିଁ । ପୁଅ ମରିବା ଆଗରୁ ସିନା ଦାସିଆ ଦକ୍ ଦକ୍ ହେଉଥିଲା । ପୁଅ ମଲାପରେ ପଥର ହୋଇଗଲା । ଭାବି ବସିଲା— “ମୋ ପୁଅକୁ ମାଇଲା କିଏ ? ତିନିପେଟିଆ ବାବୁଙ୍କ ମିଲର ଅଟାଗୁଡ଼ାକ କ’ଣ ବିଷ ?” ତାକୁ ପୁଣି ଶୁଣିଲା ତାଙ୍କର ବାବୁଙ୍କ କଥା— “ଆରେ ତୁ ଯାହାକୁ ଭାବିଛୁ ଅଟା ସେଥିରେ ଅଛି ତିନୁଳି ମଞ୍ଜି ଓ ପଥରର ଚୂନା ।” — ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଖୁଲିଙ୍ଗ ହେଲେ ଯେପରି ମିଳାଇ ଯାଏ, ତାଙ୍କରଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ତିନିପେଟିଆ ବାବୁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାବଳ ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ କୋଠରିର ଅନ୍ଧାର ତା ଆଖି ଆଗରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମିଳାଇଗଲା । ସେ ସଫା ଦେଖିଲା ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଛି ତିନୁଳି ମଞ୍ଜି ଓ ସାବୁନ୍ ପଥରର ବସ୍ତା । ଆଗରୁ ଯେ ଦେଖିନଥିଲା, ତା ନୁହେଁ । ସେ ଭାବିଥିଲା ଯେ ଇଞ୍ଜିନ୍ ଫିଞ୍ଜିନ୍ରେ ବୋଧହୁଏ ଏଗୁଡ଼ାକ ଲାଗେ । ସେ କାହିଁକି ଟିକିଏ ଭାବିବ ଯେ ଖାଇବା ଜିନିଷରେ ଏଗୁଡ଼ାକ ମିଶେ ବୋଲି । ତିନିପେଟିଆ ମାରୁଆଡ଼ିର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମୂର୍ତ୍ତି ତା ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲା । ତାକୁ ପଚାରିଲା— “ହଇବେ, ତୁ ତ ମଣିଷ ଖାଇବା ଜିନିଷରେ ଦୁସୁରା ଜିନିଷ ମିଶାଇ ମଣିଷ ମାରୁଛୁ, ଆଉ ଘୋଡ଼ା ଖାଇବା ଦୂବ ଘାସରେ ମୁଆ ଘାସ ଟିକିଏ ମିଶିଗଲା ବୋଲି ଜୀବନ ଛାଡ଼ିଯାଉଥିଲା କାହିଁକି ? ଆବେ ଶଳା ଜାଣିଛୁ ତୋରି ଲାଗି ମୋ ପୁଅ ମରିଛି । ତାଙ୍କର ବାବୁ ନିଜେ କହିଛନ୍ତି” — ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରି ଉଠିଲା । ମାଂସପେଶୀରେ ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ପିତ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିଲା । ତିନିପେଟିଆକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଗରେ ଦେଖିଥିଲେ ଚୋବେଇ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତା । ସ୍ଥିର କଲା “ନା, ଏହାର ନିଷ୍ପେ ବଦଲା ନେବି ।”

ଅତି ବୁଝ ବୁଝରେ ପୁଲିସକୁ ନେଇ ସେ ଘର ଦେଖାଇ ଦେଲା । ସବୁ ବସ୍ତା ସହିତ ତିନିପେଟିଆ ବାବୁ ଚାଲିଲେ ଥାନାକୁ । ଦାସିଆ ଲୁଚି ଲୁଚି ସବୁ ଦେଖିଲା । ତିନିପେଟିଆ ହାତରେ ହାତକଡ଼ି ନ ଦେଖି ତାର ଅବସୋସ ହୋଇଗଲା । ଭାବିଲା—
 “ଗରିବଟାଏ ହୋଇଥିଲେ ହାତକଡ଼ି, ଗୋଡ଼କଡ଼ି, ଅଣ୍ଟାରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ରାସ୍ତାରେ ଘୋଷଡ଼ା ହୋଇ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତା । ବଡ଼ଲୋକ ବୋଲି ଶିଳାକୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ନିମତରଣ କରି ନଈଅଛନ୍ତି । ଯାହାହେଉ ଶିଳା ଧରା ତ ପଡ଼ିବି...”

କିଛିଦିନ ପରେ ରଘୁଆଠାରୁ ଦାସିଆ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲା ଯେ ତିନିପେଟିଆ କଅଣ ଆଜନ ପଇସା ଦେଖାଇ ଖଲାସ ହୋଇଗଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଥକା ହୋଇ ବସିଗଲା । ପଚାରିଲା—“ରଘୁଆ, ସେ ଆଜନଗୁଡ଼ାକ କେମିତିଆ କିରେ ?”—“ଆରେ ପଇସା କେତେ ଆଇନ୍‌କୁ ଗଦ ଶୁଦ୍ଧାଂଇ ଦେଉଛି, ଆଉ ଏଇଆ ପଚାରୁଛୁ କଅଣ ? ତିନିପେଟିଆ ପାଖରେ କଅଣ ପଇସା ନାହିଁ ।”—
 “ସେ ସବୁ ବଡ଼ଲୋକିଆ ଆଇନ୍, ସେଥିରେ ତିନିପେଟିଆ ସାବାଡ଼ ହେବ ନାହିଁ । ତାକୁ ଦରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଆଇନ୍ । ଯେ କୌଣସି ବାଗେ ମୁଁ ବଦଲା ନେବି ।”
 “ଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ ପଙ୍କ ଲଦ୍ ବେ, ଶିଳ ଶିଳପୁଆ ଗଗନେ ଉଡୁଛି, ଶିମୁଲି ତୁଳା କହୁଛି ମୋତେ ରଖ ।”—ଦାସିଆ କିନ୍ତୁ ରଘୁଆର ଏହି କଥାକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଲା ନାହିଁ । ସୁଯୋଗ ଖୋଳି ବୁଲୁଥାଏ । ଘାସ କାଟିବା ଛାଡ଼ି କୁଲୁଫୀ ବେପାର କଲା । ବରପକୁ ଛେଟି ଗୁଣ୍ଡାକରି ଗୋଟିଏ କାଠି ଅଗରେ ଟିପି ଚାପି ଗୋଲ କରି ଅଟକାଇ ଦିଏ, ଟିକିଏ ନାଲିଆ ମିଠାପାଣି ଉପରେ ଭାଲି ଦିଏ, ପାଟିଲା ଫଳ ପରି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଟହଟହ ଦିଶେ । ପିଲାଙ୍କର ଭାରି ଆଦର । ଦାସିଆର ବି ବେଶ୍ ଦିପଇସା ହଉଥାଏ, ଘାସ ବେପାରଠୁଁ ବେଶୀ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ତା’ ମନ ଭଲ ନଥାଏ । ଖାଲି ସବୁବେଳେ କଅଣ ଖୋଜିଲା ଖୋଜିଲା ପରି ହେଉଥାଏ । ସତେକି କଅଣ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ପାଉନି । ଦିନେ ବରପ ଗାଡ଼ି ଠେଲି ଠେଲିକା ଖରାବେଳେ ଯାଉଛି । ହଠାତ୍ କାହାକୁ ଦେଖି ତାର ଭାବ ଏକାବେଳେକେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲା । “ଆରେ ଏହି ତ ତିନିପେଟିଆ ପୁଅ ।” ଗୋଡ଼ଆଡୁ ରୁମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିଲା । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଯାଇଁ ପାଖରେ କହିଲା, “ଛୁଆବାବୁ, କୁଲୁଫୀ ବରପ ଖାଇବନି ।”—“ଆରେ ତୁ ଦାସୋ, କାହାଁ ଥିଲୁ ବେ, ଘାସ କୁଁ ନ ଦୌରୁ, ହାଁ ହାଁ, ମୁଝକୋ ବରପ ଭଲ କରି ଦେ ।”—“ହଉ ବାବୁ ଏହି ଛାଇ ଜାଗାକୁ ଆସ, ଭଲ କରି ତିଆରି କରି ଦେବି ।” ଏହା କହି ଗାଡ଼ିକୁ ଟିକିଏ ଛାଇ ଥିବା

ଫର୍ତ୍ତା ଜାଗାକୁ ନେଲା । ପିଲାଟି ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ସେଠି ଠିଆ ହେଲା । ଦାସିଆ ବରଫକୁ ଛେଟି କାଠି ଅଗରେ ବାନ୍ଧିଲା, ଆଡ଼କୁ ସାଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ପିଲାଟି କହିଲା, “ସେ ନାଲି ପାଣି ଦୌନ୍ତୁ ।” — “ଏହେ ତୁମେ ହଜତ ମୋର ପୁରୁଣା ଖାଉଦ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଉ ପାଣି ଦଉଛି ତୁମକୁ କଅଣ ସେଇ ପାଣି ଦେବି । ଏହା କହି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ସନ୍ଧି ଭିତରୁ କାଢ଼ିଲା । ସେ ମୁଣ୍ଡା ଉପରେ ଇଡ଼ି, ପିଲା ହାତକୁ ଦେଇ, ଠେଲଗାଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି, “ବାବୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁଥାଅ, ମୁଁ ପିସାବ କରି ଆସୁଛି” କହି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଲା । ପିଲାଟା ଦି ଚାରିଥର ବୁଡ଼ୁମିଛି କି ନାହିଁ ଅ ଅ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କଅଣ ଦାସିଆ ପୁଅ ଯେ ମଲାବେଳେ କାନ୍ଧବାଡ଼ ବି ଜାଣିବେ ନାହିଁ । ସେ କ୍ରୋଡ଼ପତି, ଦି ଚାରିଟା ମିଲ୍‌ର ମାଲିକ, ରାୟ ବାହାଦୁର, ଶେଫ୍ ଶ୍ରୀ ବଜରାଇଁ ଚୌଖାନି, ଜାଇକର ଇହିଦ୍, ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ଶିଶୁ ମଙ୍ଗଳ ସଭାପତି, ରିଲିଫ୍ କମିଟିର ସେକ୍ରେଟେରୀ, ଲେଖକ ସେବା ସମିତିର ଉପ-ସଭାପତି ଓ ଆଉ କେତେ କଅଣଙ୍କର ପୁଅ । ସହରଟା ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା । ଖବରକାଗଜରେ କେତେ ଶୋକ କେତେ ଗୀତ ବି ବାହାରିଲା—

x

x

x

ପୁଲିସ୍ ଯେତେବେଳେ ହାତକଡ଼ି, ଗୋଡ଼କଡ଼ି ଓ ଅଣ୍ଟା ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ରାସ୍ତାରେ ଘୋଷାଡ଼ିଲା, ଦାସିଆ କହିଲା—“ମତେ ଏମିତି କାହିଁକି ନଉଛ, ମୋତେ ସେମିତି ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇ ନିଅ, ନିମତରଣ କଲାପରି ଠିକ୍ ତିନିପେଟିଆକୁ ଯେମିତି ନେଇଥିଲ !” ସିପାହୀ ବୁର୍ ଜୋତାରେ ଏକ ଚଉକସ୍ ଗୋଇଠା ଦେଇ କହିଲା, “ଏଇ ନିମତରଣ ନେ ଆଉ ଚାଲ ।” ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗୋଇଠା ଉଞ୍ଚେଇଲାକୁ ଭଲ ପିଲାଟି ପରି ଚାଲି ଚାଲି ଗଲା । ବିଚାରରେ ଖୁବ୍ ଦିନ ଗଲା । ଯାବଦ୍ ଜୀବନ କାରାବାସ ରାୟ ଦିଆଗଲା । ଫାଶୀ ହୋଇଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ହାକିମଙ୍କର ଟିକିଏ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ଯେ ଆସାମୀର ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ପାଗଳାମିର ଛିଟା ଅଛି । ନହେଲେ ଖୋଦ୍ ହାକିମଙ୍କୁ ଦାସିଆ ପଚାରନ୍ତା “ବାବୁ, ତିନିପେଟିଆ ଜାଣିଶୁଣି ଶହ ଶହ ପିଲା କବିଲା, ବଡ଼ ମଣିଷଙ୍କୁ ତ ଖାଇବା ଜିନିଷରେ ବିଷ ଦେଇ ମାରୁଛି । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଆଇନ ତାକୁ କାରୁ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଓଲଟା ସେ ପଇସାରେ ଆଇନକୁ କାରୁ କରିଦେଲା । ଆଉ ମୁଁ ତିନିପେଟିଆକୁ କାରୁ କରିଦେଲି ବୋଲି ଆଇନ ଓଲଟା ମୋତେ ବାନ୍ଧୁଛି । ବାବୁ ଏଜିଟା କେମିତିଆ ଆଇନ ?”

□□□

(‘ଡଗର’—୩୮ଶ ସଂଖ୍ୟା, ମଇ—୧୯୪୮)

ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା

ଅଡ଼େଇ ସେରିଆ ହାତୁଡ଼ି ତାକୁ ଫୁଲ ପରି ଜଣାଯାଏ । ବୁଲୁ ଭିତରୁ ପାଟି ଲାଲ ହୋଇଯାଇଥିବା ଲୁହାଟା କାଢ଼ି ସେ ହାତୁଡ଼ିରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ପିଟି ଚାଲିଯାଏ ।

ସତେକି ସେ ହାତୁଡ଼ିର ଓଜନ ନାହିଁ । ପିଟିଲାବେଳେ ତା ମାଂସପେଶୀ ଫୁଲି ଟାଙ୍କି ହୋଇଯାଏ । କପାଳରୁ ଝାଳ ବୁନ୍ଦାଏ ବୁନ୍ଦାଏ କେତେବେଳେ ପାଟିଲା ଲୁହା ଉପରେ ପଡ଼ି ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ । ଏଡ଼େ ଜୋରରେ ପିଟେ ଯେ ଲୁହାରୁ ଲାଲ ଝଟକା ସବୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଛିଟିକି ଯାଏ । ଦେଖିବାକୁ ଗୋଟାଏ ରାକ୍ଷସ ପରି ଏତେ ବଡ଼ ଯେ, ଗୋଞ୍ଜିଟାଏ ବଜାରରେ ତା' ପାଇଁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଛାତିରେ ପୁଲାଏ ବାଳ, ଏଡ଼େ ଚଉଡ଼ା ଛାତି ଯେ ଖରାଦିନେ ଯେତେବେଳେ ସେ ପଦାରେ ରାତିବେଳା ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼େ ତାର ପୋଷା କୁକୁର ଦିଓଟି ବେଶ୍ ଆରାମରେ ତା ଛାତି ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ହାତ, ଗୋଡ଼ ଜଂଘରେ କମ୍ ବାଳ ନାହିଁ । ମୋଟ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଶ ଗରିଲା । ହେଲେ ମୁହଁଟାରେ ପୁରୁଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ଆଜିକାଲିକା ମାଇଟିଆ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଚିତ୍କଣ ଖୁଅର, ସ୍ନୋ ପାଉଡ଼ର ମଖା ମୁହଁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରି ନୁହେଁ । ରଡ଼ରଡ଼ିଆ କତୁରି କଟା ଦାଢ଼ି, ସୈକାର ରାବଣିଆ ନିଶ, ମୁଟ୍‌କଳା ରଙ୍ଗ । ସହଜେ ତ ଏମିତିଆ ଚେହେରା, ଆଉ ଯେତେବେଳେ ନିଆଁ ପାଖରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ବସି ଲୁହା ପିଟେ, ସେତେବେଳେ ଆଖି ତାର ଲାଲ ପଡ଼ିଯାଇ ଆହୁରି ଭୟଙ୍କର ଦିଶେ । ମୋଟ ଉପରେ ଲୁହାକୁ ପିଟି ସାବାଡ଼ କରିବାର ଠିକ୍ ଚେହେରା ତାର ଥିଲା । ବରାଦ ମୁତାବକ ଓ କଣ୍ଠ ଅନୁଯାୟୀ କାମ କରିଦିଏ ବୋଲି ତା ପାଖରେ ବେଶୀ ଲୋକ କାମ ଦିଅନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ତାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁଣ ଥିଲା ଯେ ଗରାଖକୁ ବିରକ୍ତ କରି କେବେ ପଇସାଟାଏ ବେଶୀ ସେ ନିଏ ନାହିଁ । ଓଲଟା ପଇସା ଛାଡ଼ିଦିଏ । କେହି ସାଙ୍ଗ ଯଦି କେବେ ଆକଟ କରି କହେ—“ଆବେ ପଇସା ଗୁଡ଼ାଏ ଏମିତି ଛାଡ଼ି ଦଉଛୁ କାହିଁକି ?” ସେ ହସି ଦେଇ କହେ—“ଛାଡ଼, ଏ ଟିକିନିଖି କଥାକୁ କିଏ ଧରୁଛି । ଏ ହାତୁଡ଼ି ଯେତେଦିନ ଯାଏ ଥିବ ସେତେଦିନ ଯାଏ ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଅଭାବ

ରହିବ ନାହିଁ । ବେଶୀ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ବି କଅଣ ହେବ ! ଗଲା ବେଳେ କଅଣ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ମୁଣ୍ଡାଇ ନେଇ ଯିବି ?”

x

x

x

ସେଦିନ ଗୋଟାଏ କରୁରିକୁ ପଞ୍ଜେଇ ପାଣି ଦବାକୁ ଯାଉଛି, ତା କୁଡ଼ିଆରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥିବା ପ୍ରକାଶ୍ଟ ଦୋମହଲା କୋଠାର ବାସିନ୍ଦା ଚଉଧୁରୀ ଶ୍ରୀ ଭ୍ରମରବର ଚମ୍ପତିଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ତା ଶାଳ ପାଖରେ ବସିଯାଇ କହିଲେ, “ଆରେ ବାନା, ବାବୁ କହୁଅଛନ୍ତି ତୋତେ ଉଆଜିବ୍ ଦାମ୍ ଦେବେ । ତୁ ତୋର ଏହି ଜାଗାଟା ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ ଯଦି ସେ ଗୋଟାଏ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରାନ୍ତେ । ଦେବତା କାର୍ଯ୍ୟ, ତୋର ବି କିଛି କମ୍ ଧର୍ମ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।” — “ବାବୁଙ୍କର ଏତେ ଜାଗା ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଛି, କୋଉଥିରେ ମନ୍ଦିର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ଏଇ ଜାଗାଟା ନେଲେ ଯାଇ ହେବ ।” — “ଏଠି କଲେ ବାବୁଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବେଶୀ ସୁବିଧା, ବାବୁ ଯେମିତି ଆମର ଧର୍ମପ୍ରାଣ, ସେ ଚାହାନ୍ତି ଠିକ୍ ତାଙ୍କ କୋଠା ପାଖକୁ ମନ୍ଦିରଟି ହେଲେ ସବୁବେଳେ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତେ ।” — “ସେ ଯେଉଁ ନିଖସାହୁ ଜମିଟା ନେଇ ଅଛନ୍ତି ସେଥିରେ କରୁ ନାହାନ୍ତି ? ମନ୍ଦିରରେ ପଛେ ସବୁବେଳେ ଯାଇ ରହନ୍ତେ । ତାଙ୍କୁ କୋଉ ଖାଇବା ଚିନ୍ତା ଅଛି ।” — “ଆରେ ତାଙ୍କୁ ପୁରୁସର୍ବ କାହିଁ ? ସବୁବେଳେ ତ ମହାଜନି ପତ୍ର କାରବାର କରୁ କରୁ ଓ ଜମିଦାରୀ ଖବର ବୁଝୁ ବୁଝୁ ଦିନ ଯାଉଛି, ଏଠି ମନ୍ଦିରଟି ହେଲେ ବାରନ୍ଦାରେ ବସି ସେ ଜମିଦାରୀ ମହାଜନୀ କାମ ତୁଲାଉ ଥାଆନ୍ତେ ଆଉ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ମାତ୍ରେ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ବି କରି ପାରୁଥାଆନ୍ତେ ।” ବାନା ହସି ଦେଇ କହିଲା— “ହୁ, ଠାକୁର ଦର୍ଶନ, କଦଳୀ ବିକା ଏକାବେଳେକେ ହୋଇଯାଆନ୍ତା !”

ଚମ୍ପତିଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ସେ, ଏ ଟିକ୍‌କାରିଆ କଥା ସହେ କେତେକେ, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ କହିଲା, “ହଇରେ ତତେ କଅଣ ଭାରି ଅଜା କରି ଆସିଲାଣି ! ଜାଣିଛୁ, ଚମ୍ପତି କେମିତିଆ ଲୋକ ।” — “ଚମ୍ପତିଙ୍କୁ ପୁଣି ଜାଣିବାକୁ ବାଜି ରହିଛି ? ତାଙ୍କ ଜମି ପାଖକୁ ଲାଗି ଯାହାର ଚେନାଏ ଜମି ଥିବ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବ । ନିଖସାହୁ, ବାଞ୍ଛୁସାଜ୍, ନନ ମିସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ ଜାଣିସାରି କୁଆଡ଼େ ଯେ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲେଣି ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ନାହିଁ । ଏଥରକ ବୋଧହୁଏ ତୋର ଜାଣିବାର ପାଳି ପଡ଼ିଲା ।” ଗୁମାସ୍ତା କଅଣ ଭାବିଲା କେଜାଣି ପୁଣି ଟିକିଏ ନରମ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା— “ଆଜ୍ଞା ତୁ ନିଜେ କହ, ବାବୁ କଅଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ଦାମ୍

ତାଙ୍କ ଜମି ପାଇଁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ତୋଠାରୁ ବାବୁ କଅଣ ସେମିତି ନେବା ପାଇଁ କହୁ ଅଛନ୍ତି । ତୋ ଜମି ଉପରେ ମନ୍ଦିର ହେବ—ଏପରି ଭାଗ୍ୟ କାହାକୁ ମିଳେ ?”—“ଫଟା କପାଳିଆକୁ ମିଳେ । ଗୁମାସ୍ତାଏ, ବାବୁ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ନିଶ୍ଚୟ ହେରିକାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଏକା କାହିଁକି ସାହିବାଲା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନେ ପରା ଘର ଛାଡ଼ି ଗଲାବେଳେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ରାସ୍ତାରେ ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇ କହି ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି—‘ହେ ବିଧାତା, ଚମ୍ପରର ଧନ ଏମିତି ଧୂଳି ଭଳିଆ ଉଡ଼ିଯାଉ ! ଆମକୁ ଯେଉଁ ଦଶା ଦେଲା ତାର ସେହି ଦଶା ହେଉ । ଏ ସାତ ପୁରୁଷର ମୋର ତିନି ଖଣ୍ଡକ, ତାକୁ ନବାର ନାଁ ଧରିବ ନାହିଁ ।’”—“ବନା ଭାବିଚିନ୍ତି କଥା କହ, କୋଉ ଜନ୍ମରେ କି ପାପ କରିଥିଲୁ ଏ ଜନ୍ମଯାକ ଲୁହା ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ଗଧଭଳିଆ ଖଟି ତୋ ଦିନ ସରିବାକୁ ବସିଲା, ଏ ଜନ୍ମରେ ହେଲେ କିଛି ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କର । ଦେଖୁଛୁ ତ ବାବୁକୁ ? ଆଉ ଜନ୍ମରେ କେତେ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏ ଜନ୍ମରେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ପଇସା, ବସି ଖାଉଛନ୍ତି ।” ହେଁ ହେଁ ହୋଇ ବନା ଏମିତି ଗୋଟାଏ ହସ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲା ଯେ ଗୁମାସ୍ତାର କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ହସ ଶେଷରେ କହିଲା—“ଓଲଟା କହିଲ ଗୁମାସ୍ତାବାବୁ, ତମ ବାବୁ ଆଉ ଜନ୍ମରେ ଘୋର ପାପ କରିଥିଲେ, କେଜାଣି ଏ ଜନ୍ମରେ ଟିକ ଜନ୍ମ ପାଇଅଛନ୍ତି ।”—“ଟିକ ?” “ହଁ ହଁ ଟିକ, ଟିକ, ଟିକ, କୁକୁରଙ୍କ ଅଧାନରେ ବସି ଯେ ରକ୍ତ ଶୋଷେ । ତମ ବାବୁ ଆଉ ଟିକ ଭିତରେ ତପାଦ୍ କଅଣ । ଠିକ୍ ସେମିତି ମଣିଷ ରକ୍ତ ଶୋଷନ୍ତି । ପରରକ୍ତ ନ ପାଇଲେ ଠୋକରି ମରିଯିବେ । ହାତଗୋଡ଼ ଥାଇ ମାଦଳ ମୁଣ୍ଡା । ନିଜ ହାତଗୋଡ଼ ଦ୍ଵାରା ବଂଚିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ଆଉ ମୁଁ ଆଉ ଜନ୍ମରେ କି ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲି ଯେ ଏ ଜନ୍ମରେ ଦେଖିବ ମୋ ସୁଖ ?” ଏହା କହି ଚର୍ଚ୍ଚ କରି ସଶୁଆଣୀରେ ବୁଲୁଛୁ ଗୋଟାଏ ଇଂରାଜିଆ ମୋଟ ପାଟିଲା ଲୁହା କାଢ଼ିଆଣି ଢାଏ ଢାଏ କରି ବିଜୁଳି ବେଗରେ ପିଟିଦେଇ ଗଲା ସେହି ହାତୁଡ଼ିରେ । ଚାହୁଁଚାହୁଁ ଇଂରାଜମୋଟର ଲୁହାଟା ମଲାଟ କାଗଜ ପରି ହୋଇଗଲା । ସେ ହାତୁଡ଼ି ଆବାଜରେ ଗୁମାସ୍ତାର କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ବିଚରା ଅତର୍କରେ ସେଠାରୁ ଉଠି ପଳେଇଲା । ତେବେ ବି ବନା ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା । ପଛରୁ ପାଟି କରି କହିଲା—“ଗୁମାସ୍ତାବାବୁ, ତମ ବାବୁ ଏମିତି ପାରିବେ ? ତାଙ୍କ ହାତରେ ଏମିତି କରାମତି ଅଛି ?” ଗୁମାସ୍ତା ଆଉ ଶୁଣୁଛି—ନସରପସର ହୋଇ ପଳେଇଲା । ପଛରେ ଖାଲି ଶୁଭୁଥାଏ ହେଁ-ହେଁ-ହେଁ । କୁକୁର ଅଧାନର ଟିକ, ମାଦଳ ମୁଣ୍ଡା, ଆଛା ହଉ ଆଂଗୁଠି ବଙ୍କା ନ କଲେ ଘିଅ ବାହାରିବ ନାହିଁ ।

“ଆଜ୍ଞା ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ପଡୁ ପଛକେ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଉଚିତ, ତା’ ନହେଲେ ଛୋଟଲୋକଙ୍କ ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବ ।”—“ହଁ, ଏତେ ମୋଛ ଥାଏ, ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ମନ୍ଦିର ତିଆରି ହେବ, ମୁଁ କିଛି ନିଜ ପାଇଁ ଘର ତିଆରି କରୁଛି; ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ଅନିଚ୍ଛା, ହଉ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ କୋଉବାଟେ ହେଲେ ସେ ଜମି ମିଳିବ ।” ଚମ୍ପତିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପୂରାପୂରି ପଡ଼ିଲା ବନା ଉପରେ । ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଶନିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଠାରୁ ଆହୁରି ତୀବ୍ରତର । ଫଳରେ ତାପରେ ତେଲା ପଡ଼ିଲା, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଖଣ୍ଡ ତା ଦୁଆରେ ଥୁଆ ହେଲା । ବନା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଭାବୁଥାଏ କଲାବାଲାଟା ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ନ୍ତା କି ? କାହା ଜୀବନକୁ ଆଶା ନାହିଁ ଯେ ବନା ଆଗରେ ଏସବୁ କାମ କରିବ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଦମାସକୁ ଏ ସବୁ କାମ କରିବା ପାଇଁ ମତେଇବାକୁ ଚମ୍ପତିଙ୍କ ପାଖରେ ବି ଖୁବ୍ ପଇସା ଥିଲା । କେତେ ମାସ ପରେ ଦିନେ ସରକାରୀ ପିଆଦା, ପୁଲିସ୍ ଦି’ଚାରିଜଣ ଆଉ ଖାଉଡ଼େ ଫାଲ୍‌ତୁ ଲୋକ ଆସି ବନାଘର ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲେ । ବନା ଅବାବ୍ ହୋଇ ପଚାରିଲା, “ବାରୁ କଅଣ ?” ପୁଲିସ୍ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ତୁ ଏ ଘର ଛାଡ଼ି ଅତିଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯା, ଏ ଘର ନିଲାମ ହୋଇଯାଇଛି । ଏ ଘର ନ ଛାଡ଼ିଲେ ଜବରଦସ୍ତି ଦଖଲ ଅପରାଧରେ ତୋ ନାଁରେ ଫୌଜଦାରୀ ମାମଲା ଅଣାଯିବ ।” ବନା ବଲ ବଲ କରି ଯା ମୁହଁ ତା ମୁହଁ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା, “ନିଲାମ କାହିଁକି ?” ପିଆଦା ହସି ହସି କହିଲା—“ଏମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଜାଣିସିହାଣା, କାହିଁକି ନିଲାମ ହେଉଛି ଜାଣିନି, ତୁ ଚମ୍ପତିଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପାଆଁଶ ଟଙ୍କା ଧାର ଆଣିଥିଲୁ ତା ଶୁଦ୍ଧି ଦେଲୁ ନାହିଁ । ମାସ ମାସ ଧରି ମକଦ୍ଦମା ହେଲା, ତୋ ଉପରେ ନୋଟିସ୍ ହେଲା, ନିଲାମ ଇସ୍ତାହାର ବାହାରିଲା, କ୍ରୋବ୍ ପରୁଆନା ବାହାରିଲା, ଆଉ ଏତେବେଳେକୁ କହୁଛି କିଛି ଜାଣିନୁ ।” ବନା ନିଜ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ଭାବିଲା ପୃଥ୍ବୀ ତ କଅଣ ଓଲଟା ହୋଇଗଲାଣି, ସତେ କଅଣ ମୁଁ ଶୋଇଥିଲି । ପୁଣି ଜଣେ ପୁଲିସ୍‌କୁ କହିଲା, “ବାରୁ ସତରେ ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ କି ଟଙ୍କା ଫଙ୍କା ତ କିଛି ମୁଁ କାହାରିଠାରୁ ନେଇ ନାହିଁ ।”—“ଆରେ ସରକାରୀ କାଗଜ ପତ୍ରଗୁଡ଼ାକ କଣ ମିଛ ? ତୁ ତୁଛା ମିଛଗୁଡ଼ାଏ କାହିଁକି କହୁଛୁ, ତୋ ଜାଣନ୍ତାରେ ସବୁ ହୋଇଛି ବୋଲି ସରକାରୀ କାଗଜ ପତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣ ଅଛି ।”—ଅଜବ ମିଛ ବନା ତ ଦିନେ ହେଲେ କହିନି, ଏମିତିଆ ହବ୍ ମିଛ ସହତା କିପରି । ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ହାତୁଡ଼ିଟା ଧରି ପାଟି କରି କହିଲା, “ଖବରଦାର, ଏ ଦିହରେ ଜୀବନ ଥିବାଯାଏ ଏ ଘର କେହି ନେଇ ପାରିବନି । ମୋ ଜୀବନ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟାଏ ଦି’ଟାକୁ ନମାରି ଛାଡ଼ିବି

ନାହିଁ । ମୁଁ ତ କାହାରି ଅନିଷ୍ଟ କରିନି କି ଚୋରି କରିନି, ପୁଲିସ୍ ହୁଅ ଯେ ହୁଅ ମତେ ହରବର କଲେ, ମୁଁ ଠିକ୍ ଜବାବ୍ ଦେବି ।” ଦଶବାର ଜଣ ମଣିଷ ହଠାତ୍ ବନାର ଏପରି ଗତି ଦେଖି କାବା ହୋଇଗଲେ । ବନା ସାଙ୍ଗରେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜକୁ ତୁଳନା କରି ପକାଇଲେ । ହାତରେ ଏଡ଼େ ହାତୁଡ଼ିଟାଏ, ଦିହରେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବାଘର ଜୋର୍, ହାତୁଡ଼ି ପାହାର ଯାହା ଉପରେ ବସିବ ସେ ତ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯମପୁର ଦେଖିବ । ଜୀବନର ଲୋଭଟା ପଇସା ଲୋଭଠାରୁ ବେଶି । ଆଗ ପାଖକୁ ଯାଉଛି କିଏ ? ଧୀରେ ଧୀରେ ସମସ୍ତେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଲେ । କିଛି ସମୟ ବାଦ ବନା ସାହିର ପଡ଼ିଶା ଜଗବନ୍ଧୁ ମୋହରିରକୁ ସବୁ କଥା ଜଣାଇ ପଚାରିଲା—“ମୁଁ ତ ପଇସାଟିଏ କାହାଠୁ ଧାରି ନାହିଁ କି ମକଦ୍ଦମା ଫକଦ୍ଦମା କଥା କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ, ଏସବୁ କଥା ଘଟିଲା କିପରି ?”—“ଆଜ୍ଞା ତୋଠୁଁ କେହି କେବେ ଟିପଟିହ୍ନ କି ଦସ୍ତଖତ ନେଇଛି ?”—ହଁ ରେ ବଳିଆ, କିରାସିନି ବେଶୀ ମିଳିବ ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ଟିପଟିହ୍ନ ନେଉଥିଲା, ମୋଠୁଁ ବି ନେଇଥିଲା ।”—“ହେଇଛି, ହେଇଛି, ବଳିଆ ତ ଚମ୍ପତିର ପକ୍ଷା ଚରଣୀ, ଆରେ, କାଗଜ ତଳେ ତମସୁକ କାଗଜ ରଖି ତୋଠୁଁ ଟିପଟିହ୍ନ ନେଇ ପରେ ଟଙ୍କା ବସେଇ ଦେଇଥିବ, ଆଉ ଜାଣିବା କଥା ପଚାରୁଛୁ ଯେ—ପଇସା ଥିଲେ ସବୁ ସମ୍ଭବ, ଚପରାସୀମାନଙ୍କୁ ହାତ କରି ପାରିଲେ ଦେଶଦାର କିଛି ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଯାହାହେଉ ତୁ ଜବର ହୋଇ ବସ । ନୂଆ ଆଇନରେ ଘରୁ କେହି କାହାକୁ କାଢ଼ି ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଖାଲି ଧମକାଣ ଦେଖାଉଥିଲେ । ଚମ୍ପତି ସେ କେତେ ଫିମ୍ପୁଡ଼ି ଦେଖେଇବ । ଖୁବ୍ ହୋଇ ତୋଠୁଁ ଖଜଣା ଗଣ୍ଡାକ ନେବ ।” ଜଗବନ୍ଧୁ କଥାରେ ବନା ଆହୁରି ମଜଭୁତ୍ ହୋଇ ବସିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଦିନେ ରାତିରେ ତାଘରେ ନିଆଁ ଲାଗି ସବୁ ସଫା କରିଦେଲା । ଦଶ ମାସିଆ ଛୁଆଟାକୁ ବି ନିଆଁ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଭାତ ହାତୁଡ଼ି, ଲୁହା ମୁଣ୍ଡାକୁ ନିଆ ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚାଇ ବନା ଓ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଆଶ୍ରା ଗୋଟିଏ ଖୋଜି ବୁଲିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଶାଳରୁ ନିଆଁ ଉଠି ଘରକୁ ଧରିନେଲା । ବନା କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କଲା ନାହିଁ । ଶାଳଟା ଆଗକଡ଼କୁ, ଶାଳରୁ ନିଆଁ ଉଠି ଘର ଧରିଥିଲେ ପ୍ରଥମେ ଆଗ ପାଖ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥାଆନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ପଛ ପାଖଟା ଆଗ ପୋଡ଼ିଗଲା କେମିତି ? ତା ସନ୍ଦେହ ଚମ୍ପତିର କାରସାଦି ଉପରେ ରହିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଏଇଟା ଠାକୁରଙ୍କ କୋପ । ଚମ୍ପତିଙ୍କ କେତେ ଗୁପ୍ତଚରଣୀ ସାହାଯ୍ୟ କିଛି ଦେଇ ଆଉ ସାହିର ସ୍ବତ୍ୱଜୀକ

ଘର କଡ଼କୁ ଚାଲି ଖଣ୍ଡିଏ ଦେରାଇ ଦେଲେ, ସେହିଠାରେ ବନା ପୁଣି ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ସ୍ବରୂପ କଲା । ତିନି ବର୍ଷ ବାଦ ଦିନେ କଟୁରି ଗନ୍ଧିଆ ବନାକୁ କହିଲା, “ବନାଭାଇ, ଆଜି ଚମ୍ପତି ଦେଉଳରେ ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉଅଛନ୍ତି । ଯା ଦେଖି ଆସିବୁ ।” ତିନିବର୍ଷ ତଳର ସବୁ ଦୁଃଖମୟ ଚିତ୍ର ତା ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଗଲା । ଷଡ଼ଙ୍ଗା ତ ଜଣେ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ । ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ସବୁ କଥା କହି ପଚାରିଲା, “ଠାକୁରଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ଏଇଆ କଣ ହୁଏ ?” — “ନାହିଁରେ ଠାକୁରଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ହେବ କିପରି ? ଏହା କେବଳ ଅସୁର ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ଭବ । ଏମିତିଆ ରାଜ୍ୟକୁ ଠାକୁର କେବେହେଲେ ବିଜେ କରିବେ ନାହିଁ । ଯା ଦେଖିବୁ ସେଠି ଗୋଟାଏ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବ । ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଯେଉଁ ପଥର ଉପରେ ସମସ୍ତେ ଘୋଡ଼ ଘଷନ୍ତି ସେ ପଥର ଓ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ସେ ପଥର ଭିତରେ କିଛି ତପାଦ୍ ନାହିଁ ।” ବନା କଥାଣ ଭାବି କେଜାଣି ହାତୁଡ଼ିଟାକୁ କାଖରେ ଜାକି ଗାମୁଛାଟାଏ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ଚାଲିଲା । କିଛି ସମୟ ବାଦ କୌତୁହଳବଶତଃ ଷଡ଼ଙ୍ଗାଏ ବି ସିଆଡ଼େ ଗଲେ । ମନ୍ଦିର ଜାଗାଟା ଘୋ ଘୋ ହୋଇ କମ୍ପୁଥାଏ । ଶଙ୍ଖ, ତୁରୀ, ଘଣ୍ଟା, ମର୍ଦ୍ଦଳରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡୁଥାଏ । କାଙ୍ଗାଳି ପଲେ ବାହାରେ ଥାଇ କିଚିରିମିଚିରି ହେଉଥାନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଟି ଘଣ୍ଟା ମର୍ଦ୍ଦଳକୁ ଡୁବାଇ ଦେଉଥାଏ । ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ତାଙ୍କ ପାଟି ବନ୍ଦ ନହୁଏ । ଖାଲି, “ବାବୁ ଭୋଗ, ବାବୁ ଭୋଗ ।” ଚମ୍ପତିଏ ନିଜେ ଶେଷକୁ ଆସି ପାଟି କଲେ—“ଆରେ କେଡ଼େ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକରେ, ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗ ନହଉଣୁ ଯାଙ୍କର ଆଗ ଭୋଗ ଦରକାର ହେଲାଣି । ଭାବ୍ ଭାବ୍, ପଳାଅ ଏଠୁଁ । ସାଆନ୍ତମାନେ, ଯାଉଛ ନା ଦେଖିବ ।” କିଏ ଶୁଣୁଛି ତାଙ୍କ କଥା ? ଶେଷକୁ ଚମ୍ପତିଏ ହୁକୁମ୍ ଦେଲେ, “ଫୋପାଡ଼ିବଟି ଗରମ ପାଣି, ଯାଙ୍କର ପାଟିରେ ଆଗ ଠାକୁର ଛାଡ଼ି ପଲେଇବେ ।” ଗରମ ପାଣି ପଡ଼ିଲା । ଚିରୁଚିରିଆ ପାଟି କରି ଥୋଡ଼େ ପଲେଇଲେ, ଥୋଡ଼େ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ପାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭୈଁ ଭୌ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ । ଜଣେ କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇ ନିର୍ଜୀବା ହସଟିଏ ହସିଲା । ସତେ ଯେମିତି ଦୁନିଆର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୌତୁକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ଜଣେ ତାକୁ ଦେଖି କହିଲା, “ଆରେ ବନା, ଏଠି କାହିଁକି ଠିଆ ହୋଇଛୁ । ଆ, ଆ ଦେଖିବୁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ।”—ବନା ଧୀରେ ଧୀରେ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ପଶିଲା । ସେ ଲୋକଟି “ଦେଖ ଭଲ କରି ଦେଖ ଠାକୁରଙ୍କୁ—କେତେ ଜନ୍ମର ପାପ ଖଣ୍ଡନ

ହୋଇଯିବ” କହି କୁଆଡ଼େ କାମରେ ଚାଲିଗଲା । ବନା ନିଠେଇ କରି ଚାହିଁଲା ।
 ଚମ ଆଖିକୁ କଅଣ ଦିଶିଲା କେଜାଣି, ଭିତର ଆଖିରେ ଦେଖିଲା— ତା ଚାଳ
 ଘରଟି, ତା ଭିତରେ ସେ ଲୁହା ପିଚୁଛି । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଭାତ ଖାଉଛି । ତା କଅଁଳିଆ
 ଛୁଆଟି ମଝିରେ ମଝିରେ କୁଆଁ କୁଆଁ ହଉଛି, ଦୂରରେ ଚମ୍ପତି ଠିଆ ହୋଇଛି ।
 ତା ଆଖିରୁ ଦୁଇଟା ନିଆଁହୁଳା ବାହାରିଯାଇ ସେ ଘର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଘର
 କୁଆଡ଼େ ତା ପିଲା ସହିତ ଉଠେଇଗଲା । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ ପରି ଗୋଟାଏ ମନ୍ଦିର ସେହି
 ପୋଡ଼ା ଜାଗା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଖୁବ୍
 ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ତାହା ତାକୁ କେମିତି ଅସୁନ୍ଦରୀଆ ଦିଶିଲା । ଭାବିଲା
 ସମସ୍ତେ ସିନା କଣ କାଲ ଥିଲେ, ଠାକୁରର ଆଖି କାନ ଥାଉ ଥାଉ ସେ କେମିତି
 ଏଠି ଆସି ବସିଲା । ନା ଷଡ଼ଙ୍ଗାଏ ଯାହା କହୁଥିଲେ ଠିକ୍ । ଏଇଟା ଠାକୁର
 ନୁହେଁ । ଏଇଟା ପଥର । ପ୍ରତିହିଂସା ବହି ତା ପେଟଭିତରୁ ଉଠି ତା ବାହା
 ଦୁଇଟାକୁ ତତେଇ ଦେଲା । କାଖ ଭିତରୁ ହାତୁଡ଼ିଟାକୁ କାଢ଼ି ସବୁ ଜୋର ଖର୍ଚ୍ଚ
 କରି ବିଛୁଳି ବେଗରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଅଡ଼େଇସେରିଆ ହାତୁଡ଼ିର
 ଧକ୍କା ମୂର୍ତ୍ତିର ବେକ ସହିପାରିଲା ନାହିଁ । ମୂର୍ତ୍ତିର ମୁଣ୍ଡଟି ବେକ ପାଖରୁ ଭାଙ୍ଗି
 ଠୁକ୍ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ତାପରେ ଯେଉଁ ଘୋର ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା
 ହେଲା ତାହା କଥାରେ କହି ହେବ ନାହିଁ... ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସଟିଏ ଛାଡ଼ି ଚମ୍ପତି ମୁଣ୍ଡଟେକି
 ଆଡ଼କୁ ସାଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଷଡ଼ଙ୍ଗାଙ୍କ ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିଲା । ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ
 ବୋଲି ଖ୍ୟାତି ଥିବାରୁ ଚମ୍ପତି ଆବେଗଭରରେ ପଚାରିଲେ, “ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ,
 ଆଜି ଏ ମନ୍ଦିରରେ ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବି । ଆଜି ବଡ଼ ଶୁଭଦିନ
 ଥିଲା । ଏ ଶୁଭ ଦିନକୁ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେବିନି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଗୋଟିଏ
 ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ କି ନା କହନ୍ତୁ ।” ପଣ୍ଡିତ ନମ୍ରଭାବରେ କହିଲେ,
 “ମହାଶୟ ଅସତ୍ୟର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଠାକୁର
 ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବେ କିପରି ? ଏହି ମଣିଷ ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ଠାକୁର ବା ଅସୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା
 କରାଯାଏ । ଯେ ନିଜ ଦେହରେ ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିନି ସେ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି
 ଭିତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବ କିପରି ? ଆପଣ ନିଜେ ସାଧନା କରି ଠାକୁରଙ୍କ ସମସ୍ତ
 ଗୁଣ ହାସଲ କରନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ଠାକୁର ଆପଣଙ୍କ ଶରୀରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବେ ।
 ତେବେ ଯାଇଁ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଆପଣ ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିବେ । ଲୋକଙ୍କୁ
 ଉଣ୍ଡେଇବା ପାଇଁ ଯଦି ଏ କାମ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ପଦାରୁ ଯେ କୌଣସି
 ପଥରଟାଏ ଗୋଟାଇ ଆଣି ବସେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ଚମ୍ପତିଙ୍କ ପୁରୋହିତ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି

ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫେଲି ଦେଇ କହିଲେ, “ହଉ, ଯାଅ ଯାଅ ସାଡ଼େ ପୁରାଣ
ପିଟେଇବ । ଏଇ ପାଗଳାମି ହେତୁ ମୁଁ ଆଜି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ମନା କରଇଥିଲି ?”

ସେହିଦିନ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଥୁଆ ହେଲା...
କିଛି ଦିନ ପରେ ଶୁଣାଗଲା ଯେ ବନାଟି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ମରିଗଲା ।
ଚମ୍ପତିଏ କହିଲେ—ମରନ୍ତା ନାହିଁ, କଅଣ ସେ କଲା ! ହରେରାମ ହରେରାମ !
କି ଘୋର ପାପ ! ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ଉପରକୁ ହାତୁଡ଼ି ! ସେଦିନ ପରା କରେଇ
ଦଉ ନଥିଲା ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା...

□□□

(‘ଡଗର’—୧୨ବର୍ଷ, ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା ଜାନୁଆରି-୧୯୪୯)

ପୁସ

ଶୁଳୀ, ଦୁଳୀ ବୁଳୀ, ଫୁଲୀ, ବୁଲୀ, ଗୋଲୀ, ବୁଲୀ ଏମିତି ସାତ ଝିଅ । ପୁଅ ଗନ୍ଧ ଟିକିଏ ହେଲେ ତା ଭାଗ୍ୟରେ ଥାଆନ୍ତା, କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଠିଆ କରିଦେଲେ ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ପାହାଚ, ସତେ ଯେମିତି ସେ ପାହାଚ ଉପରେ ଜଣେ ସିଧା ଦେବାଳିଆ ନାଟ୍ୟକୁ ଉଠି ଚାଲିଯିବ । ପ୍ରତି ଘରଛୁଆଣି ବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ଝିଅ । ସାତଝିଅ ବାଦ୍ ଯେତେବେଳେ ଥୁକୁଳ-ଥାଇ ପଡ଼ିଲା ହରି କନେଷ୍ଟବଳ ବିଚରା ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେଲା । ଦରମା ବୋଲି ମୋଟେ ଚାଳିଶ ପଚାଶଟି ଟଙ୍କା । ଉପୁରି ଯେ କିଛି ମିଳେ ତା ବୁହେଁ । ସକାଳ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ନଈକୂଳରୁ ବୁଲି ଆସିଲେ ତା ପାଞ୍ଚଆଇନ ମୁଣିରେ ବାଲିହଗୁରାମାନେ ଦି'ଦି ପଇସା ପକାନ୍ତି । ରାତିରେ ବି ବେଗର ଆନୁଅବାଲା ସାଇକେଲ ଚଢ଼ାଳିମାନେ କିଛି କିଛି ଡେଟି ଦିଅନ୍ତି । ଏମିତି ସର୍ବମୋଟ ତାହାର ମାସିକ ଆୟ ହାରାହାରି ସାଠିଏ ଟଙ୍କା ଭିତରେ । ଏଥିରୁ ଦିନକୁ କେବଳ ତାଉଳ ଚାବଦ ଟଙ୍କାଏ, କାଠ, ତେଲ, ଲୁଣ ଓ ମସଲାମସଲି ବାବଦ ବାରଅଣା, ଚାରଣା ପଇସା ଯତ୍ରେ ତତ୍ରେ ସଞ୍ଚୁବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ହେଁ ତାହା ତାତ୍ତର ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ହାବଡ଼ରୁ ରକ୍ଷା ପାଏ ନାହିଁ । ଯେମିତି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ହୋଇ ଗଢ଼ାଥୁବା ଉଇଛୁଙ୍କାଟି କାଳିଆ କ୍ଷୟ ଶିଙ୍ଗ ଗଲୁ କଲାବେଳେ ଏକାବେଳେକେ ଭୟ କରି ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ସେହିପରି ହରିର ସଂଚିତ ଚାରି ଚାରି ଅଣା, ପାଞ୍ଚଅଣା ଯେତେବେଳେ ଏକାଠି ହୋଇ କିଛି ଟଙ୍କାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ତା ଝିଅମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାକୁ ଅଇଣ୍ଡି ବାଧେ, କାହାକୁ ଖୁଦୁଡ଼ି ଖାଏ, କାହାକୁ ପିହୁଳା ମାରେ ଓ କାହାରି ନାକରୁ ଝର ବୁହେ । ବାୟୁ, ତାତ୍ତର କ୍ଷୟର ଏକା ଭୂସାକେ ସବୁ ଶେଷ । ବିରାଡ଼ି ବା ବାୟୁଶୀର ଛୁଆ ଯେତେବେଳେ ମା' ଦୁଧ ଛାଡ଼ି ଭଲ ହୋଇଯାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ବାୟୁଶୀ ବା ବିରାଡ଼ି ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ହୁଅନ୍ତି । ପିଲାକୁ ଶିକାର ଯୋଗାଇବା ଲାଗି ଏମାନେ ଅତି ଦୁଃସାହସରେ ଶିକାର କରନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଯେତେବେଳେ ହରିର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓଷଦ ଫୋସଦ ବାବଦକୁ ଟଙ୍କା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ପଡ଼େ ସେତେବେଳେ

ହରି ଭୟଙ୍କର ହୋଇଉଠେ । କାଠଯୋଡ଼ିର ବାଲିହଗୁରା, ରାଷ୍ଟ୍ରାମୃତୁରା ଓ ବେଗର ଆକୁଅବାଳା ସାଇକଲ ଚଢ଼ାଳିମାନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ହରିର ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟିଯାଏ । ଜରୁରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାବେଳେ ସରକାର ବି ଲୋକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜବରଦସ୍ତି ପଇସା ଆଦାୟ କରନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଦଖଲ କରନ୍ତି । ହରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଜରୁରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ଶୁଦ୍ଧ ଆଦାୟକୁ ଯଦି ଘୁସ୍ କୁହାଯାଏ ତେବେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହରିକୁ ଗୋଟିଏ ଘୁସ୍‌ଖୋର ବୋଲି କୁହାହେବ । ସହରବାସୀଏ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଏହି ପଦରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ନିୟୁଟନ୍‌ଙ୍କ କୁକୁର ପ୍ରଦୀପଟି ପକାଇ ଦେବାରୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ପରିଶ୍ରମ କରି ଲେଖିଥିବା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ନିୟୁଟନ୍ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବିଚଳିତ ହୋଇନଥିଲେ ବୋଲି ଅସୀମ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ ଖ୍ୟାତି ଲାଭିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆମ ହରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣରେ ନିୟୁଟନ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଢେର୍ ଢେର୍ ଉପରେ, ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ କ୍ଲାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ହରି ଘରେ ଟିକେ ଆରାମ ନେବାକୁ ବସେ ସେତେବେଳେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଛୁଆଗୁଡ଼ାକୁ ତାକୁ ହାତୁଡ଼େଇ ଦେଇ ନିଜ କାମରେ ଲାଗିଯାଏ । ହରି ଅସୀମ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ପିଲାମାନଙ୍କର କାମ ତୁଲାଉଥାଏ । କାହା ନାକରୁ ଉଡ଼ିବା ପୋଛୁ ପୋଛୁ କିଏ ହରି ଲେସି ଦେଲାଣି, ତାକୁ ସଫା କରୁ କରୁ କିଏ କୁଅ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାଣିକି ଚାହିଁଲାଣି । ବିଛୁଳି ବେଗରେ ଧାଇଁଯାଇ ତାକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ଆଣିଲା ବେଳକୁ ଯାଡ଼େ ଦୁଇଜଣ ଗୋଟିଏ ଗୋବର କୁଣ୍ଡାଇ ପାଇଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହୋଇ କନ୍ଦାକଟା ହେଲେଣି । ତାକୁ ହାଁ ହାଁ କହି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କଲାବେଳକୁ କିଏ ଲକ୍ଷନଟି ପକାଇ କାତ ଭାଙ୍ଗି ସାରିଲାଣି । ସାଡ଼େ ଚାହିଁ ଆରେ କଣ ବୋଲି କହୁ କହୁ ଯାଡ଼େ ଜଣେ ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ି ଭେଁ ଭେଁ ଡକା ଛାଡ଼ିଲାଣି । ସବୁଆଡ଼େ ଦଉଡ଼ି କାମ ତୁଲାଉ ତୁଲାଉ ଯେତେବେଳେ ଅବ୍ବକା ମାରିଯାଏ ସେତେବେଳେ ଶୁଳୀବୋଉ ଦଉଡ଼ି ଆସି ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହିପରି ଦିନଗୁଡ଼ା କୌଣସିମତେ କଟିଯାଏ । ମାଲଗୋଦାମର ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ଚୋରା କାରବାର ଧରିବାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀ ତା ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ଓ ଆଉ କିଛି ଧାର ଉଧାର କରି ଶୁଳୀର ବାହାଘର କାମଟା ଉଠେଇ ଦେଲା । ଯୋଗାଡ଼ ଯତ୍ନ କରି ତାକୁ ଯେତେବେଳେ ଶାଶୁଘରକୁ ପଠାଇ ଦେଲା, ସେତେବେଳେ ଦୈନିକ ଦେଢ଼ପା ଚାଉଳର ଖର୍ଚ୍ଚ କମିଲା ।

କିନ୍ତୁ ହଇରାଣର ମାତ୍ରା ଟିକିଏ ବଢ଼ିଲା; କାରଣ ଶୁଲୀଟା ବିଚରା ଘର ଧନ୍ଦାର ଅଧେ ଚଳାଉଥିଲା । ତା କାମତକ ଏମାନଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ହରିର ସାତକୁ ଚିନ୍ତା ନଥାଏ । ସେ ଭାରୁଥାଏ କୌଣସିମତେ ବାକି ଛଅଜଣଙ୍କ ବିଦାୟ କରିଦେଲେ ସେ ଟିକେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ବସିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶୁଲୀକୁ ଯେତେକାଳ ପରିଶ୍ରମ କରି ବିଦାୟ କରିଛି ସେହି ପରିଶ୍ରମ ଅନୁପାତରେ ଗଣନା କରି ସେ ଯେତେବେଳେ ଭବିଷ୍ୟତ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଦୁଲୀ, ବୁଲୀ ଖୁବ୍ ଝାପୁସା ପୁଲୀର ହୋଇ ଟିକେ ଚେହେରା ଦିଶେ । ବାକି ତିନିଜଣଙ୍କର ସଭା ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ନିଠେଇ କରି ଚାହିଁଲେ ସେ ଦେଖେ ଶୁଶାନରେ ତାର ଚିତା ଧୂ ଧୂ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ବାକିଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟ ଭାବି ଖାଲି ଫୁଲ-କରି ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ବାସ ଛାଡ଼େ । ପୁଲିସ ଚାକିରି, ସେ ଫୁଲ ନିଶ୍ବାସକୁ ଡର ନାହିଁ । କାମରେ ଲାଗିଲେ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଭୁଲିଯାଏ, ବେଶୀ ଭୁଲିଯାଏ ଗୋଟିଏ ବାଲି-ହଗୁରା କିମ୍ବା ଲାଇଟ୍ ବେଗରବାଲା ସାଇକଲ ଚଢ଼ାଳିକୁ ହାତରେ ପାଇଲେ ।

x

x

x

ସେଦିନ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରରେ ହରି ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା । ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଝିଅର ବାହାଘର ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ହେବାର ଥାଏ । ସେଥିଲାଗି ଖୋଦ୍ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଜିନିଷ ପତ୍ର ବରାଦ ଦବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । ହରି ମଧ୍ୟ କେତେ କେତେ ଜିନିଷର ସଂଧାନ ଏସ୍.ଡି.ଓ. କୁ ବତାଇ ଦେଉଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନନ୍ଦ ରାମ୍ଭର ଚାକର ଗୋଟାଏ ବାସି ଜରି ଚାଦରରେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଏକ ବିରାଟ-କାୟ ପରାତ ବାବୁଙ୍କ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଆଣି ଥୋଇଲା । ବାବୁ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ବୋଲି ପଚାରୁଥିବା ସମୟରେ ନିଜେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନନ୍ଦରାମ ଆସି ବାବୁଙ୍କୁ ରାମ ରାମ କହି ନମସ୍କାର କଲେ । ବାବୁ ମଧ୍ୟ ରାମ ରାମ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀନନ୍ଦରାମଙ୍କୁ ବସିବାକୁ କହିଲେ । ତାପରେ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା । ହରି କିନ୍ତୁ ମାଛକୁ ବଗ ଚାହିଁଲା ପରି ଆଳିକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “ଏ କଅଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀନନ୍ଦବାବୁ ?”

“ଘେ—ବିଛି ମିଠାଇ ଆଣିଥିଲି ।” ଚାକରଟି ଆସ୍ତେ ଉପରୁ ଚାଦରଟି ଉଠାଇ ଦେଲା । ହେଲେ ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ ଦିଶିଲା କିଛି ଚହଟାହ ସୁନ୍ଦରି ଆମ୍ଭ, ନାସପାତି, କମଳା, ତାପରେ ସୈକାର ସୈକାର ଲତୁ, ବାଦାମ, ପେଷା, କିସମିସ୍ ଲତୁ ଚାରିକଡ଼ଯାକ ଛାଇ ହୋଇଯାଇଅଛି । ତା ପାଖକୁ ଡବକ ଦିଆ ଦିଲ୍ଲୁସ୍ ।

ତା କଡ଼କୁ ଟେନିସ୍ ବଲ ପରି ରସଗୋଲା, ସେତେବେଳକୁ ହରିର ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲାଣି । ଆହୁରି ବାକି ଅଛି, ହରି ଚାହିଁଥାଏ । ଫଳ ଉପରକୁ ଗୋଟିଏ ନେଲି କାଗଜରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ଏକ ଚମକାର ଶାଢ଼ି । ହରି ତା ଜୀବନରେ ଏମିତିଆ ଦେଖି ନ ଥିବ । ଏତିକିରେ ଶେଷ ନୁହେଁ । ଶାଢ଼ି ପାଖକୁ ଥୁଆ ହୋଇଛି ଗୋଟିଏ ଭେଲଭେଟ୍ କନାର ବାବୁସ । ଏସ୍.ଡି.ଓ. ନିଜେ ଭେଲଭେଟ୍ ବାବୁସଟିକୁ ଖୋଲିଦେଲେ । ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ହାର; ହୀରା, ନୀଳା ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ଭାରି ଚମକାର ଦିଶୁଥାଏ । ଏସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ହରିର ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଏସବୁ ଦେଖି କହିଲେ—“ଲକ୍ଷମନବାବୁ, ଏ ସବୁର କଅଣ ଦରକାର ଥିଲା, ଆପଣ ବୃଥାରେ କାହିଁକି ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେଲେ । ଏ ହାର କେବଳ ଦି ହଜାର ଟଙ୍କା ହେବ ?” ଅବଶ୍ୟ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ବାବୁ ଶଶୁର ଘରେ ଭୋକିଲା ଜୋର୍ ଖାଇବାରେ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ କହିଲା ପରି କହିଲେ କି ଆଉ କୋଉ ପ୍ରକାରେ କହିଲେ ତା କେବଳ ସେଇ ଜାଣନ୍ତି । ଲକ୍ଷମନ୍ଦ୍ରାମ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ କହିଲେ, “ବାବୁ ଯେ କେତେବା ଜିନିଷ, ଇସ୍କୋଡ଼ି ହାମର ଲଡ଼କି, ହାପଣକ ଲଡ଼କି ପାଖକୁ ପଠାଇଛି । ହାପଣକ ଲଡ଼କି କଅଣ ହାମର ଲଡ଼କି ନୁହେଁ । ହାପଣକୁ ହାତ ଯୋଡ଼ୁଛି ହାମ୍ ଲଡ଼କିର ସୌକଟା ଭାଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” ଏସ୍.ଡି.ଓ. ବି ପିଲାଟା ମନଟା ଭାଙ୍ଗିଯିବ ବୋଲି ଭାବି ଆଉ ଦୂରୁକ୍ତି ନ କରି ତାଙ୍କର ଜିନିଷଗୁଡ଼ାକ ଘର ଭିତର ଆଡ଼େ ନେଇଯିବାକୁ କହିଲେ । ହରି କନିଷ୍ଠବଲର ମୁଣ୍ଡ ବିଚରା ବୁଲିଗଲା । ତାର ଝିଅଟି ବିଚରା ଶାଶୁଘରୁ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଆସି ତା ଘରେ ମାସେ ହବ ଅଛି । ତାର ମଧ୍ୟ ସାତ ମାସ ଗର୍ଭ, ହରି ସେହିଠାରେ ଠିଆ ହୋଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ—ତା ହାତରେ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ପରାତଟିକୁ ଟେକି ଦେଇ କହିଲେ, ହରି ନିଅ, ଏହା ମୋ ଅପେକ୍ଷା ତୁମର ବେଶି ଦରକାର । ଭଗବାନ ମୋତେ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି ତା ମୋ ପକ୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ । ହରି ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ପରାତଟା ନେଇ ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ସାତ ଝିଅଯାକ ଆସି ପରାତଟିକୁ ଘେରିଗଲେ । ଶୁଲୀବୋଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତକୁ ମିଠେଇ ଆମ୍ବ ବଢ଼େଇ ଦେଉଥାଏ । ହରି ଶୁଲୀବୋଉକୁ ତାଗିଦ୍ କରି କହିଲା, “ଦେଖ, ଶୁଲୀକୁ ଖାଲି ରସଗୋଲା ଦିଅ । ଆମ୍ବରୁ ବେଶି ଦିଅ ନାହିଁ । ଚିରୁଡ଼ାଏ କାଟିକରି ଦିଅ । ବେଶି ଖାଇଲେ ତା ଦେହରେ ଯିବ ନାହିଁ । ପିଲାଯାକ ବି ଘେରି ପାଟି କରୁଥାନ୍ତି, ବାପା, ଏମିତିଆ ଜିନିଷ ଆମେ କେବେ ଖାଇ ନାହିଁ । ତାପରେ ପିଲାକୁ ବୁଝେଇ ବାଝେଇ ଦେଇ ଶୁଲୀବୋଉକୁ ସେ ଶାଢ଼ି ଓ ହାରଟା

ପିନ୍ଧିବାକୁ କହିଲା । ଶୁଲୀବୋଉ କହିଲା, ନାହିଁ ଥାଉ, ମୁଁ ତ ବୁଢ଼ୀ ହେଲିଣି ମୋର ଗୋଟାଏ କି ସଉକି ମ, ସେତକ ଶୁଲୀ ପାଇଁ ଥାଉ । ନୂଆ ପାଳି ବେଳକୁ ପିନ୍ଧିବ ଶୁଲୀ । ଏହା ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ହେଉଥାଏ ଶୁଲୀ । ବୋଉର ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ହରି ଏକ ଜିଗର ଧରି ଥାଏ—“ନାହିଁ ଶୁଲୀବୋଉ, ଶୁଲୀ ଗଲାବେଳେ ପଛେ ତାହା ନେଇକରି ଯିବ । ତୁମକୁ ଆଜି ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ ।” ଖୁବ୍ ଜିଗର କରିବାରୁ ଶୁଲୀବୋଉ ସେ ଶାଢ଼ିଟି ପିନ୍ଧିଲା । ହରି ନିଜେ ହାରଟି ନେଇ ଶୁଲୀବୋଉ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବାକୁ ଯାଉଛି, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଟି ବିରାଡ଼ି କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହୋଇ ତା ଗୋଡ଼ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ । ଚାଉଁକରି ତା ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେଠାରୁ ସେ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଆଦେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ସବୁକାମ ଶେଷ କରି ହରି ବସାକୁ ଫେରିଲା । ଘରେ ଆସି ଦେଖେତ ହୁଲସୁଲ କାଣ୍ଡ । ଶୁଲୀର ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଇ କଟାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୁବ୍ ଜୋର ମାଡ଼ ବସିଛି । ସେ ବିଚରା ଦରମରା ଭଳିଆ ପଡ଼ିଛି । ଶୁଲୀବୋଉ ତା’ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ବୁଲାଇଅଛି । ହରିକୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲା—“ତଞ୍ଜଳ ତାନ୍ତରଟାଏ ଡାକିଆଣ ।” ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ପରି ହରି ତାନ୍ତରକୁ ଡାକିବାକୁ ଗଲା । ତାନ୍ତର ଚିକିସାରେ ଶୁଲୀ ଭଲ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ହରିର ହାତପାଣି ସବୁ ସଫା ହୋଇ ଶହେରୁ କିଛି ଅଧିକ ଉଧାର ହୋଇ ବି ଗଲା । ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଆହୁରି ଦୁଇଶହ ଖଣ୍ଡେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ବୋଲି ସେ ତାନ୍ତରଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଅନୁମାନ କରି ପାରିଥିଲା ।

x

x

x

ସେହିଦିନ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ହରି ବିଚରା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ଥାଉ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା କେଉଁଠୁ ମିଳିବି ସେ ବିଷୟ ଭାବୁଛି । ଏହି ସମୟରେ ତା’ର ସାଙ୍ଗ କନେଷ୍ଟବଲ ମଦନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ତାକୁ ଦେଖି ହରି ତାର କରଜ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସବୁ କହିଲା ଏବଂ ଦୁଇଜଣାଙ୍କ ଟଙ୍କା କିପରି ମିଳିବ, ତାର ଉପାୟ ଖୋଜି ବସିଲେ । କିଛି ସମୟ ବାଦ ହରିର ମୁହଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାର ନଜର ପଡ଼ିଲା ଲକ୍ଷମନରାମଠି । ସେହି ଲକ୍ଷମନରାମ ତ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଝିଅ ସୌଖୀନ ପାଇଁ ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପାରିଲା, ତାହାହେଲେ ମୋ ଝିଅର ପ୍ରାଣ ରଖିବା ଲାଗି ଭିକ ମାଗିଲେ କିଛି ନଦେବେ ବା କାହିଁକି ? ଏହା ଭାବି ମଦନକୁ ଲକ୍ଷମନରାମର ସମସ୍ତ ବିଷୟ କହିଲା ଓ ଲକ୍ଷମନରାମ ପରି ଦାନୀ, ଜ୍ଞାନୀ ଓ ସତ୍‌ଲୋକ ଦୁନିଆରେ

ବିରଳ ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଶୁଣିସାରି ମଦନ ହୋ-ହୋ କରି ହସିପକାଇ କହିଲା, “କୋଉ ସାହାବତୀ ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇ ତତେ ପୁଲିସ ଚାକିରି ଦେଇଥିଲା । ଆରେ ଓଲୁ, ଏସ୍.ଡି.ଓ. ହାତରେ ତାର ଜୀବନ ନାଟିକା ଅଛି, ତାକୁ ହାତରେ ନ ରଖିଲେ ତାର ଗତି କେତେକ । ଆଗରୁ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କର ହାତ ମୁହଁ ଟିକଣା ରଖିଥିଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ଆପଦ ବିପଦ ବେଳରେ ସେ ସାହା ହେବେ । ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ହାତ ଟିକଣା ଥିବ । ସେ କିଛି ଦୋଷ ପାଇ ତାକୁ ଧଇଲେ ସେ ଖସିଯିବ । ଆରେ ଓଲୁଙ୍କ ବୁକୁଟାବୁହା, ଗଲୁ ଭଲା ଲଛମନରାମଠୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଆଣିବୁ, ତୋ ଝିଅ ପାଇଁ ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । ଆରେ ବୋକା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଦେଖ” କହି ମଦନ ଚାଲିଗଲା । ହରିର କିନ୍ତୁ ଧାରଣା ଥାଏ ଲଛମନରାମ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବ । ଦି ଚାରିଦିନ ଅନୁସରଣ ପରେ ଲଛମନରାମର ଦେଖାପାଇ ହରି ନିଜର ପ୍ରାର୍ଥନା କଣାଇଲା । ଲଛମନ ସବୁ ଶୁଣିସାରି କହିଲା, “ହାମେ ଏତନା ତକ୍ଲିଫ୍ କରି ବେପାର କରୁଛୁ କ’ଣ ରୁପୟା ବାଣ୍ଟିବାକୁ, ଖିଣ୍ ମାଗୁଛୁ ତ ଚାରାଅନା ପୈସା ଲିଅ ।” ହରିର ଗୋଡ଼ ତଳୁ ମାଟିଗୁଡ଼ା ଭୁଣୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେ କ୍ରୋଧରେ ଘରକୁ ପଳାଇ ଆସିଲା । ବଣରେ ବାଘୁଣୀ ଖୁବ୍ ମାତିଲା । ବାଲି-ହଗୁରା, ରାସ୍ତା-ମୁତୁରା, ବେଗର-ଲାଈବ୍‌ବାଲା ବହୁତ ଶିକାର ହେଲେ । ବାଘୁଣୀର ମନ ସନ୍ତୋଷ ନ ଥାଏ । ସେ ଖୋଜୁଥାଏ ବଡ଼ ଶିକାର । ମନକୁ ଚାହିଁ ଫଳ ମିଳିଗଲା, ଶିକାର ଜୁଟିଗଲା । ଦିନେ ହରି ମାଲଗୋଦାମ ତକ୍ ପାଖରେ ରାତି ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ବେଳେ ଗୋଟିଏ ତଙ୍ଗା ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କଲା । ସେ ତଙ୍ଗାରେ ଥିଲା ଧାନ । ଯୋଗୀ ରକ୍ଷିମାନେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଜିନିଷରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଜିନିଷ ବାହାର କରି ପାରନ୍ତି ସେହିପରି ହରି ସେ ଧାନରୁ ସବୁରି ଟିଣ କିରାସିନି ଓ ତିନିଶହ ଯୋଡ଼ ଲୁଗା ବାହାର କଲା । ଧାନ ରସ୍ତାନି ପରମିଟ୍ ଭିତରେ ଏମାନେ ଗୁଞ୍ଜିଗାଞ୍ଜି ହୋଇ ପଳାଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ହାଲୋ-ହୋଲ ପଡ଼ିଗଲା । ବିଜୁଳି ବେଗରେ ଖବର ଲଛମନ ପାଖକୁ ଗଲା । ଖୋଦ୍ ସେଠିକି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବିଜୟୋଲ୍ଲାସରେ ଉଡ଼ୁଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ହରି କହିଲା, “ସେଠିକି ! ବେପାରରେ ଏହିପରି ବହୁତ ତକ୍ଲିଫ୍ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ବହୁତ ଖଇରାତ ବି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।”

ତିନିଶହ ଟଙ୍କାରେ ରାତି ହୋଇ ହରି ତଙ୍ଗା ଛାଡ଼ିଦେଲା; କିନ୍ତୁ ଲଛମନରାମ କହିଲା, “ସିପେଇ ଭାୟା, ଆଜି ଏତେ ରାତି ହେଲାଣି କାଲି ସକାଳେ ହାମର

ଘରକୁ ଯିବ, ହାମେ ରୁପୟାଟା ଦେଇ ଦେବୁ ।” ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଜବାବରେ ଖିଲାପ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଭାବି ହରି ରାଜି ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା । ଖବରଟା ସେତେ ରାତିରେ ବି ହରିର ଘରେ ଚାଷଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବଜେଟ ଡିଆରି ସୁରୁ ହୋଇଗଲା । ହରିର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ଧାତୁ ବିଭାଗରେ କିଛି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଶୁଳୀବୋଉ ଘୋର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଟଙ୍କା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ବିଭାଗରେ ଘୋର ଅଭାବ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଧାତୁ ବିଭାଗ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନାକଚ କରିଦେଲେ । କୌଣସିମତେ ସକାଳ ହେଲା । ହରି ଶିକାର ଆଣିବାକୁ ଗଲା । ଅନ୍ୟମାନେ ଘରେ ଆନନ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀନରାମ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ସେ ହରିକୁ ୩୦ ଖଣ୍ଡ ନୂଆ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଧରାଇ ଦେଲା । ହରି ନୋଟଗୁଡ଼ା ଭଲ କରି ଗଣି ଦେଖିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୋଟ ନୂଆ । ଗୋଟିଏ କଣରେ ଗୋଟାଏ ଲେଖାଏ ଦସ୍ତଖତ୍ ଛଡ଼ା ଆଉ କୋଉଠି ଟିକିଏ ମଇଳା ଦାଗ ବି ଲାଗି ନଥାଏ । ହରି ଖୁସିରେ ନୋଟଗୁଡ଼ିକ ପକେଟରେ ପୂରେଇ ତା ଘରୁ ବାହାରିବା ମାତ୍ରେ ଆଗରେ କେତେଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଛା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ପଛରେ ଦେଖିଲା ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀନରାମ । ସେହି ଲକ୍ଷ୍ମୀନରାମ, ଯେ ସାପଠୁଁ ବେଶୀ ଅବିଶ୍ୱାସୀ, ବିଲୁଆଠୁ ବଳି ଚତୁର ଓ ବାଘଠୁଁ ବଳି ଭୀଷଣ । ହରି ତା ଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଓ ଏନ୍‌ଫୋର୍ସମେଣ୍ଟ ବିଭାଗକୁ ଜଣାଇ ଜାଲ ବିଛେଇ ରଖିଥିଲା । ଖୋଦ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ଥିବା ଓ ନମ୍ବର ଟିପା ହୋଇଥିବା ଚିରିଶ ଖଣ୍ଡ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଲକ୍ଷ୍ମୀନରାମ ପାଖରେ ରଖା ହୋଇଥାଏ ।

x

x

x

ବହୁତ ତେରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଳୀ ଓ ତା ବୋଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାଆନ୍ତି—
 “ବାପାଙ୍କର ଏତେ ତେରି କାହିଁକି ହେଉଛି ମ ?” “ଭଲା ପଚାରୁଛୁ, ହାତରେ ଏକାବେଳେକେ ଡିନିଶ ପଡ଼ିଛି । କିଣାକିଣିର ଧୁମ୍ ଚାଲିଥିବ । ହାରଟାଏ ଆଣିବାକୁ ଏକା ଜିଗର ଲଗାଇଥିଲେ, ଖୁବ୍ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ମନା କରି ଦେଇଥିଲି; ଯେମିତିଆ ଏକଜିଦିଆ ଲୋକ ସେ କଣ ମାନିବେ ? ହଅ ମ ମୋର କଣ ବୟସ ଅଛି ଯେ ମୁଁ ପିନ୍ଧିବି ?” “ନାହିଁ ତୁ କିଛି ଦିନ ପିନ୍ଧିବୁ, ତା’ ପରେ ମତେ ଦେବୁ ।” ହେଇ ବାପା ଆସିଲେଣି । “ବାପା, ବାପା, କଅଣ ଆଣିଛ ?” ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ହରି ଉତ୍ତର କଲା, “ଯାହା ଆଣିଛି ସେଥିରୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାଣିଚାଏ ସୁଦ୍ଧା ଭାଗ ଦେବାକୁ

ଚାହେଁ ନାହିଁ ।” ଶୁଳୀର ମନଟା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । ଶୁଳୀବୋଉ ହରିର ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଦେଖି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲା । ଏହି ସମୟରେ ହରିର ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଛୁଟି ଯାଇ ତାର କାମତି ତିତାଇ ଦେଲା । ଶୁଳୀ ବୋଉ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲା “ଏ, କାନ୍ଦୁଛ ?”—କଥାଟା ସେମାନଙ୍କୁ ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ ।

x

x

x

ଆଜି ରାୟର ଶେଷଦିନ—ଯେଉଁ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଘରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଥିଲା, ଯେଉଁ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ୍ ଥିବା ନୋଟ୍ ନେଇ ସେ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଏସ୍.ଡି.ଓ. ରାୟ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ ହରିକୁ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ଜେଲ ଓ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା । ରାୟ ଶୁଣି ହରିର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ଦେଲା । ଚାରିଆଡ଼ ତାକୁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା । ଆଖି ବୁଜି ସେ ଦେଖିଲା ତାର ଝିଅତକ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପେଟବିକଳରେ ଇଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି ଓ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଶୁଳୀର କାନ୍ଦଣା ସେ ପରିଷ୍କାର ଶୁଣିପାରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରାଗ ତାର ତାକୁରୁ ତଳିପାଯାଏ ତତେଇଦେଲା । ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ରୁ ଜୋତାଟା କାଢ଼ି ସାଇଁ କରି ଏସ୍.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଛାଟିଦେଲା । କଅଁଳିଆ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଜୋତା ମାଡ଼ ସହତେ କେତେକେ । ସେହି ଚୌକି ଉପରେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଟଳି ପଡ଼ିଲେ । ସାଙ୍ଗ ପୁଲିସ୍ ଗୁଡ଼ାକ ହରିକୁ ତା ହାତରେ ହାତକଡ଼ି ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ । ହରି କିନ୍ତୁ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା, କିଛିକିଲା ସ୍ବରରେ ପାଟିକଲା—

“ଏ ଶଳାକୁ ଲଛମନ୍ଦ୍ରାମ ତା ଝିଅ ସଉକ୍ କରିବ ବୋଲି ଯେଉଁ ୩୦୦୦ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା ସେ ହେଉଛି ସରକାରୀ ଦରମା ଆଉ ମୋତେ ମୋ ଝିଅର ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ୩୦୦ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା ସେ ହେଉଛି ଘୁସ୍ ।”

□□□

(‘ଡଗର’—୧୩ଶ ବର୍ଷ, ୪ର୍ଥ ସଂଖ୍ୟା, ଅଗଷ୍ଟ-୧୯୪୯)

ମୂର୍ଖ

‘ସାହାବ ମୁଁ ଲେଇଯାଏନା ବୈଠିଏ’ । ଶ୍ଵେତାଙ୍କ ସାହାବଟି ତା’ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ ରେକ୍ସାଦାଲା ପାଟି କଲା, ‘ସାହାବ ମେରା ରିକ୍ସାମେ ବୈଠିଏ’ । ଶ୍ଵେତାଙ୍କର ନଜର ସାଡ଼େ ବି ଗଲା ନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ ରେକ୍ସାବାଲା ପାଟିକଲା, ‘ସାହାବ ହାମ୍ ଇସପ୍ପିସ୍ କା ମାପିଦ୍ ଦୌଡ଼େଗା, ମେରା ରିକ୍ସାମେ ବୈଠିଏ’ । ଶ୍ଵେତାଙ୍କ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଯାତୁକୁ ସାତୁକୁ ଚାହିଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଯୋଗିଆ ରିକ୍ସା ସହିତ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ସାହାବ ଆଗରେ ହାଜର ହୋଇ କହିଲା, “ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣ ସାହାବ, ଆଇ ଏମ୍ ଟେକ୍ ବକ୍ସି ବଜାର, ସିଟ୍ ମାଇଁ ରେକ୍ସା ।” “ଓ-କେ-ଜନ୍” ବୋଲି କହି ଶ୍ଵେତାଙ୍କଟି ଯୋଗିଆ ରିକ୍ସା ଉପରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ଗଡ଼ ବିଜୟ କରି ଯୋଗିଆ ବର୍ମାଡ଼ରୁପରି ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ରିକ୍ସା ନେଇ ଚାଲିଗଲା । ତା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ବସିଗଲା । ଜଣେ କହିଲା ଏଇ ଅଲ୍ଲେଙ୍ଗା ଦିପଦ ଜାଣିଛି ବୋଲି ସବୁବେଳେ ଯୋଗିଆ ବାଜି ମାରି ନେଉଛି । ତା ରିକ୍ସା ହଜାରେ ଖରାପ ହେଲେ ବି ସାହେବମାନେ ତା ଗାଡ଼ିକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି ଖାଲି ଏଇ ଅଲ୍ଲେଙ୍ଗା କଥା ପାଇଁ । ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ଯୋଗିଆ ଥିଲାବେଳେ ସାହାବ ସବାର ଆଉ କେହି ପାଇବେ ନାହିଁ, ଏଇଟା ଧରାବନ୍ଧା କଥା । ମାଗା କହିଲା, ଶଳା କୋଉଠି ଥିଲା ବାସନା ପାଇ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ମାଗା ସିନା ଏତେକ କହିଦେଲା, କିନ୍ତୁ ତା ଛାତିରେ ଗୋଟାଏ ଛନକା ପଶିଗଲା । ଯୋଗିଆ ସିଏ, ସାହାବ ସୁବାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ତାର କାରବାର । ମିଲିଟେରୀମାନେ ତାର ସବୁ ଚିହ୍ନା, କେତେବେଳେ କେଉଁ କଥା । କାଳେ କିଏ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ତା ଆଗରେ ଫୋଡ଼ିଦେବ । ହଠାତ୍ କଥାଟାକୁ ବୁଲେଇ ଦେଇ ପୁଣି କହିଲା— “ଆମ ଯୋଗିଆ ଭାଇ ଯେମିତି ଦି’ ହାତିଆ ରୋଜଗାର କରେ ସେମିତି ଦିହାତିଆ ଖର୍ଚ୍ଚ ବି କରେ । ବିପଦ ଆପଦକୁ ଗୋଟାଏ ଭାରି ବଡ଼ ସାହା ।” ବିକଳା ହଠାତ୍ ପାଟି କରି ଉଠିଲା— “ଭୂଃ, ଯାଆ ଯାଆ ମ । ଶଳାଟି ପରଦାନା ମାରିନବରେ ଗୋଟାଏ ରାହୁ ।” ଏମିତି ତା ପଛରେ କିଏ ଭଲ କହିଲା,

କିଏବା ଖରାପ କହିଲା, କିନ୍ତୁ ଯୋଗିଆ ସେତେବେଳକୁ ବର୍ମା ତରୁ ପରି ଛୁଟିଥାଏ ।
 ରାସ୍ତାରେ କାହା ପ୍ରତି ଭ୍ରଷ୍ଟେପ ନାହିଁ । ଧକ୍କା କି କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ପାଇଁ ଚିନ୍ତା
 ନାହିଁ । କାହିଁକି ବା ହବ, ତାର ସବାର ଯେ ମିଳିଚେରୀ ସାହାବ । ବିପଦ ଆପଦକୁ
 ସେ ଅଛନ୍ତି । ମନେ ମନେ ଭାବୁଥାଏ, ଡର କାହାକୁ ଭୟ କାହାକୁ ଠାକୁର
 ଅଛନ୍ତି ଚଉବାହାକୁ । ସବାରୀ ଯେମିତି ବେଧଡ଼କ, ଯୋଗିଆ ବି ସେମିତି ବେଧଡ଼କ ।
 ବେଧଡ଼କ ଭାବରେ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇ ବଜାଇ ଦଉଡୁଥାଏ । ମିଳିଚାରୀ ସାହେବଟି,
 କୋଟମ୍ୟାନ୍ ଘୋଡ଼ାକୁ ଅଡ଼ାଇଲା ପରି ପାଟି କରଉଥାଏ, ଅଉର ଜୋରସେ
 ଜନ, ଅଉର ଜୋରସେ । ଯୋଗିଆ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ିଲା । ତା ମୁଣ୍ଡରୁ
 ଝାଳ ନିଗିଡ଼ି ଆଖି ଓ ପାଟିରେ ପଶି ଯାଉଥାଏ । ହାତରେ ପୋଛିବାକୁ ଉପାୟ
 ନାହିଁ । ଦି ଦଣ୍ଡାରେ ଦି ହାତ ଲଗାଇଛି । ଅନବରତ ଘଣ୍ଟି ବଜାଉଛି । ନେପୋଲିୟନ୍
 ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସି ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଚାରିଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରି
 ପାରୁଥିଲେ ବୋଲି ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଆମ ଯୋଗିଆ ସେ ବିଷୟରେ
 ନେପୋଲିୟନ୍‌ଙ୍କଠାରୁ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ରାସ୍ତାରେ କୋଉଠି ଖାଲ ଦେଖି କଟାଇ
 ନେଉଛି, ଲୋକ ଦେଖି ଘଣ୍ଟି ଦଉଛି, ଯାଡ଼େ ଭାବି ଚାଲିଛି ସାହାବ ତ ସାହାବ,
 ମୁଁ ତ ଆଇ, ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ତ ଫାଇବ୍ ରୁପିୟ୍, ନେବି ତ ଟେକ୍ । ସାହାବ, ଆଇ
 ଫାଇବ୍ ରୁପିୟ୍ ଟେକ୍ । ସାହାବ ନିଶ୍ଚୟ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଦେବ । ମିଳିଚେରୀ ସବାରୀରେ
 ତ ଏତିକି ଫାଇଦା । ଏଇ ଘଣ୍ଟାଏ ହେବ କି ନାହିଁ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା । ଆଉ ମୁହଁକୁଟିଆ
 ଏଇ ଦେଶୀ ସବାର—ଛି-ଛି-ଛି, ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଖଟାଇବେ, ପଇସା ଦେବେ ଆଠଅଣା
 କି ଛଅଅଣା, ସେଥିରେ ଝିକିରିମିକିରି ଦୁଇଘଣ୍ଟା । ତା ଉପରେ ପୁଣି ଜୋରୁ-
 ବେଟି ଲଗାଇ ଗାଳି । କାଇପଦା ପୀରଙ୍କ ଦୟାରୁ ଯଦି ନିତି ଏହିପରି ମିଳିଚେରୀ
 ସବାର ପାଇବି ତେବେ ଏଇ ମୁହଁକୁଟିଆକୁ ପଟାରେ କିଏ । ତାପରେ ମନେ
 ମନେ ଖର୍ଚ୍ଚର ତାଲିକା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନାଃ ଗୁରୁବାରିଆ ବୋଉଟା କେତେଦିନ
 ହେଲା ଝକର ଝକର କଲାଣି, ଆଜି ତାକୁ ଦୁଇଟା ଟଙ୍କା ଦେଇଦେବି । ଉହଁ,
 ତାକୁ ଟଙ୍କାଟିଏ, ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦେବି । ତାଡ଼ି ପାଇଁ ତ ତିନିଟଙ୍କା
 ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଶଲା ମାଗାକୁ ଆଜି ତାଡ଼ି ଖାଇବାକୁ ନ ଡାକିଲେ
 ଭାରି ଛିଗୁଲେଇ କରି କହିବ । ହଠାତ୍ ପୁଲିସର ହୁଇସିଲ୍ ଓ ରୋକ୍ ରୋକ୍
 ଡାକରେ ତାର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ପ୍ରାଣପଣେ ରିକ୍‌ସାଟାକୁ ସେ ରୋକିବାକୁ
 ଚେଷ୍ଟା କଲା । ହଠାତ୍ ବାଙ୍କରୁ ଗୋଟାଏ ମଟରଗାଡ଼ିର ଆବିର୍ଭାବ । ଚାରିଆଡ଼ୁ

ଲୋକେ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ, ହାଁ, ହାଁ, ହାଁ ବାଜିଲା ବାଜିଲା । ଯୋଗିଆ ପ୍ରାଣ
 ବିକଳରେ ରିକ୍‌ସା ଦଣ୍ଡାଟାକୁ ପୁଲିସର କାଠ ଟୁଙ୍ଗି ଆଡ଼କୁ ମୋଡ଼ିଦେଲା । ସୂତାଏ
 ଅନ୍ଧାରରେ ମଟର ଗାଡ଼ିଟା ରିକ୍‌ସା ପାଖଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ମଟର ପବନ ଧକ୍କା
 ଓ ଧୂଳିମାଡ଼ ଯୋଗିଆକୁ ଦୁଲୁକାଇ ଦେଲା । ରିକ୍‌ସା ଦଣ୍ଡାଟା ପୁଲିସର ଟୁଙ୍ଗିରେ
 ପିଟି ହୋଇଗଲା । ସାହାବ ସିଗ୍‌ରୁ ପିଟିକିଯାଇ ଯୋଗିଆ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ।
 ପୁଲିସଟି ସାହାବକୁ ଚଟାପଟ ଉଠାଇଦେଲା ଓ ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ଯୋଗିଆର
 କାନକୁ ଧରି ଟେକି କହିଲା, ‘ହାଁ ବେ ଶାଲା, ତେରା ନମ୍ବର ବତାଓ ।’ ଯୋଗିଆ
 କି ଛାଡ଼ିବା ପାତ୍ର ! ପୁଲିସକୁ ଦି ପଦ ବତାଇଦେଲା, ‘ହଁବେ ରଖ୍ ରଖ୍ ହାମ୍‌ନେ
 କେତନ୍ ପୁଲିସ ଦେଖା’ । ପୁଲିସଟି ରାଗରେ ତା ଉପରେ ଚଢ଼ଉ କରିବାକୁ
 ଯାଉଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସାହାବକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଯୋଗିଆ କହିଲା, ‘ସାହାବ,
 ହି ସେ ଯୁ ଆଇ ବ୍ୟାଡ୍’ । ସାହାବଟି ପୁଲିସ ଆଡ଼କୁ ଗ୍ରାଡୁମ୍ରାଡୁ ହୋଇ ମିଶିଗଲା
 ଓ ରିକ୍‌ସା ଉପରେ ବସି ଯାଇ ଯୋଗିଆକୁ ରିକ୍‌ସା ନେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛିତ କଲା ।
 ପୁଲିସଟି ବଚରା ବୁଝ ହୋଇଗଲା । ଯୋଗିଆ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ ବିଜୟ କରି
 ଦଉଡ଼ିଲା । ଏଥର କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ହୁସିଆରି ହୋଇ ଚାଲିଲା । ବହୁସିବଜାରର ଗୋଟିଏ
 କୋଠା ପାଖରେ ସାହାବ କହିଲେ, ‘ରୋକୋ’ । ରିକ୍‌ସାଟା ଥୋଇଦେଇ ଯୋଗିଆ
 ମୁଣ୍ଡରୁ ଝାଳ ପୋଛିଲା । ଅଞ୍ଚାରୁ ଗାମୁଛାଟା କାଢ଼ି ଖୋଲି ବିଞ୍ଚୁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।
 ସାହାବଟି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଘର ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ
 ଚପ୍ରାସୀ ଆସି ଯୋଗିଆକୁ କହିଲା, ‘ୟେ, ବାରୁ ବୁଲାତେ ହେଁ, ଅନ୍ଦର ଆଓ ।’
 ଯୋଗିଆ ଚମକିପଡ଼ି କହିଲା ‘ଏଁ’ ! ପୁଣି ଚପ୍ରାସୀ କହିଲା, ‘ଆବେ ଅନ୍ଦର
 ଆଓ’ । ଯୋଗିଆ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ସାହାବ ତାକୁଛନ୍ତି । ପୋଷା
 ବିରାଡ଼ି ପରି ସେ ଚପ୍ରାସୀର ପଛେ ପଛେ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା । ଦେଖିଲା
 ସାହାବଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସାହେବ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି ।
 ଟେବୁଲ ଉପରେ ବୋତଲ ଗ୍ଲାସ ଓ କେତୋଟି ପ୍ଲେଟ୍ ଥିଆ ହୋଇଛି । ଯୋଗିଆ
 ‘ଗୁଡ୍ ମଣିଂ’ ସାହାବ କହି ସଲାମ ପକାଇଲା । ସାହାବ କହିଲେ, ଓହଁ ବୈଠୋ ।
 ଗୋଟିଏ ସୈନିକ ପରି ଯୋଗିଆ ସେଇଠି ବସିପଡ଼ିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଖାନସାମା
 ଟେବୁଲ ଉପରକୁ ଖାନା ଆଣିଲା । ସାହାବ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍‌ରେ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରୁ
 ନିଜ ହାତରେ ସଜାଡ଼ି ଯୋଗିଆ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସାହାବ ଖାଇ ବସିଲେ,
 ଯୋଗିଆ ଖାଇଲା । କିଛି କ୍ଷଣପରେ ସାହାବଟି ବୋତଲ ଖୋଲି ଗିଲାସରେ ଆସ୍ତେ
 ଆସ୍ତେ ଭାଲିଲେ । ତାର ବାସନା ଯୋଗିଆକୁ ଦୋହଳାଇ ଦେଲା । ସାହାବ

ଟିକେ କଣେଇ କରି ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ଯୋଗିଆର ଦୃଷ୍ଟି ଗ୍ଲାସ୍ ଉପରେ ରହିଅଛି । ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସି ସାହାବ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭ ପିଏଗା” । ‘ହଜୁର’ କହି ଯୋଗିଆ ପଛଆଡ଼ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇଲା । ସାହାବଟି ଲାଇମକୁସ୍ ଓ ସୋଡ଼ା ଯୋଗ କରି ସେ ଗିଲାସଟାକୁ ଯୋଗିଆ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା । ଯୋଗିଆ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ଗିଲାସଟାକୁ ଧଇଲା । ସାହାବ ଦିଜଣ ପିଇଲେ, ଯୋଗିଆ ବି ପିଇଲା । ଖାନା ସରିବାରୁ ସାହାବ ଯିବାକୁ ଉଠିଲେ । ହାତ ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁଦେଇ କହିଲେ, ‘ଦେଖୋ ଜନ୍, ଥୋଡ଼ା ଦେର ହୋଗେଆ । ଜଳଦି ଯାନେ ପଡ଼େଗା’ । ‘ଜି ହଜୁର’ କହି ଯୋଗିଆ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ସାହାବ ରିକ୍‌ସାରେ ବସି ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ଯୋଗିଆ ପୁଣି ବର୍ମା ତରୁପରି ରିକ୍‌ସା ଧରି ଧାଇଁଲା । ଏଥର ରିକ୍‌ସା ତାକୁ ଭାରି ହାଲୁକା ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ତାକୁ କାହିଁକି ଦୋହଲିଲା ପରି ଜଣାଗଲା । ଏ ଦୋହଲିବାଟା କ୍ରମେ ବେଶି ବେଶି ଜଣାଯାଇ ଓଲଟି ପଡ଼ିଲା ପରି ଜଣାଗଲା । କଟକ ସହର ରାସ୍ତା, ତା’ ଦେହରେ ଅସୁମାରି ଗାତ । ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ଯୋଗିଆର ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଗଲା । ତାକୁ ଜଣାଗଲା ଯେମିତି ଭୂଇଁକମ୍ପ ହୋଇ ରାସ୍ତା, ଗାଡ଼ି, ଲୋକ, କୋଠା ତା ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଛନ୍ତି । ସୁରାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଦେହ ତାର ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ତାର ହୋସ ବୁଡ଼ିଗଲା ।

x

x

x

ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ସେ ଯେତେବେଳେ ଆଖି ମେଲାଇଲା, ଦେଖିଲା ଗୋଟାଏ କୋଠାର ଛାତ । ଇଲେକ୍ଟ୍ରି ପଙ୍ଖାଟା ଘୁଁ ଘୁଁ ହୋଇ ଘୁରୁଛି । କଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା, ତା’ପରି ଆହୁରି କେତେଲୋକ ଖଟିଆରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡଟା ତାକୁ ଭାରୀ ଭାରୀ ଜଣାଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ଦେଖିଲା ଗୋଟିଏ ପଟି ଭିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତା ମୁଣ୍ଡ ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଗଲା । ପୁଣି ଆଉଟିକେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ଘଣ୍ଟାଏ ବାଦ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଏଥର ପାଖରେ ଦେଖିଲା ମାଗା ଓ ଆଉ କେତେ-ଜଣ ସାଥୀ ରିକ୍‌ସାବାଲା । ମାଗା ତାକୁ ଚାହିଁଥିବାର ଦେଖି ପଚାରିଲା, “ଯୋଗିଆ ଭାଇ, ତତେ କେମିତି ଲାଗୁଛି ।” ସେଦିନ ଯୋଗିଆ ଆଉ ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଯୋଗିଆ ଟିକେ ସୁସ୍ଥ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ମାଗା ହେରିକା ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଯୋଗିଆକୁ ଖଟିଆ ଉପରେ ବସିଥିବାର ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ମାଗା ହସି ହସି କହିଲା, “ଯୋଗିଆ ଭାଇ, ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ତୋ ଜନମ ସାର୍ଥକ ହୋଇଗଲା ।” ଆବେ ଦିନବେଳା

ଏମିତି ସରାପ କାହିଁକି ପିଇଲୁ ? ଟାଙ୍ଗ ଟାଙ୍ଗ ଖରା ଦିହରେ ଯିବ । ମଙ୍ଗଳବାଗ
ଠେଙ୍ଗ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସେ ସାହାବ ତତେ ରିକ୍‌ସାରେ ପକାଇ ନିଜେ ରିକ୍‌ସା ଟାଣି
ଟାଣି ଦଉଡୁଛି । ରାସ୍ତା କଡ଼ଯାକ ଲୋକସବୁ ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯାଉଥାଆନ୍ତି । କିଏ
ତାଳିମାରି କହୁଥାଏ ବୁବେଇରେ ସାହାବ । କିଏ କହୁଥାଏ, ନାହା ଉପରେ ଗାଡ଼ି
ତ ଗାଡ଼ି ଉପରେ ନାହା ଦେଖ । ସାହାବ ସେ କଥା ଗୁଡ଼ାକ କାହିଁକି ବୁଝିବ ।
ସେ ରିକ୍‌ସା ଦଉଡ଼େଇ ଦଉଡ଼େଇ ତତେ ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସିଲା । ମୋର
ସେତେବେଳେ ସବାର ଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଆସି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ
କାଙ୍ଗାଳିଆ, କିଶା, ବିପିନ, ବିକଳା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲି ।
ଯାହାହେଉ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଦୟାରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି ବେଶି କିଛି ଖରାପ ହୋଇ
ନାହିଁ । ତୋ ରିକ୍‌ସା ବି ପାଣ୍ଠିରେ ପୋଲିସ୍ ଜିମାରେ ଅଛି । ଡାକ୍ତରବାବୁ ବି
କହୁଥିଲେ ଯେ ସେ ସାହାବ କୁଆଡ଼େ ତୋ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଜିମା ଗୋଟିଏ ଦଶଟଙ୍କିଆ
ନୋଟ ଦେଇଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଧନ୍ୟ ସେ ସାହାବ ! ଯୋଗିଆର ମୁଣ୍ଡ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ
ସେ ସାହାବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନଇଁ ଆସିଲା । ଦିନ ଦୁଇ ତିନିଟାରେ ଯୋଗିଆ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି
ହୋଇ ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଖଣ୍ଡ ନେଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଘରକୁ
ଫେରିଲା ।

x

x

x

ଏଥର ଯୋଗିଆ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଆଉ ସରାପ ପିଇବ ନାହିଁ ।
ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନେ ଭାବିଲେ ଯୋଗିଆ ବଦଳିଗଲା । ହଁ ଯୋଗିଆ ବଦଳିଗଲା,
ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା ବେଶି ବି ବଦଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୋଗିଆ ସହରଯାକ
ଖାଲି ସଭାସମିତି ଦେଖିଲା । ଖାଲି ସାହାବମାନଙ୍କ ଦୁର୍ନାମ ସବୁଠେଇ ଶୁଣେ ।
ସବୁଠେଇଁ ଖଦଡ଼ ଲୁଗା ଓ ଟୋପି ପିନ୍ଧା ନେତାମାନେ ପାଟି କରନ୍ତି, ‘ଏ ବର୍ବର
ବିଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ହାତରୁ କ୍ଷମତା ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ ।’ ଯୋଗିଆକୁ କିନ୍ତୁ
ଏଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସେ । ସଭା
ସମିତିରୁ ତାକୁ ଅବା କଣ ମିଳିବ, ସେ ଭଲ ତ ତା’ ରିକ୍‌ସା ଭଲ । ବର୍ଷ ପରେ
ବର୍ଷ ଡେଇଁ ଯାଉଥାଏ । ଯାତ୍ରକୁ ସାହାବ ସବାର ପାଇବା ତା ପକ୍ଷରେ କାଠିକର
ପାଠ ହେଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏକଦମ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେ ଶୁଣିଲା ଯେ
ସାହାବମାନେ ଗାଦି ଖଦଡ଼ିଆକୁ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା
ସତେ କଣ ଖଦଡ଼ିଆମାନେ ସାହାବଙ୍କଠାରୁ ବେଶୀ ବୁଦ୍ଧିଆ ଓ ଭଲ । ଏତେ ମୁଣ୍ଡ
ଖେଳେଇବାକୁ ତାକୁ ତର ନଥାଏ । ତାର ରିକ୍‌ସା ସବାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ମନଧ୍ୟାନ

ଥାଏ । ସେଦିନ ସେ ପାକ ପାଖରେ ବସିଥିଲା, ହୋଟେଲରୁ ଜଣେ ଖବଡ଼ିଆ ବାବୁ ବାହାରିପଡ଼ି ତା ଗିରଫରେ ଧଡ଼ାସ୍ କରି ବସିପଡ଼ି କହିଲେ, “ଚଲା ଚଲା, ଆସେମ୍ମି ହଲକୁ ଚଲା । ଯୋଗିଆ ପଚାରିଲା, “ବାବୁ କେତେ ମିଳିବ ।” ବାବୁ କହିଲେ, ‘ଆରେ ଚଲାମ ଆମେ ତ ମେମ୍ବର । ଯାହାତ ନବୁ ନବୁ କିନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ନେ । ଆସେମ୍ମି ସମୟ ହେଇଗଲାଣି ।’ ଯୋଗିଆ ଖୁସିଟାଏ ହୋଇ ଗିରଫା ଧରି ଦଉଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ବେଶୀ ବାଟ ଦଉଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପଛକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ଚାଲିଲା । ଗିରଫା ଭିତରୁ ବାବୁ ଘନଘନ ହାତ ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ କହୁଥାନ୍ତି ଆରେ ଆସେମ୍ମି ସମୟ ହୋଇଗଲା, ଚଞ୍ଚଳ ଚଲା । ଯୋଗିଆ ବିଚରା ହାତେ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ପୁଣି ମାୟେଇ ଯାଏ । ବାବୁଟି କହି କହି ଥକି ପଡ଼ିଲେ । ବାବୁ ବାରମ୍ବାର କହିବାରୁ ଯୋଗିଆ କହିଲା, ବାବୁ, ମୁଁ ତ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ, ମଟର ପରି କେମିତି ଦଉଡ଼ିବି । ‘ହାଟ୍ ପୋଚରା, ତୋରି ଲାଗି ଆଜି ଡେରି ହୋଇଯିବ ।’ ‘ବାବୁ ତୁମେ ଆଉ ଟିକେ ଆଗରୁ ଆସିଲ ନାହିଁ ?’ ‘ତୁପ୍ପାବେ ! ଶଳା ମୂର୍ଖ ପାଟି କରନା ! ଶଳାପଦ ଶୁଣି ଯୋଗିଆର ମୁଣ୍ଡ ଗରମ ହୋଇଗଲା । ସେ ଅଟେଇ କରି କହିଲା ‘ହଁ ବାବୁ, ତମଭଳିଆ ବାବୁମାନଙ୍କର ବୋଝ ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବହୁଛୁ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଶଳା ମୂର୍ଖ ନୁହେଁ ଆଉ କହଣ ତୁମେ ଶଳା ମୂର୍ଖ ?’ ‘କଅଣ କହିଲୁ ବେ ?’ ଯୋଗିଆ ଆଉ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତା ଉପରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିପଦ ମାଡ଼ି ବସିଲା । ଚକରୁ ଟାୟାର ଖସିଗଲା । ଯୋଗିଆ ଗିରଫା ଥୋଇଦେଇ ଟାୟାରଟିକୁ ଗୋଟେଇ ଆଣିଲା ଏବଂ ଚକରେ ଲଗେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁଲା କେହିହେଲେ ସାଥୀ ଗିରଫାବାଲା ନାହାନ୍ତି । ଦୁଇଜଣଥିଲେ ଚଞ୍ଚଳ ସଜାଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ବାବୁଟି କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ରାଗ ଓ ବିରକ୍ତିରେ ପାଟି ଗଲେଣି । ଯୋଗିଆ ବି ଟିକେ ନ୍ୟୁନ ହୋଇ କହିଲା, ବାବୁ, ଆଉ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ରେ ହୋଇଯିବ । ବାବୁ ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ଉଡ଼ାଇ ଗୋଟିଏ ମଟର ସେହିଠାରେ ଅଟକି ଗଲା । ଭିତରୁ ଜଣେ ମୋଟା ବାବୁ ଏ ବାବୁକୁ ଡାକିଲେ, “ଆସନ୍ତୁ, କାରରେ ବସନ୍ତୁ । ଆସେମ୍ମି ଟାଇମ୍ ହୋଇଗଲାଣି ।” ବାବୁଟି କାରରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ଯୋଗିଆ ପାଟି କରି ଉଠିଲା, ‘ବାବୁ ଏଇତକ ରାସ୍ତାପାଇଁ ତାହାହେଲେ ମୋର ଭଡ଼ା ଦେଇଯାଆନ୍ତୁ ।’ ନାଗସାପର ଲାଞ୍ଜକୁ ସତେକି ଯେମିତି କିଏ ମୋଡ଼ିଦେଲା । ବାବୁ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ, ‘ତୁପ୍ପା ଶଳା ବଦମାସ, ଏକ କଉଡ଼ି ବି ଦେବି ନାହିଁ । ଜାଣିଛୁ ନା ମୁଁ କିଏ ?’

ଯୋଗିଆ ନହୋଡ଼ବନ୍ଦା । ସେ ତ କିଛି ଗୋଟାଏ ଖରାପ କାମ କରିନାହିଁ । ଡରିବ କିଆଁ । ମଟର ବାଡ଼ାକୁ ଧରି ପାଟିକଲା, ରଖ ରଖ ବାବୁ, ତମ ନାଲି ଆଖି ରଖ । ତୁମରି ଭାଳି କେତେ ଗାନ୍ଧି ଟୋପିବାଲା ଖଦଡ଼ିଆକୁ ଏଇ ରିକ୍‌ସାରେ ବସାଇ ମସଜିଦ୍ ଗଳି ନେଇଛି । କେତେ ବାବୁକୁ ଏମ୍‌ପ୍ଲୋୟମ୍ ଓ ବିଲମୋରିଆ ଖଟିକି ନେଇଛି । କେତେ କିଳାପୋତେଇ ଜିନିଷ ଏଇ ରିକ୍‌ସାରେ ବୋହି ତୁମରିଭଳିଆ ବାବୁଙ୍କ ଘରମାନଙ୍କରେ ଦେଇଛି । କେତେ ପରଘର ଝିଅ ବୋହୂ ଏଇ ରିକ୍‌ସାରେ ନେଇ ତୁମରି ପରି ବାବୁମାନଙ୍କର ମଜଲିସଖାନାରେ ଛାଡ଼ିଛି । ଆଉ ବାକିଥିଲା ଜାଣିବାକୁ ତୁମରି କଥା, ଯେ କି ମୂଲିଆକୁ ମୂଲ ନ ଦେଇ ପଳେଇ ଯାଏ । ମୋର ହବ୍ ପଇସା ନଦେଲେ ମୁଁ କେବେ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଡ୍ରାଇଭରଟି ଗର୍ଜି ଉଠିଲା, ଆବେ ଛାଡ଼ । ଯୋଗିଆ କହିଲା, ନା ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଡ୍ରାଇଭରଟି ହଠାତ୍ କୁଟ ଲଗାଇ ଦେଲା, କାରଟି ଗୋଟିଏ ଝିଟିକା ମାରି ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲା । ଯୋଗିଆ ହାତରୁ ମଟର ବାଡ଼ାଟା ଖସିଗଲା । ସେ କଟାଡ଼ି ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗକୁ ତା ପାଦ ଉପରେ ତା ପଛ ଟକଟି ଚାଲିଗଲା । ପାଦ ହାଡ଼ତକ ତୁନା ହୋଇଗଲା । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ସେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସେଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ବୁହା ହୋଇ ଗଲା । ମନେ ମନେ କେତେଥର ଭାବିଲା, ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ କେଉଁ ଗୁଣେ ଭଲ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଗାଦି ଚାଲି ଆସିଲା । ପୂର୍ବଥର ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଫେରିବାବେଳେ ଦଶ ଟଙ୍କା ନେଇ ଫେରିଥିଲା । ଏଥର କିନ୍ତୁ ଗୋଡ଼ଟିକୁ ଦେଇ ଫେରିଲା । ସେଥରକ ସବାର ଥିଲା ସାହାବ, ଏଥର ସବାର ଥିଲା ଗାନ୍ଧି ଟୋପିବାଲା ଖଦଡ଼ିଆ ବାବୁ । ସେ ଭାବେ, ନା ସାହାବମାନେ ଭେର୍ ଭଲ । ସେ ବି ଧୋବଧାଉଳିଆ ପାଠୁଆ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ବେଳେବେଳେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାଲାଗି ପଚାରେ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଏକ ରକମର ଉତ୍ତର ଆସେ । ଦୂର, ମୂର୍ଖ ତତେ କଣ ବୁଝେଇବୁ । ତାର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସେ ନିଜକୁ ବୁଝିଆ ବୋଲି ଭାବେ । ଧୋବ ଧାଉଳିଆଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବେଳେବେଳେ ତା ମନରେ ଖଟକା ଲାଗେ । ଭାବେ ସତେ କଣ ମୁଁ ମୂର୍ଖ ।

□□□

(‘ଡଗର’—୧୩ଶ ବର୍ଷ, ୧୦ମ ସଂଖ୍ୟା, ନଭେମ୍ବର-୧୯୪୯)

ଗାନ୍ଧି ସ୍ମୃତି ପାଣି

କଙ୍କଡ଼ା ଗୋଡ଼ ପରି ତାର ଦୁଇ ହାତର ଦଶଟିଯାକ ଆଙ୍ଗୁଠି ଅଣ୍ଟାଏ ପାଣି ତଳେ ମାଟି ପଙ୍କ ଖେଳେଇ ଖେଳେଇ ଚାଲିଥାଏ । ଗେଣ୍ଡା, ଶାମୁକା, ସାପର କାତି ସବୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ପାଣି ଉପରେ ଥାଏ ଅରୁଥୁବା ଦେହ ଓ ଆଶାଭରା ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ । ପୌଷ ମାସର କନକନିଆ ଶୀତ । ସେ ଆଶା ଚିହ୍ନକୁ ଲିଭାଇ ପାରିନି । ପାଣି ତଳେ ଆଙ୍ଗୁଠିଯାକ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ କାମ କରୁଥାଆନ୍ତି । ହଠାତ୍ କାହାର ଘରଶରେ ସବୁ ଆଙ୍ଗୁଠିଯାକ ଏକାଠି ହୋଇଗଲା । ଗୋଟାଏ କଣ ଗୋଲିଆ ଜିନିଷ ! ପଇସାଟାଏ ! ସେ ଗୋଲିଆ ଜିନିଷଟାକୁ ଧରି ତାର କଡ଼ରେ ନଖ ମାରିଲା । ନଖକୁ ଜଣାଗଲା କର୍ କର୍— ଓ ଟଙ୍କାଟାଏ, ଉହଁ ଏତେ ଛୋଟ; ଏ ତ ଅଧୁଲିଟାଏ ! ପାଣି ଭିତରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ହାତ ତାକୁ ନେଇଆସି ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲା ।

x

x

x

“ହଇରେ ପାଣ୍ଡା ବାଉରି, ଏଡ଼େ ଶୀତରେ ପାଣିରେ କଣ କରୁଛୁ ? କଣ ହଜାଇଲୁ କି ?”

“ନାହିଁ ବାବୁ, ଇଏ ତ ମୋର ପେସା । ଏମିତି ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଟଙ୍କାଏ ମସାଏ ନିତି ହୋଇଯାଏ ।”

“ନିତି କଣ ସେଠି ପାଉ ?”

“ନା ବାବୁ, ଦି ଚାରିଟା ପୋଖରୀ ଅଣ୍ଟାଳେ । ଉଣା ଅଧିକା ଟଙ୍କାଏ ଦି’ଟଙ୍କା ହୋଇଯାଏ । ଦେଲାବାଲା କୋଉବାଟେ ହେଲେ ଦେଇଦିଏ ।”

“ଆରେ ଅଣ୍ଟା ଧରିବ ନାହିଁ ?”

“ନାହିଁ ବାବୁ, ବଟିଆ ଦୋକାନରୁ ଦଶଅଣାର ଟାଣିଦେଲେ ଅଣ୍ଟା କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଯାଏ ।”

“ଆରେ ଟାଣୁ କ’ଣ ? କଣ ଗୁଲି ଖାଉ କିରେ ?”

“ହଁ ବାବୁ, ସେଥିରୁ ତିକେ ନହେଲେ ଦେହ ମଜରା ଓ ଅଣ୍ଡା କଟେ ନାହିଁ । ଏଇ ଅଳ୍ପ ଟିକିଏନାକୁରୁ ଖାଇଦିଏ ।”

“ଆଜି ସମୁଦାୟ କେତେ ହେଲାଣି ?”

“ଆଜି ବାବୁ କପାଳଟା ବଡ଼ ଖରାପ । ଦି ତିନିଟି ପୋଖରୀ ଅଣ୍ଡାଲି ସାରିଲିଣି । ଏହିକ୍ଷଣି ପୋଖରୀରୁ ଗୋଟାଏ ଆଠେଣି ପାଇଲି । ଏ ଆଠେଣି କୋଉ କାମକୁ ପାଇବ ? ତିନିଦିନ ହେଲା ଟିକିଏ ଜରଜରୁଆ ହୋଇଥିବାରୁ ପାଣିରେ ପଶୁ ନଥିଲି । ବଟିଆ ଦୁଇଦିନ ଧାର ଦେଇ ଚଳେଇଦେଲା । କାଲି ଆଉ ଧାର ଦେବ ନାହିଁ ବୋଲି ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ମନା କରିଦେଲା । ଉପାୟ ନ ପାଇ ଆଜି ପାଣିରେ ପଶିଲି । ଦେଖୁଛି ଆଜି ଏହି ଆଠଅଣାରେ ମୁଣ୍ଡି ମରିବ ।”

x

x

x

ଶୁଣିଲା ଲୁଗାଖଣ୍ଡ ପାଲଟି ପକାଇ ପାଣ୍ଡା ତାର ଛିଣ୍ଡା କମ୍ପଳ ଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ମସିଆ ଚାଦର ଭିଡ଼ିଦେଲା । ଅଣ୍ଡାରେ ହାତ ମାରି ଦେଖିଲେଲା ଆଠେଣିଟି ଠିକ୍ ଅଛି । ଦିନ ରତ ରତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ତାର ଆଖିକୁ ଆଉ କିଛି ଦିଶୁ ନଥାଏ । ଦିଶୁଥାଏ ଖାଲି ବଟିଆ ଦୋକାନ ଆଉ ଦିଶୁଥାଏ ତହିଁରେ ଅଫିମ ଚକଟା ହେଉଅଛି । କଷି ପିକୁଳି ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡା ଓ ପୋଡ଼ା ଚାଉଳର ଚୂନା ତହିଁରେ ପଡ଼ି ରନ୍ଧା ହେଉଅଛି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଛୋଟ ଗୋଲି ହୋଇ ଥୁଆ ହେଉଅଛି । ସେହି ଗୋଲିଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠି, ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଉ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ରାଜ୍ୟ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ରାଜ୍ୟ । ସେଠି ଭୋକ ନାହିଁ, ମାୟା ମମତା ନାହିଁ, ପ୍ରିୟା ପ୍ରୀତି ନାହିଁ, ଭୟ ଭ୍ରାନ୍ତି ନାହିଁ, ଅଭାବ ଅନଟନ ନାହିଁ, ଅଛି କେବଳ ଆନନ୍ଦ ! ଆନନ୍ଦ !!

ଗୁଲିମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି ରାଜ୍ୟକୁ ଯିବାରୁ ପାଣ୍ଡା ତରତର ହେଲା । ହରିନାମ ସୁମରି, ସେ ତାର କୁଡ଼ିଆର ତଉକାଠ ଡେଇଁବାକୁ ବସିଛି, ହଠାତ୍ ସେ ତାର ପଛରୁ ଶୁଣିଲା, “ଯୋଗଶାଖିଆ ବେଶ ହୋଇ ବାହାରିଲା ବଟିଆ ଦୋକାନକୁ । ଚାରିଦିନ ହେଲା ହାଣ୍ଡି ଖଡ଼ ଖଡ଼, ଯୋଗଶାଖିଆକୁ କଣ ଜଣା ଅଛି ?”

—“ହଁ ଶାଳୀ ସବୁ ଅନୁକୂଳ ବିଗାଡ଼ିଦେଲା !”

—“ଏଁ ଯୋଗଶାଖିଆ ମତେ କହୁଛୁ ଶାଳୀ ! ଯୋଗଶାଖିଆ ଯଦି ପୋଷିବାର କାଢ଼ ନ ଥିଲା, ମୋ ହାତ ଧଜଲୁ କାହିଁକି ? ଯୋଗଶାଖିଆ ନିଜ

ପେଟଟିକି ଚିହ୍ନିଟି । ମାଲପ ପେଟରେ ଦାନା ପଡ଼ିଲେ ପଡୁ ନ ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।
ଯୋଗଶୀଖିଆ ଅଣ୍ଟାରେ ଯାହା ଅଛି ଦେଇ ଯା, ରୋଷେଇ ହେବ ।”

—“ଆରେ, ଅଣ୍ଟାରେ ମୋଟେ ଆଠେଣିଟାଏ ଅଛି ।”

—“ସେଇ ଆଠଅଣା ଦେ ମୁଁ ଚଳେଇ ନେବି ।”

—“ନାହିଁ ।”

—“ତୁ ତ ଯାଇ ସାଡ଼େ ସୁଟ୍ କରିବୁ, ମୋ ପେଟ କଥା ବୁଝିବ କିଏ ?”

—“ତୋ ପେଟ କଥା ତୁ ବୁଝ ।”

—“ଆଉ ତେବେ ଏ ଯୋଗଶୀଖିଆ ପାଖରେ ମୁଁ କାହିଁକି ରହିବି ?”

—“ଯା ଶାଳୀ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ଯା ।”

ତିନିଦିନ ଭୋକ ଉପରେ ସ୍ବାମୀର ତାହଲ୍ୟ ସେ ଆଉ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତମତମ ହୋଇ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ସେ ଯିବାପରେ ପାଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡରେ ଚେତା ପଶିଲା । ସେ ଭାବିଲା ଏ ଆଠଶିଟି ଦେଇଥିଲେ ସେ ଯାଇନଥାନ୍ତା । ଯାଉ ଶାଳୀ, ଯାଉ । ଅବସୋସରେ ସେ ସେଇ ଚଉକାଠ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଅଣ୍ଟାରେ ପୁଣି ହାତ ମାରି ଦେଖିଲା ଆଠେଣିଟି ସେମିତି ଅଛି । ହଠାତ୍ ତାର ଚିନ୍ତାଧାରା ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ବୋହିଗଲା । ରାସ୍ତାଉପରେ ଦେଖିଲା ଦଳେ ଲୋକ ଖବଡ଼ କୁଗା ଗାନ୍ଧି ଗୋପି ପିନ୍ଧି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଚାନ୍ଦା ମାଗୁଛନ୍ତି । ସେ ଚାନ୍ଦା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ତା ଦେହ ଭିତ୍ତିରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆଁ କରି ସେ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲା । ଉପରେ ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ପରିଷ୍କାର ଦେଖି ପାରିଲା । ହାତ ଦୁଇଟା ତାର ଅଳକ୍ଷ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ସେ ଭାବିଲା ଗାନ୍ଧି କେଡ଼େ ଠାକୁର ସେ । ଜଗନ୍ନାଥକଠାରୁ ବଡ଼, ହଁ ନିଶ୍ଚୟ ବଡ଼ । ଜଗନ୍ନାଥ ତ ପତିତପାବନ ବାନା ଉଡ଼ାଇ ସୁଦ୍ଧା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ଅଛୁଆଁକୁ ସେଇ ଅଛୁଆଁ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । ତାଙ୍କ ଦେଉଳ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାରୁନଥିଲୁ । ଆଉ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ପରି ଆମର ରକତ ମାଉଁସ ହାଡ଼ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ପୋକ ମାଛିଠାରୁ ହାନ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । ଏହି ଗାନ୍ଧି ଠାକୁରଙ୍କ ଯୋଗୁ ସିନା ଆଜି ସବୁ ଉଦ୍ଧେଇ ଯାଇଛି । ତାର ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା ହାତ ଦୁଇଟି ଆପଣା

ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଗାନ୍ଧି ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥିବା ବାବୁ ତା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, “ଗାନ୍ଧି ସ୍ମୃତି ପାଣି ପାଇଁ କିଛି ଚାହା ଦିଅ ।” ଯନ୍ତ୍ର ପରି ତା ହାତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ଅଣ୍ଟାରୁ ସେ ଆଠେଶଟିକି କାଢ଼ିଲା । ପୁଣି ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ବଟିଆ ତାକୁ ଆକଟ କରି କହୁଛି, ‘ଖବରଦାର, ଆଜି ପଇସା ନ ଆଣିଲେ ମୋ ଦୋକାନ ପିଣ୍ଡା ମଡ଼ାଇ ଦେବି ନାହିଁ ।’ ଅସହାୟ ଭାବରେ ସେ ପୁଣି ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ଦେଖିଲା ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ସ୍ନେହଭରା ହସ । ହାତ ଟେକି ଠାକୁର ତାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ତେଜ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ତାର ଆଖିକୁ ଝଲସାଇ ଦେଲା । ସେଇ ତେଜରେ ସେ ଆଉ ବଟିଆ କି ତାର ଗୁଲିଖଟି ଆଉ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଯେ ସେ ଆଠେଶଟିକି ବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି ତାର ମନେ ନଥିଲା ।

x

x

x

“ଆଗ ବାକି ପଇସା ଦେ ତେବେ ଯାଇଁ ଦେବି । କାଲି ତତେ କହି ଦେଇଥିଲି ମନେ ନାହିଁ ?”

“କିଛି ତ ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ, ଏ କମଳଟା ରଖି ହେଲେ ଦଶଶାରେ ଦେ ।”

“ଆହା ଯୋଉ କମଳ, ଅଠରଟା ପଟି ପଡ଼ିଛି । ଘୁଷୁରି ବି ତାକୁ ଘୋଡ଼ିହେବ ନାହିଁ । ଯା ପଇସା କୋଉଠୁ ହେଲେ ଆଣ ତେବେ ଯାଇଁ ଦେବି ।”

ନିରାଶ ହୋଇ ପାଣ୍ଡା ତା କୁଡ଼ିଆକୁ ଫେରିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଥଣ୍ଡାରେ ତା ଦେହ ଥରୁଥିଲା । ଆଖିରୁ ନାକରୁ ପାଣି ଗଡ଼ୁଥିଲା ଓ ହାଡ଼ ଭିତରତଳ ଶୁଳେଇ ହେଉଥିଲା । ଦଶଅଶାର ଗୋଲି ଟିକେ ହୋଇଥିଲେ ସବୁ ଉଭେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ଆଉ ଉପାୟ ନଥିଲା । ତାର କମ୍ପ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବେଶୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । କମଳ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ସେ ମୁହଁରା ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ଚାହିଁବାକୁ ଆଉ ସେ ଘରେ କେହି ନ ଥିଲେ । ରାତି ଗଲା, ତହିଁ ଆରଦିନ ବି ଗଲା, ତାର ସୋର ଶବଦ ନାହିଁ । ସାଇବାଲା ଆସି ଦେଖିଲେ ତା ଦିହ ତାଟି କଇ ଫୁଟୁଛି । ସେ ବେହୋସ । ଏକେ ତ ଜରୁଆ ଦେହ ଥିଲା, ସେଥିରେ ଦିନଯାକ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ତା ଉପରେ ନିର୍ତିଦିନିଆ ଗୁଲିଖିଆ ବନ୍ଦ । ଏଥିରେ କି ଆଉ ସମ୍ଭଳା ପଡ଼େ । ଆମ୍ବୁଲାନସ୍ରେ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଗଲା ଓ ସେହି ଡାକ୍ତରଖାନା ଦେଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲା ।

x

x

x

ଗାନ୍ଧିସ୍ମୃତି ପାଣିର କେନ୍ଦ୍ର କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଦିନେ ତାଙ୍କ ଅଧିବରେ ବସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ସେତିକିବେଳେ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ସେ ପଚାରିଲେ, “ଗାନ୍ଧି ସ୍ମୃତି ପାଇଁ ସମୁଦାୟ କେତେଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହେଲାଣି କି ?

“ପାଣି ଚତୁଃକୋଟିରୁ ଟପିଗଲାଣି । ଏକା ବିରଳା ତ ସାଢ଼େ ତିନିକୋଟି ଟଙ୍କା ଦେଇଛନ୍ତି ।”

ଆଗନ୍ତୁକ ଟିକେ ହସି ଦେଇ କହିଲେ, “କାଲି ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ଅଭୂତ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଛି, ଶୁଣିବ ?”

“କଣ— ?”

“ଦେଖିଲି ବାପୁଜୀ ଆସି କହୁଛନ୍ତି, ହଜରେ ମତେ କେହି ଅଧିକାରୀଙ୍କ ବି ଦେଲ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ପାସୋରି ଦେଲ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ମୋତେ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦେଇଛି ।”

□□□

(ବ୍ରହ୍ମମ, ୨ୟବର୍ଷ, ୭/୮ମ ସଂଖ୍ୟା, ଜାନୁଆରି-୧୯୫୦)

ମରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ

କଂସେଇଖାନା ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ଖାଉଡ଼େ ଛେଳି ମେଁ ମେଁ ଡକା ପକାଉଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାଣ ବିକଳିଆ ଶବ୍ଦରେ ସେ ଜାଗାଟା ଫାଟି ପଡ଼ୁଥାଏ । ସେହିବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥିବା ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ହତଭାଗା ପଶୁଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ମନେ ମନେ କହନ୍ତି, “ଆହା ! କି ବିକଳ ଶବ୍ଦ । ହେଲେ କଂସେଇର ପଥର ହୃଦୟକୁ ଏହା ଟିକିଏ ହେଲେ ଓଦା କରିବ ନାହିଁ । ଆଉ କେତୋଟି ମିନିଟ୍ ବାକି, ତାପରେ ଜାଗାଟା ତୁନି ହୋଇଯିବ ।” ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ ଏହି ଛେଳି ପଲଙ୍କୁ ଦେଖି ଉଣାଥାଏକେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଦୟା-ଦୁଃଖମିଶା ନିଶ୍ବାସ ଫୁଲି ଛାଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗଫୁର କଥା ନିଆରା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଲୁଙ୍ଗିପିନ୍ଧା ଗଫୁର ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା ଦୁଇଟି ଛୁରୀ ଧରି କଂସେଇଖାନା ଭିତରେ ପଶିଲା । ବକୁରୀ ଗୁଡ଼ାଙ୍କ ତାକୁ ଦେଖି ଦିଗୁଣ ଜୋରରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କଲେ । ସେଗୁଡ଼ାଙ୍କ ତାକୁ ଦେଖି ଡରୁଛନ୍ତି ଭାବି ଗଫୁର ଟିକିଏ ଗୋରା ମୁରୁଜିହସା ଦେଲା । କାମର ବଖତ ଆସିଯିବାରୁ ଗଫୁରର ଶିରାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଫୁଲି ଉଠିଲା । ରକ୍ତ ସାଇଁ ସାଇଁ ହୋଇ ଛୁଟି ଦେହ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ ଗରମ କରିଦେଲା । ଘାସ ବୁଦା ପରି ଛାତି ମଝିରେ ଥିବା ବାଳତକ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଲୁଙ୍ଗିଟା ଭିଡ଼ିଭାଡ଼ି ହୋଇ ଛୁରୀ ହାତରେ ଖୁଆଡ଼କୁ ଗଲା । ପହିଲେ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟାଏ ଖାସି । ତାକୁ ଟାଣିବାରୁ ବିକଟ ଶବ୍ଦ କରି ସେ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଦି'ଟା ଡେଇଁ ଦେଇ ଯିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହେଲା । ଦୁଇ ତିନି ଥର ଝିଙ୍କି ନୟାଚ ହେବାରୁ ଗଫୁର ବେକରୁ ଧରି ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଟେକି ନେଇଗଲା କାନ୍ଧ ଆଡୁଆଳକୁ । ଖାସିର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇ ଥାଆନ୍ତି, ଯମହାତରୁ ଖସିବାକୁ । ତାର କରୁଣ ଚିତ୍କାରରେ ବାଟୋଇମାନଙ୍କ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗଫୁର ବେପରବାୟ ଭାବରେ କାନ୍ଧ ଆଡୁଆଳ ପଛରେ ନଥିବି କଟି ଦେଲା ଓ ଦେହ ଉପରେ ଆସୁ ଦେଇ କାରୁ କରିନେଲା । ଥୋଡ଼ିଟାକୁ ଚିପି ଧରି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ମୋଡ଼ି ଦେଲା । କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଆଉ ଶୁଭିଳା ନାହିଁ । ଛୁରୀଟା ବେକ ପାଖରେ ଲଗାଇ

କହିଲା, ‘ବିସମିଳ୍ଲା ଆଲ୍ଲା ହୋ ଆବ୍‌ବର’ । ତାପରେ କର୍ । କଟା ତୋଟି ବାଟ ଦେଇ ଫସ୍ କରି ପ୍ରାଣବାୟୁଟା ବାହାରି ଶୂନ୍ୟରେ ମିଳେଇଗଲା ଓ ତାଜା ନାଲି ରକ୍ତ ପିତ୍ ପିତ୍ ହୋଇ ବାହାରି ଅରାଧ୍ୟ ମାଟି ଓଦା କରିଦେଲା । ଗଣ୍ଡିଟା କିଛି ସମୟ ଛଟପଟ୍ ହୋଇ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଗଲା । ଗଫୁର ତାକୁ ଛାଡ଼ି ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବକୁରୀ ଘୋଷାରି ଆଣିଲା । ଏହିପରି ଗୋଟିଗୋଟି କରି କୋଡ଼ିଏଟି ‘ଛେଲି’ ହାଜର କଲା । କୋଡ଼ିଏ ଭିତରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଗାଈଲି ଛେଲି ବାଦ୍ ପଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ହଲାଲ୍ କଲାବେଳେ ତା ହାତ ଟିକିଏ ହେଲେ ମଠ ହୋଇନି ।

ସବୁଦିନ ପରି ସେଦିନ କାମ ସାରିବା ପରେ ଗଫୁର ଧୁଆଁଧୋଇ ହୋଇ କିଛି ସାଗୁଆତି ଘରକୁ ନେଇ ଫେରି ଆସିଲା । ଘରେ ଥିବା ତାର ପୋଷା ଖାସି ପାଇଁ ବାଟରୁ ଦୁଇ ପଇସାର ମୁଢ଼ି ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲା । ଫାଟକ ଖୋଲି ଅଗଣା ଭିତରେ ପଶିବା ମାତ୍ରକେ ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ ଶବ୍ଦ କରି ଧଳା ଖାସିଟା ତା ଆଡ଼କୁ ଛୁଟି ଆସିଲା । ବିରାଡ଼ି ପରି ତା ଦେହରେ ବହେ ଘଷି ହୋଇ ଯାଇ ଅର୍‌ର-ମେଁ ଅର୍‌ର-ମେଁ ହେଲା । ‘ଆବେ ସବୁର୍ କର୍, ସବୁର୍ କର୍’ କହି ଗଫୁର ଛୁରୀ ଓ ସାଗୁଆତି, ସ୍ତ୍ରୀ ନରଗିସ୍ ହାତକୁ ବଢ଼େଇଦେଲା ଓ ମୁଢ଼ି ପୁଟୁଳାଟାକୁ ଫିଟେଇ ବସିଲା । ଖାସିଟା ମେଁ-ମେଁ ହୋଇ ଏକାବେଳକେ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଉଥାଏ ଓ ଗଫୁର ‘ଆବେ’ ‘ଆଦେ’ କହୁଥାଏ । ପୁଟୁଳା ଖୋଲିଯିବାରୁ ଖାସିଟା ରସମସ୍ କରି ମୁଢ଼ି ଚୋବେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଫୁର ଚକ୍‌ଚକିଆ ଧଳା ଦେହଟାକୁ ଆଉଁସି ଦେଉଥାଏ । କେଉଁଠି କିମିତି ବାଳରେ ଟିକିଏ ମଇଳା ଲାଗିଥିଲେ ନଖେଇ କରି ଛଡ଼େଇ ଦେଉଥାଏ । ଆନନ୍ଦରେ ଖାସିର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟା ଫୁକୁ ଫୁକୁ ହୋଇ ନାଟି ଯାଉଥାଏ । ସୁହାଗଭରା କଣ୍ଠରେ ବସେଇ ବସେଇ ଗଫୁର କହିଲା, “ଶାଲା, ତା-ଆ-ରି ନାଲ୍ଲାଏକ ପଡ଼ିଲୁଣି, ଶାଲ୍ଲାକୁ ହଲ୍ଲାର କରିଦେବି ।” ଖାସିଟି ମୁଢ଼ି ଚୋବେଇ ଚୋବାଉ କହିଲା “ଉ-ହୁଁ-ହୁଁ-ହେଁ ।” ତାର ଅର୍ଥ ସେଇ ଗୁଫର ଏକା ବୁଝେ । ସେ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ କହିଲା, “ଉଁ ପାରିବି ନାହିଁ ? ଅଲବର୍ ପାରିବି ! ଏମିତି ମାଡ଼ିବସି ଏମିତି ହଲ୍ଲାର କରିଦେବି ।” ଏତକ କହିଲାବେଳେ ସେ ଖାସିଟାକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି ତା ତୋଟି ପାଖରେ ପାପୁଲି କଡ଼କୁ ଘଷିଦେଲା । ଅଜବ୍ ଖାସି ସେ । ଚାରିକାନ୍ଦ ମେଲେଇ ଏକାବେଳକେ ଗଫୁର କୋଡ଼ରେ ଶୋଇ ପଡ଼ି ଆରାମରେ ମୁଢ଼ି ଚୋବେଇଲା । ଗଫୁର ପୁଣି ତା ଗାଲରେ ଗୋଟିଏ ମିଠାଳିଆ ଖୁଦା ଦେଇ କହିଲା—“ଉଃ, ଆୟା କୋଇ ଲାଟ୍‌ସାହେବ୍ ।”

ମୁଢ଼ି ଖୋଇସାରି ଗଫୁର ପିଣ୍ଡାଟା ଝାଡ଼ି ଦେଇ ଟିକିଏ ଗଢ଼ିଗଲା । ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା ଖାସିଟି ଆସି ତା ଦେହକୁ ଚାଟୁ ଚାଟୁ ସବୁଦିନ ପରି ତା ଛାତି ବାଳକୁ ଘାସ ଭାବି ପାଟିରେ ପୁରାଇ ଟାଣିଲା । ଗଫୁର ବି ସବୁଦିନ ପରି କହିଲା, ‘ଆବେ ଶାଲା ବେଆଦବ୍ କ୍ୟା କରତା ବେ’ । ଗଫୁରକୁ କିନ୍ତୁ ଜଣା ଯାଉଥାଏ ସେପରି ସେହି ବାଳ ଟଣାରେ ତା ପଥର ଛାତି ନରମ ହୋଇ ଲହୁଣୀ ପାଲଟି ଯାଉଛି । ନରଗିସ୍ ଭିତରେ ଥାଇ ସବୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ଆଜି କାହିଁକି ତାକୁ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଘରୁ ବାହାରି ଆସି ‘ଜହାନମ୍ମେ ଯା’ କହି ଖାସିଟାକୁ ଗୋଇଠାଏ ଦେଲା । ଗଫୁର ପଟ୍ କରି ଉଠି ପଡ଼ି ତାକୁ ଡିମା ଡିମା ଆଖିରେ ଚାହିଁଲା । ସକେଇ ହୋଇ ନରଗିସ୍ କହିଲା—“ବେଟା ଅସରଫ୍ ଦୋ ମହିନା ହେଲା ହାସପାତଳରେ । ତାର ଦବା ପାଣି କଥା କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ଆଉ ଚାଲିଛି ଖାସିଟା ସଙ୍ଗେ ମୁହବର୍ ।” ଟିକିଏ ନରମିଯାଇ ଗଫୁର କହିଲା, “ରୋଜ୍ତ ହାସପାତଳକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଛି । ଡାକ୍ତରଟା ଦି ଚାରିଟା ଦବା କଅଣ ଲେଖିଦେଇ କହୁଛି ଯାକୁ ବଜାରରୁ କିଣି ଆଣ । ସୁଇ ଦେବି, ଆଉ ରୋଗୀ ବି ଖାଇବ । ନ ହେଲେ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ଶଳା ଦୋକାନୀ ବି ଲେଖା ଦେଖି ବିସ୍ ତିସ୍ ବତଉଛନ୍ତି । ବିସ୍ ତିସ୍ କିଏ, ମୁଁ କିଏ ? ଆଲ୍ଲାକା ମରଜି ।” ନରଗିସ୍ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଲା, “କୁଫ୍—ଯାକୁ ବିକି ଦଉନ, ଅସରଫ୍ ବଡ଼ ନା ଏ ନାଲାଏକଟା ବଡ଼ ।” ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ନ ପାରି ଗଫୁର ଗର୍ଜନ କଲା—“ହାରାମ୍‌ଜାଦି”—ନରଗିସ୍ ଡରି ଘର ଭିତରକୁ ପଳେଇଲା ।

ସେଦିନ ଡାକ୍ତରବାବୁ ସାଫ୍ ସାଫ୍ କହିଦେଲେ, “କାଲି ଦବା କିଣି ଆଣିବୁ ତ ଆଣ, ନହେଲେ ପୁଅର ଆଶା ଛାଡ଼ି ଦେ ।” ଗଫୁରର ସମସ୍ତ ଅନୁନୟ ବିନୟ ବିଫଳ ହେଲା । ଡାକ୍ତରବାବୁ କହିଲେ, ଏ ଦବା ହାସପାତଳରେ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ତୁ କିଣି ନ ଆଣିଲେ ଆମେ ନାଚାର । ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ଦେଇ ଗଫୁର ଡିରିଶଟକା ଯୋଗାଡ଼ରେ ବାହାରିଲା । ମନେ ମନେ ସମସ୍ତବ୍ରେଜ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ରାଗ କରି କହିଲା, “ହଇହେ ! ତୁମେ ପରା ଆଜ୍ଞା କରିଥିଲୁ ଆମେ କଂସେଇମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଖାଇ ପିଇ ଦିନ କାଟିବୁ । ମୁଁ କାହିଁକି ଏ ହର୍ଜତ ଏ ହଇରାଣରେ ପଡ଼ିଛି ।” ପୁଣି ମନକୁ ବୁଝାଇ ଦେଲା—ସମସ୍ତବ୍ରେଜ୍ ଖାଇବା-ପିଇବା କଥା କହିଥିଲେ । ଏ ଶାଲା ରୋଗ ବୈରେଗ କଥା ତ କହି ନ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର କି କସୁର ।

ସବୁ ସ୍ଥାନରୁ ବିଫଳ ମନୋରଥରେ ଫେରି ଶେଷ ସ୍ଥାନ ଖାସି ଉପରେ ଆଖି ପକେଇବାକୁ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ରାତି ପୂରା ଅନିଦ୍ରାରେ କଟେଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ‘ଅସରଫ୍ ବଡ଼ା ନା ଖାସିଟା ବଡ଼ା’ ନରଗିସ୍‌ର ଏହି ପଦଟା ତା କାନ ଭିତରେ ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପଶି ତାବଦା କରିଦେଲା ପରି ଜଣାଯାଉଥାଏ । ଗଫୁରର ନିକିଟିଟା ଖାଲି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ । ନରଗିସ୍‌ ଅସରଫ୍‌ କଡ଼ଟା ପ୍ରାଣପଣେ ମାଡ଼ି ବସିଲା ।

ବଡ଼ିଭୋରରୁ ଗଫୁର ଉଠି ଛୁରୀଟା ଧରିଲା । ଚୋରଟି ପରି ଖାସି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । କଂସେଇଖାନାରେ ଛେଳିକୁ ଘୋଷାଡ଼ିଲା ପରି ଟଣାଟଣି ଦରକାର ହେଲା ନାହିଁ । ଗଫୁର ଆଗେ ଆଗେ ଛୁରୀ ନେଇ ବାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଗଲା, ଝୁମୁ ଝୁମୁ ହୋଇ ଖାସି ତା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଗଲା । ନରଗିସ୍‌ ଘର ଭିତରେ ଥାଇ ଆନନ୍ଦରେ କାନ ଡେରିଲା । ଗଫୁର ବସିଯାଇ ମାଡ଼ି ବସିବ ବୋଲି ପିଠିରେ ହାତ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ଖାସିଟା ଗଫୁର ଦେହକୁ ଆଉଜି ଯାଇ କୋଳକୁ ଢଳି ପଡ଼ିଲା । ବେକ ଉପରେ ହାତ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ଖାସି ବେକକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଗଫୁରର ଛାତି ବାଳକୁ ଚୋବାଇଲା । ଡାହାଣ ହାତଟା କମ୍ପି କମ୍ପି ଛୁରୀକୁ ବେକ ପାଖକୁ ନେଲା । ଆଉ ଅଧଇଞ୍ଚ—ଗଫୁର ପ୍ରାଣପଣେ ଦେହର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ହାତରେ ଠୁଳ କଲା, ଆଉ ସୂତାଏ ।

x

x

x

ଘର ଭିତରେ ନରଗିସ୍‌ ଥାଇ କାନ ଦୁଇଟା ଟେକି ଦେଇ ଥାଏ । ହତ୍ୟାକୁ ସେ ଅତି ସହଜରେ କାନରେ ଦେଖିପାରେ । ସେ ଭାବୁଥାଏ ମାଡ଼ି ବସିଲାବେଳେ ଖାସିଟା ଟିକିଏ ମେଁ ମେଁ ହେବ । ବେକଟା ମୋଡ଼ି ଦେଲେ, ‘ମେଁ ମେଁ’ ପର୍ କରି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଯେତେବେଳେ ଖୁବ୍‌ ଜୋରରେ ଗୋଡ଼ ଛାଟିବ ସେତେବେଳେ କାମ ଫତେ । ସବୁ ତୁନି ତାନ୍ତି ହୋଇଗଲେ ସବୁ ଫତେ । ଠିକ୍‌ ଏହି ସମୟରେ ଗଫୁରର ପାଟି ଶୁଭିଲା—“ହେ ଆଲ୍ଲା, ହେ ଖୋଦା, ତେରି ମରୁଜି ।” ନରଗିସ୍‌ର କାନ ଆହୁରି ଟେକି ହୋଇଗଲା । ଭାବିଲା, ହେଇ ଛୁରୀ ଲାଗିଲା । ପଲକର ପ୍ରତି ଶତାଂଶକୁ ସେ ବାରି ପାରୁଥାଏ । କାହିଁ ଗୋଡ଼ ଛଟାର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ? କାନ ଘୋଳେଇ ହେଲା, ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ହତ୍ୟାର ସ୍ଥାନକୁ ଗଲା । ଅତୁଟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଅଜାଣତରେ ତା

ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, ‘ଏଁ’ ! ଅସହାୟ ଗପୁର ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ।
 ଖାସି ତାହାର ବାହୁ ବନ୍ଧନରେ ରହି ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ତା ଛାତି ବାଳକୁ ଚୋବାଉଥିଲା ।
 ନରଗିସ ଗପୁରର ଆଖି କଣରେ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୁହ ଦେଖିଲା । ତାହା ‘ମରୁ
 ନିର୍ଜର’ ପରି ଚକ୍ ଚକ୍ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

□□□

(‘ଡଗର’—୧୭ଶ ବର୍ଷ, ୫ମ ସଂଖ୍ୟା, ନଭେମ୍ବର-୧୯୫୩)

ମୁକ୍ତି

ଯେତେବେଳେ ସେ ଗୋଟାଏ ଅଧରାତିଆ ହେଞ୍ଚାଳ ମାରେ ସାରା ଜଙ୍ଗଲଟା ସତେ ଯେମିତି ଫାଟି ପଡ଼େ । କେନିଆର ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ତାର ଜନ୍ମ । ସେହି ପାଣି ପବନରେ ତାର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଗଢ଼ା । ସୁନା ତାରପରି କେଶର ଗୁଚ୍ଛ । ମାଛି ଖସି ପଡୁଥିବା ଚିକ୍‌କଣ ଦେହଟି ତାର ସତେକି ମାଛି ଖସି ପଡୁଛି । ବଜ୍ରପରି ଆବା, ମୃତ୍ୟୁ ପରି ଭୀଷଣ ମୁଖ । ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସେ ନିଜକୁ ପଶୁରାଜ ଆସନରେ ବସାଇଥିଲା । ଅବାଧ ଥିଲା ତାର ଗତି, ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଥିଲା ତାର ବିହାର, ମୁର୍ମୁର କଳା ନିଗ୍ରୋମାନଙ୍କସହ ତାର ବି ଉଣାଅଧିକେ ପରିଚୟ ଥିଲା । ଏ ମଣିଷମାନେ ତିନିଶହ ଚାରିଶହ ହାତ ଦୂରରୁ ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ନିଜ ନିଜର ଭକ୍ତି ଜଣାନ୍ତି । ପଶୁରାଜ କୌତୂହଳର ସହିତ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ, ସେ ସେମାନଙ୍କର ଦେବତା, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ନାମ ପାଇଥିଲା ବୁୟୋ ।

ଥରେ ରାତ୍ରି ଭ୍ରମଣ ପରେ ବୁୟୋ ସକାଳେ ବେଖାତିର ଭାବରେ ଏଣେ ତେଣେ ଟହଲ ମାରୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗହଳିଆ ଜାଗାରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଦୁଇ ତିନିଶହ ଗଜ ଦୂରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନାଲିଆ ନାଲିଆ ମଣିଷ ଦେଖିଲା । ବିନାନୁମତିରେ ତା ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ବାହାର ଲୋକ ପଶିବାର ଦେଖି ଚିକିଏ ବିରକ୍ତ ତଥା କୌତୂହଳାକ୍ରାନ୍ତ ହେଲା । ବୁୟୋ ଚିକିଏ ଆଗେଇ ଯାଇ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପରି ଦର୍ପରେ ଠିଆ ହେଲା । ତାର ଏ ଚାହାଣିରେ ଦୁଇତିନିଟା ନାଲିଆ ମଣିଷ ହଜା ମୃତା ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲେ । କେତେକ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଆଖିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ତା ଆଡ଼କୁ ଦେଖାଇ କଅଣ ଟିପାଟିପି କଲେ ଓ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ପୁସ୍ତରଫାସର ହୋଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ବୁୟୋ କନ କନ ହେଉଥିବା ତାର ଆବାଗୁଡ଼ିକରେ ମାଟି ରାମୁଡ଼ି ପକାଇଲା ଓ ସକାଳୁଆ ପହଡ଼କୁ ବିଜେ କଲା । ଚିକିଏ ଘୁମେଇ ଘୁମେଇ ସେ ଭାବୁଥାଏ କେଉଁ ଦୂର ଦେଶର ଲୋକ ସେମାନେ । ତା ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର କି ଦରକାର । ନିଜ ରାଜ୍ୟ କଅଣ ଅଶୁନି । ଲୋଭୀ ଚୋରଗୁଡ଼ାକ...

ଦୁଇ ତିନିଦିନ ପରେ ବୁଝେ ଠିକ୍ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁତ ଘର ଭଳିଆ ଜିନିଷ ଦେଖିଲା, ପାଖକୁ ଆସି ଦେଖେତ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଆର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ କୋଠରିରେ ଗୋଟାଏ ଜେବ୍ରାଛୁଆ । ଗତ ରାତିରେ କିଛି ଶିକାର ମିଳି ନ ଥିଲା । ଘର ଭିତରେ କଅଁଳିଆ ଜେବ୍ରାଛୁଆ—ଗୋଟିଏ ରସଗୋଲା ଜଳଖିଆ ପରି ହୋଇଯିବ । ଖୁସି ମନରେ ବୁଝେ ଘର ଚାରିକଡ଼ ବୁଲି ଆସିଲା ଓ ଓଠକୁ ଜିଭରେ ଚାଟି ଚାଟି ଦୁଆରବାଟେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଲା । ଜଳଖିଆ ଥିବା ଘରର ବାଟ ଖୋଜୁଛି । ଲାଞ୍ଜଟା ହାତେଖଣ୍ଡେ ପଦାକୁ ଅଛି । ଜେବ୍ରା ଛୁଆଟା ଭୟରେ ମଲାପରି ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରୁଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ତୁନ୍ଦର । ବୁଝେ ଆବାରେ ଛୋଟ ଘର ବାଡ଼ାକୁ ଗୋଟାଏ ଚାପୁଡ଼ା ଦେଲା । ଶୂନ୍ୟରୁ ପଥର ଖସିଲା ପରି ଘର କବାଟଟା ଧକ୍ କରି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପରି ଗର୍ଜନ କରି ବୁଝେ ଦୁଆରର ଛଡ଼କୁ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ଦାନ୍ତ ପାଡ଼ା ପାଇଲା ସତ କିନ୍ତୁ ଏଡ଼େ ମୋଟା ଲୁହା ଛଡ଼ଟା ଟିକିଏ ବଙ୍କେଇ ଗଲା । ଚାପୁଡ଼ା ଉପରେ ଚାପୁଡ଼ା, ହେଣ୍ଡାଳ ଉପରେ ହେଣ୍ଡାଳ, ଧକ୍କା ଉପରେ ଧକ୍କା ବୁଝେ ପ୍ରାଣପଣେ ଲଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜାଗାଟା ପାଟି ପଡ଼ିଲା—ସବୁ ନିଷ୍ଠକ । ତାର ବିସ୍ମୟର ସୀମା ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଲା, ଆଗରୁ ଦେଖିଥିବା ନାଲିଆ ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ଆଖପାଖରୁ ଗୁଜଗାଳ ହୋଇ ବାହାରି ଆସି ସେ ଘର ଚାରିପାଖେ ବୁଲିଲେ, ସମସ୍ତେ ହସୁଥାଆନ୍ତି, କେତେକ ଜଞ୍ଜିର ଓ କୋଳପ ଦ୍ଵାରା ଦୁଆରକୁ ମଜବୁତ୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏହି ନାଲିଆ, ଚୋର, ବିଶ୍ଵାସଘାତକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତା'ର ଏ ଦଶା ହୋଇଅଛି ବୋଲି ବୁଝେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିପାରିଲା, ଘୃଣା ଓ କ୍ରୋଧରେ ତାର ଶରୀର ଫୁଲି ଉଠିଲା । ଓଃ ଯଦି ଯା ଭିତରୁ ଟିକିଏ ପଦାକୁ ଯାଇପାରନ୍ତା—ପହିଲେ ଯେତେବେଳେ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା ସେତିକିବେଳେ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ କୁଦି ପଡ଼ି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଏ ଜେବ୍ରା ଛୁଆ ଥୋପକୁ ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ଏ ଅବସ୍ଥା କାହିଁକି ହୋଇଥାଆନ୍ତା ? ଯୋଉ ଦୁଇ ଚାରିଜଣ ତାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ହସାମୁତା ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ ସେହିମାନେ ପୁଣି ଯତା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ତାକୁ ଖତେଇ ହେଉ ଅଛନ୍ତି ? କି ବାରଦ୍ ? ଯତା ବାଡ଼କୁ ବୁଝେ ଆବାରେ ଦୋହଲାଇ ପକାଇଲା ।

ଯତାଟି ଯେତେବେଳେ ଟଣା ହୋଇ ବଣର ବାହାରକୁ ଗଲା ସେତେବେଳେ ବୁଝେ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ କରି ଏହି ପାଞ୍ଜି ନାଲିଆ ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ

ତାର ମାତୃଭୂମିଠାରୁ ତାକୁ ଚଢ଼ି ଦେଉଅଛନ୍ତି । ପୁଣିରୁ ମାଛକୁ ଅଲଗା କଲା ପରି ମାତୃଭୂମିରୁ ତାକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ମୁକ୍ତି ବା ମୃତ୍ୟୁ ପଣ କରି ଦୁଆର ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଆପ୍ରାଣ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ନଖ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ଦାନ୍ତ ହଲିଗଲା, ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ହୋଇଗଲା । ଏ ଶାରୀରିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବିଶେଷ କିଛି ପ୍ରଭାବିତ କଲା ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ କେନିଆର ବଣ, ପାହାଡ଼, ଝରଣାଠାରୁ ତାକୁ ଚିର ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅନାହାର ଓ ଶାରୀରିକ ଅବସାଦ ଯୋଗୁ ନିଶ୍ୱେଷ ହୋଇ ବୁଲେ ଯନ୍ତ୍ରା ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଶ୍ୟାମଳ ବନାନୀ ପଛରେ ଲୁଚିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଯନ୍ତ୍ରା ଭିତରୁ ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ।

ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ସେ ନିଜର ଛୋଟିଆ ଯନ୍ତ୍ରା ଭିତରୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଅଲମ୍ପିକ ସର୍କସର ବଡ଼ ଲୁହାଛଡ଼ ଘେରା ଖୁଆଡ଼ ଭିତରକୁ ବାହାରିଲା, ଆଗରେ ଅଥଚ ବାଡ଼ ଆରପାଖରେ ଦେଖିଲା ସ୍ଥିତ ହାସ୍ୟମୁଖ ସିଂହ ପୋଷାଳି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରା ହୋଇଥିବା ସିଂହମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଲେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ପୋଷାଳି ତଥା ସର୍କସ ମେନେଜରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ବିଶେଷ ଭାବେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଖାଦ୍ୟ ଜଳ ପରିହାର କରିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ତା' ପାଖକୁ ପଡ଼ାଏ କଟା ମାଉଁସ ପୋପାଡ଼ି ଦିଆଗଲା ସେ ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କଲା ନାହିଁ । ପଶୁ ସମ୍ରାଟ ସେ, ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିହତ ପଶୁର ମାଂସ ତା ପକ୍ଷେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ସମାନ । ମାଛ ଖସିପଡୁଥିବା ଉଜ୍ଜଳ କେଶରଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରୀହୀନ ହୋଇଗଲା । ଟିକ୍କକଣ ପୁଷ୍ପ ଶରୀରଟି ଅସ୍ଥିତର୍ମସାର ହୋଇଗଲା । କେତେଦିନ ସେ ଏହିପରି ରହିବ । ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଇଲେ ସ୍ୱଭାବ ବି ବଦଳିଯାଏ । ମନର ଜୋର କମିଯାଏ । ମନ କେବଳ ଘୃଣା, ଭୟ, ହିଂସାରେ ଭରପୂର ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ବୁଲେ ପୋଷାଳିକୁ ଭୟ କଲା ଓ ଜୀବନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କଲା । ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ପୋଷାଳି ପଶି ତାକୁ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଗୁଲ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ସଙ୍କେତ ଦିଏ ସେତେବେଳେ ତାର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ବୁହଁ ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ରାଟକୁ ପୁଣି ଛାର ଗୁକୁଜୀବନିଆ ମଣିଷର ଆଦେଶ—ଏକା ଚାପଡ଼ାରେ ଯା'ର ମୁଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବ । ଦାନ୍ତ ଓ ନଖ ଦେଖାଇ ସେ ପ୍ରଥମେ ଅମଙ୍ଗ ହୁଏ; ତାପରେ ସେ ବିକୁଳି ଛଡ଼ ଓ ହଞ୍ଜର ଦେଖି ମେଣ୍ଟାପରି ଆଦେଶ ପାଳନ କରେ । ପୋଷାଳି ଓ ମ୍ୟାନେଜର ଆନନ୍ଦରେ କୁକୁରି ଉଠନ୍ତି । ବୁଲେ

ଭାବେ ଏ ପାଞ୍ଜି ଜାତିଟା ଅନ୍ୟର ସ୍ବାଧୀନତା ହରଣ କରି କି କୁସ୍ଥିତ ଆନନ୍ଦ ପାଉଅଛନ୍ତି । କେବଳ ସ୍ବାଧୀନତା ହରଣରେ ତ ତୃପ୍ତି ନାହିଁ, ଜୀବନର ସବୁ ରସ ବୁଝି ବୁଝି ଫଳ ସିଠାପରି ବାକିତକ ଫୋପାଡ଼ିଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭାଗୀଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର କ୍ଷମତା ଜାହିର ଦେଖାଇବାରେ ଏମାନଙ୍କର ବିକଟ ଆନନ୍ଦ । ମୃତ୍ୟୁ କେବଳ ଏ ଭୀଷଣ ଶତ୍ରୁଠାରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବୁଝେ ନିଜ ପିଞ୍ଜରରେ ଶୋଇ ତାର ମାତୃଭୂମି କେନିଆ ଜଙ୍ଗଲର ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା । ଅତି ଏକାଗ୍ରତାର ସହିତ ସେ ଭାବୁଥିଲା ସେହି ଜଙ୍ଗଲରେ ତାର ରାଜପଣ, ସେହି ଝରଣା, ସେହି ମୁକ୍ତବାୟୁ ଓ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଆହାର, ଏତେଦୂର ସେ ଚିନ୍ତାବିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ଯେ ସେ ବାହାରର କୋଳାହଳ ଶୁଣି ପାରି ନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ ପିଞ୍ଜରା ଆଗ କବାଟଟା ଝୁଙ୍କି ହୋଇଗଲା ଓ ପଛରୁ କେତେଜଣ ତାକୁ ବାଡ଼ିରେ କେନ୍ଦ୍ରଲେ । ଡିଆଁଟାଏ ମାରି ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା । ତୀବ୍ର ବିଦ୍ରୁପତାଲୋକ ତା ଆଖି ଝଲସାଇ ଦେଲା । ଗୋଟାଏ ଛଡ଼ଘେରା ଖୁଆଡ଼ରେ ସେ ଓ ତାର ମାଷ୍ଟର, ତାହାର ବାହାରେ ହଜାର ହଜାର ଦର୍ଶକଙ୍କର କଳରବ ଓ ହର୍ଷଧ୍ବନି । ଦର୍ଶକମାନେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସିଂହ କେବେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମତ ଦେଲେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଦକ ଭୂଷିତ ମାଷ୍ଟରର ବକ୍ଷ ଗର୍ବରେ ଫୁଲିଗଲା । ଦର୍ପର ସହିତ ତାକୁ ଚୁଲ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲା ଓ ହଞ୍ସରକୁ ଫୁଟାଇଲା ପଟାସ୍, ପଟାସ୍ ।

ଏତେଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ପଶୁ ସମ୍ରାଟ ତାର ଦୈନ୍ୟ ଦେଖାଇବ ? ଗୋଟାଏ ହେଙ୍ଗଲରେ ଶହ ଶହ ଯେଉଁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଛିନ୍ନକ୍ଷତର କରି ଦେଉଥିଲା, ତହିଁରୁ ଗୋଟାକର ହୁକୁମ ପୁଣି ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗେ ତାମିଲ କରିବ ! ନା—ଯାହା ହେବାର ହେଉ । କେନିଆର ସୁଖ ତାର ଦୁଃଖ, ଘୃଣା ଓ କ୍ରୋଧକୁ ଦ୍ବିଗୁଣିତ କଲା । ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କରି ପଶୁ ସମ୍ରାଟ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ତଳେ ବସି ରହିଲା । ସ୍ବାଧୀନତା ଚୋର କି ଏଥିରେ ଛାଡ଼େ ? ବାଡ଼ିର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ତା ଶରୀରକୁ କେନ୍ଦ୍ରଲେ । ଛଡ଼ ଫାଙ୍କରେ ବାଡ଼ି ପୂରାଇ ବାହାରୁ ଜଣେ ଦି'ଜଣ ବି କେନ୍ଦ୍ରଲେ । ବୁଝେ ନିଜର ଆବା ଓ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇଲା । ମାଷ୍ଟରର ହଞ୍ସର ପିଚ୍ କରି ତା ପିଠିରେ ପଡ଼ିଲା । ବୁଝେ ହଞ୍ସରର ଲାଞ୍ଜକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରି ମାଷ୍ଟର ହାତରୁ ଝିଙ୍କି ଆଣିଲା । ତାର ହେଙ୍ଗଲରେ ଦର୍ଶକମାନେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ । ମାଷ୍ଟର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇ ହଞ୍ସରଟା ପୁଣି ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ରାଗରେ ବୁଝେ ତା

ଆଡ଼କୁ ଉହଳି ଗଲା, କିନ୍ତୁ ଥୋଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ କଷ୍ଟକମୟ ଯନ୍ତ୍ରରୁ ତୀବ୍ର ସ୍ଵର
 ଅନୁଭବ କରି ପଛେଇ ଗଲା । ଏଥର ଭିତରୁ ଓ ବାହାରୁ ଆକ୍ରମଣ ଚାଲିଲା ।
 ଖୁଆଡ଼ ବାହାରେ ଜଗିଥିବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ବଳିଗଲା । ବଉଁଶ କେନ୍ଦ୍ରୀ,
 ଚାନ୍ଦୁକ ମାଡ଼ ବୁଲେକୁ କ୍ରୋଧରେ ଅସ୍ଥିର ଓ ଉଦ୍‌ଘୋଷ କରି ପକାଇଲା । ସେ
 ଗନ୍ଧାର ହୋଇ ବସି ନିଶ୍ଚିନ୍ତାକୁ ମାଟି ଭିତରକୁ ଦବାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ଆଦାର
 ମାଂସପେଶୀ ସବୁ ଫୁଲି ଉଠିଲା । ନିଶ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଆଖି ବୁଜି ଢଳି
 ଉଠିଲା । ପ୍ରତି ରକ୍ତକଣିକାରେ କେନିଆ ଜଙ୍ଗଲର ଅଭାବ ସେ ଅନୁଭବ କଲା ।
 ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ମାଷ୍ଟର ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ବୁଲେ ଉପରକୁ ଚାହିଁ
 ଦେଖିଲା ଖୁଆଡ଼ ଉପରଟା ଖାଲି । ଛତୁର ବାଡ଼ ସେତେ କିଛି ଉଚ୍ଚ ନୁହେଁ । ଅତି
 ସାହସର ସହିତ ମାଷ୍ଟର ତା କେଶରରେ ହାତ ମାରିଲା । ବିଜୁଳି ବେଗରେ
 ବୁଲେ ତା ଉପରକୁ କୁଦିପଡ଼ି ଆଦାରେ ବ୍ରହ୍ମଚାପୁଡ଼ାଏ ଦେଲା । ମାଷ୍ଟରର ଦେହ
 ତଳେ ଗଡ଼ିଗଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୁଲେ ବାଡ଼ ଡେଇଁବା ପାଇଁ କୁଦାଏ ମାରିଲା ।
 କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ସ୍ଵାଧୀନତା ହରାଇ ଥିବାରୁ ତାର ଶକ୍ତି ଯେ ଏତେ କମ୍ ହୋଇଯାଇଛି
 ତାହା ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲା । ଉଚ୍ଚତାର ତୃତୀୟାଂଶଠାରେ ନଟକି ରହି ଉପରକୁ
 ଉଠିବାକୁ ପ୍ରାଣମୁହଁ ଉଦ୍ୟମ କଲା । ମହା କୋଳାହଳ କରି ଦର୍ଶକମାନେ
 ପଲାଇଗଲେ । ରକ୍ଷକମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧରି ଘେରିଗଲେ । ଷ୍ଟେନ୍‌ଗନ୍ ଘଡ଼ ଘଡ଼
 ଗର୍ଜନ କଲା । ବୁଲେର ରକ୍ତାକ୍ତ ଶରୀର ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଆଖି ବୁଜି
 ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେନିଆ ଜଙ୍ଗଲର ଛବି ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୁଚିଗଲା ।
 ସ୍ଵାଧୀନତା ଚୋର ଏ ନାଲିଆ ମଣିଷଙ୍କ ଦାଉରୁ ତାର ଶରୀର ଓ ମନ ଚିରଦିନ
 ପାଇଁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲା ।

(‘ଡଗର’—୧୭ଶ ବର୍ଷ, ୧୨ଶ ସଂଖ୍ୟା, ଜୁନ-୧୯୫୪)

ଆତ୍ମବଳି

ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟଲିପିର କଣ୍ଢେଇ ରୁମକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଫେରିବାକୁ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗିବ । ଏତିକି ସମୟ ବି ପାଇଲଟମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ବେଶିପରି ଜଣାଗଲା । ପଡ଼ିଆରେ ଚାରିଟି ବିରାଟ କ୍ୟାନ୍‌ବେରାଜେଟ୍‌ବନ୍‌ର ଓ ଆଠଟି ନ୍ୟାଟ୍ ସୁପରସୋନିକ୍‌ଫାଇଟର୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ପାଇଲଟମାନେ କେବଳ ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲିପିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଶତ୍ରୁ ଉପରକୁ କୁଦି ପଡ଼ିବାର ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନା ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ ଓ ମାଂସପେଶିକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିଦେଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ କର୍ମର ମୂର୍ତ୍ତିମତ୍ତ ଅବତାର ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ଅକର୍ମକୃତ୍ ହୋଇ ବସି ରହିବା ବେଦନାଦାୟକ ।

ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡିଏ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଶତ୍ରୁଶାସକର ଗୋଟିଏ ପଟୋ ବାହାରିଥିଲା । ପଟୋକୁ ଦେଖି ପ୍ଲାଇଟ୍ ଲେଫ୍ଟନାଣ୍ଟ ରଘୁବୀର ସିଂହଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଅଜଗବ ଖିଆଲ ପଶିଲା । ସେ ପଟୋଟିକୁ ଚିରିନେଇ ଗୋଟିଏ ପଟାରେ ଅଠାଦେଇ ଲଗାଇଦେଲେ । ତାପରେ ଗୋଟିଏ ଛୁରି ଆଣି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିଲେ “ଦେଖ ଆଠଫୁଟ ଦୂରରୁ ଛୁରିକୁ ଫଟ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ । ଯିଏ ଛୁରି ମୁନକୁ ଏକ ଦୁସମନ୍ ମୁଣ୍ଡରେ ଗେବି ଦେଇ ପାରିବ ସେ ବାଜି ଜିତିବ । ତାକୁ ଏ ଛୁରିଟା ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ।” ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବେଶ୍ ଏକ ଉତ୍ସାହ ଖେଳିଗଲା । କୌତୁହଳୀ ହୋଇ ଜଣେ ପରେ ଜଣେ ଆଠଫୁଟ ଦୂରରେ ଥାଇ ପଟୋଉପରକୁ ଛୁରି ଫୋପାଡ଼ିଲେ । ମାତ୍ର ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ହେଲା । ଶେଷକୁ ପାଇଲଟ୍ ଅଫିସର ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ ହସି ହସି କହିଲେ— “ଏତିକି ଜିନିଷ, ଦୁସମନ୍‌ର ତାହାଣ ଆଖିରେ ଗଲେଇ ଦେଉଛି ଦେଖ ।”

ଏତକ କହି ସେ ଛୁରିର ମୁନଟାକୁ ଟିପ ଓ ବିଶି ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଟିପି ଧରିଲେ । ପଟୋର ତାହାଣ ଆଖିକୁ ଖୁବ୍ ଏକାଗ୍ରତର ସହ କିଛି ସମୟ ଚାହିଁ ହାତକୁ ଦୁଇଥର ଫୋପାଡ଼ିଲା ପରି ଚଳାଇଲେ, ତୃତୀୟଥର ବେଳକୁ ଜୋର୍‌ରେ ହାତଚଳାଇ ଛୁରିଟା ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ସମସ୍ତେ କୌତୁହଳର ସହିତ ଚାହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତି । ଛୁରିଟା ପବନରେ ପହଁରିଯାଇ ପଟୋର ଠିକ୍ ତାହାଣ ଆଖିରେ ଗେବି ହୋଇଗଲା ।

ରଘୁବୀର ସିଂହ ଆନନ୍ଦରେ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍‌କୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ତାଳିମାରି ତାଙ୍କର ଚାରିପ୍ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆମୋଦର ମାତ୍ରାଟା ଏତେଦୂର ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା ଯେ ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର ଆସି ଏସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିବା କଥା କାହାକୁ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍‌କୁ ଚାରିପ୍‌କରି କହିଲେ—“ସାବାସ୍ ମିଷ୍ଟର ହୋସେନ୍, ତୁମେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବି ଶତ୍ରୁଶାସକର ଆଖି ପୁଟାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ଭାରତମାତାର ଯୋଗ୍ୟତମ ସନ୍ତାନରୂପେ-ତୁମେ ଯେ ବିରାଟ ଜନତାର ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରୀତି ଅର୍ଜନ କରିବ ଏଥିରେ ମୋର ଡିଲେ ହେଲେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହା କହିସାରି ସେ ମଧ୍ୟ ହୋସେନ୍‌କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ।”

ରଘୁବୀର ସିଂହ ଛୁରିଟା ପଟୋ ଆଖିରୁ କାଢ଼ିଆଣି ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲେ । ସେ ଆଦରର ସହ ତାକୁ ବନ୍ଦକରି ନିଜ ପକେଟରେ ରଖିଲେ ।

ଏହାପରେ ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର ଟେବୁଲ ଉପରେ ମ୍ୟାପଟାଏ ମେଲାଇ ଦେଇ କହିଲେ—“ଏଇ ଦେଖ, ଏଇ କ୍ରସ୍ ଦିଆହୋଇଥିବା ଚିହ୍ନଟି ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଆମ ସ୍ଥଳବାହିନୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଟ ସଫା କରିଦେବା ଆମର କାମ । ଏହାକୁ ଅଧିକାର କରିନେଲେ ଶତ୍ରୁର ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ । ଶତ୍ରୁମାନେ ଏହିଠାରୁ ହିଁ ପଞ୍ଜପାଳପରି ଆମ ଦେଶ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ।”

ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ କହିଲେ—“ଇଏତ ବେଶିକିଛି କଷ୍ଟକର ପରି ଜଣାପଡ଼ୁନି ।”

ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର କହିଲେ—“ଉହଁ ଯେତେ ସହଜ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏଇ ଯେଉଁ ଛକି ପଡ଼ିଥିବା ଜାଗାଟି ଦେଖୁଛ, ସେଇଟା ହେଉଛି ଶତ୍ରୁର ଏକ ଅଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ । ଆମ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଏଇ ପରିଧିରେ ଅନେକ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ଗଢ଼ାହୋଇ ପ୍ରାଚୀରପରି ତାକୁ ରକ୍ଷା କରୁଛି । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଣ୍ଟିଏୟାର୍-କ୍ରାପର୍ ଗନ୍ ଖଞ୍ଜାହୋଇଛି । ଏହି ଗନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଆଧୁନିକ । ମାର୍କିନ୍ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଚରମ କୌଶଳ ଏଥିରେ ଖଞ୍ଜାହୋଇଛି । ରାଡ଼ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହା ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ଚଳାଇବାରେ ତାଳକର କୌଣସି ବାହାଦୁରୀ ନାହିଁ । ବରଂ ମାର୍କିନ୍ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହାର ତାଳକ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏ ଦୁର୍ଗମାଳା ଭିତରେ ଯଦି ଏହି ଛକି ପଡ଼ିଥିବା ଦୁର୍ଗକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ନଷ୍ଟକରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ୍ ତେବେ ଆମ ବୟରମାନେ ଅତି ସହଜରେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳଯାଏ ଶତ୍ରୁର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତିକୁ ବୃଷ୍ଟି କରିଦେଇ

ଆମ ସ୍ଥଳବାହିନୀଙ୍କ ପାଇଁ ବାଟ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଇ ପାରିବେ । ଏ ଦୁର୍ଗକୁ ଏତେ ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏହାର ପଛେ ପଛେ ଶତ୍ରୁର ବିରାଟ ଅସ୍ତ୍ରାଗାର ଓ ଖାଦ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏତକ ହରାଇଲେ ତାର ଜୀବ ନାଟିକା ଚିପି ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ଶତ୍ରୁ ତାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖଟେଇ ଏହାକୁ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହା ଉପରେ ବୋମା ପକେଇବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ବତିଶ ହଜାର ପୁର ଉପରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଶତ୍ରୁର ମାର୍କିନ୍ ଆଣ୍ଟି-ଏୟାର-କ୍ରାପର୍ ଗନ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷ୍ୟ ତିରିଶ ହଜାର ପୁରଯାଏ ଅବ୍ୟର୍ଥ । ଆଉ ହଜାର ପୁର ଯାଏ ବାଜିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଥାଏ । ତେଣୁ ଆମକୁ ବତିଶ ହଜାର ପୁର ଉପରେ ଆଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ସବୁଠାରୁ ନିରାପଦ । ଏଇ ଘାଟି ଯୋଗୁଁ ଶତ୍ରୁ ବାରମ୍ବାର ଆମ ଦେଶ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଆସି ନିରୀହ ବେସାମରିକ ଜନତାଙ୍କ ଉପରେ ମୃତ୍ୟୁ ବର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ମସ୍‌ଜିଦ୍, ଗିର୍ଜା, ମନ୍ଦିର ଓ ହାସ୍‌ପାତାଲ ଆଦି ଧ୍ବସ୍ତ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଆମକୁ ଏହାର ବଦଳା ନେବାକୁ ହେବ । ଆମର ଜନତା ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଆମ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଏ ଘାଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଅଧିକାର କରିଯିବାକୁ ଆମ ସ୍ଥଳବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷାକରି ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ଏୟାର କରର୍ ଦେବାମାତ୍ରେ ସେମାନେ ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ ତୋଫାନପରି ମାଡ଼ିଯିବେ । ଏଇ ଘାଟିକୁ ଆମେ ଧ୍ବସ୍ତ କରିଦେବା ମାତ୍ରେ ଆଉ ସବୁକାମ ଅତି ସହଜ ହୋଇପଡ଼ିବ । ଆମ ଯବାନମାନଙ୍କୁ ଆଉ କେହି ରୋକି ପାରିବେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଉପରେ ଯେ କେତେ ବଡ଼ ଗୁରୁତର ଦାୟିତ୍ବ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି ତାହା ସମସ୍ତେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଛ ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଆମେ ଏ ଦାୟିତ୍ବ ସଫଳତାର ସହିତ ତୁଲାଇ ପାରିବା କି ନାହିଁ ?”

ସମସ୍ତେ ଏକା ସ୍ଵରରେ କହି ଉଠିଲେ—“ନିଶ୍ଚୟ” ।

ମିଷ୍ଟର ହୋସେନ୍ କହିଲେ—“ନାହିଁର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିନପାରେ ।”

ଖୁସି ହୋଇଯାଇ ସ୍ବାତ୍ସନ୍ ଲିଡ଼ର କହିଲେ— “ଧନ୍ୟବାଦ୍ ! ତୁମରିଲାଗି ଆମ ସ୍ବାତ୍ସନ୍‌ର ଗୌରବ ଓ ଖ୍ୟାତି ଇତିହାସରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ।”

ମିଷ୍ଟର ହୋସେନ୍ ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—“ମୁଁ ଏ ଘାଟି ଉପରେ ଯେକୌଣସିମତେ ଖୁବ୍ କମ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବୋଟ (ହାଇ ଏକ୍ସପ୍ଲୋସିଭ୍) ବୋମା ନ ପକେଇ ସେଠାରୁ ଫେରିବି ନାହିଁ ।”

“ଠିକ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବୋଟ ବୋମା ପଡ଼ିଗଲେ ଆଣ୍ଟି-ଏୟାରକ୍ରାପର୍, ଗନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷୟ ପାଇଁ ରୁପ୍ ହୋଇଯିବେ । ଏହିପାଳ

ଭିତରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତଳକୁ ଖସି ବୋମା ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବେ ଓ ନିରାପଦରେ ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବେ ।”

“ସେ ପହିଲି ବୋମା ପକାଇବାର ଭାର ମୋ ଉପରେ ରହିଲା । କଲେବଲେ-କୌଶଲେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବୋମା ନିଶ୍ଚୟ ପକାଇଦେବି ।”

“ମାର୍ଜିନ୍ ଆଣ୍ଟି-ଆୟରକ୍ରାପର୍ ଗନ୍ ଓ ସବର୍ଜେକ୍ଟର କରାମତି ବିଷୟ ଜାଣିଛ ତ ?”

“ମନ ଓ ଦୃଢ଼ତା ଆଗରେ ସେ ସବୁ ଚଳି ପଡ଼ିବ । କୌଣସି ସତର୍କ ନ ରଖି ମୁଁ କହୁଛି—ମୁଁ ସେ ଘାଟି ଉପରେ ଖୁବ୍ କମ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବେଷ ବୋମା ନିଶ୍ଚୟ ପକାଇଦେବି ।”

“ସାବାସ୍ ମିଷ୍ଟର ହୋସେନ୍ । ଆମର ବିଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଆଉ ଦଶ ମିନିଟ୍‌ରେ ଆମେ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବା ।”

ତିଏ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ ଇଞ୍ଜିନିଅର ଆସି ଖବର ଦେଲେ ସବୁଯାକ ପ୍ଲେନ୍‌ର ଟେକିଂ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ ଏୟାରଫୋର୍ସ । ୧୦୪ କାନବେରାରେ ହଜାରେ ପାଉଣ୍ଡ ହାଇପରବୋମ୍‌ସ୍‌ର ୫ଟା, ୪୦୦ ପାଉଣ୍ଡିଆ ଅରମିଟ୍ ବମ୍ ଦୁଇଶହ, ୪ଟା ମୋଲୋତୋଭ ବ୍ରେଡ଼ବାସ୍‌ବେଟ୍ । ୧୦୫ରେ ଅରମିଟ୍, ଇନ୍‌ସେଣ୍ଟିଆରି, ୧୦୬ରେ ଡିଲେଭ୍ ଆକ୍‌ସନ୍ ବମ୍, ଫସଫରସ୍ ବମ୍, ୧୦୭ରେ ୧୦୦ ପାଉଣ୍ଡିଆ ଅରମିଟ୍ ଓ ହାଇପରବୋମ୍‌ସ୍‌ର ବମ୍ ପୂରା ବୋଝେଇ ହୋଇ ରହିଛି ।

ପାଇଲଟମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ବିଦାୟସୂଚକ କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ସହାୟ୍ୟ ବଦନରେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ଲେନ୍ ଆଡ଼େ ଗଲେ । ୧୦୪ରେ ବସିବା ପୂର୍ବରୁ ହୋସେନ୍ ଷ୍ଟ୍ରୁନ୍ ଲିଡ଼ରକୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ପୁଣି କହିଲେ—“ଯେତେ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ହେଉ ପଛେ ହଜାର ପାଉଣ୍ଡିଆରୁ ଅଳ୍ପତଃ ଗୋଟିଏ ଟାକେଟ୍ ଉପରେ ନିଶ୍ଚୟ ପକେଇବି ।”

ଉତ୍ତରରେ ଷ୍ଟ୍ରୁନ୍ ଲିଡ଼ର କହିଲେ—“ତୁମର ସୌଭାଗ୍ୟ କାମନା କରୁଛି । ଘାଟିପାଖି ହେବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ମେଘ ଉପରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ଲେନ୍‌ରେ ବସି ତ୍ୟାସ୍ ବୋର୍ଡ଼ର ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଥରେ ଥରେ ତନଖି କରିନେଲେ । ହୋସେନ୍ ତାଙ୍କ କ୍ରାପ୍‌ଟର ୧୦୦୦ପାଉଣ୍ଡିଆ ବୋମ୍‌ର ସୁଇଚ୍‌କୁ ଗୋଟିଏ ତୁମା ଦେଇ କହିଲେ—ପ୍ରିୟ ! ଆଜି ପ୍ରିୟର କାମ କରିବ, ଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠା ରଖିବୁ ।

ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବପରେ, ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର ଅମ୍ଭ ଥିବା ସିଗ୍ନାଲ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ବୟର ଇଞ୍ଜିନ୍ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇ ରନ୍ଧେ ଉପରକୁ ଗଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେ ବେଗରେ ଆଗେଇ ଯାଇ ଭୁଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ତାପରେ ମିଶ୍ଟର ହୋସେନ୍, ତାପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଗୋଟି ହୋଇ ଭୁଇଁ ଛାଡ଼ିଲେ । ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର ଓୟାରଲେସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି ମଝିରେ ବୟର ଓ ଚାରିକଡ଼େ ଫାଇଟରମାନଙ୍କୁ ସଜେଇନେଲେ । ସମସ୍ତେ କଠୋର ଓ ଭୀମ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପନେଇ ଶତ୍ରୁରାଜ୍ୟ ଆଡ଼େ ଆଗେଇଲେ । ଅତି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ସବୁ ପ୍ଲେନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଆକାଶ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତିରିଶ ହଜାର ଫୁଟଠାରେ ସମସ୍ତେ ଅବସିଜେନ୍ ମୁଖା ଲଗେଇଲେ । ଚାହୁଁଚାହୁଁ ସମସ୍ତେ ମେଘ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ତଳର ଭୂମି ପରିବର୍ତ୍ତେ ମେଘଟା ଏକ ସମୁଦ୍ରପରି ଦେଖାଗଲା । କ୍ରମେ ଡେଶାରେ ବରଫ ଜମିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ପରେ ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ ଲିଡ଼ର ବେତାର ଫୋନ୍‌ରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି କହିଲେ, “ଘାଟି ପାଖ ଆସିଗଲା । ଆଉ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ । ୫ ମାଇଲ ପୂର୍ବରୁ ବମ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଟାର୍ଜେଟ୍ ଉପରକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଏଥର ତଳକୁ ଖସ ।”

ବ୍ୟୁତ୍ସ ରଚନା କରି ସମସ୍ତେ ଏକ ସଙ୍ଗେ ତଳକୁ ଖସିଲେ । ମେଘ ଉପରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶତ୍ରୁର ରାଡ଼ରସବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଠାବ କରି ସାରିଥିଲେ । ଆଶ୍ଚିନ୍ୟଦ୍ଦାର-କ୍ରାପର୍ ଗନ୍ ସବୁ ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମେଘତଳେ ଦେଖାଦେବାମାତ୍ରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଗ୍ନେୟଗିରି ପରି ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶତ୍ରୁର ଫାଇଟର୍ ସବୁ ବିରୁଡ଼ିପରି ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । ଆକାଶରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଛଅଶା-ପାରା ଲଢ଼େଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଶତ୍ରୁର ଫାଇଟରମାନଙ୍କୁ ଆମ ବୟରମାନଙ୍କ ପାଖ ମଡ଼ାଇ ନଦେବାଲାଗି ନ୍ୟାଟ୍‌ବଲ ଜୀବନପଣ କରି ଅଟକେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସିନ୍ଧୁ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ନ୍ୟାଟ୍ ଉପରକୁ ଗୋଟାଏ ଶତ୍ରୁ ଫାଇଟର୍ ଝାମ୍ପି ଦେଲା । ଅତି ଚତୁରତାର ସହ ସିନ୍ଧୁ ଗଡ଼ନାୟକ ଫାଇଟରକୁ ଖସାଇ ଦେଲେ, ଶତ୍ରୁ ଫାଇଟରର ଗୁଳିରେ ତାଙ୍କ ଫାଇଟର୍ ଦେହ ଛିଦ୍ରମୟ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ଶହେ ଗଜ ଦୂରରେ ଶତ୍ରୁ ଫାଇଟର୍ ଝମ୍ପିର ଗତି ହଠାତ୍ ବଦଳାଇଦେଲା । ଗତି ବଦଳାଇବାର ତୀବ୍ରତା ହେତୁ ଫାଇଲଟର କୁର୍ମକୁଶଳତା ନଷ୍ଟହେଲା ପରି ଦେଖାଗଲା । ଗଡ଼ନାୟକ ଜାଣି ପାରିଲେ ବୋଧହୁଏ ନୂଆ ଫାଇଲଟର୍ । ଖେଦିଯାଇ ତା ଉପରେ ମେସିନ୍‌ଗନ୍‌ରୁ ଗୁଳିସ୍ରୋତ ଛୁଟାଇ ଦେଲେ ।

ତାର ଟେଲ୍‌ପୋନ୍‌ରୁ ଫାଲେ ଛିଣ୍ଡି ଉଡ଼ିଗଲା । ବୁଲେଟ୍‌ବିନ୍ଧ ଶାଗୁଣା ପରି ସେ ପାଇଲଟ୍ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶତ୍ରୁ ଫାଇଟର୍ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଉପରକୁ ଝାମ୍ପ ଦେବାକୁ ସଜବାଜ ହେଉଥିବା ବେଳେ ରଘୁବୀର ସିଂହ ଗୋଟିଏ କଡ଼ରୁ ତା ଉପରକୁ କୁଦି ପଡ଼ି ମେସିନ୍‌ଗନ୍ ଚଳେଇଦେଲେ । ସେ ଓଲଟା ଜବାବ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ଗଡ଼ନାୟକ ବିଜୁଳି ବେଗରେ ଉଠି ତାର ଓପରେ ମେସିନ୍‌ଗନ୍ ଗୁଳି ଛାଇଦେଲେ । ଫାଇଟର୍‌ଟି ପାଇଲଟ୍ ସହିତ ସେହି ଉପରେ ଉପରେ ବୋଧହୁଏ ଖତମ୍ ପାଇଗଲା । କାରଣ ଫାଇଟର୍‌ଟିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପାଇଲଟ୍ ଆକାଶଛଡା ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଥିରୁ ବାହାରିବାକୁ କୌଣସି ଯତ୍ନ କଲା ନାହିଁ । ଚାହୁଁଚାହୁଁ ଶତ୍ରୁର ଦୁଇଟା ଅଲଟ୍ରାସୋନିକ୍ ଫାଇଟର୍ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଫାଇଟର୍ମାନେ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ରହି ଆୟ ଗଛକୁ ଢେଲା ମାରିଲା ପରି ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୁଳି ବୁଝି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆମ ଫାଇଟର୍ମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରକୁ ଖେଦିଯିବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ପଳାଇଲେ । ଦୁଇ ପକ୍ଷର ଫାଇଟର୍ମାନେ ପ୍ରାୟ ପୋଲେଇ ଗୋଲେଇ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ଶତ୍ରୁର ଆର୍ଷିଏୟାରକ୍ରାଫଟ୍ ଗନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ତୁନି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଉପରେ ବୋମା ପକାଇବାଲାଗି ନିଜ ବୟରକୁ ସେଇଆଡ଼େ ମୁହାଁଇଲେ । ବମ୍‌ସାଇଟ୍ ଭିତରେ ହିଁ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ନିବିଷ୍ଟ ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନଥାଏ । ବିପଜ୍ଜନକ ସ୍ୱାମୀର ପାଖାପାଖି ହୋଇଗଲେଣି ବୋଲି ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର ଲିଡ଼ର ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ସତର୍କ ବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ବେଖାତିରଭାବେ ଆଗେଇଲେ । ହଠାତ୍ ଆର୍ଷିଏୟାର କ୍ରାଫଟ୍ ଗନ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ଗର୍ଜିଉଠିଲେ । ଗୋଟିଏ ହଜାରେ ପାଉଣ୍ଡିଆ ହାଇ ଏକସ୍‌ପ୍ଲୋସିଭ ବମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବମ୍ ରିଲିଜ ଉପରେ ତାହାଶହାତ ରଖି ଅବିଚଳିତଭାବେ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ ଆଗେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ! ଯୋଡ଼ାଏ ଶତ୍ରୁଗୋଳା ବୟର ଦେହ ଭେଦ କରି ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଲା । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର ଲିଡ଼ର ପାରାରୁଟ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ପଦାକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ ନର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ହୋସେନ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିନେଲେ । ସେତେବେଳକୁ କବ୍‌ପିଟରେ ଧୂଆଞ୍ଜିରି ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଓ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରଲିଡ଼ରଙ୍କ ତା ଉପରେ ଆତ୍ମା କଥା ମନେପଡ଼ିଗଲା । ଭାରତୀୟ ବିମାନ ବାହିନୀର ଟେକକୁ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ ତଳେ ପକାଇ ଦେବେନି । ହୋସେନ୍ ବମ୍‌ରିଲିଜକୁ ଟିପିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥଣ ? କଲ ଅଟଳ । ଗୋଳା ଆଘାତରେ ଯେ ସବୁ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି । ନା, ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ

ନିଷ୍ଠକ ହେବାକୁ ଦେବିନି । ଏଣେ ସ୍ବାଭାବ ଲିଭିବ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଏକପ୍ରକାର ଆତଙ୍କ ଡାକରା ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ହୋସେନ୍ ଦେଖିଲେ ଆଗରେ ମୃତ୍ୟୁ, ପଛରେ ନିନ୍ଦା ଅପମଣ । ସବୁଯାକ ରକ୍ତ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଠୁଳ ହୋଇଗଲା । ଜୀଅନ୍ତା ଲହ ଲହ ଅଗ୍ନିଶିଖାର ସ୍ପର୍ଶ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ପାଖରେ ଜଣାଗଲା । ଶେଷଥର ପାଇଁ ସେ ଗାଉଁ ଗାଉଁ ହୋଇ କହିଲେ—ଜାନ୍ ଦେଇ ଆନ୍ ରଖିବି । ଆଇ-ଏସ୍-ଏ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ।

ଭୟବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ବୟର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଗୁଳି ବୃଷ୍ଟି ଭେଦ କରି ଠିକ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଉପରେ ପଡ଼ିହୋଇଗଲା । ଓ ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଭୁସ୍‌ଭାସ୍ ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନର୍କକୁଣ୍ଡର ଲେଉଟିଆ ଅଗ୍ନିଶିଖା ତତୁର୍ଦ୍ଧଗକୁ ଗ୍ରାସ କଲା । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିଷ୍ଠୋରଣ ଉପରେ ବିଷ୍ଠୋରଣ ଘଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । କେଉଁ କାରଣରୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକ ଅତିମାନୁଷ୍ଠୀ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା ତାହା ବୁଝିବାକୁ ଆଉ କାହାକୁ ବାକି ରହିଲାନି । ସବୁ ଆଶ୍ଚିଏୟାର-କ୍ରାଫ୍ଟ୍ ଗନ୍ ଗୁଡ଼ିକ ଏକାବେଳକେ କ୍ରିୟାହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ନିରାପଦରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନର୍କକୁଣ୍ଡର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ । ଅତୁରରେ ଥାଇ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହଜନକ ସ୍ଥାନ ଦିଶୁଥିଲା । ରଘୁବୀର ସିଂହ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଅରମିଟ୍ ବୋମା ପକାଇଦେବାମାତ୍ରେ ସେଠି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନର୍କକୁଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଅନ୍ୟମାନେ ବିନା ବାଧାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚରେ ଉଡ଼ି ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ୍ ଫୋର୍ସଙ୍କ ପାଇଁ ବାଟ ସଫା କରିଦେଲେ । ହାଜୀପୀରଯାଏ ବନ୍ଦିଭଜା । ପ୍ରବଳସ୍ରୋତରେ ଆମ ସ୍ଥଳ ବାହିନୀ ବୋହିଗଲେ ।

x

x

x

ପବିତ୍ର ହାଜୀପୀର ଆସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଜାତି, ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସବୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭାରତୀୟ ସେନା ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ପୀରଙ୍କୁ ଶିରିନି ଦେଲାବେଳେ ଭାଇସ୍ ଏୟାର ମାର୍ଶାଲ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟୋପିକାଢ଼ି ନେଇ କହିଲେ—ଏହିଠାରେ ହିଁ ଆମର ଅମର ଶହୀଦ୍ ଅହମଦ୍ ହୋସେନ୍ ପୀରଭାବରେ କାଳକାଳକୁ ପୂଜା ପାଇବେ ।

□□□

(‘ଡଗର’—୨୯ଶ ବର୍ଷ-୭ମ ସଂଖ୍ୟା, ଜାନୁଆରି-୧୯୬୬)

ନିଜ ସଂପର୍କରେ ନିଜେ

ବୋଉଠୁଁ ଶୁଣିଛି ଯେ ସେ ଦିନେ ଆମ ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ଛୁଆ ଝିଅର କାନରେ ଗୋଟିଏ ସୁନାପାସିଆ ଫୋଡୁଥିଲା, ସେ ଝିଅକୁ ଆଉ ଦିଜଣ ମାଡ଼ିବସିଥିଲେ । ସେ ବିଚାରୀ ଚିକ୍କାର କରି ଲାଗିଥାଏ । ପାଖରେ ଏକ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବାଳକ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଝିଅଟାର ଚିକ୍କାର ଶୁଣି ସେ ହିରୋ ବନିଗଲା । ଗୋଟାଏ ପିଢ଼ା ଧରି ବୋଉ ପଛଆଡ଼କୁ ଗଲା ଓ ତା ଅଣ୍ଟାରେ ପାହାରେ ଦେଲା । ବୋଉ ‘ବାପାଲୋ’ ପାଟିଟାଏ କରି ପଡ଼ିଗଲା, ତାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଆମ ସାମୟିକ ପ୍ରସୂତି ଭବନ ଜିଙ୍କିଶାଳକୁ ନେଇଗଲେ । ଦିନ ବାରଟା ବାଜିବାକୁ ଦଶ ମିନିଟ୍ ବାକିଥାଏ ମୁଁ ପୃଥିବୀରେ ମାଡ଼ ଖାଇସାରି ପାଦ ଦେଲି । ସେଦିନ ଥିଲା ୧-୬-୧୯୧୫, ଆମ ଘରେ ସମସ୍ତେ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ମୁଁ କାନ୍ଦିଥିଲି ।

ଯେଉଁଦିନ ମୋ ପ୍ରଥମ ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଉଦୟ ହେଲା ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଭଲଭାବରେ ମନେ ଅଛି । ସମୟ ଥିଲା ରାତି, ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର । କିଛି ସମୟ ପରେ ଦେଖିଲି—ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ସାପ ମୋ ଆଗରେ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଆସି ଠିଆହେଲା, ତା ପେଟ ଭିତର ଗୋଟାଯାକ ଆଲୋକିତ ଏବଂ ତା ଭିତରେ ମଣିଷଭଳିଆ କିଛି ଜୀବ ବସିଛନ୍ତି । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ଅନ୍ୟ କିଛିକଥା ମନେନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଇଟା ପ୍ରଥମ ସ୍ମୃତିଶକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଷ୍ଟ ବୋଲି ମୁଁ ଧରି ନେଇଛି । କେତେବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ଅନୁମାନ କଲି ଯେ ବୋଉ ମୋତେ ଧରି ପୁରୀ ଯାଇଥିଲା । ଜଟଣି ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ବଦଳି କରିବାକୁ ପ୍ଲାର୍ଫର୍ମରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିରେ ଜାକି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଟ୍ରେନ୍ ଆସିଲା । ତାପରେ ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ଜଣେ ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନମଣ୍ଡିତ ଚାହାଳିଘର ଆମର ଥିଲା । ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ବହୁମୁଖୀ ବା ମଲ୍ଟିପର୍ପସ୍ ଚାହାଳିଘର କୁହାଯାଇପାରେ । ସେଇଟା ଅବକାଶ ବିନୋଦନ କେନ୍ଦ୍ର, ଅତିଥିଭବନ, ଦ୍ଵିପ୍ରହର ଶୟନ କେନ୍ଦ୍ର, କଳିତକରାଳ ନିଷ୍ପତ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର, ତାଆସ ଓ ପଶା ଖେଳର ପ୍ରତିଯୋଗିତା କେନ୍ଦ୍ର, ପୁରାଣପାଠ ସ୍ଥଳୀ, ସାରା ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଅଜଗଦି ଖବରର ସୂଚନା କେନ୍ଦ୍ର, ବିଭିନ୍ନ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର

ଦର କଷାକଷି ଓ କ୍ରୟକେନ୍ଦ୍ର, ଭେଷଜ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଂଶିକ ଭଣ୍ଡାର, ସାମୟିକ ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଓ ଔଷଧ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କେନ୍ଦ୍ର, ପଣ୍ଡିତଗଣଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚଶାଳା, ପଲ୍ଲିପତନ, ପେଟାଦର୍ଶନ, ମାଟିଆତିଳ ଓ ଶାଗୁଣାଦି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଚାଳ ଉପରେ ଉପବେଶନ ଆଦି ଉତ୍ପାତମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରତିବିଧାନର ସୂଚନାକେନ୍ଦ୍ର, ଯେ କୌଣସି କର୍ମାରମ୍ଭପାଇଁ ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କେନ୍ଦ୍ର, ସବାଶେଷରେ ଉତ୍କଟ ରତ୍ନିୟୁକ୍ତ ପାଠ୍ୟାଭ୍ୟାସ କେନ୍ଦ୍ର । ଚାଟଶାଳାର ଏକ ଅଂଶ ଅଧାକାଢ଼ ଦ୍ଵାରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଔଷଧ ଓ ଚେରମୂଳି ଇତ୍ୟାଦିର ଗନ୍ତାଘର ହୋଇଥିଲା । କଡ଼ରେ ଥିବା ଏକଚାଳି ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଗୃହ ବା ଫର୍ମାସୀ ଥିଲା । ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ସମୟ ସମୟରେ ଘୃତ ଛଣା ହେଲାବେଳେ ଛେନା ବାହାରେ । ତାର ବାସନା ଚାଟଶାଳା ଭିତରେ ପଠନରତ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଏକ (ମୃତୁତ୍ୟାଗ)ର ଉଦ୍‌ବେଗ ଜନ୍ମାଏ । ଏକ ଉଦ୍‌ବେଶରେ ବହିର୍ଗତ ଛାତ୍ରମାନେ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀଙ୍କ ପାଖରୁ ଆବେଦନ କ୍ରମେ ଛେନା ଭକ୍ଷଣ କରି ଫେରି ଆସନ୍ତି । ମୋଦକ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ପାଗର ଆଗ୍ରାଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ଏହି ଚାଟଶାଳାରେ ମୋର ଦିନେ ବାଲ୍ୟଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜୁଗା ପିନ୍ଧାଟାକୁ ମୁଁ ମୋଟେ ଭଲ ପାଉନଥିଲି । ବୋଉ ବହୁତ ବୁଝେଇସୁଝେଇ ଗୋଟାଏ କଷ୍ଟାଲୁଗା ମୋ ଅଣ୍ଟାରେ ଭଲଭାବରେ ଗୁଡ଼େଇ ଓ ମିଠାଇ ଦେବାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଚାହାଳିକୁ ପଠେଇଦେଲା । ଏଇଟା ଅବଶ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତମତେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ନଥିଲା । ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କାନଯୋଡ଼ାବେଳେ ହେଲା ।

ଚାହାଳିରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୫ କି ୬ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପାଠପଢ଼ା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କର୍ମରେ ବ୍ୟାପୃତ ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ମୋ ହାତରେ ଗୋଟିଏ କୋଟିଲା ଖଡ଼ି ଦେଖି ଫୁଟବଲ ପଡ଼ିଆରେ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶକମାନେ ଉସ୍ତାହ ଦେଲାପରି ଉସ୍ତାହ ଦେଇ ଲାଗିଲେ । ଅବଧାନେ ଖଡ଼ିସହ ମୋ ହାତମୁଠାକୁ ଧରି ୩ଟା ମୁଣ୍ଡଳା କାଟିଦେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମଏଶର ବୋଲି ଧ୍ବନି ବା ସ୍ଫୋଗାନ୍ ଦେଲି । ଜୁଗାଟା ଅଣ୍ଟାରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥିବାରୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ ।

ଏହି ଚାଟଶାଳାରେ ମୋର ପ୍ରାଥମିକ ପାଠ କେମିତି ଶେଷ ହେଲା ଓ ମୁଁ ସ୍କୁଲ ଉପଯୋଗୀ ହେଲି ତାହା ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ଜଣା । ପାଠପଢ଼ା କେମିତି ହେଉଥିଲା ତାହାର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେବା ଉଚିତ ମନେ କରୁଛି ।

ମୁଁ ଓ ଆଉ ଜଣେ ଛାତ୍ର ମଧୁରାଓଙ୍କ ବର୍ଷବୋଧ ବସି ଘୋଷୁଥାଉ—
 ‘ଦରିଦ୍ର ପିନ୍ଧେ ଛିଣ୍ଡାକଛା, ଅନ୍ଧକୁ ନ ଦିଶଇ ପଛା।’ ଦୁଇଥର ବୋଲିଦେବା
 ପରେ ସେଇଟା ମୁଖସ୍ଥ ହୋଇଗଲା । ଭୟଙ୍କର କ୍ରୋଧୀ ଅବଧାନ ତାପର ଧାଡ଼ିକୁ
 ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସେହିପରି ଧ୍ବନି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।
 ଆଖି ବହିରେ ରହିବା ଦରକାର ନଥାଏ । ଆମରି ପାଖରେ ତାଆସ ଖେଳ
 ଚାଲିଥାଏ । ମାମୁ, ପିଉସା, ମଉସା ଓ କକେଇ ଖେଳୁଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ
 ପାଖରେ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ଲେଖାଏଁ ଦର୍ଶକ ଓ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରଦାୟକ ବସିଥାଆନ୍ତି । ମଝିରେ
 ମଝିରେ ଏତେ ପାଟି ଓ ଗୋଳ ହେଉଥାଏ ଯେ ପଦାକୁ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତର
 ଦଙ୍ଗାହାଙ୍ଗାମାବତ୍ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଶେଷ ତାଆସ ପକାଳିର
 ହାତ ଏକପତ୍ର ତାଆସ ଓ ଏକ ବିକଟ ଗର୍ଜନର ସହିତ ଅନ୍ୟ ତିନୋଟି ତାଆସ
 ଉପରେ ଏତେ ଜୋରରେ ପଡ଼ୁଥାଏ ଯେ ତଳେ ତାଆସ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯଦି ଗୋଟିଏ
 ନଡ଼ିଆ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତାହା ଛତୁ ହୋଇଯାଆନ୍ତା । ଅବଧାନେ ବେତଟି ଧରି
 ସେହି ଖେଳ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ‘ଦରିଦ୍ର ପିନ୍ଧେ...’ ଧ୍ବନି ଦେବା
 ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହିଆଡ଼େ ଚାହିଁଥାଏ । ଗୋଟାଏ ବାଜି ଖେଳ ଶେଷରେ ଦୁମୁଳ
 ହଟଗୋଳ ଲାଗିଲା । ଅବଧାନେ ହଠାତ୍ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ମୁଁ
 ଖେଳ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଛି । ମୋତେ ବେତରେ ପାହାରେ ଦେଇ ଖୁଙ୍କାରି ହେଲେ—
 ‘ଊଃ, ପାଠ ପଢ଼ୁଛୁ ନା ଖେଳକୁ ଚାହିଁଛୁ ?’ ମୁଁ ମାଡ଼ଟାର କଷ୍ଟକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ
 ବହିଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି । ଅଭିଭାବକମାନେ ମୋର ପାଠରେ ଅମନୋଯୋଗିତା ପାଇଁ
 ଦୁଇ ତିନି ବେତ ଥୋଇବାକୁ ଅବଧାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ମୁଁ କାନ୍ଦି ନଥିବାରୁ
 ସେମାନେ ବେତ୍ରାଘାତଟା ଯଥେଷ୍ଟ ତାବ୍ର ହୋଇନଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ ।

ଅବଧାନେ ଖେଳଗତପ୍ରାଣ ହୋଇ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଏହାର ଅର୍ଥ
 ବୁଝାଇ ନାହାନ୍ତି । ବେତଟାକୁ ଚମକେଇ ସେ ପଚାରିଲେ—“ଏହାର ମାନେ
 କଅଣ ?” ମୁଁ ବେତ ଭୟରେ ନିଜ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଜୀବନ ବିକଳରେ ଅଣ୍ଟାଳି ପକେଇଲି ।
 ‘ଦରିଦ୍ର’ ଶବ୍ଦଟାର ଅର୍ଥ ଭଲ ଭାବରେ ଜଣାଥିଲା । ବହୁ ଦରିଦ୍ର ଭିକାରି ଆମ
 ଘର ଆଡ଼େ ଆସୁଥିଲେ । ଆମ ଘରେ କନାସବୁ ସିଲେଇ ହୋଇ ଛୁଆଙ୍କ ଶେଯ
 ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ କନ୍ଧାର ଅର୍ଥ ବି ଜାଣିଥିଲି । କୁହେଇ କୁହେଇ କହିଲି—
 ଦରିଦ୍ର ଚିରା ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ, ଆଉ ଅନ୍ଧକୁ ପଛା ଦିଶେ ନାହିଁ । ଅବଧାନେ ପୂର୍ବ
 ପରି ବେତ ହଳାଇ ପଚାରିଲେ—“ପଛା ମାନେ କଅଣ ?”

ମୁଁ ଭାବିଗଲି—ଦରିଦ୍ର ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାଟାଏ ପିନ୍ଧିଲେ ସମସ୍ତେ ତାର କଥା ଶୁଣନ୍ତି, ଅଥଚ ଅନ୍ଧକୁ ସେଇଟା ଦିଶେନି । ପରିଷ୍କାର ବୁଝି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଅବଧାନଙ୍କ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶିକାରରେ ମୁଁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଜାହିର କରି କହିଦେଲି— ‘ଗାଣ୍ଡି’ ।

ହଠାତ୍ ମୋ ଦେହ ପିଠି ଚାରିଆଡ଼େ ସରଳ ତାବୁ ଛାକା ଅନୁଭବ କଲି । ମୋର ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନାର ପ୍ରଶଂସକ ଗୋଟିଏ ହେଲେ କେହି ନ ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଅବଧାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଜୋରରେ ବାଡ଼େଇବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ପିଉସା ଭର୍ତ୍ତନା କରି କହିଲେ—“ହୁଁ, ମନ ଓ ଆଖି ସବୁବେଳେ ତ ଇଆଡ଼େ ଖେଳିଆଡ଼େ ରହିଲା । ବହି ଉପରେ ଥିଲା ସିନା ପାଠ ମନେ ରୁହନ୍ତା !”

ମାଷ୍ଟରେ ଭଲ କରି ଚାହିଁଥାଅ । ଖେଳିଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁବା ମାତ୍ରେ କଷ୍ଟ କରି ଦି’ଚାରି ବେତ ପିଠି ଉପରେ ଜମେଇ ଦିଅ ।

ଚାହାଳି ପାଠ ଏହିପରି ଭାବରେ ସରିଲା ଓ ସ୍କୁଲ ପାଠ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରାକ୍‌ଟିସିଂ ଗାର୍ଲସ୍ ହାଇସ୍କୁଲଟି, ପ୍ରାକ୍‌ଟିସିଂ ମିଡ଼ଲ ଇଙ୍ଗ୍‌ଲିଶ ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେଠାରେ ଆମର କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ମାଷ୍ଟର ଥିଲେ । ଆଉ କେତେକ ମାଷ୍ଟର ଆମ ଘରୁ ଔଷଧ ଖାଉଥିଲେ । ବୁଢ଼ାବାପାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଖୁବ୍ ବେଶି ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ସେହିଠାରେ ଆମର ପଢ଼ାକୁ ସୁପାରିସ୍ କଲେ । ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ହାତ ଗୋଡ଼ରେ ରୁପାଖତୁ, ଅଣ୍ଟାରେ ରୁପାସୂତା, କାନରେ ଗୋଖରା ଆଦି ପିନ୍ଧିଥିଲି । ସ୍କୁଲରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିରୁଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ଜାଣି ସେଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ି ଦିଆଗଲା । ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଆମେ ୫ଜଣ ନିତି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉ । ଅନ୍ୟମାନେ ହେଲେ କକେଇ, ଦଦେଇ, ଅଜା ଓ ପିଉସାଙ୍କ ପୁଅ । ସମସ୍ତେ ମୋଠାରୁ ବଡ଼ । ଆମ ପାଖ ସାହିରୁ ତିନି ଚାରିଜଣ ପିଲା ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ କିପରି ଚଳିବାକୁ ହୁଏ ତାହା ଆମକୁ ଆଗରୁ ଶିଖେଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଆରମ୍ଭରେ ହାଜିରା ପଡ଼େ । ଆମର ନାମ ଡକା ଗଲାବେଳେ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ି ‘ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ୍ ସାର୍’ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସାର୍ ସାର୍ ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ହେବ । ପରିସ୍ରା ମାଡ଼ିଲେ ଅନୁମତି ନେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ବହୁତ କିଛି । ଏ ସବୁ ମନେ ରଖିବା ଦରକାର ପଡ଼ି ନଥିଲା । ଅଜାଙ୍କ ପୁଅ କକେଇ ଓ ଦଦେଇଙ୍କ ପୁଅ ଭାଇନା ଆମ ଉପର କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପଢୁଥିଲେ । ସେମାନେ ବର୍ଷେ ଆଗରୁ ତାଲିମ୍ ପାଇ ସାରିଥିଲେ । କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ସେମାନେ ତୁଲାଇ ଦେଉଥିଲେ । କ୍ରମେ ଆମେ ସବୁ ଜାଣିଗଲୁ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହାରାଧନ ଘୋଷ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଥିଲେ । ସେ ଅତି ସରଳ, ଅତି ନମ୍ର, ଅତି କୋମଳ ସ୍ଵଭାବ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ନେହଶୀଳ ଥିବାରୁ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କୁ ବିଲକୁଲ୍ ପାସଙ୍ଗରେ ପକାଉ ନଥିଲେ । କୌଣସି ଏକ ଅବାଧ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାକୁ ସେ ବେତ୍ରାଘାତ କଲାବେଳେ ବେତକୁ ଭାଙ୍ଗିପ୍ରଦ ଉଚ୍ଚତାକୁ ଉଠାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବେତ ପିଲା ଉପରେ ପଡ଼ିଲାବେଳକୁ ସବୁ ଶକ୍ତି ହରାଇ କେବଳ ଛୁଇଁ ଦିଏ । ବାଲୁଙ୍ଗା ପିଲାଏ ବି ପୂର୍ବ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ ଅନୁଯାୟୀ ବେତ ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ଛଟା ଗାଳି ‘ବୋପାଲୋ ମାଆଲୋ ମରିଗଲିଲୋ’ ବୋଲି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ନ୍ତି । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟ୍ରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ସ୍ନେହରେ ଆଉଁସି ପକାଇ ଆଉଦିନେ ଏପରି ଦୁଷ୍ଟାମି ନ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ସେହି ଉପଦେଶ ବାଲୁଙ୍ଗାଠାରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେ ବାଲୁଙ୍ଗା ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର କୃତିତ୍ଵ ଦେଖାଇ କହେ—“ଦେଖୁଲୁ, ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ କିପରି ଚିତା କାଟି ଦେଲି ! ମୁଁ ଯଦି ପାଟି ନ କରି ଆଆନ୍ତି ତେବେ ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ଟାଣ ପାହାର ଦେଇ ଆଆନ୍ତେ । ସମସ୍ତେ ମନେରଖୁଥାଅ, ହେଡ଼ମାଷ୍ଟଙ୍କ ପହିଲି ବେତ ପାହାରରେ ମୋରି ପରି ଚିଲେଇବ ।”

ଘୋର ବର୍ଷା ହେଲେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟ୍ରେ ପିଅନକୁ ନିଜ ଅଣ୍ଟାରୁ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଉଖୁଡ଼ା ମିଶା ତିନିବେତା ମୁଢ଼ି ନେଇ ଆସେ । ସବୁ କ୍ଲାସରେ ମାଷ୍ଟରମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ।

ଝୁଲରେ ପ୍ରକୃତ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଥିଲେ ତ୍ରିଲସାର୍ କମଳବାରୁ । ସେତେବେଳେ ଗୋରା ସାହାବମାନେ ଝୁଲ୍ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ଆଗ ତ୍ରିଲ୍ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେଥିଲାଗି ତ୍ରିଲ୍ ସାର୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ବେଶି ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା । କାଳେ ସେ ସାହେବମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି କହିଦେବେ ସେଥିଲାଗି ସମସ୍ତେ ମନ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାର ଗୋଟିଏ ନମୁନା ଦେଉଛି । ଥରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଝୁଲ ଛୁଟି ପରେ ଆସିଲାବେଳେ ବାଟରେ ଆମକୁ ଗାଳିଗୁଲଜ କରି ମାରିବାକୁ ଧମକ ଦେଲା । ସେ ଆମର ଉପର କ୍ଲାସର ପିଲା । ଆମେ ସଂଖ୍ୟାରେ ବେଶି ଥିବାରୁ ସେ କିଛି କ୍ଷତି କରିପାରି ନଥିଲା । ଆମେ ଘରେ ଏ କଥା କହିଲୁ । ଯୋଗକୁ କମଳବାରୁ ସେଦିନ ଆଗରୁ ଆମ ଘରକୁ ଔଷଧ ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ସବୁ ଶୁଣିଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ସେ ପିଲାର କ୍ଲାସରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଉ ଆଆନ୍ତି । କମଳବାରୁ ଆଗ ଆମ କ୍ଲାସରେ ପଶି ମୋତେ ଡାକିନେଲେ ।

କ୍ଲାସ୍‌ଟିଚରକୁ ତାଙ୍କର କିଛି କହିବା ବି ଦରକାର ନଥିଲା । ତା'ପରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ ପଶି ମୋତେ ସେ ପିଲାକୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଲି । ତାକୁ ସେ ବେତରେ ଦୁଇ ପାହାର ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ କହିଲେ—ଦେଖ, ଏ ପିଲାଟା ମିଶ୍ରଘର ପିଲାକୁ ବାଟରେ ଗାଳିଗୁଲଜ କରୁଛି । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ତାଙ୍କର ବେତ ପାହାରକୁ ଅନୁମୋଦନ କଲେ ।

ଥରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପରିଦର୍ଶନରେ ଆସିଲେ । ଲାଇବ୍ରେରୀ ଖାତା ଘାଣ୍ଟି ଦେଖିଲେ—ବହି ପିଲାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉନି । ଭାରି କଡ଼ା ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ବହି ଦେବାଲାଗି ଅର୍ଡ଼ର କରିଦେଲେ । ଆମ କ୍ଲାସ୍ ପାଲିଦିନ ମୁଁ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲା ପଛରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚୁ । ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ବହି ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ମାତ୍ର ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି ପଡ଼ିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଚକଚକିଆ ରଞ୍ଜିନ୍ ମଲାଟଯୁକ୍ତ ବାଳ-ମହାଭାରତ, ଅନ୍ୟଟି ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ କାଟଦସ୍, ମଇଳା ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ । ଆମେ ଦିଜଣ ବାଳ ମହାଭାରତ ଉପରେ ପଡ଼ି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ଲଗେଇଲୁ । ଚାର୍ଜରେ ଥିବା ସାର ବୁଝେଇବାଝେଇ ତାକୁ ବାଳମହାଭାରତ ଓ ମୋତେ ଛଅମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ବହି ଦେଲେ । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲି, ଏଇଟା ସାଙ୍କେତିକ ଅଙ୍କ ବହିଟାଏ, ଯାହାପ୍ରତି ମୋର ଘୋର ବୈରାଗ୍ୟ । ସେଥିରେ ପୁଣି ସର୍ବ ଥାଏ, ସାର ସେହି ବହିରୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବେ । ଘୋର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ବହିଟି ନେଲି । ପଢ଼ିବାକୁ ଭାରି ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା । କେବଳ ବୁଢ଼ାମଙ୍ଗଳା ଅଂଶଟି ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କଲା । ଆମ ସାହିରେ ଥିବା ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଠିକ୍ ଏମିତିଆ କଥା ଶୁଣିଥିଲି । ଆମ ସାହିର କେତେଜଣ ବୁଢ଼ା ବାଘଉପରେ ମଙ୍ଗଳା ବସି ରାତି ଗସ୍ତରୁ ଫେରିଲାବେଳେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ବହି କଥା ଏ କଥା ମିଶିଗଲା । ତେଣୁ କଥାଟି ସତ । ମୁଁ କେତେଥର ପୂଜକ ମାଳୀକୁ ବାଘ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଥାନ ବିଷୟରେ ପଚାରିଛି ଓ ତାହାଠାରୁ ଗୋଲିଖଟିଆଁ ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଛି ।

ମୁଁ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀକୁ ପାସ୍ କରିଥାନ୍ତି । ସରକାର ସେ ବର୍ଷ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀ କମେଇ ଦେବାରୁ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀକୁ ପାସ୍ କଲି । ଜଣେ ଫେବ୍‌କାନିକା ପିଲା ମୋତେ ବୁଝେଇ ଦେଲା—ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଫେଲ୍ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଭୈଁ ଭୈଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଲି । ହେଡ଼ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଓ କମଳବାରୁ ମୋତେ

ବୁଝାଇଦେଲେ ଯେ ମୁଁ ଉପର କ୍ଲାସ୍ ବହି ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ପଢ଼ିବି । ସେତେବେଳେ ବୁଝିପାରିବି ଯେ ପାସ୍ କରିଛି କି ଫେଲ୍ ହୋଇଛି ।

ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ସାର୍ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଆମ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଭାରି ଗାଳିଗୁଳଜ କରନ୍ତି । ଆମେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆଗରେ ଫେରାଦ ହେଉ । ସେ ଆମକୁ ବୁଝେଇ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ସେ ସାହାବମାନଙ୍କର ଜାତିର ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି କରି ହେବନି । ତେଣୁ ସହିଯିବା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ।

ମୁଁ ସେଯାଏଁ କାର୍ବନପେପର୍ ଦେଖୁ ନଥିଲି କି ତାର କାମ ଜାଣି ନଥିଲି । ଜଣେ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଆଣିଥିଲା । କାର୍ବନର କରାମତି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ବହୁ ଅନୁରୋଧ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବହୃତ କାର୍ବନ ପେପର ମୋତେ ଦେଲା । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚଟି ବହି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ହମିଦଙ୍କ ବହି ପରି ୮ ପେଜିଆ ଚଟିବହି କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଭଲ ଭଲ ପାଠୁଆ ପିଲାଙ୍କ ଜୀବନୀ କାର୍ବନ ପକାଇ ୮ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖୁଥିବ । ବହି ଭଳି ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ବହି କରିଦିଏ । ଗୋଟିଏ କାଗଜର ମଝିଅଂଶ ଚିରି ଦିଏ । ଅନ୍ୟ କାଗଜର ଉପର ତଳ ଚିରିଦିଏ, ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପୂର୍ବ କାଗଜ ଭିତରେ ପୁରେଇ ଦେଇ ଖୋଲିଦେଲେ ତାହା ସିଲେଇ ହୋଇ ନଥିବା ଆଠପେଜି ବହିଟାଏ ହୋଇଯାଏ । ଆଠଦଶଟି ବାକ୍ୟରେ ବହିଟି ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନୀ ପ୍ରାୟ ଏକରକମ ଥାଏ । ଅମୁକ ସକାଳୁ ଉଠି ଚିକିଏ ବହି ପଢ଼ନ୍ତି । ଦାନ୍ତ ଘଷିଲାବେଳେ ପାଖରେ ବହି ଥୋଇ ପଢ଼ନ୍ତି । ହଗିଗଲା ବେଳେ ବହି ହାତରେ ଧରିଯାନ୍ତି । ଖାଇଲାବେଳେ, ଉଠିଲାବେଳେ, ବସିଲାବେଳେ, ସବୁକିଛି କାମ କରିଲାବେଳେ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ଖଣ୍ଡିଏ ଏମିତିଆ ବହି ମୁଁ ରଖେ, ବ୍ୟବହୃତ କାର୍ବନର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କପିଟି ନାୟକଙ୍କୁ ଦେଇଦିଏ । ସେହି ବୟସରୁ ମୁଁ ଏକ କଢ଼ି ଲେଖକ ବନି ଯାଇଥିଲି କହିଲେ ଚଳେ । ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ସାତ ଆଠ ହମିଦିଆ ଅଣସିଲେଇ ବହି ଲେଖୁଥିଲି । କେହି ମୋତେ ପ୍ରଶଂସା କରି ନଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ସେତେବେଳେ ମନକଷ୍ଟ କରି ନଥିଲି ।

ଏହି ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବାବେଳେ ମୋର ବ୍ରତଘର ହେଲା । ମୋ ମାମୁ ଚିକିଏ ସତର୍କ ନ ରହିବାରୁ ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିବାବେଳେ ତିନି ଗାର ଡେଇଁ ଚାଲିଗଲି । ବୋଉ ପାଖକୁ ଏ ଖବରଟା ଚଟାପଟ୍ ଆସିଗଲା । ସେ କନ୍ଦିକାଟି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୋଟିଏ

ବୋଲି ପୁଅ; ଯଦି ବାବାଜି ହୋଇଯିବ, ତେବେ ସେ କିପରି ଜୀବନ ଧରି ରହିବ ? ସମସ୍ତେ ତାକୁ ବୁଝେଇଦେଲେ—ଏଇଟା ମିଛକଥା । ସମସ୍ତେ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ଥିଲେ । ଏବେ ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଭାବେ, ସେଇଟା ବୋଧହୁଏ ସତ ଥିଲା ।

୧୯୨୭ରେ ରେଭେନ୍‌ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ମୋ ନାଁ ଲେଖା ହେଲା । ସେଠି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ବ୍ରତାବାପାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଚିକିତ୍ସିତ ହେଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ନେହଆଦର ପାଇ ଆମେ ଖୁସି ହେଲୁ । ଏ ଚିହ୍ନାପରିଚୟଟା ମୋ ପରି ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା ପକ୍ଷେ କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ସୁବିଧାଜନକ ହୋଇଥିଲା । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଆଖି ମୋ ଉପରେ ଥିବାରୁ ସାମାନ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ଦୁଷ୍ଟାମି କେଉଁଠି କଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର ତର୍କନ ଗର୍ଜନ ସହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ସ୍କୁଲ ଖବର ଘରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲା ଏବଂ ଘରେ ମଧ୍ୟ କଟାକ ସହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବହିସବୁ ପଢ଼ିବାର ସ୍ଵାଧୀନତା ଏଇଠାରେ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଦେଖାଦେଲା । ଆମ ଘରେ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ନୃସିଂହପୁରାଣ, ହରିବଂଶ ଆଦି ପୁରାଣସବୁ ନିୟମିତ ରୂପେ ପଢ଼ାଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ନିଜେ ସମୁଦାୟ ମହାଭାରତ ଓ ରାମାୟଣ ଏକାଧିକ ଥର ପଢ଼ିସାରିଥିଲି । ହନୁମାନ, ଭୀମ, ଅର୍ଜୁନ ଆଦିଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମୁଁ ବୋକ ଶୋଷ ଭୁଲିଯାଉଥିଲି । ଆମ ଘରେ ମୋ ବୋଉଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତେ ବଙ୍ଗଳା ଜାଣିଥିଲେ । ବଙ୍ଗଳାରେ ଭଲ ଶିଶୁପୁସ୍ତକ ଥିବାରୁ ଆମକୁ ବଙ୍ଗଳା ଶିଖେଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ‘ହାସି ଖୁସି’ ବହିଟାକୁ ମୁଁ ଏତେଥର ପଢ଼ିଥିଲି ଯେ ସେଇଟା ମୋର ମୁଖସ୍ଥ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରାମାୟଣରେ ହନୁମାନ ବଳରାମ ରାମାୟଣୀରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଯୁଦ୍ଧ କରିଛି କି ନା ଜାଣିବାପାଇଁ ମୁଁ ବଙ୍ଗଳା କୃତ୍ତିବାସ ରାମାୟଣ ଭଲଭାବରେ ପଢ଼ିଲି । ବାହାର ବହି ପଢ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା ଏଇ ରାମାୟଣ ମହାଭାରତରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ସମସ୍ତ ବହି ପଢ଼ିଲି । ସେତେବେଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ମୋତେ ଭଲ ଲୋକ ପରି ଜଣାଯାଉଥିଲା । ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ୧୫ଟି ଧରିପାରି ନଥିଲି । ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଗଳ୍ପ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଭାରି ଝୁକ ଲାଗିଲା । ସେ ସମୟରେ ଆଜୁଠି ଗଣତି ଯେତିକି ବହି ଥିଲା, ସେତକ ପଢ଼ି ପକେଇଲି । ତା ଛଡ଼ା ରାଧାନାଥ, ବଳିମତସ୍ତ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଶେଷ କରିଦେଲି ।

କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ଅଧୀନରେ ଥାଏ । ସେଥିରେ ହିରୋମୁର ହିରୋସନ ଆଦି ଗୋରା ସାହାବ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜକୁ ଥରେ ଥରେ

ଶ୍ରେଣୀର ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯାଇ କ୍ଲାସରେ ବସିଥିଲୁ । କଡ଼ରେ ଥିବା ଏକ ଗ୍ୟାଲେରିରେ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ପିଲାମାନେ ବସୁଥିଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର କୌଶଳ, ଶୃଙ୍ଖଳା ଆଦି କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନେ ଶିଖୁଥିଲେ । ଥରେ ପାଟନା ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଜଣେ ଗୋରା ଅଧ୍ୟାପକ ଆମକୁ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଇଲେ । ଆମରି ପାଠ୍ୟ ପୋଏଟ୍ରୀରୁ ବାଲାଡ଼୍ ଅଫ୍ ସେମ୍ବର୍ ଡ୍ରାଟର୍ ପଢ଼ାଉଥାନ୍ତି । ଗୋରା ସାହାବ; ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଧରିପାରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ସେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଭିନୟ କରି ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପଢ଼େଇ ଲାଗିଲେ । ଆମେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚାରଣଟି ଧରିପାରୁ ନ ଥାଉ, ସେ ଆମ ମୁହଁ ଦେଖି ଜାଣିପାରୁଥାନ୍ତି । ସେହି ଶବ୍ଦଟି ଆଉ ଟିକିଏ ମାଠି କହିଦେଉଥାନ୍ତି । ବୋର୍ଡ଼ରେ ଲେଖିଦେଇ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ବତେଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଆମର ଯେଉଁଠି ସନ୍ଦେହ, ତାହା ଠଉରେଇ ନେଇ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ବୁଝେଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଆମେ କିଛି ନ ପଚାରି ସବୁ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ମନେରଖି ନେଲୁ ଯେ ତାହା ପଚାଶ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ମୋ ମନରେ ସତେଜ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଆଉ ଥରେ ଆମେ ଜଣେ ଦେଶି ନଅଙ୍କିଆ କଳା ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପଢ଼େଇକୁ ଗଲୁ । ସେ ଜଣେ ଚେମଡ଼ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ମୂଳରୁ ଶେଷ ଯାଏ ତାଙ୍କ ମୁହଁର ଭଙ୍ଗୀ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ସତେକି ଯେମିତି ମୁଖାଟାଏ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ଘୋଷି ଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆବୃତ୍ତି କଲା ପରି ସେ ଆମ ପାଖରେ କହିଯାଉଥାନ୍ତି । ସେ କଣ ପଢ଼ାଉଥାନ୍ତି ମୁଁ ଜାଣି ନପାରିବାରୁ ମୋ ମନରେ ବଡ଼ କ୍ଷୋଭ ଜାତହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି—ମୁଁ କେଡ଼େ ମୂର୍ଖ; କଣ ପଢ଼ାହେଉଛି ତାହା ତ ଜାଣିପାରୁନି, ମୁଁ ପାସ୍ କରିବି କେମିତି ? ନିଜକୁ ଧିକ୍କାର କଲି । ପାଠ ସରିଲା । ଆମେ ସେଠାରୁ ଫେରିଲୁ । କାହାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଭୟ ହେଉଥାଏ । ମୋ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିଲେ ମୋର ମୂର୍ଖତା କଳିନେଇ କାଳେ ସେ ହସିବ ଓ ଅନ୍ୟକୁ କହିଦେବ ! ଆମ ଶ୍ରେଣୀର ଇଂରେଜୀରେ ସବୁଠୁ ଭଲ ପିଲାକୁ ଖୁବ୍ ଖୋସାମଦ କଲି । ତା ଇଂରାଜୀ ଜ୍ଞାନର ଖୁବ୍ ତାରିଫ୍ କରି ଶେଷରେ ପଚାରିଲି—ହଇରେ, କାଲି ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ସାର୍ କେଉଁ ବିଷୟ ପଢ଼ାଉଥିଲେ ?

ସେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହେଲା । ତାପରେ କହିଲା—“କେଜାଣି ସେଇଟା କଅଣ ପଢ଼େଇଲା ମୁଁ କିଛି ଧରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।” ଆଉ ଜଣକୁ ପଚାରିଲି—“ହଇରେ କାଲି ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ସାର୍ ଅଙ୍କ, ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ ନା ଭୂଗୋଳ କଅଣ

ପଡ଼େଇଲେ ?” ସେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ପୋତରାଟା କଅଣ ପଡ଼େଇଲା କେଜାଣି, ମୁଁ କିଛି ଧରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।” ଆମେ ସମସ୍ତେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଭୁଷି କେତେ ଉପରେ, ଆମେ କେତେ ତଳେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ, ସେଇ କଥା ଏବେ ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଭାବେ ଯେ “ପିଲାଙ୍କୁ କିପରି ପଢ଼େଇଲେ ସେମାନେ କଅଣ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣି ପାରିବେନି, ଏହା ସେଦିନ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ପିଲାଏ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଶିଖିଯାଇଥିବେ ।”

ଆଜିକାଲିକା ପିଲାଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆମ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଅତି କମ୍ ଥିଲା । ବିଶେଷ କରି ମୁଁ ଯେ କେତେ ଓଲୁ ଥିଲି ତାହା ଏବେ ଭାବିଲେ ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାରି ଜୋରରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆମ ଘରେ ସମସ୍ତେ ସୂତା କାରୁଥିଲେ । ତତ୍ତ୍ୱ ବସି ଲୁଗା ବୁଣା ଯାଇଥିଲା । ଆମେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସେହି ଖଦଡ଼ ଲୁଗାରୁ ପିନ୍ଧୁଥିଲୁ । ସ୍କୁଲକୁ ଗଲାବେଳେ ପୁଲିସ୍ ଓ ସାର୍‌ମାନଙ୍କ ଭୟରେ ଅନ୍ୟ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଯାଉଥିଲୁ । ଆମ ସ୍କୁଲଟା କଟେରି ପାଖରେ ଥିବାରୁ ନିତି ଅସହଯୋଗୀମାନେ ଗିରଫ ହୋଇ କଟେରିକୁ ଯାଉଥିବାର ଦେଖୁଥିଲୁ । ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କ୍ଲାସ୍ ଛାଡ଼ି ପଳେଇ ଯିବାକୁ ଡାକିବା ଦେଉଥାନ୍ତି । ଜଣେ ଜଣେ ସାର୍ ଖୁଡ଼ିକି ବନ୍ଦ କରି ଦେଉଥାଆନ୍ତି ଓ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କର ମହାପରାକ୍ରମ କଥା ଆମକୁ ଶୁଣାଇ ଥାଆନ୍ତି । କେତେ ପିଲା ସାର୍‌ଙ୍କ କଥା ନ ଶୁଣି ପଳେଇଲେ । ଭଲ ପାଠୁଆ ପିଲା କିନ୍ତୁ କେହି ଯାଇ ନଥିଲେ । ମୋର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ, ମୁଁ କିଛି ଗୋଟାଏ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସରକାରବିରୋଧୀ ବହୁତ ଗୀତ ବୋଲାଯାଇ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ଦିନେ ରାତିରେ ପଢ଼ାଘର କାବଟ ଖୁଡ଼ିକି ବନ୍ଦ କରି ଗୋଟିଏ ସରକାରବିରୋଧୀ ଗୀତ ଲେଖିଲି । ଗୀତଟା ମନେ ନାହିଁ, ତେବେ ବିଷୟଟା ଟିକିଏ ଟିକିଏ ମନେ ଅଛି, ଲେଖିଥିଲି, “ଆରେ ପାଜି ସରକାର, ତୋତେ ବିଲୁଆ ଖାଉ । ତୋର ମୁହଁ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ତୋତେ ଖୁନ୍ଦା ଦରକାର । ତୋ ଇଷ୍ଟ ସୁମରଣା କର ।” ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କରି ଲେଖି ସାରିବା ପରେ ପୋଲିସ୍ କାଲେ କେଉଁଠି ଦେଖୁ ପକାଇବ କି କେହି ଗୁପ୍ତପିଆ ଶତ୍ରୁ ପୋଲିସ୍ ଆଗରେ ଯାଇ କହିଦେବ, ସେଥିଲାଗି ଅତି ଗୋପନରେ ମୁଁ ତାକୁ ରଖିଲି । କାଗଜଟି ଏକ୍‌ସପ୍ରେସ୍‌ର ଖାତାର ଆଠଭାଗରୁ ଭାଗେ ହେବ । କବିତାଟି ଚାରିଧାଡ଼ି କି ଛଅଧାଡ଼ି ହେବ । ଦିନେ ରାତିରେ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ସାଙ୍ଗ ଧରି ଆମ ଘର ରାସ୍ତା ଓ ପିଠାପୁର ରାସ୍ତା ମିଳିଥିବା ଛକ ପାଖକୁ ଗଲି । ଚୋରଙ୍କ ପରି ଆଡ଼କୁ ସାତକୁ

ଚାହୁଁଥାଏ । ଭାଗ୍ୟ ସେତେବେଳେ ରାସ୍ତାରେ କେହି ନ ଥିଲେ । ଯଦି କେହି ଆମକୁ ଦେଖୁ ଦେଇଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ଗୋଟାଏ କିଛି ମନ୍ଦ କାମ କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ ବୋଲି ପଚାରି କରି ଜାଣିପକେଇ ଥାଆନ୍ତା । ସାଙ୍ଗମାନେ ଛକ ପାଖରେ ଜଗି ରହିଲେ, ମୁଁ କାଗଜରେ ଅଠା ମାରି ଗୋଟିଏ ପାଟେରିରେ ଲଗେଇ ଦେଲି । କାମ ସରିଯିବା ପରେ ସମସ୍ତେ ଘୋର ଅନ୍ଧାରରେ କିଲିକାଲିଆ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ପଳେଇ ଆସିଲା ବେଳେ ଜଣେ ଦିକ୍ଷା ଝୁଣି ଦୁଇଦାଲ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିଉଠି ପଳେଇ ଆସି କହିଲେ ଯେ ଭୂତ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପଛଆଡୁ ଡକିଆ ମାରି ତଳେ ପକାଇ ଦେଲା । ସରକାରବିରୋଧୀ ଲେଖା କାନ୍ଥରେ ଲଗାଇବାରୁ ଭୂତ ବୋଧହୁଏ ରାଗିଯାଇ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । ପରଦିନ ସକାଳୁ ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ଛାତି ଧୁଡୁଧୁଡୁ ହେଲା । ମନେ ମନେ ଭାବି ଲାଗିଥାଏ ପୁଲିସ୍ ସେ କାଗଜକୁ ପାଟେରିରୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ଥାନାରେ ଦେଖାଇବଣି, ସେଠି ପୁଲିସ୍ ସାହାବ, ଦାରୋଗା, ମୁନ୍ସିମାନେ ଦେଖୁ କମ୍ପିବେଣି । ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ପାଖକୁ ଖବର ଚାଲିଯିବଣି । ସେ ସରକାର ପୋଖରୀଛୁଆଁ ହବଣି । ତୋରା ପୋଲିସ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଗୀତଲେଖକଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାନ୍ଧିପକେଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦବଣି । ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଯାଏ ମୁଁ ଘରୁ ବାହାରିଲି ନାହିଁ । ଦଶ ପନ୍ଦର ଦିନ ଯାଏ ସେ ଛକ ପାଖକୁ ଗଲିନାହିଁ ।

ତାପରେ ଦିନେ ଯାଇ ଠିକ୍ ସେଇ ସ୍ଥାନକୁ କଣେଇ କଣେଇ ଚାହିଁଲି । ସିଧାସଳଖ ଚାହିଁବାକୁ ଭୟ ହେଲା । କାଳେ ତୋରା ପୁଲିସ୍ ଆଖପାଖରେ ଲୁଚି ଛକି ରହିଥିବ । ସେ ଥାନକୁ ସିଧାସଳଖ ଚାହିଁଲେ ମୁଁ ସେ କାଗଜ ମାରିଥିଲି ବୋଲି ଜାଣି ପକେଇ ମୋତେ ଖାପୁକରି ଧରି ପକାଇବ । ସେଠି କାଗଜର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନଥିଲା । ମାସେ ଦିମାସ ପରେ ଭୟ ଦୂଟିଗଲା । ସରକାର ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଡରି ଯାଇଛି ଭାବି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି ।

ଲେଖାଲେଖରେ ସାହସ ବଢ଼ିଗଲା । ବହୁ ଆଳୁକୁଟି ମାଳୁକୁଟି ଗପ ଲେଖୁ ପକାଇ ଦିଏ । କାହାକୁ ଦେଲେ ସେ ଛାପି ପାରନ୍ତା, ସେକଥା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁ ନ ଥାଏ । ୧୯୩୦ରେ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଆମ ସ୍କୁଲ ମ୍ୟାଗାଜିନ ପାଇଁ ଲେଖା ଖୋଜାଗଲା । ସମସ୍ତେ କବିତା ଦେଉଥାଆନ୍ତି, ଗପ କେହି ଦେଇ ନଥାନ୍ତି । ଦିନେ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତେ ମୋତେ ଗପ ଦେବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ତହିଁଆରଦିନ ଗୋଟାଏ ଗପ ଲେଖୁ ଦେଇଦେଲି । ପଣ୍ଡିତେ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କରି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେଇଟା ହେଲା ମୋ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଛପା ଲେଖା । ପଣ୍ଡିତେ

ପ୍ରଶଂସା କଲେ, କିନ୍ତୁ ସାଙ୍ଗମାନେ ଥକା, ଟାହିଟାପରା କଲେ । ଆଉ ଗପ ନାଁ ଧରିଲି ନାହିଁ । କ୍ରମେ ଗପ, କବିତା ଆଦି ଲେଖିବାକୁ ଘୃଣା ଲାଗିଲା । କଳାଅନୁମୋ ମନ ବିଜ୍ଞାନ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା । ପତ୍ରପତ୍ରିକାରୁ କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ଅଂଶତକ ପଢ଼ି ପୋପାଡ଼ି ଦିଏ । ମନରେ ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧମୂଳ ଧାରଣା ହୋଇଗଲା ଯେ ଗନ୍ଧ, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଦି ସାହିତ୍ୟ ମଣିଷ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଉପକାରରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଧନୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ ଖୋରାକ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଯାପନ ପାଇଁ ଏହାର କିଛି ହେଲେ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ପିତାଦିନୁ ମୋର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଥିଲା ଏ—ଇଟା ଏମିତି କାହିଁକି ହେଲା, ଏମିତି କାହିଁକି ନ ହେଲା । କ୍ଲାସରେ ଥରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ସଜି ରାଓ ଦି ପାଷ୍ଟ ରେଲଓ୍ଵେ ପଢ଼ାଇଲାଦେଲେ ଟ୍ରେନ୍ ଇଞ୍ଜିନ୍ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ଧାରଣା ଦେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ମାସ ମାସ ଧରି ସେହି ବିଷୟ ଭାବି ଭାବି ଓ ସ୍ଵେଚ୍ଛନ୍ଦର ଲେଭେଲ୍‌କ୍ରସିଂ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ, ଇଞ୍ଜିନର ଗତିବିଧି ଦେଖି, ଘରେ ନକ୍ସା ଖିଟି, କିପରି ଇଞ୍ଜିନ କାମ କରେ, ତାହା ସ୍ଥିର କରି ନେଇଥିଲି । ପରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବହି ପଢ଼ି ମୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଠିକ୍ ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲି । ସିନେମା ଦେଖି ତାହା କିପରି ହେଉଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ମାସ ମାସ ଧରି ଚିନ୍ତାକରି ଜାଣି ପାରିଥିଲି । ଅଳ୍ପ ଅପ୍ସନାଲ୍ ନେଇ ବଲେଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ଗୃହ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅପ୍ସନାଲ୍ ଅଳ୍ପ ପାଇଁ ବେଶି ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଭାବି ସେ ମୋତେ ସେଥିରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ସଂସ୍କୃତରେ ପୂରାଇଦେଲେ । ଏହା ବୁଢ଼ାବାପାଙ୍କୁ ପରମ ସନ୍ତୋଷ ଦେଇଥିଲା । ସେ ତ ମୂଳରୁ ଆମକୁ ଟୋଲ୍‌ରେ ପଢ଼ାଇ ପଣ୍ଡିତ କରିବାକୁ ବସିଥିଲେ । ବାପା, କକେଇ ଘୋର ଆପତ୍ତି କରିବାରୁ କଥାଟା କାଟି ଖାଇଗଲା ।

ମୋର ଦ୍ରୁତ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହେଉଥିଲା । ମାଇନର ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଦ୍ରୁତ ପରୀକ୍ଷା ଦିନ କ୍ରୋଧୀ ଶ୍ରୀକ୍ଷିଆନ୍ ପ୍ରବୋଧ ସାର୍ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥୋଇ ଦେଇ କହିଲେ—“ଏହାକୁ ଅଳ୍ପନ କର ।” ପିଲାମାନେ ‘ଏଡ଼େ କଷ୍ଟ ଦ୍ରୁତ ଆମେ କରି ପାରିବୁନି’ କହି ହଲ୍ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ବସିଲେ । ପ୍ରବୋଧ ସାର୍ ଗୋଟାଏ ବାଡ଼ିରେ ପିଲାଙ୍କୁ ବଳଦ ପରି ପିଟିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ଭୟରେ ପୁଣି ବସିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଚଉଠେ କରି ସାରିଥାଏ । ଭାଇଟା ମୋ ପାଖରେ ବସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦ୍ରୁତ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ହୁଏନି । ଗିଲାସଟା

ଆଜିଲେ ତାହା ହାଣ୍ଡିପରି ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ପ୍ରଥମଟା ଆଜି ତାକୁ ଦେଇଦେଲି, ପରେ ନିଜ ପାଇଁ ଆଉ ଥରେ ଆଜିଲି । ପରୀକ୍ଷାରେ ଭାଇନା ହେଲେ ପାଷ୍, ମୁଁ ହେଲି ସେକେଣ୍ଡ ।

ଜାର୍ଜନ୍ ନାଆଁ ଶୁଣିନଥିଲେ ବି ମୁଁ ସେହି ପିଲାଦିନରୁ ଖୁବ୍ ଜାର୍ଜନ୍ ଚିତ୍ର କାନ୍ଦରେ ବାଡ଼ରେ କରୁଥିଲି । ବେଳେ ବେଳେ ଧରାପଡ଼ି ଗାଳି ମାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଖାଇଛି । କାଗଜ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ମୋର ଦରକାର ନ ଥିଲା । କାନ୍ଦ ଥିଲା ମୋର କାଗଜ, ଅଙ୍ଗାର ଥିଲା ମୋ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ।

୧୯୩୦ରେ ସେଣ୍ଟ ଅପ୍ ହୋଇ କଲିକିଟ୍‌ସ୍ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲି । ୧୯୩୧ର ପାଟନା ଯୁନିଭର୍ସିଟି ପରୀକ୍ଷାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ୍ କଲି ।

ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜରେ ନାଆଁ ଲେଖାଇବାକୁ ମୁଁ ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ୍ ଉପରେ ଥାଇ କଳ ମୋଡୁଥିଲେ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲରେ ପଶିଗଲି । ଏଠି ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲି । ୪ରବି ଘୋଷ ମୋର ସହପାଠୀ ଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ନିର୍ଭୀକ ବିପ୍ଳବୀ ଥିଲେ । ଖ୍ୟାତାନାମା ଅନେକ ବଙ୍ଗୀୟ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ସେ ଆସିଥିଲେ । ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲର ସେ ଏକ ରାଜନୀତି-ଗୁରୁଥିଲେ କହିଲେ ଚଳେ । ବିପ୍ଳବୀର ଅର୍ଥ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବୁଝୁଥିଲି—ଯିଏ ଗୋଟାଏ ଯାହିତାହି ସାହାବ ମାରିଛି କିମ୍ବା କୌଣସିଠାରୁ ପିଛଳଟାଏ ଚୋରାଇ ଆଣିଛି । ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ଧାସ ବାଜିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବିପ୍ଳବୀ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା । ତେଣୁ ରବି ଘୋଷକୁ ମୁଁ ଜକଟି ମକଟି ଧରିଲି ବିପ୍ଳବୀ ହେବା ଲାଗି । ଅସଲ କଥା ହେଲା ସି.ଆଇ.ଡି. ଡି.ଏସ୍.ପି. ହୃଦୟବଲ୍ଲଭ ଦେ ଥିଲେ ରବି ଘୋଷର ଭିଣୋଇ । ରବି ଘୋଷର ପୁଲିସ୍‌ଆଡୁ ବିପଦ ନିଶ୍ଚୟ କମ୍ ହେବ । ରବି ଘୋଷକୁ ଜକଟି ମକଟି ଧରିଲେ ମୁଁ ବିନା ବିପଦରେ ବିପ୍ଳବୀ ହୋଇ ପାରିବି । ଏତକ ଜାଣିବା ପରେ ହିଁ ବିପ୍ଳବୀ ହେବାକୁ ଆଗେଇଲି । ରବି ମୋତେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବହି ଲୁଚେଇ ଦିତାରିଖଣ୍ଡ ଦେଲା । ସମସ୍ତ ବହିରୁ ମୁଁ କେବଳ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ମୁଖସ୍ଥ କରିନେଲି । ଯଥା ବୁର୍ଜୁୟା, ପ୍ରୋଲେଟେରିଏଟ୍, ପ୍ରସ୍, କ୍ଲାସ୍ ସ୍ତ୍ରଗଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି । ସେସବୁ ଶବ୍ଦର ସଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ରବି ଶିଖେଇ ଦେଇ ନଥିଲେ ତାହା ମନେରହି ନଥାନ୍ତା କି ତାହା ଉଚ୍ଚାରଣ ବି କରିପାରି ନଥାନ୍ତି । ଏଇ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟି ଶବ୍ଦ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ପବ୍‌କା ବିପ୍ଳବୀ କରିଦେଲା । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରାକୃତିକ ଗାନ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇ ତାଲୁକୁ କଲି । ମୁଁ ବୟସରେ ଖୁବ୍

ସାନ ଥିବାରୁ ମୋତେ କେହି ପଚାରୁ ନଥାନ୍ତି, ଖାତିର ତ ଦୂରର କଥା । କ୍ରମେ ମୁଁ କଳିତକରାଳ କଲାବେଳେ—‘ହଟ୍ ହଟ୍ ବେ ବୁର୍ଜୁୟା’ କହିଲି ।

ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଧାସଙ୍ଗା ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲ ଉପରେ ବେଶି ପଡ଼ିଥାଏ । ସ୍କୁଲର ହେଡ଼କୂର୍ଚ୍ଚ ହାରାଧନବାବୁଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତାବେଳେ ଦିନେ ତିନିଟାଯାକ ଶବ୍ଦ ବୁର୍ଜୁୟା, ପ୍ରୋଲେଟେରିଏଟ୍ ଓ ପ୍ରଞ୍ଚ କହିଦେଲି । ସେ ମୋ ମୁହଁକୁ ବାଲୁ ବାଲୁ କରି ଚାହିଁ କହିଲେ—“ଆହେ ତୁମେ ତ ବହୁତ କିଛି ଜାଣିଗଲଣି, ମୁଁ ଏ ଶବ୍ଦର ନାଆଁ ସୁଦ୍ଧା ଆଜିଯାଏ ଜାଣିନି । ଏଗୁଡ଼ାକ କି ଜିନିଷ ?” ମୁଁ ମନ ଭିତରେ କୁକୁରି ଉଠି କହିଲି—ଏ ସବୁ ହାୟର ପଲିଟିକ୍ସ । ଏ ସବୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବହୁତ କିଛି ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ପରେ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି, ସେ ମୋତେ ଟାପରା କରି ଏ ସବୁ କହିଥିଲେ । ଆମ ପଲିଟିସିଆନ୍ ଦଳରେ ଆଉ ଜଣେ ହାୟର ପଲିଟିସିଆନ୍ ଥିଲେ ଜର୍ଜ ପଟ୍ଟନାୟକ । ମୋ ଆଗରେ ସେ ଏକ ବିରାଟ ଗଛପରି ଦିଶୁଥିଲେ । ସେ ଗଛ ଛାଇରେ ମୁଁ ବେଶ୍ ଆରାମରେ ଥିଲି । ପଲ୍ଟିସ୍ କରି ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଭୟ ନଥିଲା । ବଡ଼ ଗଛକୁ ଟପିଲେ ସିନା କିଏ ମୋତେ ବାଡ଼େଇବ ।

ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲ ଜୀବନରେ ମୁଁ ସବୁ ସୁଖତକ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଭୋଗ କରି ପକେଇଲି । ବହିପାଠ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରି ନଥିଲା । ପ୍ରାକ୍ତିକାଲ୍ ବିଷୟରେ ମୁଁ କାହାରି ପଛରେ ନଥିଲି । ମାଇକ୍ରୋସ୍କୋପର ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ନିସ୍ତ୍ରୀ ବନିଯାଇଥିଲି । ପାଥୋଲଜି ଲାବୋରେଟୋରିରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ାକ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉନଥିଲା । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖୁନଥିଲେ । ପାଥୋଲଜି ଡିମୋନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରେଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ବନାଥ କର ମୋତେ ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଦେଖିବାକୁ ଓ ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ଦୟାକରି ଦେଇଥିଲେ । ଆନାଟୋମି ପରୀକ୍ଷାବେଳେ ପାଟଣା ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜର ଆନାଟୋମି ପ୍ରଫେସର ପରୀକ୍ଷକ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଆମ ଆନାଟୋମି ମାଷ୍ଟର ଓ ଡିମୋନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରେଟରଙ୍କୁ ମୋ ବିଷୟରେ କହିଲେ—ଏଇ ପିଲାଟି ଠିକ୍ ଡିସେକ୍ସନ୍ (ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହେଦ) କରିଛି । ଏହାଶୁଣି ଏମାନେ କାନରେ ହାତ ଦେଲେ ଓ ମୁହଁ ଚାହାଁରୁହିଁ ହେଲେ । ମୁଁ ଡିସେକ୍ସନ୍ ଠିକ୍ ଭାବରେ ନ କରି ଠକିଥିବାରୁ ମୋତେ ପହିଲେ ସେଷ୍ ଅପ୍ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ ଆନାଟୋମି ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମୋତେ ସେଷ୍ ଅପ୍ କରିଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ

ଭାରତବିଖ୍ୟାତ ଆନାଟୋମି ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ଏପରି ଚିପ୍ପଣୀ ଶୁଣି ସେ ଆବାକାବା ହୋଇଗଲେ । ପରେ ସେ ମୋତେ ପଚାରିଥିଲେ—ହଈରେ ରାମ, ତୁ ସନାତନବାହୁକ ଉପରେ କିଛି କିମିଆ କରିଥିଲୁ କି ? ଏ ଘଟଣା ସ୍କୁଲରେ ଏକ କୌତୁକ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା ଆଗରୁ ମୁଁ ସନାତନବାହୁକ ବିଷୟରେ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରି ଜାଣିଥିଲି ଯେ ସେ ଡାଇଗ୍ରାମ ବା ଚିତ୍ରକୁ ଅତି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଚାରିଟି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ ଚାରିଟି ଚିତ୍ର ଖାତାରେ ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗରେ ଆଙ୍କି ନାମଗୁଡ଼ିକ ଲେଖି ଦେଇଥିଲି । ଏହା କେହି ଜାଣି ନଥିଲେ । ସେହିପରି ମୋର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ମିଡ଼୍‌ସ୍‌ଭାଇପ୍ରି ପରୀକ୍ଷା ଖାତାରେ କେବଳ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିଏ କରି ଦେଇଥିଲି । ପାଟନା ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜର ପ୍ରସ୍ତୁତିବିଦ୍ୟା ପ୍ରଫେସର କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ମ୍ୟାହୋନି ମୋ ଖାତାକୁ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଦେଖାଇଥିଲେ । ସେ ଓରାଲ୍ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଆସିବାର କଥାଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଛୁଟିରେ ସେ ବିଳାତ ଯାଉଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଆସିବାକୁ ପଠେଇ କହିଲେ ଯେ ମୁଁ ଓରାଲ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ କିଛି କହି ନ ପାରିଲେ ବି ପାସ୍ କରାଇଦେବେ । ମିଡ଼୍‌ସ୍‌ଭାଇପ୍ରି ଅବଶ୍ୟ ମୋର ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପ୍ରିୟ ବିଷୟ ଥିଲା । ମୋ ଉପରେ ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକ ନ ପଡ଼ିଥିଲେ ମୁଁ ବିଦେଶ ଯାଇ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଏ ବିଷୟରେ ପାଇ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆମର ଏହି କଲେଜରେ ପ୍ରଫେସର ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ମନରେ ଏହି ଅବସୋସ ଆସେ ।

ଆମ ସ୍କୁଲରୁ ନୂଆ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ମେଡ଼ିକାଲ ମ୍ୟାଗାଜିନ୍ ବାହାରିଲା । ସେଥିରେ ମୁଁ ନିୟମିତ କାର୍ତ୍ତୁନ୍ ଦେଉଥିଲି । ବନ୍ଦେରୁ ବାହାରୁଥିବା ନାସନାଲ୍ ପ୍ରଣ୍ଟୁ ମଧ୍ୟ କାର୍ତ୍ତୁନ୍ ଦେଉଥିଲି । ଶେଷ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ୧୯୩୭ରେ ‘ଡଗର’ ଖଣ୍ଡେ ହକରଠାରୁ କିଣି ପଢ଼ିଲି । ମୋତେ ଏହା ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଦେଲା । ମାର୍ଜ୍ ମ୍ୟାଗାଜିନ୍ ଅଫ ଇଣ୍ଡିଆ ଓ ଡଗରରୁ ମୁଁ ହାସ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଶୈଳୀ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇଥିଲି ।

୧୯୩୮ରେ ମେଡ଼ିକାଲ ସ୍କୁଲରୁ ପାସ୍ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୁଖମୟ ଜୀବନରେ ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା । ମୁଁ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ବାପା ବହୁ ଆଗରୁ ବାଟ କାଟିଥିଲେ । ବୋଉ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ଜୀବନର ଘୋର ଅନ୍ଧାର ମୋତେ ଗ୍ରାସ କଲା । ହେଲେ ମୋ ମୁହଁରୁ ହସ, ମନରୁ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି, ହୃଦୟରୁ ବେପରବାସ ଭାବ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପାଠପଢ଼ା ସରିଥିଲା, ତେଣୁ ପଇସା ମାଗିବି କାହାକୁ ? ଡଗର ପଢ଼ିବାର ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ, କିଣିବି କିପରି ?

ସହଯାଠୀ ଓ ପରେ ଫର୍ମାକୋଲଜି ପ୍ରଫେସର ହୋଇଥିବା ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଠାରୁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ପତ୍ରିକାକୁ ଲେଖା ଦେଲେ ଏବଂ ତାହା ସେ ପତ୍ରିକାରେ ବାହାରିଲେ ବିନାପଇସାରେ ସେ ପତ୍ରିକା ଖଣ୍ଡିଏ ମିଳେ । ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ପବ୍ଲିଶରକୁ ଦେଲେ ଏବଂ ପବ୍ଲିଶର ତାକୁ ଛାପିଲେ ଦୁଇଶହରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଟଙ୍କା ରୟେଲ୍‌ଟି ନାମକ ଏକ ଇନାମ ମିଳେ । ତେଣୁ ମୁଁ ତଗର ପରିଚାଳନା ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇମୋହନ ଦାସ ମୋର ପ୍ରଥମ ଲେଖା କବିଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ରଟିଏ ଦେଲେ, ତାହାହିଁ ମୋତେ ଲେଖକ କଲା । ନଚେତ୍ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟକୁ ସଲାମ୍ ବଢ଼େଇ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ବାଟରେ ଆଗେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ‘କବି ଲଢ଼େଇ’ଟି ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ତଗରରେ ବାହାରୁଥାଏ । ମୋ ନିଜ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ନଥାଏ, ତେଣୁ ‘ପଦ୍ମରାମକ’ ଛଦ୍ମନାମରେ ଲେଖୁଥିଲି ।

ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିଲି ବୋଲି ଠକିଠାକି ଘରୁ ଟଙ୍କା ନେଇ ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଉଥିଲି । ପାଠପଢ଼ା ସରିଗଲା । ଆଉ ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇବି କୁଆଡୁ ? ସାଙ୍ଗ ଜୟୀ ମହାନ୍ତି କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଭବିଳି—ହଅମ ଗୋଟାଏ ବହି ଲେଖି ପବ୍ଲିଶର ଉପରକୁ ଫିଜିଦେଲେ ଫସଫାସ୍ ହୋଇ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ହାତପଇଠ ହୋଇଯିବ । ଚିନ୍ତା କ’ଣ ? ‘ନାକଟା ଚିତ୍ରକର’ ଲେଖି ବସିଲି । ବହି ଅଧାଅଧି ଯାଇଛି କି ନା ମୋ ଆଖିରୁ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଚାଲିଗଲା । ଭଗବାନ୍ ଯେତିକି ଦୁଃଖ ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେତିକି ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ଶକ୍ତି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଦୁଃଖ ମୋ ପାଖରେ ହାରିଥିଲା । ମୋ ମୁହଁରୁ ହସ ଟିକକ ନେଇପାରି ନଥିଲା ।

ମୁଁ ଡାକିଲି, ଯେତେବେଳେ ଯିଏ ହାବୁଡ଼ିଲା ସେ ଲେଖିଲା । ବହିଟା ସାରିଦେଲି । ମନରେ ଆଶ୍ଚ ବାନ୍ଧିଥାଏ—ପବ୍ଲିଶରକୁ ଏ ହାତରେ ଦେଇ ସେ ହାତରେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ନେଇ ଆସିବି । ଧାର୍ମଗୁଡ଼ିକ ସୁଝି ପକାଇବି । ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଦୁଇଶହରୁ ଅଧିକ ଧାର୍ ହୋଇସାରିଥାଏ ।

ହାୟ ହାୟ ପ୍ରକାଶନଟା ଏଡ଼େ କଷ୍ଟକର ଓ ହାନିମାନିଆ କଥା, କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? ଯାହାକୁ ଦେଲି, ସେ ମାସେ ଦିନାସ ରଖି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । କେହି କେହି ମତ ଦେଲେ—ଏ ଧରଣର ବହି ବଜାରରେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥାର ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କରିଥିବା ମ୍ୟାନେଜର୍ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉପରେ ଲେଖିଦେଲେ—“ହାଇ ସର୍ବ ଏ ପୁଅର୍ ଆଟ୍ଟେମ୍ପ୍ଟ” ଅର୍ଥାତ୍—“ଏ ଦାନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି ?” ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋତେ ଏକ ବିରାଟ ଧକ୍କା ଦେଲା । ମୋର ଭାରସାମ୍ୟ ଦୋହଲିଗଲା । ମୁଁ ପୁଣି ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ

ଭାବିଲି—ମୋ ବହିର ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତି । ତୁଚ୍ଛାଟାରେ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ପରିଶ୍ରମ କରିପକାଇଲି । ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲି, ଉଇ ଖାଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ । ଉଗବାନ୍ଦ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଥିଲା । ମୋତେ ସେ ଛେତିଛାତି ଠିକ୍ ବାଟରେ ନେଉଥିଲେ ।

ଏତେବେଳକୁ ତଗର ପ୍ରେସ୍ ପିଠାପୁରରେ ଥିବା ଆମର ଏକ ଭଡ଼ାଘରେ ରହି କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ସାରିଥାଏ । କିଛି ବର୍ଷ ପରେ କାନ୍ଥକବି ଉଦ୍ରକରୁ ଆସି ତଗର ପ୍ରେସ୍‌ରେ ରହିଲେ । ମୋ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଜଣେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ିଦେଲା । ଶୁଣିସାରି ସେ ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହଟା ଦେଲେ, ସେଥିରେ ମୋର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଫେରି ଆସିଲା । ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଆଉ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ ।

ଏତିକିବେଳେ ଆମର ଗୋଟିଏ ଇଞ୍ଜିମାଲି ଜମି ବିକ୍ରି ହେଲା । ମୋ ଭାଗରେ ସତେଇଶଶହ ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲା । ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘର ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ସେଥିରେ ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ତହିଁକି ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇ ସାତଶହ ଟଙ୍କା ରଖିନେଲି ଓ ‘ନାକଟା ଚିତ୍ରକର’ଟି ଛାପିଦେଲି । ସେତେବେଳେ ଚାଇନିଜ୍ ନ୍ୟୁଜ୍‌ପ୍ରେସ୍ ଛଅଟଙ୍କା କେତେ ଅଣା ଥିଲା । ମନଟା ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ବହୁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ବହି ଦୋକାନୀଙ୍କୁ ବହିଟା ବାଣ୍ଟିଦେଲି । ଛପା ଖର୍ଚ୍ଚର ଆଠଭାଗରୁ ଭାଗେ ବି ପାଇଲି ନାହିଁ । ବହିର ପ୍ରଶଂସା ଆଶାତିରିକ୍ତ ମିଳିଲା । ଜ୍ଞାନପୀଠ ବିଜେତା ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ମୋତେ କହିଲେ ‘ତୁମର ଆଉ ବହି ଲେଖିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଇ ଖଣ୍ଡିକରେ ବଞ୍ଚିରହିବ ।’ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ମଧ୍ୟ ବହିଟିର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । କେତେ ଜଣ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ—ଟେକ୍‌ଷ୍ଟୁର୍କ ପାଇଁ ଦାଖଲ କରିଦିଅ । ନିଶ୍ଚୟ ମନୋନୀତ ହୋଇଯିବ, ଆଉ ବହି ଖୁବ୍ ବିକ୍ରି ହୋଇଯିବ । ବହି ଦୁଇଥର ଦାଖଲ କରିଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର କମିଟିର ମେମ୍ବରମାନେ ନିଜ ନିଜ ବହି ଦାଖଲ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବହି ତୁଳନାରେ ମୋ ବହିଟା ଅତିନିକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହା ମନୋନୀତ ହେଲାନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି, କମିଟିର ମେମ୍ବରମାନେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ଓ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଉଚ୍ଚରେ ସତେ ?

ମୋ ସାନଭାଇ ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଟେକ୍‌ଷ୍ଟୁର୍କ କମିଟିର ମେମ୍ବର ଥିଲା । ସେ ମୋତେ ନ ଜଣାଇ ମୋ ବହି ବିଷୟ ଉଠେଇଲା । କାଳେ ଅନ୍ୟ ମେମ୍ବରଙ୍କ ବହି ବେଳକୁ ସେ ନାହିଁବାଣୀ ଶୁଣେଇବ ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ୟମାନେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ବର୍ଷକ ପରେ ଶ୍ୟାମର ବଦଳି

ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରେ ସମସ୍ତେ ବହିଷ୍କାର ପୋପାଡ଼ି ଦେଇ ନିଜ ଭିତରୁ ଜଣକର ବହି ରଖିଦେଲେ । ବର୍ଷକ ପାଇଁ ବହିଷ୍କାର ରଖିବା ଓ ତାପରେ ପୋପାଡ଼ି ଦେବାରେ ମୁଁ ଚିକିତ୍ସା ହେଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲିନାହିଁ । ଆଗରୁ ମୋ ଦେହ ଟାଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଡଗରରେ ଏହି ସମୟରେ ମୋର କରୁଣରସବିଶିଷ୍ଟ ଗପସବୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର ସମସ୍ତ ସମୟ ଡଗରରେ କଟୁଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଯେତେ ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ ଗଳ୍ପ ଡଗରକୁ ଆସୁଥିଲା, ସେ ସବୁଥିର ନାୟକ ନାୟିକା ଥିଲେ କଲେଜ ବୟ ଓ କଲେଜ ଗାର୍ଲ, ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିସାର ଭଣ୍ଡର ହେଉଥିଲା ଓ ସେମାନେ ଅଭିଭାବକ ବା ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅପଦସ୍ଥ ହେଉଥିଲେ । ଏସବୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ମନ ଚିଟା ଧରିଗଲା । ଦିନେ ମୁଁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲି—କଲେଜ, କଲେଜ ଗାର୍ଲ ନହେଲେ କଅଣ ହାସ୍ୟଗଳ୍ପ ହୁଏନାହିଁ ? ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ—“ନା ହେବନି, ହାସ୍ୟ ପାଇଁ ଏ ଦୁହେଁ ନିହାତି ଦରକାର ।” ମୁଁ କହିଲି—ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଚରିତ୍ର ଓ ଶୁଣ୍ଠାରରସବର୍ଜିତ ହସଗପ ଲେଖିବି । କେମିତି ନ ହେବ ଦେଖିବା । ଆଜିଯାଏ ମୋ ପଣ ମୁଁ ରଖୁଆସିଛି । ଏଥିଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ବାରଆଡୁ ମୁଁ ବାର କଥା ଶୁଣିଛି । ଏ କାନରେ ପୂରେଇ ସେ କାନରେ କାଢ଼ି ଦେଇଛି । ମୋର ଅତି ଅଳ୍ପ ଗଳ୍ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଚରିତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଦେଇଛି, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ପ୍ରେମର ‘ପ୍ରେ’ ଅକ୍ଷରଟି ସ୍ଥାନ ପାଇନି ।

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁ ଡଗର ପ୍ରେସରୁ ବାହାରି ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. କ୍ଲାବ୍‌ରେ ପଶିବା ପରେ ଡଗରର ଦେଖାଚାହାଁ ଭାର ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଜଣେ ଅନ୍ଧ ଉପରେ ଦେଖିବା ଭାର ରହିଲେ ଯାହା ହେବାର କଥା, ତାହାହିଁ ହେଲା । ମୋର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଲା ଡଗରକୁ ସବୁ ପତ୍ରିକାଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ କରାଇ ମୁଁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବି । ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁ ବିଧାନସଭାରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ମାତ୍ରେ ଡଗରକୁ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଭାବି ନିଜ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ବି କରିବେ ନାହିଁ । ପରେ ପରେ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେହି ଜିଦ୍ ସେ ବଜାୟ ରଖିଲେ । ଡି.ପି.ଆଇ.ଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଡଗରକୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ବି କରେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନାହିଁ । କେତେକ ‘ଯେସ୍ ସାର୍’ ଅଫିସର୍ ବି ତାଙ୍କୁ ଡରେଇଦେଲେ—ଡଗର ପାଇଁ କିଛି କଲେ ସାଧାରଣରେ

ସେ ସମାଲୋଚିତ ହେବେ । ତଗର କପାଳ ପଥରତଳେ ଚାପା ପଡ଼ିରହିଲା । ଆଗରୁ କଂଗ୍ରେସ୍ ସରକାର ତଗରକୁ ବାର୍ଷିକ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ୍ ସାଂସ୍କୃତିକ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟୋଷକୁମାର ସାହୁ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପରେ ସେଇଟା ଓଲଟି କଟିଗଲା । ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦ୍ମପତ୍ରିକାକୁ ଦିଆଗଲା । ତଗର ପତ୍ରରେ ପାଣି ଟୋପାଏ ବି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କ ଅପବାଦକୁ ତରି ସେ ତଗର ପାଇଁ କିଛି କଲେନାହିଁ, ସେହି ଲୋକେ ତାଙ୍କ ପଦର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଦିହାତିଆ ଗେପି ଦେଇଗଲେ । ମାଡ଼ ଖାଇଲା ଢୋଲ, ପଇସା ଖାଇଲା ହାଡ଼ି । ଶେଷରେ ଯିଏ ଜନକଂଗ୍ରେସ୍-ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସରକାର କରାଇଥିଲେ, ସିଏ ନିଜ ହାତରେ ତା ଡୋଟି ଚିପିଦେଲେ । ଏ ସରକାର ଥିବା ନଥିବା ତଗରପକ୍ଷେ ସମାନ ଥିଲା ।

ମୁଁ ପାରୁ ନ ଥିବାରୁ ତଗରପ୍ରେସ୍ ଓ ତଗରର ପରିଚାଳନା ଭାର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଦିଆଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମହର୍ଷିରୁ ଯାଇ କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା ହେଲାରୁ ପୁଣି ତଗରକୁ ହାତକୁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଅତି ଦୟନୀୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କେବଳ କହିଲାଗିଲେ—‘ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପ୍ରେସ୍‌ଟାଏ ପଦ୍ମରାମୟକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲି; ସେ କିଛି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।’ ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ତାକୁ କହିଲି—ମୁଁ ଅକ୍ଷ, ଅକ୍ଷମ, ମୋ କ୍ଷମତା ସୀମାବଦ୍ଧ; ଆପଣ ନିଜେ ବୁଝନ୍ତୁ କିମ୍ବା କାହାକୁ ପରିଚାଳନା ଭାର ଦିଅନ୍ତୁ । ସବୁ ଜାଣି ସବୁ ଶୁଣି ସେ ବୁଝ ରହୁଥାନ୍ତି । ମୋର କେତେକ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ କହୁଥିବାର ଶୁଣିଲି, ସେ କିଛି ସେଠାରୁ ପାଉ ନଥିଲେ ସେଠି ପଡ଼ି ରହୁଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ରାଗ ହୁଏ ବେଳେ ବେଳେ—ପ୍ରେସ୍‌ରେ ଚାକିରକାର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାକି ପଠାଇ ଦେଇ ମୁଁ କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନକୁ ପଳାନ୍ତି । ତଗରର ମୁହଁଟିକୁ ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରେ ରାଗଟା କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଯାଏ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରେସ୍ ଓ ଗୋଟାଏ ପତ୍ରିକା ଜଣେ ଅକ୍ଷ ଓ ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଚଳାଇବା ଯେ କି କଷ୍ଟକର ତାହା ଆଉଜଣେ ଅକ୍ଷମ ଅକ୍ଷ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଲାଗିପଡ଼ି ତଗରର ରଜତଚନ୍ଦ୍ରକା କରି ବିଶେଷାଙ୍କଟିଏ କାଢ଼ିଲି । ଚାରିମାସର ଦିନ ରାତି କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ମୋର ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତି ଧରିଲା । ନିଦ ହେଲାନାହିଁ, ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ହିସାବକିତାବ, ମନ୍ତବ୍ୟ, ସମାଲୋଚନା ସବୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଣ୍ଡବନ୍ଦୁତ୍ୟ

ଲଗେଇଲେ । ଆଠ ଦଶ ଦିନ ଅନିଦ୍ରାରେ କଟିବା ପରେ ଔଷଧ ଖାଇ ଭଲ ହେଲି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଲେଖା ସେଥିରେ ବାହାରି ପାରିଲା ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆନନ୍ଦିତ ହେବାର କଥା, ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠିରେ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ—“ଆସନ୍ତାକାଲି, ଦିଗନ୍ତର ପୂଜା ବିଶେଷାଙ୍କ ଦେଖିଲେ ତଗରର ରଜତଜୟନ୍ତୀ ବିଶେଷାଙ୍କ ଯେ କେଡ଼େ ଦରିଦ୍ର ତାହା ବେଶ୍ ବୁଝାପଡୁଛି ।” ମୁଁ ଏ ସାର୍ବପିକେଟ୍ ଖଣ୍ଡ ମୋର ବନ୍ଧୁ ହିତାକାଂକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି । ସମସ୍ତେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ । ଖାରବେଳଙ୍କ ଶିଳାଲେଖ ପରି ଏତକ ଅକ୍ଷର ମୋ ଛାତିରେ ଖୋଳାହୋଇ ଯାଇଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭଗବାନ୍ ନାୟକ ବର୍ମା ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅର୍ଜୁନ ଦାଶ ସ୍ବତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାୟତା କରି ନ ଥିଲେ, ମୁଁ ରଜତଜୟନ୍ତୀ କରେଇ ପାରି ନଥାନ୍ତି ।

ତଗର ବୟସରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପିଗଲା । ୪୩ଶ ବର୍ଷ ଟପିଗଲା ପରେ ମନହେଲା—ଆଉ ସାତଟା ବର୍ଷ ରହିଗଲେ ତଗରର ସୁବର୍ଣ୍ଣଜୟନ୍ତୀ ହୁଅନ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାରେ ପତ୍ରିକାଦ୍ରୁ ଅଧ୍ୟାବୟସରେ ମରୁଥିଲାବେଳେ ତଗରର ସୁବର୍ଣ୍ଣଜୟନ୍ତୀ ଯଦି ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ କେଡ଼େ କାମଟାଏ ନ ହୁଅନ୍ତା ! ଆଉ ୭ ବର୍ଷ ବାକି ? ସେତେବେଳକୁ ମୋତେ ବାଆଁସ୍ତରି ଘାଟି ପକଡ଼ିଥିବ । ଜୟନ୍ତୀଟା ହେବା ପରେ ନେଇ ଯାଉ, କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଘଟଣାବଳୀ ଯେପରି ଗତି କରୁଛି, ସେଥିରେ କେବଳ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ଛାଡ଼ିବା ହିଁ ସାର ହେଉଛି ।

ସଂଘବନ୍ଧୁତାବରେ ହାସ୍ୟରସର ଅନୁଶୀଳନ, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ମୋ ସହ ଏକତ୍ର ହୋଇ କେତେ ଜଣ ହାସ୍ୟରସପ୍ରେମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ‘ସରସ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି’ ନାମରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିଲେ । ତାହା ୧୯୭୨ରେ ସୋସାଇଟି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଆକ୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରାଗଲା । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପହିଲି ରଜ ଦିନ ରଜୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ । ସକାଳବେଳା ହାସ୍ୟରସର ଏକ ବିଭାଗ ଉପରେ ଏକ ସେମିନାର୍ ହୁଏ । ଉପରଓଳି ହାସ୍ୟ କବିତା ରଚନା ଓ ଗଳ୍ପ ପାଠ ହୁଏ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବ୍ୟଙ୍ଗଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୁଏ । ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ହାସ୍ୟରସ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କୁ ‘ରସରାଜ’ ପଦବୀ ସହ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରାଯାଏ ଏବଂ ଭାଷଣ, ଅଭିଭାଷଣାଦି ପରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଙ୍ଗ ନାଟିକା ଅଭିନୀତ ହୁଏ । ସରକାର ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଏହାକୁ ସାହଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ବିନା କାରଣରେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଅଥଚ ଗୋଟିଏ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳର ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ପନ୍ଦର ହଜାର ଟଙ୍କା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ

ଦାୟା ଥିବା ପ୍ରଶାସକଦଳ ଯେ ହସର ବିରୋଧୀ ଓ କାନ୍ଦଶାର ସପକ୍ଷବାଦୀ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏମାନେ ସମାଜର ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ତାହା ମା'ଗଙ୍ଗେ ଜାଣନ୍ତି । ଭଲ କାମଟାଏ ଆରମ୍ଭ କଲେ ବହୁତ ଲୋକ ତାର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରନ୍ତି । ତାକୁ ଠେଲିପେଲି ଆଗେଇବାକୁ ହୁଏ । ଏହାହିଁ ସ୍ମରଣ କରି ଆମେ ହସଗୋଷ୍ଠିଆ ଆଗେଇଛୁ । ଏ କାନ୍ଦୁରା ଦୁନିଆରେ ଆମେ ଯଦି ୫ ଜଣଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ୫ ମିନିଟ୍ ପାଇଁ ହସେଇ ପାରିବୁ, ତେବେ ଆମେ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିବୁ । ଏ କାନ୍ଦୁରା ପ୍ରଶାସକଦଳ କିଛି ସବୁଦିନେ ଗାଦିରେ ନ ଥିବେ । ଏମାନେ ନିଜର କନ୍ଦେଇ ଦକ୍ଷତା ଦେଖାଇ ଦିନେ ନା ଦିନେ ବିଦାୟ ନେବେ । ଦିନେ ନା ଦିନେ ହାସ୍ୟପ୍ରେମୀ ପ୍ରଶାସକ ଦଳ ଆସିବେ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ—ଏ ଭରସା ଆମେ ରଖୁଛୁ ।

ଛେଳିକୁ ପାଣି ଯାହା, ମୋତେ ବନ୍ଧୁତା ସେଇଆ । କେହି ବନ୍ଧୁତା ଦେବାକୁ ଡାକିଲେ ମୋତେ କମ୍ପଜର ମାଡ଼ି ଆସେ । ମୋର ଏହି ବନ୍ଧୁତାଭୟ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଥରେ ଲୋକରତ୍ନ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ ଓ ତତ୍କୃର ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ ମୋତେ ସାରଳାଙ୍କ ପାଖକୁ ବୁଲେଇ ନେଇଗଲେ । ସେଠାରେ ସାରଳା ଜୟନ୍ତୀ ହେଉଥିଲା । ଦୁହେଁ ଆଗରୁ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିଥିବା କଥା ମୁଁ ବା ଜାଣିବି କିପରି ? ମୁଁ ସଭାରେ ବସି ଶୁଣୁଥାଏ । ଜଣେ ଦିଜଣ କହିସାରିବା ପରେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ ହଠାତ୍ ମାଇକ୍ରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ—“ବର୍ତ୍ତମାନ ହାସ୍ୟରସସ୍ତ୍ରଷ୍ଟା ଫତୁରାନନ୍ଦ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବେ ।” ଏତକ କହି ମାଇକ୍‌ଟା ମୋ ପାଖରେ ଥୋଇ ମୋତେ ଟେକି ଠିଆ କରିଦେଲେ । ମୋତେ ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦେଖାଗଲା । ମୁଁ ଭାବି ଲାଗିଲି—ଓଃ ! କି କାଣ୍ଡୁଆ ମୋତେ ନକଲେ । ନିଜକୁ ବୁଝେଇଲି—ଆରେ ଏଗୁଡ଼ାକ କଅଣ ଭାରୁଛୁ ? ସାରଳା ବିଷୟରେ କଅଣ କହିବୁ, ଭାବିପକା । ଭାବନାରୁ ଭାବନା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ୫ ମିନିଟ୍ ଚାଲିଗଲା । ଲୋକେ ସେତେବେଳକୁ ଭାବିଥିବେ—ଏଇଟା ବୋକା କିରେ ! ମା ସାରଳା ଗୋଟାଏ ପୁଅକୁ ଏପରି ଛଟପଟ ହେବା ଦେଖି ଦୟା କଲେ । ଖବରକାଗଜରେ ସେହିଦିନ ପଢ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଖବର ମନେପଡ଼ିଗଲା । ଆନ୍ଧ୍ର ସରକାର ତାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିଙ୍କ ଘର ଏକ ତୀର୍ଥରେ ପରିଣତ କରି ସେଠାକୁ ଗୋଟିଏ ପକ୍କା ସଡ଼କ ଓ ବସ୍ ସର୍ଭିସ୍ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି । ଭୁସ୍ କରି ସେଇଟା କହିବାକୁ ବାହାରିଛି, ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—ଆରେ ସମସ୍ତେ ବନ୍ଧୁନା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ କହନ୍ତି, “ମାନନୀୟ ସଭାପତି ଓ ଉପସ୍ଥିତ ସଜନମଣ୍ଡଳୀ ।” ମୋର ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁତାକୁ ପୁଣି ପେଟରେ ପୁରେଇ

ଦେଇ କହିଦେଲି, ମାନନୀୟ ସଭାପତି ଓ ଉପସ୍ଥିତ ଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳୀ । ତାପରେ ଟିକିଏ ହାମ୍ପେଇଲି । ମୁଣ୍ଡରୁ ଓ ଦେହରୁ ଝାଳ ପର୍ ପର୍ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ । କପାଳରୁ ଝାଳ ପୋଛି ଦେଇ ଆଶ୍ଚ କଥାଟା କହିଦେଲି । ତାପରେ କହିଲି— ସାରଳା ଦାସ ଆମ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଜନକ । ଏଠାକୁ ଯେଉଁ ସଡ଼କ ଆସିଛି, ସେହି ସଡ଼କ ଦେଇ ବସ୍ ଆସିଲା ବେଳେ ମା ଥର ବସ୍ ଲେଉଟି ପଡ଼ିବାର ଉପକ୍ରମ କରିଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାଥର ମରୁ ମରୁ ବଞ୍ଚୁଲୁ । ଏ ଗୁଡ଼ାକ କଅଣ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଶୋଭନୀୟ କାମ ? ଏତିକି ମାତ୍ର କହି ମୁଁ ବସିପଡ଼ି ଝାଳ ପୋଛି ହେଲି । ମୋ ଛାତି ଦାଉଁ ଦାଉଁ ପଡ଼ିବାଟା ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଲାଗିଲା । କୁଞ୍ଜିବାରୁ ପଛେ ମୋତେ କହିଲେ—ବେଶ୍ ବଢ଼ିଆ ବକ୍ତୃତା ହେଲା, ତରୁଥିଲ କାହିଁକି ? ମୁଁ କହିଲି—ହଁ କଟାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଯିବା ପିଲାଙ୍କୁ ଲୋକେ କହିଥାନ୍ତି—ଆରେ ବାଃ ! କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ଡିଆଁଟାଏ ଡେଇଁଲା ! ବାଃ—ସାବାସ୍ !

ଆଉ କେତେ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ଅନ୍ୟ କିଛି କଥା କହି ମୋତେ ତାକି ନିଅନ୍ତି ଓ ମୋତେ ମାଇକ୍ ଆଗରେ ଠିଆ କରେଇ ଅପଦସ୍ଥ କରନ୍ତି । ମୋ ଚମଡ଼ା କ୍ରମେ ଟାଣ ହୋଇ ଆସୁଛି । ମୁଁ ଠିକ୍ କରି ନେଇଛି ଯେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ହସେଇବା ନହେଲେ ବି ଲୋକେ ଅନ୍ତତଃ ମୋର ହଲାପଟାକୁ ଦେଖୁ ହସନ୍ତୁ, କ୍ଷତି କଅଣ ?

ତଗର ଓ ମୋର ପରମହିତୈଷୀ ରୂପେ ଚାଟାର୍ଡ ଆକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୃଦୟାନନ୍ଦ ନାୟକଙ୍କୁ ପାଇ ନଥିଲେ ତଗର କେଉଁଦିନଠାରୁ ମରନ୍ତାଣି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ନ ପାଇ କଲମ ଛାଡ଼ି ସାରନ୍ତିଣି । ଖାଲି କାଗଜରେ ଆବୁର୍ ଜାବୁର୍ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖିଦେଲେ ଯେ ଜଣେ ଏକ ସୁଦକ୍ଷ ଲେଖକ ହୋଇଯିବ, ତାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଲେଖକର ଯଦି ଜଣେ ଦରଦୀ ପାଠକ ନଥିବ, ତେବେ ଖଣ୍ଡେ ଦିଶୁଣ୍ଡ ବହି ପରେ ତା କଲମ ଶୁଖିଯିବ । ହୃଦୟାନନ୍ଦବାବୁ ମୋ ଲେଖାର ଏହିପରି ଜଣେ ଦରଦୀ ପାଠକ । ତାଙ୍କରି ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି, ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଉଭୟ ତଗର ଓ ମୋର କଲମ ଆଜିଯାଏ ସଜୀବ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଗୋସବୁଡ଼ାବାପା, ବୁଡ଼ାବାପା ଯାହା କମେଇ ଥିଲେ, ବାପା, କକେଇ ତାକୁ ବଜାୟ ରଖିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଖୁନ୍‌ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ଜମିବାଡ଼ି ପୁରୁରଫାରୁର ହୋଇ କୁଆଡ଼େ କେମିତି ଉଡ଼ିଗଲା, ଜଣା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମୋ ହାତରେ ଯେତକ ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲା, ସେଥିରେ ମୁଁ କୁଆ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ

କରିଦିଏ । ଟଙ୍କା ଲଗେଇ ଦେଇ ଭାବେ—ବିଲ୍‌ଟା ମିଳିଲେ ମୋ ଟଙ୍କା ମୁଁ ଉଠେଇ ନେବି । ସେ ବିଲ୍ ମିଳିଲା ବେଳକୁ ଆହୁରି ଦୁଇଟା ଘାଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏମିତି ହୋଇ ହୋଇ ଏବେ ମୁଁ ସର୍ବସ୍ବାତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ ବସିଛି । ସମ୍ପତ୍ତି ମୋର ଥିଲା, ମୁଁ ଭୋଗ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ କିଛି ଟଙ୍କା ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ପ୍ରେସ୍ ଭିତରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ପାଟି ମେଲା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେ ପାଟିରେ ନ ପକାଇ ନିଷ୍କାର ନଥାଏ । ଟଙ୍କା ଉପରୁ ମୋର ଲୋଭ ଧୀରେ ଧୀରେ କମିଗଲାଣି । ଯଦି କିଛି ଟଙ୍କା ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଭାବେ—ବେଳ ପାଟିଲେ କୁଆର କି ଯାଏ ? ଟଙ୍କା ଆସିଲେ ତା ଥାନକୁ ସେ ଯିବ । ମୋର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ମୋର ତା ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ।

୨୨ ବର୍ଷ କାଳ ଚାଲିଚାଲି ଆସିଥିବା ବାଟକୁ ବେଳେ ବେଳେ ଫେରି ଚାହିଁଦିଏ—ଭାବେ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା ଜୀବନଟା ବରବାଦ୍ ହୋଇଗଲା । ହେ ଭଗବାନ୍ ଏତେ ସମ୍ଭାବନା ଦେଇଥିଲ, ଏ କଅଣ କଲ ? ମୁଁ କଅଣ ହୋଇଥାନ୍ତି କଅଣ ହୋଇଗଲି ! ଶେଷରେ ଅନ୍ଧ କରିଦେଲ ।

ମନ ଭିତରୁ ଜଣେ କିଏ ଉଠେ ଦିଏ । ସେଇଟା ମୋର ଆରାଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କ ପାଟି ପରି ଜଣାଯାଏ । ଉତ୍ତର ଆସେ—“ତୁ ଆଖୁ କିଆରି ଭିତରେ ଥିବା ଏକ ଭାଲୁ । କୋଉ ଆଖୁ ଖାଇବୁ ଠିକ୍ କରି ପାରୁନଥିଲୁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଆଖୁଛାଡ଼ି ଆଉ ସବୁ ଆଖୁ ନେଇଯାଉଛି । ତୁ ସେଇ ଗୋଟିକ ଖାଉଥା ।

ଠିକ୍ କଥା । ମୁଁ ସେଇ ଆଖୁ ଏବେ ଖାଉଛି । ଆଉ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।

□□□

(ଚରିତ ଓ ଆତ୍ମଚରିତ—ସଂପାଦନା ଡକ୍ଟର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ)

ଭଲ ଗପର ସଂଜ୍ଞା

ଭଲଗପ ହେଉଛି ସେହି ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ, ଅନ୍ତତଃ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥାଏ । ଏହାର ଅର୍ଥ ମନୋରଞ୍ଜନ । ଏହା ସାହିତ୍ୟର ସବୁ ବିଭାଗ ପରି ଗଛର ମଧ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ସର୍ବଜନବୋଧ୍ୟ ଭାଷା ଓ ସରଳ ପ୍ରକାଶରଙ୍ଗ । ଉଚ୍ଚ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଅଜ୍ଞଶିକ୍ଷିତ ସାଧାରଣ ଜନତା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ନ ପାରିଲେ ଗଛର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ ।

ଗଛର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରବନ୍ଧ ପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଗଛର ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କୁ ଭଲ ବା ମନ୍ଦ କହିଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା ବା ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଗାଳ୍ପିକର କାମ ନୁହେଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ, ନୈର୍ବ୍ୟକ୍ତିକ ଓ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ଘଟଣାବଳୀର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଯିବେ ଯେଉଁଥିରୁ ପାଠକ ନିଜର ବିଚାରବୋଧ ଦ୍ଵାରା ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଭଲମନ୍ଦ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିନେଇ ପାରିବେ ।

ଗଛର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁରେ ନିବନ୍ଧ ରହିବା ଉଚିତ । ଘଟଣାସ୍ରୋତ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ଚାରିପଟେ ପ୍ରବାହିତ ହେବା ଉଚିତ । ସେହି ବିନ୍ଦୁଟି ଏକାଧିକ ହୋଇଗଲେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବହୁଧା ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ଲେଖକ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ଏ ଧରଣର ଗଛ ପ୍ରତି ପାଠକର ଖୁଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ କମିଯାଏ ।

ଗୋଟିଏ ଭଲଗଛର ଅନ୍ୟତମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲୋକଶିକ୍ଷା । କୌଣସି ଏକ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ସେଥିରେ ଲଞ୍ଜିତ ରହିଥିବା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ଗଛର ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ହେଉ ବା ପରୋକ୍ଷରେ ହେଉ ଏହି ଲୋକଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ରହିଥିବ, ସେବା, ସମାଜସଂସ୍କାର ବା ଉନ୍ନତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରସାରଣ ପାଇଁ ଗାଳ୍ପିକ ଚେଷ୍ଟିତ ରହିବେ, ତାହାଦ୍ଵାରା ଗଛର କେବଳ ସାମାଜିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୁଏ ନାହିଁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଗଛକୁ କାଳଜୟୀ କରେ ।

ଉଭୟ ଭାବ ଓ ଭାଷାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିଜର ସମୟର ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବା ଉଚିତ । ମୌଳିକତାହିଁ ଉତ୍ତମ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ କଷ୍ଟି । ବିଦେଶୀ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଭାବ, ବିଷୟବସ୍ତୁ, ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀ ବା ଶୈଳୀ, ଯେତେ ଉନ୍ନତ ହେଉ ନା କାହିଁକି ତାହାର ଅନୁସରଣ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଗଚ୍ଛର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରତିପାଦନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆମର କେତେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣ କରିବାରେ ଏତେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଯେ କଥାବସ୍ତୁ ଓ ଶୈଳୀର ଅନୁସରଣ କରୁକରୁ ଲମ୍ବାଲମ୍ବା ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟ ଓ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିପକାନ୍ତି । ତାହା ଦେଖିଲେ ମତେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହୁଏ । ସେଥିରେ ତ ମୌଳିକତା ନଥାଏ, ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଆଂଶିକ ପ୍ରତିଫଳନ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବିବିଧତା ଉତ୍ତମ ଗଚ୍ଛ ରଚନା ଶୈଳୀର ଅନ୍ୟ ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ପାଠକର ମନକୁ ଟିଟା ନ ଧରେଇ ତାକୁ ନିତ୍ୟନୂତନ ଆନନ୍ଦରେ ଆବିଷ୍ଟ କରାଇବାରେ ଏହି ବିବିଧତା ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗଚ୍ଛ ପଠନରେ ଅବସାଦ ଦୂରୀଭୂତ ହୁଏ ।

ଗଚ୍ଛର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ହିଁ ଲେଖକ ନିଜ ନିପୁଣତାର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇଥାଏ । ଗଚ୍ଛର ବିଷୟଟି ଯେପରି ଭୁସ୍ କରି ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇପାରେ ବିଷୟ ଅବସାନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହଠାତ୍ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ ।

ଆଜିର ସମାଜ କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖ ଜଞ୍ଜାଳମୟ । ପାଠକ ସେଥିରୁ ଛାଡ଼ି ପାଇବା ପାଇଁ ବେଳେବେଳେ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଶ୍ରୟ କରେ । ତେଣୁ ଗଚ୍ଛରେ ଅତି ବେଶି ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟର ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନାୟ ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ଏହାହିଁ ମୋର ମତ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ହାସ୍ୟରସକୁ ମୋର ଆଧେୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛି ।

□□□

(ସମ୍ପାଦ, ୮ ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୮୮)

ସଂକ୍ଷେପରେ ଫତୁରାନନ୍ଦ

ପିତୃଦତ୍ତ ନାମ —	ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର
ଜନ୍ମ ତାରିଖ —	୧, ଜୁନ୍ . ୧୯୧୫
ପିତା —	ବିଦ୍ୟାଧର ମିଶ୍ର
ମାତା —	ସୁଭଦ୍ରା
ଜନ୍ମସ୍ଥାନ —	ଝାଞ୍ଜିରାମଙ୍ଗଳା, କଟକ

ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା :—

ମାଟ୍ରିକ୍ —	୧୯୩୧
ଏଲ୍. ଏମ୍. ପି. —	୧୯୩୮
ଆଇ.ଏ. —	୧୯୬୫
ବିଏ.ଏ. —	୧୯୬୯

ପ୍ରକାଶିତ ରଚନାବଳୀ

କ୍ର.ନଂ.	ପ୍ରଚ୍ଛଦ ନାମ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶକ	ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରକାଶକ
କବିତା				
୧.	ନିଲଠା କବି	୧୯୫୫	କ୍ରିସ୍ତେଷ ପବ୍ଲିଶିଂ କୋ., କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
କାବ୍ୟ				
୨.	ସାହି ମହାରାଜତ	୧୯୮୭	ପଦ୍ମରାଜ୍ୟ, ପିଠାପୁର, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
ଉପନ୍ୟାସ				
୩.	ନାକଟା ଚିତ୍ରକର	୧୯୫୩	ପଦ୍ମରାଜ୍ୟ, ପିଠାପୁର, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
ନାଟକ				
୪.	କଲିକତି ଟେକ	୧୯୮୪	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
ଅନୁବାଦ				
୫.	ଆଦର୍ଶ ହିନ୍ଦୁ ହୋଟେଲ ବିକୃତିଭୂଷଣ ଚଣ୍ଡୋପାଧ୍ୟାୟ	୧୯୭୭	ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨

କ୍ର.ନଂ.	ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶକ	ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରକାଶକ
୬.	ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାସ୍ୟଗଳ୍ପ ମୁଦ୍ରାବୀ ହୋସ୍‌ସେନ୍	୧୯୮୦	କଟକ ଲେଖକ ସହଯୋଗ ସମିତି ଲିଃ ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨	
	ଆତ୍ମଜୀବନୀ			
୭.	ମୋ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱର କାହାଣୀ	୧୯୮୯	ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ମିଡ଼ିଆ ଲିଃ, ଭୁବନେଶ୍ୱର	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
	ଉତ୍ତମ ରଚନା			
୮.	ପମାଲୋଚନା	୧୯୮୭	ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ଷୋର, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
	ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ			
୯.	ଅଜିଗରି ଶିକାର		ଶଶୀ ପ୍ରକାଶନୀ ନନ୍ଦସାହି, ବାଖରାବାଦ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୦.	ନାମୁର ଚନ୍ଦ୍ର ଯାତ୍ରା	୧୯୯୧	କଟକ ଲେଖକ ସହଯୋଗ ସମିତି ଲିଃ, ପିଠାପୁର, କଟକ	କଟକ ଲେଖକ ସହଯୋଗ ସମିତି ଲିଃ, କଟକ

କ୍ର.ନଂ.	ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶକ	ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରକାଶକ
ହାସ୍ୟଗଳ୍ପ				
୧୧.	ହେରେସା	୧୯୫୯	ଦାଶରଥୀ ପୁସ୍ତକାଳୟ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୨.	ସାହିତ୍ୟ ଚାଷ	୧୯୫୯	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୩.	ବିଦୁଷକ	୧୯୬୩	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୪.	ମଙ୍ଗଳବାରିଆ			
	ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ	୧୯୬୩	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୫.	ହସକୁରା	୧୯୬୨	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୬.	ବୁଦ୍ଧ-ଭାଷ	୧୯୬୭	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୭.	ଅମୃତ ବେହିଆ	୧୯୬୭	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୮.	ଭୋଟ୍	୧୯୮୦	ଡେ. ମହାପାତ୍ର ଏଣ୍ଡ କୋ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୧୯.	ଗମାଡ଼	୧୯୮୨	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୦.	ନିବାବେହେଲ	୧୯୮୨	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨

କ୍ର.ନଂ.	ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ	ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶକ	ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରକାଶକ
୨୧.	ସାହିତ୍ୟ ବେଉଷଣ	୧୯୮୩	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୨.	ନବଜିଘା	୧୯୮୩	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୩.	ଅଗ୍ନିବାଜ	୧୯୮୩	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୪.	ସାହିତ୍ୟ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି	୧୯୮୪	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୫.	ମୟା	୧୯୮୫	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୬.	ଟାହୁଲିଆ	୧୯୮୬	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୭.	ଟାପୁରିଆ	୧୯୮୮	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୮.	ମୁହୁରୁହିଆ	୧୯୯୦	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨୯.	ଖୁଲିଖୁଲିଆ	୧୯୯୩	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୩୦.	ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ମିନ୍ ବୋଲରୁ	୧୯୯୪	ଡଃ. ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ପାଞ୍ଚଶେସ୍‌ସ, କଟକ	ଡଃ. ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ପାଞ୍ଚଶେସ୍‌ସ, କଟକ - ୨
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ				
୩୧.	ପଦ୍ମରାମଚନ୍ଦ୍ର	୧୯୯୯	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ	ପ୍ରେସ୍‌ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
	କୁସ୍ତାପ୍ୟ ରଚନା			

ସମ୍ମାନ ଓ ଅଭିନନ୍ଦନ

୧. ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ
୨. ଶାରଳା ପୁରସ୍କାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
୩. ଯଦୁମଣି ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ, ନୟାଗଡ଼
୪. ରାଧାନାଥ ପାଠାଗାର, ସୋର, ବାଲେଶ୍ୱର
୫. ସାରଳା ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ, କଟକ
୬. ଉତ୍କଳ ପାଠକ ସଂସଦ, କଟକ
୭. ନାଗରିକ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା, ରାଉରକେଲା

ପଦ୍ମରାଜ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ

୧. ସରସ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି, କଟକ
୨. ହାସ୍ୟ ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର, କଟକ
୩. କଟକ ଲେଖକ ସହଯୋଗ ସମିତି, କଟକ
୪. କାବ୍ୟକବି ପୁରସ୍କାର
୫. 'ହସ' ହାସ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା

ପଦ୍ମରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା

(Ph.D. Thesis)

କ୍ର.ନଂ.	ଗବେଷକଙ୍କ ନାମ	ନିବନ୍ଧର ବିଷୟବସ୍ତୁ	ସମୟ	ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନାମ
ଓଡ଼ିଆ				
୧.	ଡଃ. ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ	ପଦ୍ମରାମଚନ୍ଦ୍ର କଥା ସାହିତ୍ୟରେ ହାସ୍ୟରସ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ (୧୯୫୨-୧୯୮୨)	୧୯୮୬	ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ହିନ୍ଦୀ				
୨.	ଡଃ. ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ସାହୁ	ହରିଶଙ୍କର ପରବାଇ ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟମେ ହାସ୍ୟରସ	୧୯୯୭	ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

ପଦ୍ମରାମଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ

କ୍ର.ନଂ.	ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ	ପ୍ରକାଶ କାଳ	ଲେଖକ	ପ୍ରକାଶକ
୧.	ପଦ୍ମରାମଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ହାସ୍ୟ	୧୯୯୦	ଡଃ. ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ	ପ୍ରେସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ - ୨
୨.	ବିଦଗ୍ଧ ହାସ୍ୟରସିକ ପଦ୍ମରାମ	୧୯୯୮	ସଂ: ଡଃ. ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ	ହାସ୍ୟ ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର, କଟକ
୩.	ପଦ୍ମରାମ ଅଭିନୟ ଗ୍ରନ୍ଥ	ଏପ୍ରିଲ ୧୯୮୫		ପଦ୍ମରାମ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପାଦିତ, ରାଜରାଜେନ୍ଦ୍ର
୪.	ବ୍ୟଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟିକ ପଦ୍ମରାମ	ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୯୭	ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର	ସୁନାପିଲା ପ୍ରକାଶନ ଝାଞ୍ଜିରୀମଙ୍ଗଳା, କଟକ - ୯
୫.	ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି	୧୯୯୫		ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ପିଠାପୁର, କଟକ

□□□

ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗନ୍ଧସୂଚୀ

ହେରେସା

୧. ଘଣ୍ଟିଝରୁର
୨. ଧୋବେଇଫର୍
୩. ଭୁହୁ
୪. ଗୁଗୁରି ପେଞ୍ଚ
୫. କୋଦିଣ୍ଡା ନିଶାପ
୬. କୋଟେ ଶୁଷା
୭. କଲିକଟି ଚେକ
୮. ଗବଦଲ୍ ଖାସୁ
୯. କାହୁମର୍ଦ୍ଦନ
୧୦. ଚୋପାଛଡ଼ା ଆଟମ୍
୧୧. ବୁଢ଼ୁବୁଢ଼ିଆ ବାଙ୍କା
୧୨. ପୋଛେଇତି
୧୩. ହେକଡ଼ ଧୁନା
୧୪. ଜିଗର ଚର୍
୧୫. ଓଲଟା କିଳା
୧୬. ମହର୍ଗରୁ କାନ୍ତାର
୧୭. ମନ୍ଦପାଞ୍ଚିଆ
୧୮. ଅଦିନ ରଜ
୧୯. ମଉସୁମି ବେଉସା

୨୦. ଲୁହାକୁ ପାଣି
୨୧. ଜାହାଜିରଙ୍କ ହଲାପର୍
୨୨. ବନ୍ୟାସାହାୟ ପାଣି
୨୩. ଯୌତୁକ ନିଶା କାଟେଣି ଓଷଦ
୨୪. ଅଉଲ ନମର ଚାଳକ

ସାହିତ୍ୟ ତାଷ

୨୫. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ
ଆତ୍ମଲୀନସ ଯୁଗ
୨୬. ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜରେ
ମେହର ଜୟନ୍ତୀ
୨୭. ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠା
୨୮. ଭାଲୁ କବି
୨୯. ଆଗାମୀ କବିର ଲକ୍ଷଣ
୩୦. ମୃତ୍ୟୁପ୍ରବନ୍ଧର ଚାବିକାଠି
୩୧. କାଣ୍ଡୁଆ ସଭା
୩୨. କେମ୍ପାଦକ
୩୩. କବି ଶୁଣ୍ଢ
୩୪. କବି ଓ ସମାଲୋଚକ
୩୫. କବି ପୂଜା
୩୬. କଳସାର କାଳ କଳନା

୩୭. ଭୂଷପର୍ବେ କବି	୬୦. ପଟ୍ଟପାଳ
୩୮. ବାଲ୍ମୀକି ରବୀନ୍ଦ୍ର ବିବାଦ	୬୧. ପିଲାଟୋର
୩୯. ଜବରଦସ୍ତ ବକ୍ତା	୬୨. ପିମ୍ପୁଡ଼୍ୟରି
୪୦. ଓଠମୂଳିଆ ଯୁଦ୍ଧ କବିତା	୬୩. ବାଦୁଡ଼ି
୪୧. ସେକାଳ ଏକାଳ	୬୪. ବ୍ରହ୍ମ ଅଭିଶାପ
୪୨. ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟି	୬୫. ଭୈରବୀ ଡାକ
୪୩. ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନା	୬୬. ଭଣ୍ଡୁର ଗୋପା
୪୪. ଗାଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ	୬୭. ଷଷ୍ଠ ଲଢ଼େଇ
୪୫. କବିର ଆଶା	୬୮. ସୁଚକେଶ ଟେଲିଫୋନ
୪୬. ପ୍ରକାଶନ ପୀଡ଼ା	୬୯. ହଁ ପଲେଷୁ ସଦାଚନ
୪୭. ସାହିତ୍ୟରେ ନୂଆ ଇତିମ	୭୦. ଆ-ମୂଳା
	୭୧. ଡାକ୍ତର ବଦଳି

ବିଦୁଷକ

୪୮. ଆଖିବୁଜା ହେଲା
୪୯. ଏରଷ୍ଟ ତ୍ରୟୋଦଶୀ
୫୦. ଗୋଡ଼ିଟିଏକୁ ପଥରଟାଏ
୫୧. ଗଣେଶ ପୂଜା
୫୨. ଗୋଛିକଟା
୫୩. ଚୋଖା ଚାଖୁଣିଆ
୫୪. ଜୋକ ଦରଜି
୫୫. ଚିହାଣ
୫୬. ଠିକଣା ଗରାଖ
୫୭. ଡେଡ଼ିଆ କପାଳ
୫୮. ଦେଶୀ ଜର୍ଜ ଖୁସିଂଟନ୍
୫୯. ଚିନିପଟିଆ ଦଳ

ମଙ୍ଗଳବାରିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ

୬୨. ମଙ୍ଗଳବାରିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ
୬୩. କଲମ ଛଡ଼େଇ
୬୪. କବିଭେଦ
୬୫. ବିଜ୍ଞାପନ ଦୋହନ
୬୬. ଖୁଣ୍ଟିନାଣ୍ୟାଲୋଚକ
୬୭. ଦୁଇମୁହୁରା କବି
୬୮. ନାହିଁନଥିବା ସାରଳା ଜୟନ୍ତି
୬୯. ଜବରଦସ୍ତ ଶ୍ରୋତା
୭୦. ରଣପା କବି
୭୧. ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସଙ୍ଗୀତ
୭୨. ଅଲଗ୍ରାମଦୃଷ୍ଟ ଆର୍ତ୍ତ

୮୩. ସରକାରୀ କବିତା	୧୦୫. ଦିପହରିଆ ଚଟିଘର
୮୪. ସର୍ବଯୁଗୀୟ ଜୀବନୀ	୧୦୬. ସର୍ପରାଜ
୮୫. ସାହିତ୍ୟ ମାରୁ	୧୦୭. କାହ୍ନୁ ସାନ୍ଧ୍ୟାଳ ଖୋବଣ ମସିତି
୮୬. ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ସମାଲୋଚନା	୧୦୮. ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଆମ ଗୁରୁ
୮୭. ଶୋଧା ସୁଝେଇ	୧୦୯. ବଡ଼ପାଟିଆ ଉପାତ
୮୮. ଛାଣ୍ଡୁଆ ସମାଲୋଚନା	୧୧୦. ଶ୍ରମଦାନ
୮୯. ଆରପାଖିଆ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ	୧୧୧. ନିକିଟା ବାଞ୍ଛୁ
୯୦. ଘର ଭଙ୍ଗେଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ	୧୧୨. ସାହି ଶିବାଜୀ ଥେର

ହସକ୍ରୁରା

୯୧. ବିକୁଳି ସାହାବଙ୍କ ବାହାଘର	୧୧୩. କର୍କୀ କାପେ
୯୨. ଶଠକୁ ଶାଠ	୧୧୪. ଅଥାନ ଚିପା ପଞ୍ଚତି
୯୩. ବାଡ଼ିପଟିଆ ପାଶ	୧୧୫. ଷେଷ ପୂରେଇ ଦଳ
୯୪. ଅଚାନକ ଚଡ଼କ	୧୧୬. କମିଶନ ବାଜ୍
୯୫. ବକୃତା କଣ୍ଡୁ	୧୧୭. ସସପେନ୍ସସନ୍ ଠାକୁର
୯୬. ପତର ପାଣି ଫସରଫାର୍	୧୧୮. ଟ୍ୟାନିକ୍ ଏସିଡ୍ ମିକ୍ସର
୯୭. ଖାସୁଆ ଖାସୁକେନ୍ଦ୍ର	୧୧୯. ଜ୍ଞାନମାଞ୍ଜି ଅକ୍ରୁରା
୯୮. ଅଉଲ ନମ୍ବର ହୋରି	୧୨୦. ଛିଙ୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟ
୯୯. ଶ୍ରମିକ ନେତା	୧୨୧. ଓଡ଼ିଶା ଅଏଲ୍ କୋମ୍ପାନି
୧୦୦. ଓଜନ ମାପ ସପ୍ତାହ	୧୨୨. ଗାଳିମାଳିକା
୧୦୧. ପାଚକ କୁଳକୁ ପାନେ	୧୨୩. ସ୍ବେହ
୧୦୨. ହାତଦେଖାର କରାମତି	୧୨୪. ଚିଠିପତ୍ର
୧୦୩. ହଜିଲା ଛିଣ୍ଡାକନା	

ବୃହତ୍ ଭାଷ

୧୦୪. ଖେପା ଜାଲରେ କୁମ୍ଭୀର

ଅମୃତ ବେହିଆ

୧୨୫. କରୁଣା ଝରରେ ଠିପି
୧୨୬. ଭାରତୀ ମୈଦାନ
୧୨୭. ହାତ ଖୋଲେଇ

୧୨୮. ସଂସଦ ଭେଦ
 ୧୨୯. ଆଶ୍ରମ ସ୍ଥଳ
 ୧୩୦. ଓଲଟିଯିବା ପୁଅକାଗାର
 ୧୩୧. ଇନ୍ଦ୍ର ବାହନ କଲେଜ
 ୧୩୨. ସତ୍ୟପତି ନିର୍ବାଚନ
 ୧୩୩. ରସ ପରିବେଷଣ
 ୧୩୪. ପାଗଡ଼ ପତ୍ରିକା
 ସମବାୟ ସମିତି
 ୧୩୫. ରାଷ୍ଟ୍ର ଧନକାଶର ଓଷଧ
 ୧୩୬. ଥୋପେଶ୍ୱର ମହାଦେବ
 ୧୩୭. ଭୂତ ଭେଳିକି
 ୧୩୮. ସାଙ୍ଗ ଛଡ଼େଇ
 ୧୩୯. କପିବାଜ୍ଞଙ୍କ କୁଆର ଭଜା

ଭୋଟ୍

୧୪୦. ନିର୍ବାଚନ ପାଣି
 ୧୪୧. ଭୋଟର ତାଲିକା
 ୧୪୨. ନିର୍ବାଚନ ସଙ୍କେତ
 ୧୪୩. ଭୋଟ୍‌ଲିଟ୍ ବଟିକା
 ୧୪୪. ଭକ୍ତ ଆ ପ୍ରଚାରକ ଦଳ
 ୧୪୫. କାହୁଅ ପିଙ୍ଗା ଦରକାର
 ୧୪୬. ଡକେଇତି
 ୧୪୭. ବିରାଡ଼ିକିଆ ଭୋଟ୍
 ୧୪୮. ଭୋଟ୍ ଭଜା
 ୧୪୯. ଦୈବପାଳ ବଞ୍ଚେଇ

୧୫୦. ଭୋଟ୍‌ଲୁବାବାଙ୍କ
 ଭୋଟ୍ କିମିଆଁ
 ୧୫୧. ପଲ୍ଲୀ ଭୋଟ୍‌ଗ୍ରହଣ କେନ୍ଦ୍ର
 ୧୫୨. ଶିକା ଛିଣ୍ଡିବ
 ୧୫୩. ଠକାଠକି
 ୧୫୪. ଭେଡ଼ି ବେପାର
 ୧୫୫. ଭୋଟ୍‌ଗାଷ୍ଟ
 ୧୫୬. ଦୃଢ଼ୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାଦେ
 ୧୫୭. ଅପାର୍ଥିବ ନିର୍ବାଚନ

ଗମାଡ଼

୧୫୮. ଶିମିଳି ତୁଳା
 ୧୫୯. ଦ୍ୱିତୀୟ ବାଇମୁଣ୍ଡି
 ୧୬୦. ସୁଟର ସତ୍ତା
 ୧୬୧. ଆପାନା ବାପା
 ୧୬୨. ପଞ୍ଚହସ୍ତ ଶିବ
 ୧୬୩. ଶୁଚି ବାଇଜିମ୍
 ୧୬୪. କାମଲାର ରସ
 ୧୬୫. ପୂଜା ଟିକସ
 ୧୬୬. ଚାଳା ଚଣ୍ଡ
 ୧୬୭. ଠାକୁର ଅଧ୍ୟାପକ
 ୧୬୮. ଅଶଲେଖଟା ରକେଟ୍
 ୧୬୯. ଜେଲର ବାହୁ
 ୧୭୦. ଘରୋଇ ଚିକିତ୍ସା ନିଷେଧ
 ୧୭୧. ଖେଦ୍‌ରି ବାବା

୧୭୨. ଚୋରା ଚାକିରି
 ୧୭୩. ଆଇଲା ଗଲା
 ୧୭୪. ବାହାଦୁର ପକ୍ଷ ଗେଟ୍

ନିଦାବେହେଲ

୧୭୫. ଅବାସ୍ଥିତ ଅତିଥି
 ୧୭୬. ନଗଜଦଉ
 ୧୭୭. ଆପ୍ତ ପୁଲିସ
 ୧୭୮. ଶ୍ରୋତା କର୍ଷକ ଇଲମ
 ୧୭୯. ମଣିଷ କମ୍ପ
 ୧୮୦. ନିଜ ତିଆରି
 ତିଅଣର ସୁଆଦ
 ୧୮୧. ଜଙ୍ଗଲ ଲୁଟି
 ୧୮୨. ତାକୁ ଟ୍ରେନିଂ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍
 ୧୮୩. ଅଜାର ସାମ୍ବାଦିକ
 ୧୮୪. ଓକଲ-ଆସାମୀ ବଚନିକା
 ୧୮୫. ବଢ଼ି ଓ ବେପାରୀ
 ୧୮୬. ବନ୍ୟା ସାହାଯ୍ୟ
 ୧୮୭. ତାଳ ଭୋଗକା
 ୧୮୮. ମୁଷା ଗାତରେ ଜେମଣୀ
 ୧୮୯. ପାଳବିଣ୍ଡା ସଂଗ୍ରାମ
 ୧୯୦. ମହାଦେବ ବନ୍ଧ
 ୧୯୧. ବୁଢ଼ାର ଆଶାବାଦ
 ୧୯୨. ପେଟ୍ରୋଲ ଜଳ

ସାହିତ୍ୟ ବେଉଷଣ

୧୯୩. କବି ତିଆରି
 ୧୯୪. ଲକ୍ଷ୍ମବଳ ସାହିଦିର
 ୧୯୫. ଲେଖେଇ କୁଳାପ
 ୧୯୬. ମତଦାନ
 ୧୯୭. ବିଂଶତିଶାବଧାନୀ
 ୧୯୮. କାଷ୍ଠିଆ ସଭାପତି
 ୧୯୯. ସମ୍ମିଳନୀ ସଫେଇ
 ୨୦୦. ପତ୍ରିକା ଚଳିବ
 ୨୦୧. ଓଠମୁଲିଆ ଯୁଦ୍ଧ କବିତା
 ୨୦୨. ରାଧାନାଥଙ୍କ ନିଶ
 ୨୦୩. ପଦ୍ମତୋଳା
 ୨୦୪. ବକ୍ସତା ଅମଳି

ନବଜିଆ

୨୦୫. ପାଠ ନ ହେଲେ ଶାଠ
 ୨୦୬. ଶିଖଣ୍ଡି କଲେଜ
 ୨୦୭. ପର୍ଯ୍ୟେଷ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧର ବିଜୟୀ
 ୨୦୮. ଜ୍ଞାନଦାତା ଭାଇ
 ୨୦୯. ବନଧରଣ କାହାଣୀ
 ୨୧୦. ବଣିଆଙ୍କ ବଣିଆ
 ୨୧୧. ଛପନ ପ୍ରହରୀ
 ୨୧୨. ବଦଳି ଚାପୁଆଣୀ
 ୨୧୩. ପୁଲିସରାଜ୍

୨୧୪. କ୍ରିକେଟ୍ ପୁରାଣ	୨୩୪. ଡେଲଟିଡ୍ର ସ୍ଥାପନ
୨୧୫. ଏବର ଚକ୍ରଲିଆ ପଣ୍ଡା	୨୩୫. କାମକବି
୨୧୬. ଶେଷ ବେଉସା	୨୩୬. ଓଡ଼ିଓପାଥ୍
୨୧୭. ବଚନ ମଧୁର ତିଳକ ସରୁ	୨୩୭. ପାଣି ଜୟନ୍ତୀ
୨୧୮. କିରିକେଟ୍ ପୋକ	୨୩୮. ଦାନ୍ତ ସାହିତ୍ୟର ପୋକୁଅ

ଧର୍ମଲିବାଜ

୨୧୯. ଘୋଡ଼ାପାଇଁ ଦାନା ଯୋଗାଡ଼	୨୩୯. ସର୍କଟିଆ ଡକ୍ଟପଣ୍ଡା
୨୨୦. ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚିଠି	୨୪୦. ପଲ୍ଲୀ ପତନ
୨୨୧. ଭାଷୋଡ଼ିଗାମା କଲେଜ	୨୪୧. ସମ୍ମିଳନୀ ସଫଳେଇ
୨୨୨. ଭୋଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍	୨୪୨. ସାହିତ୍ୟ କିଆରିରେ ଡାକ୍ତର
୨୨୩. ପୁରଣିକା ବଢ଼େଇ	୨୪୩. କବିତା ଓ କୋବିଭଜା
୨୨୪. ଟଣାଟଣି ଭବନ	୨୪୪. ସାହିତ୍ୟମାରୁର ସଫେଇ
୨୨୫. ଉଜାଣି ସୁଅ	୨୪୫. ଓଲଟପାଲଟ କବି
୨୨୬. ଚାରିଶ ବିଶ୍ କଲେଜ	୨୪୬. ଅଲବଦ୍ ସତ୍ୟାପତି
୨୨୭. ନାରୀ ନାଗ ନାରାଗ ସାଇକେଲ୍	୨୪୭. ବଦଳେଇ ଭୂତ

ମସୂରା

୨୨୮. ଚିତାକଟାର ଚିତା କଟେଇ	୨୪୮. ମଞ୍ଜି ଅନ୍ୱେଷଣ
୨୨୯. ଚିଲର ଝାମ୍ପା	୨୪୯. ମାତାରସ୍
୨୩୦. ଏମେଲେଇ ଜିତାପଟ	୨୫୦. ରାଜ୍ୟବନ୍ଦ
୨୩୧. ଅନ୍ତିମ ଖବର	୨୫୧. ନିରାକାର କଲେଜ
୨୩୨. ଚୋର ଡାକୁକ ଧର୍ମଘଟ	୨୫୨. ଚାକିରିରେ ଇଲମ

ସାହିତ୍ୟ ବଛାବଛି

୨୩୩. ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ	୨୫୩. ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡିଆ
ସାହିତ୍ୟର ଦାନ	୨୫୪. ବଢ଼ିଆ ବାହିନୀ

୨୫୭. ଚାକିରି ଉପାଦାନ

୨୫୮. ବିରାଡ଼ି ଛିକ

୨୫୯. ସିସେମ୍ ଖୋଲ

୨୬୦. ବଢ଼ି ଓ କଳି

୨୬୧. ହୃତାଶନାୟ ସ୍ବାହା

୨୬୨. ଘର ଫେରନ୍ତା

୨୬୩. ଭେଡ଼ିକ ସ୍ବରୂପ

ଟାହୁଲିଆ

୨୬୪. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କରାମତି

୨୬୫. ଗାନ୍ଧୀବଂଶ ଧ୍ବଂସ

୨୬୬. ଛାତ୍ର ବିବସ

୨୬୭. ପଉତୁକ ପାଇନ୍

୨୬୮. କୌତୁକିଆ ଯୌତୁକ

୨୬୯. ମାଗଣା ପଛା

୨୭୦. ପୁଅ ମୁଲେଇ

୨୭୧. ଅସଲି ପ୍ରେମ ଗପ

୨୭୨. ମଦନଲାଲଙ୍କ ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀ

୨୭୩. ବଦଳି ପ୍ରତିକାର

୨୭୪. କଥା ମଜେଇ

୨୭୫. ଫୌତୁକ

୨୭୬. ସଙ୍କଟମୋଚନ

୨୭୭. ଅଭିସିକେଷ୍ଟ ରସସ୍ୟ ନିବେଦନ

ଟାପୁରିଆ

୨୭୮. ପୂଜ୍ୟ ଓ ପୂଜକ

୨୭୯. ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ

କଟକବାଣୀର ନାଟକ

୨୮୦. ପାଗଳାଖାନା

୨୮୧. ପ୍ରୌଢ଼ିର ପାଚନ

୨୮୨. ତଳ ବିଚାର ଓ ଉପର ବିଚାର

୨୮୩. ନାରଦଙ୍କ ବାଲ୍ମୀକି କରଣ

୨୮୪. ପଖାଳ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ନିଦ

୨୮୫. ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ରରେ

ଦୁଇଟି ବାହାଘର

୨୮୬. ଯା ନିଶା ସର୍ବଭୂତେଷୁ

୨୮୭. ଦଶବଲ୍ ପୋଟକା

୨୮୮. ଭାଣ୍ଡିଆ ଗୁପ୍ତଚର

୨୮୯. ଲେଉଟା ବାଣ

୨୯୦. ଚେତାବନୀ ପୂଜା

୨୯୧. ଉତ୍ତାପାହାତ ଦୁର୍ଘଟଣା

ମୁକୁନ୍ଦିଆ

୨୯୨. ଡକ୍ଟରତକୁ ଡକ୍ଟରତ

୨୯୩. ବାସଲେଇର କୋପ

୨୯୪. ଚତୁରେ ତତୁରେ

୨୯୫. ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ସତୀ ପ୍ରେରଣା

୨୯୬. ସତ ମନ୍ଦିର

୨୯୭. ସାଂଘାତିକ ଅବସ୍ଥାର ଓଷଦ

୨୯୮. ପ୍ରାୟୋଗିକ ରକ୍ଷନ ପରୀକ୍ଷା

୨୯୯. ଦୁଇ ଦଳ

୩୦୦. ନେତି ନେତି
ବନାମ ତତ୍ତ୍ୱମସି
୩୦୧. ଦାରୁଠେଙ୍ଗରେ
ଭୂତଳବାଣୀ
୩୦୨. ଦୃଘୋର୍ବବାଦେ
୩୦୩. ଠକର କମିଶନ
୩୦୪. ସାହି ଭିତରେ ଅମିତାବ୍
ବଚନିଆଁ ଡ୍ରାମା
୩୦୫. ଭିକ୍ଷୁକ ସଂଘ
୩୦୬. କଷକେ ନୈବ କଷକମ୍

ଖୁଲିଖୁଲିଆ

୩୦୭. ବଦନାମକୁ ଡର
୩୦୮. ସୁଲଭ ଶୌଚାଳୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ
୩୦୯. ସତୀର ଯନ୍ତ୍ରଣା
୩୧୦. ସ୍ୱୟଂ, କନ୍ୟା
୩୧୧. କଟକବାଣୀର ମାହାତ୍ମ୍ୟ
୩୧୨. ବାସଲେଇର କୋପ
୩୧୩. ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରସ୍ତୁତି
୩୧୪. ଡିସ୍‌କୋରୋଗ
୩୧୫. ସିପେହୀକରଣି
୩୧୬. ପରିବା ଦର କମେଇ
୩୧୭. ଗଣତନ୍ତ୍ର
୩୧୮. ବଢ଼ି ଓ ପଶୁପାଳନ
୩୧୯. ବିଶ୍ୱରୂପ ଦର୍ଶନ

୩୨୦. ଗିରି ଲଘେଇ
୩୨୧. ମାମୁଘର ଯାତ୍ରୀ
୩୨୨. ପରିଚୟ ଆଦାନପ୍ରଦାନ
୩୨୩. ଉତ୍ତାନ ମଉଜ
୩୨୪. ପଦ୍ମସଲିଆଙ୍କ ଦାଉ
୩୨୫. ମୁଣ୍ଡୁଳି କମିଶନିଆ
୩୨୬. ଶିଶୁପାଳ
୩୨୭. ଗୋପାଳଭାଣ୍ଡିଆ ଇଲମ୍

ଓଡ଼ିଶାର ସିନ୍ଦ୍ ବୋଲର

୩୨୮. ଓଡ଼ିଶାର ଚର୍ଚ୍ଚିକ
୩୨୯. ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ
ଓ ଜଣେ ଲେଖକ
୩୩୦. ପଦ୍ମା ଖେଳାଳି
୩୩୧. ଦଣ୍ଡାମାର ନୋଲିଆ
୩୩୨. ଏ ଯୁଗର ଯୁଧିଷ୍ଠିର
୩୩୩. ଓଡ଼ିଶାର ସିନ୍ଦ୍ ବୋଲର
୩୩୪. ମହତାବକ ଉପରେ ଗପ
୩୩୫. ଓଡ଼ିଶାଦର ଚମ୍ପିୟାନ୍
୩୩୬. ଓଡ଼ିଶୀ ହିମାଳୟ
୩୩୭. ଓଡ଼ିଶୀ ରୂପଦର୍ଶନ
୩୩୮. ଅଲିଭା ସ୍ମୃତି
୩୩୯. କ୍ଷମାର ଅବତାର ମହତାବ
୩୪୦. ଶତ୍ରୁ ଶକ୍ତିକର ନିର୍ଭୁଲ କଳନା
୩୪୧. ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସାମ୍ବାଦିକ

ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ

ଜନ୍ମ : ୧୯୫୯

ସାଂପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଯୁବପ୍ରଘୋଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ ଏକ ପରିଚିତ ନାମ । କଥା ସାହିତ୍ୟ, ଗବେଷଣା, ପ୍ରବନ୍ଧ-ସମାଲୋଚନା ଓ ସଂପାଦନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱକାୟ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ‘ଅନେକ ଦଂଶନ’ ଗଳ୍ପ ଗ୍ରନ୍ଥ, ‘ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ହାସ୍ୟ’ ଗବେଷଣା ନିବନ୍ଧ, ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି । ସଂପାଦନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ‘ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ’, ‘ବିଦଗ୍ଧ ହାସ୍ୟରସିକ ଫତୁରାନନ୍ଦ’, ‘ହାସ୍ୟକଥା’, ‘ଶତାବ୍ଦୀର ଗଳ୍ପ ଶତକ’ ସଂପାଦନା ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ । ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ସାରସ୍ୱତ ସଂଗଠକ । ସଂପ୍ରତି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ମୁଖପତ୍ର ‘କୋଣାର୍କ’ର ସଂପାଦକ ।

ପ୍ରଖ୍ୟାତ ହାସ୍ୟପ୍ରଘୋଷା ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କସହ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ରକ୍ଷାରେ ନିରନ୍ତର ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିବା ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ ‘ଫତୁରାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ରଚନା’କୁ ସଂପାଦନା କରି ଏହି ଅମୂଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ସଂପଦକୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିବେଦିତ କରିଛନ୍ତି ।